SAŽET PRIKAZ SUDSKE PRAKSE U SLUČAJEVIMA TRGOVINE LJUDIMA 2015-2025

Ovu publikaciju pripremila je prof. dr Ivanka Marković, redovni profesor na predmetima iz krivičnopravne oblasti na Pravnom fakultetu Univerziteta u Banjoj Luci.

Misija OSCE-a u Bosni i Hercegovini je podržala objavljivanje ove publikacije.

Stavovi, nalazi, tumačenja i zaključci, izneseni u publikaciji, stavovi su autora, i ne moraju nužno odražavati zvanični stav OSCE-a ili država članica. Materijali sadržani u ovoj publikaciji, mogu poslužiti samo u svrhu opštih informacija, bez bilo kakvih garancija, uključujući i one koji se odnose na bilo koju posebnu svrhu. OSCE ne garantuje tačnost ili potpunost informacija u ovoj publikaciji. U mjeri u kojoj je to u skladu sa zakonom, OSCE ne prihvata nikakvu odgovornost u vezi sa bilo kakvim gubitkom, štetom, potraživanjima ili troškovima koji su naneseni ili koji su nastali kao posljedica, ili u vezi sa korištenjem informacija sadržanih u ovoj publikaciji.

https://bih.osce.org/

SADRŽAJ

SAŽETAK 9
UVOD 11
DIO PRVI 15
1. MEĐUNARODNA TRGOVINA LJUDIMA (član 186. KZ BiH) 15
A) RADNJA IZVRŠENJA 16
1. Vrbovanje 16
2. Prevoz 23
3. Prebacivanje 24
4. Skrivanje 25
5. Primanje (prihvat) 26
B) NAČIN IZVRŠENJA 30
1. Upotreba sile ili prijetnja upotrebom sile ili drugih oblika prinude 31
2. Otmica 34
3. Prevara ili obmana 34
4. Zloupotreba ovlaštenja ili uticaja ili položaja bespomoćnosti 36
5. Davanje ili primanje isplata ili drugih koristi kako bi se privolilo lice koje ima kontrolu nad drugim licem 38
C) OBLICI ISKORIŠTAVANJA ŽRTVE 39
1. Prostitucija drugog lica i drugi oblici seksualnog iskorištavanja 40
2. Prisilni rad ili usluge 48
3. Ropstvo ili njemu sličan odnos 50
4. Služenje 53
5. Odstranjivanje dijelova ljudskog tijela 55
6. Drugi oblici iskorištavanja 57
1.1. Pristanak žrtve trgovine ljudima na planiranu eksploataciju 58
1.2. Oblik djela iz stava 4. člana 186. KZ BiH 58
1.3. Djeca kao žrtve krivičnog djela Međunarodna trgovina ljudima 60
2. PRINCIP NEKAŽNJAVANJA ŽRTVE TRGOVINE LJUDIMA 61
3. ODUZIMANJE IMOVINSKE KORISTI PRIBAVLJENE KRIVIČNIM DJELOM 65
DIO DRUGI 69
A. KRIVIČNO DJELO TRGOVINA LJUDIMA 69
1. Trgovina ljudima radi iskorištavanja putem prisilnog rada i prosjačenja 69
2. Upotreba sile, prijetnje i drugih oblika prinude u cilju seksualne eksploatacije 82

B. DJECA KAO ŽRTVE TRGOVINE LJUDIMA 83
1. RADNJA IZVRŠENJA 84
1.1. Vrbovanje 84
1.2. Navođenje i prevoz 87
1.3. Predaja 87
1.4. Primanje (prihvat) i skrivanje 88
2. NAČIN IZVRŠENJA 89
2.1. Zloupotreba ovlašćenja ili uticaja ili položaja bespomoćnosti 89
2.2. Davanje isplata osobi koja ima kontrolu nad žrtvom 90
3. OBLICI ISKORIŠTAVANJA DJECE 91
3.1. Prisilni rad i prosjačenje 91
3.2. Prostitucija i drugi oblici seksualnog iskorištavanja 117
4. ZAKLJUČAK 125
DODATAK I: 127
TRGOVINA LJUDIMA U 127
KRIVIČNIM ZAKONIMA U BIH 127
DODATAK II: 133
Ključne publikacije Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini i prevodi publikacija u .....
oblasti borbe protiv trgovine ljudima 133

LISTA SKRAĆENICA

BiH:	Bosna i Hercegovina
BDBiH:	Brčko distrikt Bosne i Hercegovine
ESLJP:	Evropski sud za ljudska prava
KZ:	Krivični zakon(ik)
ZKP:	Zakon o krivičnom postupku
EU:	Evropska unija
FBiH:	Federacija BiH
RS:	Republika Srpska

TABELA SLUČAJEVA

BIH

BDBIH

96 0 K 072686 17 K2 od 22. 06. 2017.
96 0 K 072686 17 Kž 5 od 16. 01. 2018.
96 0 K 0726867 14 K od 15. 07. 2016.
96 0 K 078903 14 K od 22. 05. 2015.
96 0 K 078903 15 Kž 2 od 17. 03. 2016.

FBIH

03 0 K 017273 20 Kž 10 od 03. 11. 2021.
04 0 K 012295 21 K od 02. 03. 2022.
04 0 K 012295 22 K 2 od 09. 03. 2023.
04 0 K 012295 22 Kž 4 od 16. 08. 2022.
04 0 K 012295 23 Kž 5 od 13. 09. 2023.
04 0 K 012295 23 Kžk od 29. 04. 2024.
86 0 K 034122 17 K od 13. 04. 2017.

RS

11 0 K 020196 18 K od 20. 02. 2019.
11 0 K 025311 19 K od 20. 02. 2020.
11 0 K 026130 20 K od 27. 02. 2020.
11 0 K 026565 21 K-p od 19. 07. 2021.
11 0 K 026565 22 Kž od 16. 05. 2024.
11 0 K 020196 19 Kž od 10. 09. 2020.
11 0 K 026565 22 Kž od 16. 05. 2024.
11 0 K 026565 24 Kвлз od 21. 03. 2025.
13 0 K 002934 14 K od 06. 08. 2014.
72 0 K 058177 16 Kps od 25. 05. 2016.

SUD BIH

03 0 K 017273 18 K od 17.07.2020.
Kž: 45/06 od 25.10. 2006.
S1 2 K 008235 14 K od 04.12.2019.
S1 2 K 008235 20 Kž 3 od 29.01.2021.
S1 2 K 024459 17 K od 28.02.2017.
S1 2 K 025666 17 K od 10.07.2017.
S1 2 K 025666 17 K od 10.07.2017.
S1 2 K 028061 18 K od 28.03.2018.
S1 2 K 028556 18 K od 26.12.2022.
S1 2 K 028556 18 K od 26.12.2022.
S1 2 K 028556 18 K od 26.12.2022.
S1 2 K 028556 18 K od 26.12.2022.
S1 2 K 028556 18 K od 26.12.2022.
S1 2 K 028556 23 Kž 13 od 5.9.2023.
S1 2 K 041256 22 K od 14.10.2022.
S1 3 K 013872 15 K od 27.04.2016.
S1 3 K 013872 15 K od 7.04.2016.
S1 3 K 022096 19 Kž 2 od 10.05.2019.
S12 K 028556 18 K od 26.12.2022.

ESLJP

Chowdury and Others v. Greece
S.M. protiv Hrvatske
V.C.L. and A.N. v. the United Kingdom
Zoletic and Others v. Azerbaijan

SUDSKA PRAKSA IZ DRUGIH DRŽAVA

ARGENTINA

Blanco, José Constantino y otros
Horacio Abel; Fernandez Castillo, Celia Aurora; Ledesma, Rubén Lino s/ Delito c/ la libertad
Landriel, Daniel y otros

EGIPAT

Case 20493/86

FRANCUSKA

N° de pourvoi: 19-80372

IZRAEL

The State of Israel v. Teddy Ness

KOSTARIKA

13-000227-1219-PE

MONGOLIJA

441 od 15. 04. 2015.

SJEVERNA MAKEDONIJA

280515 od 28. 05. 2015.

NJEMAČKA

Urteil vom 30. 11. 2021, 5-3 StE 1/20

SRBIJA

K 33/17 od 25. 08. 2020.

K.br. 240/22 od 09.04.2024.

Kž1 1080/20 od 08. 02. 2021.

Kž1 671/24 od 01. 10. 2024.

Kž1 830/24 od 15.10.2024.

Kž1 Po1 15/13 od 28, 29 i 30. 10. 2013.

S1 3 K 013872 15 K od 27. 04. 2016.

Kzz 2023/915 od 2023 .10 .05.

Кжс1 439/21 od 04. 06. 2021.

Кж-1-868/16 od 18. 10. 2016.

По1 15/13 od 28. 29. i 30.10.2013.

UJEDINJENO KRALJEVSTVO

John Miller Vs.Her Majesty's Advocate

SAŽETAK

Sažet prikaz sudske prakse u slučajevima trgovine ljudima objavljen 2015. godine, kao dio šireg projekta pod rukovodstvom OSCE-a, imao je za cilj da omogući svim zainteresovanim da na jednom mjestu imaju uvid u relevantnu sudsku praksu vezanu sa sve oblike trgovine ljudima. Publikacija obuhvata obimnu sudsku praksu klasifikovanu po pojedinim elementima krivičnog djela trgovine ljudima u skladu sa tada važećim zakonskim obilježjima tog krivičnog djela. Teorijska objašnjenja elemenata krivičnog djela potkrijepljena su primjerima iz sudske prakse sudova u Bosni i Hercegovini, kao i primjerima iz sudske prakse drugih država, npr. Srbije, Crne Gore, Hrvatske itd.

Deset godina nakon objavljivanja navedene publikacije, sprovedena je analiza presuda donesenih u ovom periodu od strane sudova u Bosni i Hercegovini, ali i u nekim drugim državama, kako bi se utvrdilo da li je došlo do izmjena u tumačenju i primjeni ove inkriminacije te da li su neki instituti koji u ranijem periodu nisu u odgovarajućoj mjeri primjenjivani, u ovom periodu zaživjeli u sudskoj praksi. Publikacija je podijeljena na dva dijela; prvi dio se odnosi na krivično djelo Međunarodna trgovina ljudima iz člana 186. Krivičnog zakona BiH (KZ BiH), a drugi dio se odnosi na krivično djelo trgovine ljudima i trgovine djecom u entitetskim krivičnim zakonima i Krivičnog zakona Brčko distrikta BiH (KZ BD BiH).

U prvom dijelu je prikazano nekoliko slučajeva iz sudske prakse Suda BiH u kojima su donesene različite odluke od strane prvostepenog i drugostepenog suda, kao i neke slučajeve u kojima nije primijenjena ova inkriminacija iako su, u konkretnom slučaju postojali svi elementi ovog krivičnog djela. Ukazano je i na veoma interesantne stavove drugih sudova smatrajući da mogu biti dobar osnov za pravilnu primjenu ove inkriminacije. Prikazana je i sudska praksa u vezi sa primjenom principa nekažnjavanja žrtve trgovine ljudima za krivična djela koja su izvršili usljed statusa žrtve trgovine ljudima kao i sudska praksa u vezi sa oduzimanjem imovine pribavljene krivičnim djelom.

Drugi dio publikacije je posvećen krivičnim djelima Trgovina ljudima i Trgovina djecom koja su regulisana u entitetskom krivičnom zakonodavstvu i KZ BDBiH.[1] Kao i u prvom dijelu rada, nastojano je da se prikazažu relevantni primjeri koji mogu poslužiti kao dobar obrazac za postupanje, ali nisu zanemareni ni oni primjeri koji predstavljaju pogrešnu primjenu ovih inkriminacija. Posebna pažnja je posvećena prikazivanju sudske prakse koja može poslužiti za razgraničenje krivičnog djela Trgovina djecom od krivičnog djela Zapuštanje i zlostavljanje djeteta, odnosno maloljetnog lica.

[1] Vidi Dodatak 1.

UVOD

Nakon objavljivanja publikacije ***Sažet prikaz sudske prakse 2015. godine***, izvršene su određene izmjene u zakonskoj regulativi trgovine ljudima, što je imalo uticaja i na sudsku praksu. Naime, Krivični zakon Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: KZ BiH) je, od njegovog stupanja na snagu 2003. godine, mijenjan nekoliko puta, a konkretne izmjene zakonskog opisa krivičnog djela Trgovine ljudima vršene su 2004, 2005, 2007, 2010 i 2015. godine. Ovom posljednjom izmjenom Krivičnog zakona[2], izmijenjen je naziv krivičnog djela tako da se ono sada zove „Međunarodna trgovina ljudima", a član 186 ima deset stavova kojima su implementirani osnovni zahtjevi Konvencije Savjeta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima iz 2005. godine koja je u Bosni i Hercegovini stupila na snagu 1. maja 2008. godine.[3] Ograničavanjem inkriminacije samo na međunarodnu trgovinu ljudima, postavljeni su kriteriji razgraničenja nadležnosti u ovoj oblasti između državnog i entitetskog krivičnog zakonodavstva, jer se u KZ BiH inkriminiše samo međunarodna trgovina ljudima, što znači da svi slučajevi trgovine ljudima bez elementa inostranosti spadaju u nadležnost entiteta. Pored ove inkriminacije, uvodi se i novi član 186a pod nazivom „Organizovana međunarodna trgovina ljudima", kojim se inkriminiše organizovanje i rukovođenje grupom ili drugim udruženjem koje zajedničkim djelovanjem počini krivično djelo trgovine ljudima. Navedena djela su svrstana u grupu krivičnih djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom. Krivični zakonik Republike Srpske[4] (u daljem tekstu: KZ RS) je, u okviru grupe krivičnih djela protiv sloboda i prava građana, predvidio krivično djelo Trgovina ljudima, Trgovina djecom i Udruživanje radi vršenja krivičnih djela trgovine ljudima i djecom. Izmjenama Krivičnog zakona Brčko distrikta BiH (u daljem tekstu: KZ BDBiH) iz 2024. godine, izvršena je izmjena zakonskog opisa krivičnog djela Trgovina ljudima i predviđena je nova inkriminacija Trgovina djecom. Pored ovih inkriminacija, zakon predviđa i krivično djelo Organizovana trgovina ljudima, a sva krivična djela su svrstana u grupu krivičnih djela protiv polnog integriteta. Krivični zakon Federacije BiH[5] (u daljem tekstu: KZ FBiH) u okviru grupe krivičnih djela protiv polne slobode i morala predviđa krivčno djelo Trgovina ljudima koje obuhvata i trgovinu djecom i krivično djelo Organizirana trgovina ljudima.

---

[2] Zakon o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, „Službeni glasnik BiH", broj 40-15 od 19. 05. 2015. godine.

[3] "Sl. glasnik BiH", Međunarodni ugovori, broj 14/07.

[4] ("Sl. glasnik RS", br. 64/2017, 104/2018 - odluka US, 15/2021, 89/2021, 73/2023, "Sl. glasnik BiH", br. 9/2024 - odluka US BiH, "Sl. glasnik RS" 105/2024 - odluka US, 19/2025, "Sl. glasnik BiH", br. 14/2025 - odluka US BiH i "Sl. glasnik RS", br. 31/2025).

[5] "Sl. novine FBiH", br. 36/2003, 21/2004 - ispr., 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014, 46/2016, 75/2017, 31/2023 i 58/2025).

Bez obzira na razlike koje postoje u zakonskim formulacijama krivičnog djela trgovine ljudima, ono ima tri glavna elementa sa alternativno postavljenim oblicima izvršenja, a to su: radnja izvršenja, način izvršenja i svrha iskorištavanja. Ukoliko je pasivni subjekat djela dijete, odnosno ako se radi o trgovini djecom, za postojanje djela dovoljno je da se ispune samo dva elementa, tj. jedna od alternativno predviđenih radnji izvršenja u svrhu iskorištavanja, bez primjene nekog od alternativno predviđenih načina izvršenja. Da bi djelo bilo izvršeno nije neophodno da se namjeravana eksploatacija žrtve i desi, dovoljno je da se preduzmu neke od predviđenih radnji izvršenja na jedan od više alternativno određenih načina sa ciljem iskorištavanja drugog. Iako se na prvi pogled može zaključiti da je iskorištavanje drugog i posljedica djela, to nije tačno. Naime, prilikom određivanja posljedice bilo kojeg krivičnog djela, pa i ovog, mora se poći od objekta zaštite, odnosno od utvrđivanja grupe krivičnih djela u kojoj je neka inkriminacija svrstana.[6] S obzirom na to da je krivično djelo Međunarodna trgovina ljudima svrstano u grupu krivičnih djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, posljedica djela bi se mogla definisati kao povreda čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, odnosno kao povreda slobode odlučivanja koja se može odnositi na različite aspekta čovjekovog života. Iz tog razloga su i u KZ RS djela u vezi sa trgovinom ljudima svrstana u grupu krivičnih djela protiv sloboda i prava građana. Naime, suština ovog krivičnog djela ogleda se u uspostavljanju kontrole nad drugim čovjekom, odnosno uspostavljanju odnosa koji sliči vlasničkom odnosu nad stvarima[7]. Moglo bi se reći da je suština ovog djela u obespravljivanju čovjeka na način da mu se oduzima mogućnost slobodnog donošenja odluka (ili da se odluka donosi pod pritiskom) o pojedinim aspektima njegovog života, kao što je to npr. sloboda kretanja, sloboda izbora posla, sloboda izbora načina, vremena i osobe sa kojom će realizovati svoje seksualne potrebe i sl. Jednom rječju, deprivacija čovjeka i njegovo svođenje na objekat kojim upravlja neko drugi. Upravo zato možemo reći da je posljedica ovog djela povreda čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, jer se prava i slobode, imanentne ljudskom biću, garantuju nizom međunarodnih dokumenata.[8]

S obzirom na zakonsko određenje elemenata bića krivičnog djela koji obuhvataju i cilj djelovanja, odnosno svrhu djelovanja, krivično djelo se može izvršiti samo sa direktnim umišljajem. Eventualni umišljaj bi mogao postojati u odnosu na odredbu stava 5. čl. 186. kojim se predviđa kažnjavanje za onog ko koristi usluge žrtve međunarodne trgovine ljudima.

[6] Više o tome v. Miloš Babić, Komentar Krivičnog zakonika Republike Srpske, Banja Luka, 2021. g. s. 103-107.

[7] Uporedi, međutim, presudu Evropskog suda za ljudska prava u predmetu *Chowdury and Others v. Greece*, od 30. marta 2017. godine, naročito paragraf 123. o načinu tumačenja pojma trgovina ljudima.

[8] Stoga bi bilo adekvatnije da su ova krivična djela i u KZ FBiH i KZ BD BiH svrstana u grupu krivičnih djela protiv slobode i prava čovjeka i građanina.

Kao što je već rečeno, u Bosni i Hercegovini postoje određene razlike u zakonskom definisanju krivičnog djela trgovine ljudima, koje nisu suštinske prirode, ali dovode do određenih problema u tumačenju pojedinih elemenata. Stoga će se u prvom dijelu ovog rada prikazati sudska praksa u vezi sa krivičnim djelom Međunarodna trgovina ljudima, ukazujući kako na slučajeve koji su od strane pravosudne zajednice prepoznati kao trgovina ljudima, tako i na slučajeve u kojima ova inkriminacija nije primijenjena, a postojali su elementi ovog krivičnog djela.

DIO PRVI

1. MEĐUNARODNA TRGOVINA LJUDIMA (član 186. KZ BiH)

Osnovni oblik djela glasi: *(1) Ko upotrebom sile ili prijetnjom upotrebe sile ili drugim oblicima prinude, otmicom, prevarom ili obmanom, zloupotrebom ovlašćenja ili uticaja ili položaja bespomoćnosti ili davanjem ili primanjem isplata ili drugih koristi kako bi privolio lice koje ima kontrolu nad drugim licem, vrbuje, preveze, preda, sakrije ili primi lice u svrhu iskorišćavanja tog lica u državi u kojoj to lice nema prebivalište ili čiji nije državljanin, kazniće se kaznom zatvora od najmanje pet godina.*

Ako je žrtva međunarodne trgovine ljudima lice koje nije navršilo 18 godina, primijeniće se odredba stava 2. člana 186. koja glasi: *„ Ko vrbuje, navodi, preveze, preda, sakrije ili primi lice koje nije navršilo 18 godina života u svrhu iskorišćavanja prostitucijom ili drugim oblikom seksualnog iskorišćavanja, prisilnim radom ili uslugama, ropstvom ili njemu sličnim odnosom, služenjem, odstranjivanjem dijelova ljudskog tijela ili u svrhu kakvog drugog iskorišćavanja, u državi u kojoj to lice nema prebivalište ili čiji nije državljanin, kazniće se kaznom zatvora od najmanje deset godina*."

Odredbom stava 7. člana 186. je precizirano da se „*iskorišćavanje u smislu stava (1) ovog člana podrazumijeva: prostituciju drugog lica ili druge oblike seksualnog iskorišćavanja, prisilni rad ili usluge, ropstvo ili njemu sličan odnos, služenje, odstranjivanje dijelova ljudskog tijela ili kakvo drugo iskorišćavanje.*"

Elementi osnovnog oblika djela su:

a) **radnja izvršenja**: vrbovanje, prevoz, predaja, sakrivanje ili primanje lica u svrhu iskorištavanja;

b) **način izvršenja**: upotreba sile ili prijetnja upotrebe sile ili drugi oblici prinude, otmica, prevara ili obmana, zloupotreba ovlaštenja ili uticaja ili položaja bespomoćnosti ili davanje ili primanje isplata ili drugih koristi kako bi privolio lice koje ima kontrolu nad drugim licem;

c) **svrha iskorištavanja** lica u državi u kojoj to lice nema prebivalište ili čiji nije državljanin.

Suštinu krivičnog djela trgovine ljudima čine tri osnovna elementa, tj. radnja izvršenja, način izvršenja i svrha iskorištavanja, pri čemu je zakonodavac kod svakog navedenog elementa predvidio više različitih oblika. Ukoliko je žrtva

trgovine ljudima dijete, odnosno maloljetno lice, za postojanje djela je dovoljno da su ispunjena dva elementa, tj. radnja izvršenja i svrha iskorištavanja u nekom od alternativno predviđenih oblika.

Dakle, zakonodavac je taksativno nabrojao samo neke oblike iskorištavanja dajući mogućnost da se ova inkriminacija primijeni i na slučajeve koji nisu decidno navedeni, ali se po svojoj suštini mogu smtrati iskorištavanjem. Pri tome, dovoljno je dokazati da je učinilac preduzeo jednu radnju izvršenja na jedan od predviđenih načina izvršenja sa ciljem da žrtvu iskoristi, pri čemu nije neophodno da je namjeravana eksploatacija i ostvarena. Međutim, u praksi se ova inkriminacija uglavnom primjenjuje na slučajeve u kojima je došlo do iskorištavanja žrtve, npr. seksualnog, radnog ili nekog drugog oblika eksploatacije.

Praksa pokazuje da se međunarodna trgovina ljudima često vrši kombinacijom različitih oblika radnji izvršenja i načina izvršenja, često u sticaju sa drugim krivičnim djelima.

A) RADNJA IZVRŠENJA

1. Vrbovanje

Vrbovanje u najširem smislu ove riječi podrazumijeva radnje kojim se kod druge osobe stvara odluka da nešto učini ili ne učini. U krivičnopravnom smislu, ono se gotovo poklapa sa pojmom podstrekavanja, kojim se obuhvataju sve radnje kojima se kod drugog lica može stvoriti odluka da izvrši krivično djelo. Postupci ili radnje pojedinca, koje se mogu smatrati vrbovanjem u smislu ovog krivičnog djela, su veoma različiti i ponekada teško prepoznatljivi. U takvim situacijama, kao osnovni kriterij za utvrđivanje postojanja vrbovanja kao radnje izvršenja ovog krivičnog djela trebalo bi uzeti značaj tog postupka za donošenje odluke pasivnog subjekta da se izloži određenom iskorištavanju, odnosno da trpi određenu eksploataciju.[9]

Takav slučaj imamo npr. u presudi Suda BiH, **broj: S1 2 K 028556 18 K od 26. 12. 2022. godine** kojom je utvrđeno da su okrivljeni (saizvršioci) 1. „*u vremenskom periodu od 2012. godine do 2015. godine E. S., T. H., K. F., V.S., D.H., i druge njima poznate osobe radi pribavljanja protivpravne imovinske koristi,* ***vrbovali i prevozili osobe ženskog spola, kao i maloljetne osobe, u svrhu iskorištavanja tih osoba za vršenje raznih krivičnih djela krađe u državi u kojoj te osobe nemaju prebivalište ili čiji nisu državljani, dovodeći ih u položaj potpune podređenosti i zavisnosti, konstantnim prijetnjama*** *upotrebom sile ili upotrebom sile, fizičkim i psihičkim maltretiranjem, vrijeđanjem, psovkama, pritiskom i prijetnjama koje se tiču njihove djece, i tako privoljavajući na*

[9] Misija OSCE-a u BiH, Sažet prikaz sudske prakse u slučajevima trgovine ljudima, Sarajevo 2015. godine (dalje: Sažet prikaz sudske prakse, 2015.), s. 10,11.

aktivnosti koje se ogledaju u vršenju krađa, što je u suprotnosti sa Konvencijom UN-a protiv transnacionalnog organizovanog kriminala iz 2000. godine i Protokolom za *sprječavanje, zaustavljanje i kažnjavanje trgovine ljudima, naročito ženama i djecom iz 2000. godine, zatim su u namjeri pribavljanja za sebe ili drugog neke koristi nedozvoljeno prevozili i omogućavali prevođenje jednog ili više lica preko državne granice i u tu svrhu sačinjavali, nabavljali i posjedovali lažne putne i lične isprave, te su izvršenjem navedenih krivičnih djela, odnosno njihovom eksploatacijom pribavili imovinsku korist u novcu u iznosu od zasigurno 1.559.552,37 Eura, materijalnim dobrima i drugim oblicima koristi, te su novcem pribavljenim izvršenjem krivičnih djela u inostranstvu kupovali pokretnu i nepokretnu imovinu, dograđivali i povećavali vrijednost vlastite imovine, raspolagali njim, vršili konverziju i njihov prijenos sa ciljem ozakonjenja pribavljenog novca...“,* zbog čega je sud neke od njih oglasio krivim za krivično djelo Međunarodna trgovina ljudima iz člana 186. stav 1[10] i 2[11]. KZ BiH u sticaju sa krivičnim djelom Pranje novca iz člana 209. stav 3. KZ BiH, odnosno sa krivičnim djelom Davanje dara i druge oblike koristi iz člana 218. stav 1. KZ BiH.

U obrazloženju navedene presude se ističe da *„**Vrbovanje** neke osobe podrazumijeva radnje kojima se ta osoba **privoljava** na postupak koji bi trebao rezultirati njenim dovođenjem u situaciju ili uvjete u kojima će biti predmet iskorištavanja ili kojima se ta osoba privoljava na samo namjeravano iskorištavanje. S obzirom na u zakonu određena sredstva ili načine izvršenja radnji učinjenja trgovine ljudima, vrbovanje obuhvata ne samo radnje pridobivanja žrtve trgovine ljudima na namjeravano iskorištavanje, dakle, ne samo radnje kojima se utiče na volju buduće žrtve trgovine ljudima da preduzme radnju koja bi trebala rezultirati njenim iskorištavanjem,* ***nego i radnje koje predstavljaju prosto pribavljanje osobe koja će biti predmet trgovine ljudima i pri čijem izvršenju volja te osobe uopće nije uključena ili se one preduzimaju potpuno protiv njene volje (naprimjer, vrbovanje putem otmice ili davanjem novca osobi koja ima kontrolu nad drugom osobom).“***

Sud dalje navodi da „*uspješno vrbovanje ima za neposrednu posljedicu ne samo pridobijanje ili pribavljanje osobe za namjeravano iskorištavanje nego i uspostavu kontrole nad vrbovanom osobom koja podrazumijeva*

[10] Član 186. stav 1: „Ko upotrebom sile ili prijetnjom upotrebe sile ili drugim oblicima prinude, otmicom, prevarom ili obmanom, zloupotrebom ovlašćenja ili uticaja ili položaja bespomoćnosti ili davanjem ili primanjem isplata ili drugih koristi kako bi privolio lice koje ima kontrolu nad drugim licem, vrbuje, preveze, preda, sakrije ili primi lice u svrhu iskorišćavanja tog lica u državi u kojoj to lice nema prebivalište ili čiji nije državljanin, kazniće se kaznom zatvora od najmanje pet godina.“

[11] Član 186. stav 2: „ Ko vrbuje, navodi, preveze, preda, sakrije ili primi lice koje nije navršilo 18 godina života u svrhu iskorišćavanja prostitucijom ili drugim oblikom seksualnog iskorišćavanja, prisilnim radom ili uslugama, ropstvom ili njemu sličnim odnosom, služenjem, odstranjivanjem dijelova ljudskog tijela ili u svrhu kakvog drugog iskorišćavanja, u državi u kojoj to lice nema prebivalište ili čiji nije državljanin, kazniće se kaznom zatvora od najmanje deset godina.”

značajna ograničenja njene slobode (kretanja, odlučivanja i/ili djelovanja). Načini uspostavljanja kontrole nad vrbovanom osobom su različiti. U pravilu, vrbovatelj kontrolu uspostavlja oduzimanjem identifikacionih ili putnih isprava od vrbovane osobe i obavezivanjem žrtve da vrbovatelju vrati novac koji je potrošio kako bi joj obezbjedio potrebne isprave, platio prijevoz i troškove tokom prijevoza (troškove ishrane, smještaja). U dug koji žrtva ima prema vrbovatelju često ulazi i provizija vrbovatelja za pronalaženje posla osobi koja je vrbovana.“

U skladu sa navedenim shvatanjem sud vrbovanje, kao radnju izvršenja krivičnog djela Međunarodna trgovina ljudima, prepoznaje u radnjama optuženih E. S. i T. H., koji *„su radi vrbovanja i eksploatacije osobe ženskog spola primoravali da vrše džepne krađe na području Pariza, glavnog grada R. Francuske, te da im tako ukradeni novac dostavljaju, te je tako E. S.* ***privolio*** *svoju nevjenčanu suprugu S. H., T. H. je* ***privolio*** *svoje nevjenčane supruge M.Č. H. V., D.H. je* ***privolio*** *svoju nevjenčanu suprugu Š.H., a V.S.* ***privolio*** *svoje dvije nevjenčane supruge S.S. i R.H., kao i dvoje maloljetne djece V.S. i N.S. na postupke koji su rezultirali njihovim dovođenjem u uslove u kojima su predmet izrabljivanja ili kojima su se* ***privoljavale*** *na samo namjeravano izrabljivanje putem fizičkog nasilja, prijetnjom nasiljem ili drugim zlom, putem prijetnje ili upotrebom sile ili drugih oblika prinude, prevare, obmanjivanja, zloupotrebe vlasti ili stanja ugroženosti u svrhu eksploatacije, te su ih tako doveli i držali u odnosu podređenosti ili zavisnosti, vršeći kontrolu nad njima značajnim ograničenjem njihove slobode kretanja, slobode odlučivanja i slobode djelovanja, te je tako dana 24.12.2014. godine T. H. istukao svoju nevjenčanu suprugu M.Č. jer je pokušala da pobjegne i spasi se od eksploatacije i vrbovanja, nanijevši joj tjelesne povrede, te su svi optuženi tukli svoje nevjenčane supruge, nazivajući ih pogrdnim imenima, vrijeđajući ih, time ih prisiljavajući na aktivnosti koje se ogledaju u vršenju krađa, na način da im saopštavaju instrukcije da vrše krivična djela u glavnom gradu Francuske, u Parizu u metroima, muzejima i na drugim javnim mjestima, kada, gdje, na koji način i koliko novca treba da pošalju, pa su tako njihove nevjenčane supruge redovno pozivale osumnjičene na mobilne telefone i obavještavale ih koliko novca su ukrale i u kojoj valuti, a optuženi su njih pozivali tražeći određene novčane svote kako bi platili dugove, kupili automobil, novi mobilni telefon i druge skupocjene stvari, vršeći pritisak na svoje supruge, žrtve trgovine ljudima upućujući im ozbiljne prijetnje,.....“*

Navedenom presudom optuženi su osuđeni za krivično djelo iz stava 1. i 2. člana 186. KZBiH, a u **stavu 2. ove presude je kao poseban oblik radnje izvršenja određeno „navođenje**“. Za razliku od opširnog objašnjenja vrbovanja kao radnje izvršenja koju sud daje u obrazloženju presude, u odnosu na navođenje u obrazloženju presude se kaže da „***navođenje podrazumijeva uticanje na drugoga da preduzme neko činjenje ili nečinjenje tako***

***da je odluka o činjenju ili nečinjenju kod onoga ko je predmet navođenja, stvorena ili učvršćena upravo zbog te radnje učinitelja.*“** Ne postoji jasna razlika između pojma vrbovanje i navođenje, jer se u suštini oba pojma svode na isto; na radnje kojima se utiče na drugu osobu da nešto učini ili ne učini.

Vrbovanje, kao radnja izvršenja ovog krivičnog djela se nalazi i u **presudi Suda BiH, broj: S1 2 K 024459 17 K od 28. 02. 2017. godine** , kojom je utvrđeno da je L.S. zajedno sa V.B, LJ.R, T.S, T.R, T.N, K.S, D.Z, K.Z, Ć.N, V.N. i V.M. – i zajedno sa više drugih njima poznatih osoba, **...tokom 2008. godine, ... tokom 2009.** godine, „kao pripadnik grupe za organizovani kriminal, čiji organizator je V.B, *zajedničkim djelovanjem sa tačno određenim ulogama i hijerarhijskom pozicioniranošću, prevarom, obmanom i zloupotrebom teškog materijalnog stanja, odnosno položaja bespomoćnosti, vrbovali radnike, državljane Bosne i Hercegovine, R. Srbije i R. Makedonije da se prijave za rad u R. Azerbejdžan*“ i tako izvršio krivično djelo Organizovani kriminal iz člana 250. stav 2. u vezi sa krivičnim djelom **Trgovina ljudima** iz člana 186. stav 1. KZ BiH,..... te u izreci presude sud navodi da su članovi grupe, kao i osuđeni, “ **vrbovali radnike**, *državljane BiH, za rad u Azerbejdžanu za firmu „Serbaz“, na sastancima, odnosno „prezentacijama rada“, koji su se održavali u ugostiteljskim objektima ili privatnim kućama na području Gradiške i Jajca, a po angažmanu T.S. i u prostoru neregistrovane agencije u Živinicama od strane lica H. M. i K. A., vrbovali državljane BiH da rade u R.Azerbejdžan za građevinsku firmu „Serbaz“, pri tom ih obmanjujući u vezi uslova rada, smještaja i boravka u R.Azerbejdžan, te naknada koje će primati, a državljane R.Srbije i R.Makedonije vrbovali preko njima poznatih osoba, zatim radnike koji bi pristajali na ponudu rada obmanuti takvim obećanjima, upućivali u R.Azerbejdžan, gdje su ih dočekivali Lipovac Saša, V.B., LJ.R., K.S., D.Z., T.R. i druge njima poznate osobe, koji su od radnika oduzimali putne isprave obmanjujući ih da je to u svrhu regulisanja boravka i zbog opasnosti od gubljenja istih, te putne isprave predavali LJ.R. koje je ovaj čuvao u svom uredu na gradilištu „Centar“ u Bakuu, a koje putne isprave radnici nisu mogli dobiti kada bi to zatražili ili su ih mogli dobiti privremeno u svrhu poduzimanja određene radnje za koju je posjedovanje putne isprave bilo neophodno, nakon čega su istu morali vratiti, nakon čega su V.B., u svojstvu direktora firme „Serbaz“ u Azerbejdžanu, LJ.R., u svojstvu finansijskog direktora, K.S., u svojstvu glavnog kontrolora i rukovodioca, K.Z., u svojstvu šefa gradilišta „Expo“ u Bakuu, V.N. zv. „B.“, u svojstvu računovođe u firmi, L.S., u svojstvu osobe zadužene za kontrolu discipline radnika, te T.S. zv. „S.“, T.N., D.Z. zv. „V.“, T.R. i Ć.N. kao „kontrolori“, odnosno osobe koje su vršile neposredni nadzor rada na gradilištima u Bakuu i Mingečauru, uskraćivali radnicima zarađene plate neosnovanim i neobrazloženim umanjenjenjima, uskraćivali obećane naknade troškova fabrikovanjem disciplinskih prekršaja i novčanim kažnjavanjem zbog istih, ili novčanim kažnjavanjem za najmanje sitnice koje*

su predstavljali kao kršenja radne discipline, kao što je zaticanje radnika na gradilištu da veže pertlu, da je zapalio cigaretu, zatim, zbog nenamještenog kreveta, zbog ostavljenih stvari u spavaoni, zbog svakog konzumiranja alkohola i van radnog vremena, zbog izlazaka iz kolektivnog smještaja, zatim, smještali radnike u neuslovne prostorije u kolektivnim smještajima u kojima je broj radnika uveliko prevazilazio kapacitete istih, uskraćivali slobodu kretanja radnika zabranjujući im izlazak iz kolektivnog smještaja u slobodno vrijeme, uskraćivali im ishranu koja je bila potrebna i adekvatna teškim fizičkim poslovima koje su obavljali, dajući radnicima niskokalorične obroke u malim količinama, zbog čega su mnogi radnici znatno izgubili na tjelesnoj težini, zahtijevali da radnici rade u kontinuitetu najmanje 12 do 13 sati, pa do 24 ili 36 sati, i to šest do sedam dana sedmično, uz samo jednu pauzu za ručak od pola sata, pri čemu je slobodna volja radnika da odbiju prekovremeni rad zbog iscrpljenosti bila ograničena zbog stavljene im do znanja mogućnosti novčanog kažnjavanja i prebacivanja na manje plaćeno radno mjesto, dok prekovremeni rad nije bio plaćen uvećano u odnosu na redovni, upadali u kolektivne smještaje po noći, budili, alkotestirali i novčano kažnjavali radnike kojima je pronađena i najmanja količina alkohola u krvi, uskraćivali radnicima pružanje adekvatne zdravstvene zaštite tako što je za sve radnike bio angažovan do aprila 2009. godine samo jedan azerbejdžanski doktor, a nakon toga samo medicinska sestra L. D.....“

Na isti način sud je postupio **u presudi S1 2 K 025666 17 K od 10. 07. 2017.** godine u odnosu na **optuženog T.N.** i **u presudi broj S1 2 K 028061 18 K od 28. 03. 2018.** godine u odnosu na **optužene Ć.N, i K.S**. koji su bili članovi grupe pominjane u presudi broj **S1 2 K 024459 17 K od 28. 02. 2017. godine. U navedenim presudama odluka je donesena na osnovu sporazuma o priznanju krivice i stava suda da postoji dovoljno dokaza o krivnji optuženih, i to na osnovu priznanja krivnje optuženih i na osnovu dokaza koje je tužilaštvo prezentovalo.**

Navedeni slučaj je veoma interesantan jer je Sud BiH, postupajući po optužnici protiv drugih lica koja se pominju kao članovi grupe u prethodno navedenim presudama, u presudi broj: S1 2 K 008235 14 K od 04. 12. 2019. godine, „*zaključio da se teza optužbe prikazana kroz činjenični opis optužnice ne temelji na čvrstim i pouzdanim dokazima, pa je Sud, cijeneći sve dokaze provedene na glavnom pretresu, kako pojedinačno, tako i u njihovoj međusobnoj vezi, te rukovodeći se načelom „in dubio pro reo“ izveo zaključak da Tužilaštvo nije uspjelo dokazati van svake razumne sumnje da su optuženi B. V., M. V., R.Lj., S. T., R.T., Z. D., Z. K., N. V. i M. V. krivi za počinjenje predmetnih krivičnih djela, na način i vrijeme opisano u činjeničnom dijelu optužnice (tačka 1. i 2.).“* Postupajući po žalbi tužilaštva, Apelaciono odjeljenje Suda BiH je donijelo presudu **broj: S1 2 K**

008235 20 Kž 3 od 29. 01. 2021. kojom se odbija kao neosnovana žalba Tužilaštva Bosne i Hercegovine, te se presuda Suda Bosne i Hercegovine, broj S1 2 K 008235 14 K od 04. 12. 2019. godine, **potvrđuje. U obrazloženju presude se između ostalog navodi:**

"Upravo u konkretnom predmetu, ovo Vijeće smatra, da Tužilaštvo niti opisom navodno počinjenih inkriminacija, niti ponuđenim dokazima, nije ispunilo zahtijevane standarde predmetne inkriminacije, što je prvostepeni sud pravilno ocijenio, polažući zaključke o istom, te opravdano se priklanjajući načelu in dubio pro reo. Niti žalbenim prigovorima, preko istaknutih i Sudu poznatih indikatora ovog krivičnog djela, međunarodne prakse i okvira, te ponavljanjem svog viđenja ove krivične stvari, Tužilaštvo ne uspjeva u svojoj obavezi da teretom dokazivanja kod Suda stekne uvjerenje van razumne sumnje da se u konkretnom slučaju radi o krivici optuženih na osnovu člana 186. KZ BiH (a u vezi s tim i 250. KZ BiH). Ako se krene od prvog elementa, kako to Tužilaštvo i u žalbi *tvrdi,* ***da se radi o vrbovanju na temelju obmane****, Apelaciono vijeće nije utvrdilo da je prvostepeni sud iznio pogrešne zaključke u vezi s istim. U tom smislu, za ovo Vijeće je indikativna okolnost da je radnicima bilo poznato gdje idu, za koje preduzeće* će *raditi, način prevoza do Azerbejdžana i nazad, troškovi prevoza, kao i okvirna satnica rada, pri* čemu *ovo* ***Vijeće ne nalazi da su optuženi radnike vrbovali na način da su isti odabrani kao ciljano određeni radi svojih egzistencijalnih prilika, te da su im navedene okolnosti potpuno lažno predstavljene.*** *U tom pogledu, Apelaciono vijeće cijeni da prvostepeni sud jasno napominje da je većina svjedoka Tužilaštva i odbrane navela da je za rad u preduzeću "Serbaz" saznala preko komšija, prijatelja i slično, te da su se samoincijativno raspitivali kako da dođu do rukovodilaca ovog preduzeća u cilju odlaska na rad,* što *već na ovom mjestu umanjuje snagu tužilačke teze o poduzetim aktivnostima od strane optuženih koje bi imale za cilj vrbovanje radi konačne obmane, sve u svrhu radne eksploatacije."*

Apelaciono vijeće dalje navodi da: *"Kada se plaćanje radnika procjenjuje i u okviru navoda koje tužilac ističe ukazujući na novčane kazne, prvostepeni sud pravilno zaključuje da niti po tom osnovu ne može utvrditi obmanu radnika. Naime, Apelaciono vijeće, prihvatajući ovakav stav prvostepenog suda, posebno cijeni da su radnici bili unaprijed obaviješteni o uslovima rada i povredama radne discipline, a* što *crpi iz navoda prvostepenog suda da iz iskaza svjedoka O. C., Z. V. i N. S., proizilazi da su popunjavali upitnik koji je očigledno sadržavao pitanja koja ukazuju na buduću radnu disciplinu radnika (kao* što *je konzumacija alkohola i sl.). Pri tome, ovo Vijeće dijeli stav prvostepenog suda da pitanje radne discipline, naročito izraženo na ovakav način, pa* čak *i novčanog kažnjavanja, ne predstavlja dokaz za umišljaj optuženih da izrabljuju radnike, ali da može predstavljati pitanje u nekoj drugoj vrsti postupka radnopravne prirode."*

U odnosu na navode Tužilaštva da su radnici fizički kažnjavani, "Apelaciono vijeće *zaključuje da se u konkretnom slučaju radilo o izvjesnim situacijama u kontekstu uspostave radne discipline, kao i da je nejasno da li je do konflikata dolazilo incijativom radnika ili nadređnih, ili pak između samih radnika,* što *sve u svojoj ukupnosti ostavlja sumnju u fizičke nasrtaje na radnike u svrhu njihove eksploatacije…."*

Dakle, nakon sprovedenog postupka Sud BiH nije mogao izvan razumne sumnje zaključiti da je izvršeno krivično djelo Međunarodna trgovina ljudima u svrhu radne eksploatacije. Međutim, pred Evropskim sudom za ljudska prava je vođen postupak **(Case of *Zoletic and Others v. Azerbaijan, No. 20116/12,* 2021)**[12] u kojem je konstatovano da je kompanija „SerbAz Project Design and Construction LLC", građevinska firma, zaključila ugovore sa Ministarstvom sporta i mladih Azerbejdžana, prema kojima je firma trebala završiti određene građevinske projekte u Azerbejdžanu. U tu svrhu, aplikanti, državljani Bosne i Hercegovine, bili su angažovani od strane SerbAz-a i prevezeni u Azerbejdžan. Aplikantima je rečeno da će dobiti odličan smještaj, dobre plate, plaćene vize i zdravstveno osiguranje čim dođu u Azerbejdžan. Međutim, po dolasku, oduzeta su im putna i identifikaciona dokumenta, čime im je onemogućeno napuštanje zemlje, a smješteni su u domove sa neljudskim životnim uslovima. Njihova sloboda kretanja bila je ograničena, a izloženi su različitim kaznama, fizičkom i psihološkom zlostavljanju, poput batina i dugotrajnog fizičkog rada. Također, bili su lišeni adekvatne hrane, a mnogi radnici su značajno smršali. Žrtve nisu imale pristup zdravstvenoj zaštiti i neki od njih su razvili neizlječive bolesti. Štaviše, aplikanti nisu primili plate za svoj rad nekoliko mjeseci. Većina žrtava je ostala u Azerbejdžanu šest mjeseci ili duže. U oktobru i novembru 2009. godine, nakon mobilizacije međunarodnih nevladinih organizacija u vezi sa situacijom, organizovan je povratak radnika u domovinu.[13]

U ovom slučaju Evropski sud za ljudska prava je naglasio da je država ugovornica propustila ispuniti svoju procesnu obavezu pokretanja i provođenja efikasne istrage o navodima aplikanta u vezi s navodnim prisilnim radom i trgovinom ljudima, što je predstavljalo kršenje člana 4. stav 2. Konvencije u njegovom procesnom aspektu.[14] Pored toga, navedeno je da u slučaju kada poslodavci koriste svoju moć ili iskorištavaju ranjivost radnika kako bi ih iskoristili, prethodni pristanak žrtve nije dovoljan da isključi karakterizaciju rada kao prisilnog rada koji predstavlja dio trgovine ljudima.[15]

---

[12] Presuda dostupna na UNODC bazi podataka sudske prakse o predmetima trgovine ljudima; Case Law Database, (https://sherloc.unodc.org/cld//case-law-doc/traffickingpersonscrimetype/aze/2021/case_of_zoletic_and_others_v._azerbaijan.html?lng=en&tmpl=sherloc, pristupljeno 23. septembra 2025.).

[13] Kako je navedeno i interpretirano u UNODC bazi podataka.

[14] *Zoletic and Others v. Azerbaijan, paragraf 209.*

[15] *Zoletic and Others v. Azerbaijan, paragraf 147.*

U presudi Apelacionog suda u Beogradu, broj: **Kž1 830/24 od 15. 10. 2024. godine , kojom se potvrđuje Presuda Višeg suda u Beogradu K.br. 240/22 od 09. 04. 2024.** godine kojom su okrivljeni A.A. i B.B. oglašeni krivim da su izvršili po dva krivična djela trgovina ljudima iz člana 388. stav 1. **se navodi: „***U pogledu navedenog vrbovanja oštećenih za vršenje prostitucije, prvostepeni sud je pravilno utvrdio da su oštećene vrbovane zloupotrebom njihovih teških prilika, s obzirom na to da obe oštećene pripadaju društvenoj grupi* čije *su karakteristike minimalno obrazovanje, bez stalnog zaposlenja i stalnih izvora prihoda, kojom bi obezbedile egzistenciju sebi ili licima o kojima se staraju, tako da sve okolnosti u vezi ličnih, porodičnih i socijalnih prilika oštećenih imaju značaj teških prilika kojima je lako manipulisati, usmeravati i iskorišćavati, a sve u cilju vršenja prostitucije.“*

Veoma čest način vrbovanja u cilju seksualne eksploatacije nalazimo u presudi Apelacionog suda u Beogradu **broj: Kž1 Po1 15/13 od 28. 29. i 30. 10. 2013. ,** u kojoj se navodi da je **„***tako okrivljeni AA2 po prethodnom dogovoru sa okrivljenim AA koji boravi u mestu Kastagnjeto, u Breši početkom marta meseca 2011. godine, stupio u emotivni odnos sa oštećenom OO, te je zloupotrebom poverenja zadobijenog u ostvarenoj emotivnoj vezi i davanjem lažnih obećanja da će na području Italije raditi kao bebi siterka, istu odveo u Italiju, tako* što *je okrivljeni AA do*šao *u Beograd dana 22.04.2011. godine, a zatim zajedno sa okrivljenim AA2 prebacio* oštećenu *OO u Italiju, gde je oštećenoj zadržao lične isprave u nameri uspostavljanja kontrole nad istom, predočavajući joj da će se baviti prostitucijom, a okrivljeni AA2 uz upotrebu fizičke sile istu prinudio na prostituciju….“*

2. Prevoz

Prevoz kao oblik radnje izvršenja podrazumijeva faktičko premještanje žrtava sa jednog mjesta na drugo, odnosno prevoz iz jednog grada u drugi ili iz jedne države u drugu državu.[16]

U obrazloženju presude Suda BiH, broj: S1 2 K 028556 18 K od 26. 12. 2022. se ističe: “*Pod prijevozom se podrazumijeva prenošenje nekim prevoznim sredstvom osobe s jednog mjesta na drugo. Da bi se prijevoz osoba smatrao radnjom trgovine ljudima, potrebno je da je prijevoz vršen uz primjenu sredstava i načina navedenih u članu 186. stav 1. KZ BiH i da je vršen kako bi se osoba koja se prevozi podvrgla iskorištavanju u državi u kojoj nema prebivalište ili čiji nije državljanin. Prijevoz osoba, pod navedenim uvjetima, smatraće se radnjom trgovine ljudima neovisno od toga da li je prijevoz sam od sebe legalan ili ne.“ S druge strane, ovakve radnje da bi se smatrale predmetnom inkriminacijom, moraju biti poduzete na specifičan način, odnosno uz primjenu specifičnog sredstva, a to je upotreba sile, prijetnja*

[16] Sažet prikaz sudske prakse, 2015. s. 16.

upotrebom sile, drugi oblici prinude, otmica, obmana, prevara, zloupotreba ovlasti ili utjecaja, položaj bespomoćnosti, davanje ili primanje isplata ili drugih koristi kako bi se privolila osoba koja ima kontrolu nad drugom osobom. U praksi se kao češći način izvršenja ovog krivičnog djela pojavljuje upotreba sile ili prijetnjom upotrebe sile ili drugi oblici prinude.“

Da bi jedno lice bilo krivično odgovorno za prevoz žrtava trgovine ljudima, odnosno za ovaj oblik krivičnog djela, ono mora znati da prevozi žrtvu trgovine ljudima, odnosno da vrši prevoz lica s jednog mjesta na drugo u cilju njegove eksploatacije, pri čemu lice koje vrši prevoz ne mora istovremeno biti i lice koje vrši eksploataciju. Tako npr. u obrazloženju navedene presude se navodi da je optuženi K. F. „ *potvrdio da je u više navrata, po naredbi optuženih, iznajmljivao vozila kako bi optužene E. S., T. H., D.H. i V.S. i članove njihovih porodica, te žrtve trgovine ljudima prevozio na relaciji BiH – Francuska, ... Žene sam vozio gore zato što su ostajale da kradu za njih. .. Ja bih nakon što bi bio zamoljen išao raznim kolima, nekada svojim, nekada smo iznajmljivali kola u rent-a-car-u...Kada bi im se žurilo, znali su mu reći da iznajmim rent-a-car. Iznajmljivali smo auta uglavnom na moje ime u rent-a-car kući čije ime ne znam, ...Troškove iznajmljivanja vozila kada se ide na put ili kada se voza po gradu snosili su oni. .. Kada bi išao na put troškove benzina i putarine, hrane i smještaja bi također snosili oni*.“

Sud dalje zaključuje da su prevoz, kao radnju izvršenja krivičnog djela, izvršili i optuženi E.S. i T.H. zato što su „*u više navrata posredstvom K. F. iznajmljivali vozila u svrhu prevoza žrtava trgovine ljudima na relaciji BiH – Republika Francuska, da bi K. F. po povratku u BiH donosio novac od krađa i predavao ga optuženima,.....* te sud zaključuje da „*su optuženi E.S. i T. H. radi pribavljanja protivpravne imovinske koristi, posredstvom K. F. prevozili osobe ženskog spola u svrhu iskorištavanja tih osoba za vršenje raznih krivičnih djela krađe u državi u kojoj te osobe nemaju prebivalište ili čiji nisu državljani...“*.

Prema navedenom proizilazi da prevoz, kao radnja izvršenja ovog krivičnog djela, može biti izvršena ne samo vršenjem konkretne radnje prevoza žrtve određenim sredstvom (npr. vožnjom automobilom iz jednog mjesta u drugo), već i iniciranjem prevoza žrtve od strane drugog lica u cilju eksploatacije žrtve u vlastitom interesu (npr. plaćanjem drugom licu da žrtvu svojim automobilom odveze u neko mjesto kako bi žrtva obavila radnju u interesu naručioca prevoza).

3. Prebacivanje

U nekim krivičnim zakonodavstvima se pored prevoza, kao posebne radnje izvršenja ovog krivičnog djela, propisuje i **prebacivanje** [17] pod kojim se po-

[17] Ovaj oblik radnje izvršenja nije predviđen KZ BiH, ali se nalazi npr. u članu 388. KZ Srbije: „(1) Ko silom ili pretnjom, dovođenjem u zabludu ili održavanjem u zabludi, zloupotrebom ovlašćenja, poverenja, odnosa zavisnosti, teških prilika drugog, zadržavanjem ličnih isprava ili davanjem ili primanjem

drazumijeva prevođenje žrtve preko državne granice, (legalno ili ilegalno), odnosno radnja kojom se žrtva sa teritorije jedne države prevodi na teritoruju druge države. Tako npr**. Apelacioni sud u Beogradu u presudi broj:** По**1 15/13 od 28. 29. i 30. 10. 2013.,** navodi da je **„***okrivljeni AA kome je suđeno u odsustvu, organizovao kriminalnu grupu koja je postojala određeno vreme i delovala sporazumno u cilju vršenja krivičnog dela trgovina ljudima iz člana 388 stav 7 u vezi stava 1 i stava 3 Krivičnog zakonika, za koje je propisana kazna zatvora teža od 4 godine, a radi sticanja neposredne finansijske koristi, na taj način što je okrivljeni AA sačinio plan delovanja organizovane kriminalne grupe, da za finansijsku korist na području Republike Srbije dovođenjem u zabludu ili održavanjem u zabludi drugih lica korišćenjem njihovih teških prilika, upotrebom sile i pretnje, zadržavanjem njihovih ličnih isprava, vrbovanjem, prevozom, **prebacivanjem**, prodavanjem, držao više ženskih osoba, u cilju njihove eksploatacije **kroz prostituciju na području Republike Italije**,..“*

Predaja, kao jedan od alternativno određenih oblika radnje izvršenja, u kontekstu ovog krivičnog djela, podrazumijeva radnju kojom se žrtva trgovine ljudima čini dostupnom drugom licu, npr. korisniku usluga žrtve trgovine ljudima, ali isto tako i drugom licu koje je takođe izvršilac krivičnog djela trgovine ljudima.[18]

U presudi Suda BiH, broj: S1 2 K 024459 17 K od 28. 02. 2017., Sud utvrđuje da su *„Okrivljeni ....., radnike koji bi pristajali na ponudu rada obmanuti takvim obećanjima, upućivali u R.Azerbejdžan, gdje su ih dočekivali L. S. V.B., LJ.R., K.S., D.Z., T.R. i druge njima poznate osobe, koji su od radnika oduzimali putne isprave obmanjujući ih da je to u svrhu regulisanja boravka i zbog opasnosti od gubljenja istih, te putne isprave predavali LJ.R. koje je ovaj čuvao ..... dakle, iste prevozili i **predali ih drugim članovima iste organizovane** grupe, te radno eksploatisali u R. Azerbejdžan, ...“.*

4. Skrivanje

Skrivanje, kao oblik radnje izvršenja ovog krivičnog djela treba shvatiti na način da se žrtva trgovine ljudima skriva od javnosti, odnosno od drugih lica

---

novca ili druge koristi, vrbuje, prevozi, prebacuje, predaje, prodaje, kupuje, posreduje u prodaji, sakriva ili drži drugo lice, a u cilju eksploatacije njegovog rada, prinudnog rada, vršenja krivičnih dela, prostitucije ili druge vrste seksualne eksploatacije, prosjačenja, upotrebe u pornografske svrhe, uspostavljanja ropskog ili njemu sličnog odnosa, radi oduzimanja organa ili dela tela ili radi korišćenja u oružanim sukobima, kazniće se zatvorom od tri do dvanaest godina. „Ovaj oblik radnje izvršenja prebacivanje odnosno transfer je predviđen i međunarodnim dokumentima kao što je Protokol za sprječavanje, zaustavljanje i kažnjavanje trgovine ljudima, naročito ženama i djecom, kojim se dopunjava Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminala (Palermo protokol), *Sl. glasnik BiH*, *Međunarodni ugovori*, broj 3/02.

[18] Sažet prikaz sudske prakse, s. 19.

koja bi joj eventualno mogla pomoći, na određenom mjestu koje je dostupno samo korisnicima usluga ili tačno određenim osobama, ali isto tako i na mjestu koje je dostupno drugim ljudima preduzimajući radnje kojim se obezbjeđuje da prisustvo žrtve na tom mjestu ne bude primijećeno od drugih ljudi. Dakle, skrivanje treba shvatiti kao radnju kojom se produžava stanje viktimiziranosti pasivnog subjekta, bez obzira gdje i kako se ono vrši. U sudskoj praksi u Bosni i Hercegovini nismo naišli na tumačenje ovog oblika radnje izvršenja. Primjeri međutim postoje u praksi drugih država.Tako, na primjer, u predmetu, ***Landriel, Daniel y otros Š2018Ć,*** argentinski sudovi su utvrdili kako je jedan od četvero optuženih upoznao jednu od maloljetnih žrtava u toku 2012. godine, kada su započeli vezu. Ponudio joj je da ode u grad Rafaela da živi s njegovom porodicom a kasnije ju je prisilio na prostituciju zajedno sa svojom majkom. Ova situacija se nastavila do avgusta 2014. godine, kada je žrtva uspjela pobjeći. Tribunal je smatrao da je radnja „skrivanja" bila prisutna, iako se „*dogodila neobična okolnost, gdje su žrtve bile zadužene za plaćanje troškova ŠhotelaĆ novcem stečenim seksualnom eksploatacijom*". Tribunal se direktno pozvao na Palermo protokol kako bi definisao krivično djelo trgovine ljudima. Također se direktno pozvao na Međuameričku konvenciju „Belem Do Pará" i na Opštu preporuku br. 19 CEDAW-a kako bi naglasio da je trgovina ljudima oblik nasilja nad ženama.[19]

5. Primanje (prihvat)

Primanje ili prihvatanje lica u svrhu njegove eksploatacije je radnja izvršenja kojom se prima, odnosno **preuzima** žrtva trgovine ljudima od drugog lica i kojom se preuzima kontrola nad žrtvom trgovine ljudima od drugog lica, a sve u cilju iskorištavanja. U predmetu koji je vođen u Argentini *(slučaj* ***Horacio Abel; Fernandez Castillo, Celia Aurora; Ledesma, Rubén Lino s/ Delito c/ la libertad*** *[2017],* protiv optuženih koji su regrutovali i prevozili tri žrtve iz Paragvaja i držali ih u bordelu "Cristal", gde su bile seksualno eksploatisane, prvostepena presuda je definisala "*prihvatanje*" kao *"prihvatanje žrtve u novom okruženju, obezbjeđivanje postavki i uslova tako da boravak traje i postane mjesto za ostvarivanje tražene eksploatacije".*[20]

Ova radnja izvršenja krivičnog djela Trgovine ljudima postoji u slučaju u kojem je optuženi O.A. "*neutvrđenog datuma u prvoj polovini 2013. godine, u* Živinicama*, u ul. Stara cesta bb, gdje je stanovao,* ***za neutvrđeni iznos novca, preuzeo od svog brata*** *O. S., koji mu je prilikom predaje za nju rekao: „Uzmi je, ona dobro prosi "****pa kada ju je podčinio nad njom usposta-***

[19] Dostupno na UNODC bazi podataka Case Law Database.(https://sherloc.unodc.org/cld/case-law--doc/traffickingpersonscrimetype/arg/2018/landriel_daniel_y_otros_.html?lng=en&tmpl=sherloc, pristupljeno 23. septembra 2025.).

[20] Presuda dostupna na UNODC bazi podataka Case Law Database.(Justino, Horacio Abel; Fernandez Castillo, Celia Aurora; Ledesma, Rubén Lino s/ Delito c/ la libertad, pristupljeno 23. septembra 2025.).

vio potpunu kontrolu, tako što ***joj je zabranio kretanje i držao je zaključanu u kući,*** *da bi je potom svaki dan vodio na odredena mjesta u gradu* Živinice*, gdje je za njega prosila….".*

Međutim, u navedenom slučaju, **Sud BiH je presudom broj: S1 3 K 013872 15 K od 27.04.2016.** godine zaključio da je optuženi O.A., koji je "*od neutvrđenog datuma u prvoj polovini 2013. godine, pa do 14. septembra 2013. godine, kada je privremeno napustio BiH, te od 12. oktobra 2013. godine, kada se vratio u BiH, području općina* Živinice *i Bihać, suprotno* čl. *4. st. 1. Evropske konvencije o ljudskim pravima, u ropskom odnosu držao A. S., na način da ju je prethodno, neutvrđenog datuma u prvoj polovini 2013. godine, u Ž., u ul. Stara cesta bb, gdje je stanovao, za neutvrđeni iznos novca, preuzeo od svog brata O. S., koji mu je prilikom predaje za nju rekao: „Uzmi je, ona dobro prosi" pa kada ju je podčinio nad njom uspostavio potpunu kontrolu, tako* što *joj je zabranio kretanje i držao je zaključanu u kući, da bi je potom svaki dan vodio na odredena mjesta u gradu Ž., gdje je za njega prosila, pa kada bi se u poslijepodnevnim satima vratili kući, zbog navodno zbog isprošenog malog novčanog iznosa, tukao ju je, i to po cijelom tijelu, plastičnim kablovima za električnu energiju, te joj gasio cigarete po cijelom tijelu,* što *je imalo za posljedicu ostajanje velikog broja ožiljaka na njenom tijelu, te je prisiljavao da* ìspred *kuće, cìjelu noć kleči na koljenima i da se drži za ogradu od bodljikave* žice*, bez obzira* što *je* često *padala kiša, ili su temperature bile niske usljed* čega *je bilo hladno, a kada ju je neutvrdenog datuma u toku 2014. godine, odveo u B., u kući gdje su se nastanili, a koja se nalazi u ul. K.Ć. broj dva, takode je prisiljavao i svaki dan je vodio ili na Međunarodni granični prelaz l. ili na druga mjesta u gradu B. gdje je za njega prosila, pa je takođe, kao* što *je to* činio *i u Ž., zbog navodno nedovoljno isprošenog iznosa novca, na razne načine je fizički maltretirao, zlostavljao i ponižavao, i to tako* što *je pri povratku sa I. zaustavljao putničko vozilo u naseljenim mjestima, te je izvodio i tukao je rukama i nogama po cijelom tijelu, te je u kući u kojoj su stanovali, prisiljavao da cijelu noć koljenima kleči na zrnima riže,* što *je kod nje stvaralo izuzetno jake bolove, ili je prisiljiavao da guta sol, braneći joj pri tome da popije vode i nije joj dozvoljavao da spava u krevetu, niti joj je dozvoljavao da sjedi za stolom i da objeduje, već je prisiljavao i da objeduje i da spava na golom podu ispred WC-a, koji je bio obložen keramičkim pločicama, nedozvoljavajući joj da bilo* šta *prostre pod sebe ili da se bilo* čime *pokrije, kako bi se zaštitila od hladnoće, da bi prilikom jela pred nju bacao komade hrane, braneći joj da se koristi posudem ili escajgom, pa kada joj je dana 27. novembra 2014. godine, u B., dok je prosila u U. Ž. S.g., u neposrednoj blizini K.* š. *C., prišao* Đ. Š. *i predstavio joj se kao policajac, pitajući je dali* želi *da ide u sigurnu kuću, A. S. mu je plačući odgovorila: „Dragi te Allah poslao da mi pomogneš, ja ovako više* živjet *ne mogu",*

počinio ***krivično djelo zasnivanje ropskog odnosa i prevoz osoba u ropskom odnosu iz*** čl. ***185.*** *stav KZBiH.*

Obrazlažući svoju odluku sud navodi*: „Cijeneći sadržajne elemente i rezultate izvedenih dokaza, suprotno tvrdnjama odbrane optuženog sud nalazi da je optužba ponudila dostatne dokaze i da su se na osnovu svestrane analize i ocjene istih pouzdano utvrdile sve odlučne činjenice na osnovu kojih je nesporno izveden zaključak da je optuženi u nastojanju da ostvari kontinuiranu eksploataciju oštećene, koja je za njegov račun prosila, na taj način ostvarujući zaradu za optuženog, činio sve da oštećenu drži u ropstvu sličnom odnosu, zbg čega je preduzimao radnje koje doprinose kontroli situacije a i same oštećene, na koji zaključak upućuje analiza listinga poziva iz koje vidljivo da je svakodnevno sa broja telefona koji koristi optuženi upućivano* više poziva na broj koji je koristila oštećena A. *S.. Sud posebno naglašava da krivično djelo zasnivanje ropskog odnosa i prevoz osoba u ropskom odnosu iz člana 185. stav 1. nije ograničeno na laičko shvatanje „ropstva" kao prava vlasništva i raspolaganja osobama kao imovinom odnosno „pokretnom imovinom", ... Kako je koncept ropstva prema kojem se osobe smatraju pokretnom imovinom, naročito de jure, nestajao, a umjesto njega se pojavljivale druge prakse slične ropstvu, koncept ropstva u međunarodnom pravu se razvijao tako da je navedena zakonska odredba mnogo sadržajnija i obuhvata inkriminacije kao sto su odnos sličan ropstvu i držanje drugog u ropstvu sličnom odnosu. No prije svega za postojanje ovog krivičnog djela potrebno je da se krše odredbe međunarodnog prava, prije svega međunarodnih Konvencija, koje obaveze proistekle iz navedenih Konvencija je u obavezi da poštuje i Bosna i Hercegovina, kao i da postupa u skladu sa članom 6. Dopunske Konvencije o ukidanju ropstva, trgovine robljem i institucija i običaja sličnih ropstvu i inkriminizira, što je i učinjeno ne samo kroz ovu već i druge odredbe krivičnog zakona. Istina naprijed citirana definicija ropstva, ne obuhvata definiciju ropstvu sličan odnos, iako Dopunska Konvencija limitirano nabraja institute i običaje slične ropstvu , međutim ovako određen pojam ne žobuhvatiti mnoge savremene manifestacije ropstvu slicnih postupaka. Upravo zbog toga su po mišljenu suda raniji modusi prilagođeni novonastalim prilikama i okolnostima u mnogo čemu perfidniji i nehumaniji postupci , koji su u svakom slučaju opasniji kako po žrtrvu tako i po zajedenicu u cjelini. Odredbe postojećih međunarodnih instrumenata kao oblik iskorištavanja uvrštavaju i sluganstvo (potčinjenost), koje obuhvata ustanove i prakse sli*čne ropstvu, ali se ne ograničavaju *samo na njih, a u odnosu na ropstvo služenje se tumači na način da se odnosi na mnogo manje dalekosežne oblike prisile i tiče se ukupnosti obaveza na rad ili usluge, koje osoba ne može izbjeći i koje ne može promjeniti. U konkretnom slucaju prisilno prosjačenje predstavlja oblik iskorištavanja i oblik ropske potčinjenosti, koja se identifikuje elementima kontrole nad tudim životom, prinudom i ograničavanjem slobode i prava*

na kretanje. Upravo na osnovu rezultata provedenog dokaznog postupka sud je van svake razumne sumnje utvrdio da uslovi u kojima je živjela oštećena *predstavljaju jedan od najtežih i najagrubljih povreda prava čovjeka.* ***Naime, držanjem u za čovjeka neprihvatljivim uslovima, često gladnu i*** žednu, u neadekvatnoj ***garederobi, jer će upravo takva probuditi sažaljenje kod građana, pa samim tim će optuženom donijeti veći iznos novca, optuženi je ostvarivao ne samo maksimalnu eksploataciju već i maksimanlnu kontrolu svih segmenata života oštećene.*** *Među mehanizmima kontrole i sprečavanju neposlušnosti oštećene, te njenog bjekstva izdvajaju se i oni suptilniji, nenasilni ali i oni krajnje okrutni po život i zdravlje opasni kao što su izolacija oštećene, lišavanje hrane i vode, tjeranje da guta so, spavanje u neadekvatnim uslovima.* ***Upravo je primjena mehanizama kontrole (stalno pozivanje), manipulacija, rezultiralo fizičkim i psihičkim zarobljavanjem pa ne čudi situacija da je oštećena ostajala u nametnutoj situaciji ili pak i kad je bježala ponovo su je pronalazili ili se i sama vraćala.*** *S aspekta međunarodnih Konvencija o ljudskim pravima, nedospustivo je prisiljavati prijetnjama i fizičkim nasiljem prisiljavati drugu osobu na bilo kakav rad, posebno prosjačenje, koje svakako predstavlja ponižavanje osobe, negaciju slobodne volje i moralnu degradaciju ličnosti i njenog dostojanstva.“*

Krivično djelo Zasnivanje ropskog odnosa i prevoz osoba u ropskom odnosu predviđeno u članu 185. KZ BiH glasi : *Ko kršeći pravila međunarodnog prava stavi drugog u ropski ili njemu sličan odnos ili ga drži u takvom odnosu, kupi, proda, preda drugoj osobi ili posreduje u kupovini, prodaji ili predaji takve osobe ili podstrekava drugog da proda svoju slobodu //i slobodu osobe koju izdržava ili se o njoj stara, kaznit e se kaznom zatvora od jedne do deset godina.*

Navedeni slučaj otvara pitanje međusobnog odnosa krivičnog djela Trgovine ljudima i krivičnog djela Zasnivanje ropskog odnosa i prevoz osoba u ropskom odnosu. Naime, u navedenom činjeničnom opisu postoje elementi krivičnog djela trgovine ljudima koji se manifestuju u preuzimanju žrtve trgovine ljudima od osobe koja je prethodno imala vlast, tj. kontrolu nad žrtvom, na način da je za to prethodnom držaocu žrtve isplaćen određeni novčani iznos, a u cilju njenog iskorištavanja. S obzirom na to da se u stavu 7. člana 186. KZ BiH, kojim se inkriminište trgovina ljudima, navodi da „*iskorišćavanje u smislu stava (1) ovog člana podrazumijeva: prostituciju drugog lica ili druge oblike seksualnog iskorišćavanja, prisilni rad ili usluge, ropstvo ili njemu sličan odnos, služenje, odstranjivanje dijelova ljudskog tijela ili kakvo drugo iskorišćavanje,“* opravdano je pod „drugim oblicima iskorištavanja“ podrazumijevati iskorištavanje putem prosjačenja. U konkretnom slučaju preuzimanje ili prijem žrtve je izvršeno sa ciljem njene daljnje eksploatacije putem prosjačenja i zasnivanja ropskog odnosa. Tim činom je krivično djelo trgovine ljudima dovršeno, jer zakonodavac inkriminaciju postavlja tako da

omogućava kažnjavanje učinioca nakon što preduzme jednu od alternativno predviđenih radnji izvršenja na jedan od alternativno predviđenih načina, (a u konkretnom slučaju dovoljna je samo radnja izvršenja jer je žrtva dijete), sa ciljem iskorištavanja drugog lica.

Naime, suštinski element krivičnog djela trgovine ljudima ogleda se u oduzimanju mogućnosti čovjeku da upravlja vlastitim životom, da samostalno odlučuje o svojim radnjama i postupcima, odnosno u deprivaciji čovjeka i svođenja čovjeka na predmet koji je u vlasništvu druge osobe i kojom on na izvjestan način upravlja, sve u cilju njegove ekspolatacije. S tim u vezi sud je u obrazloženju presude naveo: "*U konkretnom slucaju prisilno prosjačenje predstavlja oblik iskorištavanja i oblik ropske potčinjenosti, koja se identifikuje elementima kontrole nad tudim životom, prinudom i ograničavanjem slobode i prava na kretanje…… Upravo je primjena mehanizama kontrole (stalno pozivanje), manipulacija, rezultiralo fizičkim i psihičkim zarobljavanjem pa ne* čudi *situacija da je oštećena ostajala u nametnutoj situaciji ili pak i kad je bježala ponovo su je pronalazili ili se i sama vraćala.*"

U vezi sa navedenim primjerom, nameće se pitanje da li radnje iskorištvanja koje nastanu kao logičan niz preduzetih radnji izvršenja krivičnog djela Trgovina ljudima, treba posmatrati kao samostalna krivična djela ili kao oblike prividnog idealnog sticaja, u teoriji poznatog kao „nekažnjivo naknadno djelo"? Nekažnjivo naknadno djelo predstavlja prividni idelani sticaj onda kada se jedno djelo pojavljuje kao logičan slijed glavnog djela kao prethodnog i koje je kao takvo u funkciji toga djela zbog čega ta djela čine jednu logičnu cjelinu, pri čemu ukupan kriminalni sadržaj konzumira glavno djelo[21]. Npr. kod trgovine ljudima u cilju radne eksploatacije koja se manifestovala kroz ograničavanje prava radnika u vidu odsustva mjera zaštite na radu, prekovremenih sati rada, neisplate ličnog dohotka, maltreriranja **i kažnjavanja radnika i slično, da li je navedene situacije potrebno pravno kvalifikovati kao neko djelo protiv prava iz radnih odnosa ili samo kao trgovina** ljudima? Čini se da u postojećoj sudskoj praksi ovo pitanje nije otvarano te da je u navedenim i sličnim situacijama primjenjivana samo pravna kvalifikacija krivičnog djela trgovina ljudima.

B) NAČIN IZVRŠENJA

Konstitutivni element bića krivičnog djela, pored radnje izvršenja, predstavlja i način izvršenja krivičnog djela. Dakle, da bi se neka od alternativno predviđenih radnji izvršenja smatrala radnjom izvršenja ovog krivičnog djela, ona mora biti izvršena na jedan od alternativno predviđenih načina, odnosno *upotrebom sile ili prijetnjom upotrebe sile ili drugim oblicima pri-*

[21] Opširnije o ovome v. Miloš Babić, Komentar Krivičnog zakonika Republike Srpske, Banjaluka, 2021, s. 398.

nude, otmicom, prevarom ili obmanom, zloupotrebom ovlašćenja ili uticaja ili položaja bespomoćnosti ili davanjem ili primanjem isplata ili drugih koristi kako bi privolio lice koje ima kontrolu nad drugim licem. Zbog specifičnosti ovog krivičnog djela, pogotovo u situacijama u kojima postoji pristanak žrtve na eksploataciju (koji naravno ne isključuje postojanje krivičnog djela) u praksi se javljaju slučajevi u kojima je veoma teško, izvan svake sumnje, dokazati postojanje nekog od navedenih načina izvršenja djela. S tim u vezi interesantno je napomenuti da je **Sud BiH u presudi broj: S1 2 K 028556 18 K od 26. 12. 2022. godine** naveo: *„Sudska praksa je za osuđujuću presudu definisala standard „dokaza van razumne sumnje". Standard u krivičnom pravu „izvan svake razumne sumnje" ovaj Sud definiše kao vrstu sumnje zbog koje bi prosječno oprezna i razumna osoba zastala, oklijevala ili se suzdržavala od činjenja u stvari od velike važnosti za njega ili nju ili za njegove ili njene interese. Prema općeprihvaćenom stanovištu, dokazi van razumne sumnje su dokazi na osnovu kojih objektivni presuditelj može zaključiti da postoji veći stepen vjerovatnoće da je optuženi počinio krivično djelo. Dakle, dokaz van razumne sumnje je stoga najviši standard dokaza, koji se mora postići u svakom postupku. Dokaz van razumne sumnje je, prema tome, dokaz tako ubjedljive prirode da se bilo koja osoba na njega može osloniti i po njemu postupati bez oklijevanja i u svojim najbitnijim ličnim poslovima. Ipak, on ne podrazumijeva apsolutnu sigurnost".*

1. Upotreba sile ili prijetnja upotrebom sile ili drugih oblika prinude

Najčešći način izvršenja krivičnog djela trgovine ljudima jeste upotreba sile ili prijetnja upotrebom sile ili drugih oblika prinude. Pod silom se podrazumijeva upotreba fizičke ili mehaničke snage prema nekom licu da bi se od njega iznudilo neko ponašanje. Prema članu 1. stav 28. KZ BiH, sila je i primjena hipnoze ili omamljujućih sredstava sa ciljem da se drugo lice protiv svoje volje dovede u nesvjesno stanje ili onesposobi za otpor. Sila postoji i onda kada ne postoji neposredno fizičko djelovanje na prinuđenog, ali su preduzete radnje takve da utiču na njega jednako kao i fizička prinuda. Prijetnja ili moralna sila se sastoji u stavljanju u izgled nekog zla koje će pogoditi pasivnog subjekta ukoliko se ne bude ponašao po volji učinioca. Prijetnja mora biti ozbiljna, a to će biti onda kada je ona po svom karakteru i okolnostima pod kojima je data, objektivno podobna da izazove određenu odluku ili određeno ponašanje lica na koje je upravljena. Bez značaja je da li je onaj koji prijeti zaista i spreman da ostvari prijetnju, odnosno da li je ona objektivno ostvarljiva. Bitno je da je lice kome se prijeti shvata ozbiljno, važan je subjektivni učinak ozbiljnosti prijetnje.[22]

[22] Sažet prikaz sudske prakse, s. 20, 21.

Presudom Suda BiH, broj: S1 2 K 028556 18 K od 26. 12. 2022. godine je utvrđeno da su okrivljeni (saizvršioci) 1. *„u vremenskom periodu od 2012. godine do 2015. godine E. S., T. H., K. F., V.S., D.H., i druge njima poznate osobe radi pribavljanja protivpravne imovinske koristi, vrbovali i prevozili osobe ženskog spola, kao i maloljetne osobe, u svrhu iskorištavanja tih osoba za vršenje raznih krivičnih djela krađe u državi u kojoj te osobe nemaju prebivalište ili čiji nisu državljani, dovodeći ih u položaj potpune podređenosti i zavisnosti,* ***konstantnim prijetnjama upotrebom sile ili upotrebom sile, fizičkim i psihičkim maltretiranjem, vrijeđanjem, psovkama, pritiskom i prijetnjama koje se tiču njihove djece, i tako privoljavajući na aktivnosti koje se ogledaju u vršenju krađa,...“***

U obrazloženju presude sud navodi da je optuženi T.H. .“*istukao svoju nevjenčanu suprugu M. Č. zvana M., jer je pokušala da pobjegne i spasi se od eksploatacije i vrbovanja, nanijevši joj tjelesne povrede, te su svi optuženi tukli svoje nevjenčane supruge, nazivajući ih pogrdnim imenima, vrijeđajući ih...“*

Pored toga, u obrazloženju presude se navodi izjava svjedoka *A.B.“ koji se posebno osvrnuo na presretnuti razgovor od 24.12.2014. godine, kada E. razgovara sa S. i kada se čuje kako T. H. fizički maltretira osobu M. Č. i čuje se kako E. govori „nemoj je tući, ubićeš je“. U toj torturi M. je zvala „upomoć“. U drugom razgovoru E. je pitao S. jel’ je puno izudarao i rekla je da jeste i da je poslije toga otišao.“*

Radnje optuženih koje se mogu podvesti pod ***prijetnju upotrebom sile,*** također su navedene u obrazloženju presude. Tako npr. optuženi E.S. koji *„svojoj nevjenčanoj supruzi S. H. preko telefona izgovorao razne psovke, prijeteći joj „da će napraviti 40 operacija na njoj, da će mu sve platiti“, a sve iz razloga jer je taj dan ukrala samo 200,00 Eura, također dana 29.4.2015. godine joj prijeti jer taj dan „nije zaradila ni dinara“, vrijeđajući je i izgovarajući psovke i pogrdne riječi..“.*

Pored toga, navodi se „da je dana 16.11.2014. godine T. H. psovao i prijetio M. Č. „da će joj ukopati djecu“, te „da će je udarati po leđima“ proizilazi iz konverzacije u kojoj se T. prijeteći obraća M. nezadovoljan količinom novca koji je „zaradila“, zatim 27.11.2014. godine joj prijeti „Bog me ubio doći ću tamo i ubit ću te“ te joj dana 19.12.2014. godine prijeti govoreći joj da će „joj biti tri puta gore nego kada joj je slomio ruku“. ....Isto tako, dana 27.11.2014. godine (Konverzacija na romskom jeziku, br. 1729) između M. i T. u kojoj M. govori da mu neće više slati pare, na što T. odgovara “jel ti hoćeš da budeš veći frajer nego ja, Bog me ubio doći ću tamo i ubiću te”, na što Manda dalje odgovara ima 2 ili 3 hiljade koje mu može odmah poslati, dodavši da više neće nikako krasti, zato što on to od nje stalno zahtijeva, te

konverzacija od 19.12.2014. godine, konverzacija na romskom jeziku broj 7298) u kojoj T. joj prijeti da će kada dodje u Francusku dobiti batine tri puta više nego prošli put kada joj je samo slomio ruku a sada će i nogu i ruku...“

Najčešće se vrši kombinovano upotreba sile i prijetnje upotrebom sile. Takav slučaj nalazimo u obrazloženju presude **Apelacionog suda u Beogradu broj Kž1 Po1 15/13 od 28, 29 i 30. 10. 2013.** godine, u kojem se navodi „*pravilno je prvostepeni sud ceneći* činjenicu *da je ulica u kojoj je oštećena radila bila rezervisana za bavljenje prostitucijom zbog* čega *je policija* često *prolazila tom ulicom i kontrolisala ih, kao i da je policijska stanica bila blizu stana u kom je* živela*, zaključio da se oštećena i pored toga nije usuđivala da okrivljene prijavi policiji jer se plašila za sopstvenu bezbednost i bezbednost svoje porodice obzirom da joj je okrivljeni AA2 pretio i fizički je maltretirao za razne stvari, tukao rukama, nogama i* čime *god je stigao, da ju je gađao raznim predmetima, a kada bi od batina pala,* šutirao *ju je i razvlačio po celoj kući, kao i da se dešavalo da je policija pitala za modrice koje su bile vidljive, ali da im je ona uvek govorila da joj je modrice naneo neki klijent,* što *je radila isključivo iz straha od okrivljenog AA2, navodeći da se nikada nije obraćala nekoj zdravstvenoj ustanovi za pomoć u smislu medicinskog zbrinjavanja jer joj okrivljeni AA2 to nije dozvoljavao“.*

Dakle, prilikom tumačenja ovog načina izvršenja djela, odnosno relevantnosti upotrebljene sile ili prijetnje, moraju se uzeti u obzir sve okolnosti slučaja, kao što su npr. uzrast i psihičko stanje pasivnog subjekta, njegova emocionalna razvijenost, socijalni i intelektualni status, „kriminalnu reputaciju“ učinioca, mjesto gdje se se vrši, sredstva koja se koriste itd.

Drugi oblici prinude predstavljaju radnje koje se moraju razlikovati od upotrebe sile ili prijetnje upotrebe sile, ali koje imaju iste efekte, tj. koje su takvog karaktera da utiču na pasivnog subjekta tako da isključuju njegovu slobodu odlučivanja i djelovanja, odnosno koje ga prinuđavaju da radi na način koji želi učinilac djela. Takvima bi se mogle smatrati radnje kojima se prijeti porodici žrtve ili se npr. prijeti da će biti deportovana ili da će djeca biti oduzeta i slično. Prijetnja i drugi oblici prinude, kao načini izvršenja djela, dolaze do izražaja u obrazloženju presude Apelacionog suda u Beogradu, broj: **Kž1 830/24 od 15. 10. 2024. godine, u kojem se u navodi: „***U svojim iskazima oštećena GG i VV su detaljno opisale na koji način su stupile u kontakt sa okrivljenom BB, javljajući joj se na oglas za posao hostese, da je VV već prilikom prvog susreta sa okrivljenom shvatila o kakvom poslu je reč, dok je GG uvidela sve nakon prvog pojavljivanja na posao, nakon čega su oštećene objasnile da nisu mogle dobrovoljno da napuste “posao”, dok je sve vreme bavljenja prostitucijom njihova sloboda volje, privatnost i organizovanje sopstvenih života bilo ugroženo od strane okrivljenih AA i BB, na taj način što su im okrivljeni pretili pokazivajući im fotografije pretučenih devojaka koje nisu*

bile pokorne, te da ukoliko prestanu da se bave prostitucijom njima i njihovim porodicama će biti naređeno, da ih njihovi ljudi prate, te da ih ne prijavljuju policiji jer imaju veze. Svaka od oštećenih se u svom iskazu detaljno izjasnila i u pogledu toga na koji način su osećale strah od okrivljenih, svaka iz svojih razloga, naime ***oštećena VV se izjašnjavala u svom iskazu da se plašila da mogu da naude njenom maloletnom detetu, a oštećena GG se plašila da će njenoj porodici biti otkriveno gde radi i da će nauditi njenoj porodici,*** *koje iskaze je pravilno prvostepeni sud ocenio kao iskrene, logične i jasne."*

2. Otmica

Kao poseban način ili sredstvo izvršenja ovog krivičnog djela, zakonodavac određuje **otmicu**. Imajući u vidu činjenicu da je otmica inkriminisana kao samostalno krivično djelo (čl. 165. KZ Republike Srpske) ovaj način izvršenja djela bi se trebao tumačiti u skladu sa tom inkriminacijom. U skladu sa tim, otmica postoji onda kada se upotrebom sile, prijetnje ili obmane ili na neki drugi način neko lice odvede ili zadrži u namjeri da se od njega ili od drugog lica iznudi novac ili kakva druga imovinska korist ili da njega ili koga drugog prinudi da nešto učini, ne učini ili trpi.[23] Prvi Osnovni sud u Skoplju je u presudi broj **280515 od 28. 05. 2015.** utvrdio postojanje ovog sredstva izvršenja trgovine ljudima, gdje su žrtve **otete**, prisilno su im tetovirana imena počinitelja, a zatim su smještene u njihovu kuću, gdje su bile pod stalnom kontrolom i sa ograničenom slobodom kretanja. Bile su prisiljene pružati seksualne usluge klijentima za određenu svotu novca koja je isplaćivana počiniteljima.[24]

3. Prevara ili obmana

Prevara ili obmana, kao način izvršenja krivičnog djela, podrazumijevaju radnje kojima se kod drugog lica stvara pogrešna predstava o nečemu kako bi se postigla željena svrha. Postupci ili radnje kojima se jedno lice dovodi u zabludu mogu biti veoma različiti, a njihov značaj u kontekstu ovog krivičnog djela mora se procjenjivati u odnosu na konkretnu žrtvu, a ne u odnosu na neku prosječnu osobu i mogućnost realnog ostvarivanja datih obećanja. Dakle, mora se polaziti od ličnosti i subjektivnih karakteristika same žrtve, njenih želja i očekivanja, uzrasta, uslova u kojima živi, intelektualnog nivoa, obrazovanja i sl.[25]

Prevaru, kao način izvršenja djela, utvrđuje **Sud BiH u presudi broj: S1 2 K 025666 17 K od 10. 07. 2017. godine** te s tim u vezi navodi: "*Prije svega, na*

[23] Sažet prikaz sudske prakse, s.28.

[24] Navedeno prema informacijama dostupnim na UNODC bazi podataka sudske prakse o predmetima trgovine ljudima; Case Law Database, (https://sherloc.unodc.org/cld/case-law-doc/traffickingpersonscrimetype/mkd/2015/case_n280515.html?lng=en&tmpl=sherloc, pristupljeno 24. septembra 2025.).

[25] Sažet prikaz sudske prakse, s.29.

temelju ocjene svih dokaza, koje je prihvatio kao istinite, objektivne i tačne, cijeneći ih pojedinačno, kao i u međusobnoj vezi, pri tome prihvatajući i imajući u vidu i izjavu optuženog kojom je priznao u cjelosti izvršenje krivičnog djela koje mu se stavlja na teret, te cijeneći priznanje optuženog u vezi sa ostalim provedenim i uloženim dokazima, Sud je zaključio da je optuženi, na način mjesta i vremena kako je opisano u izreci presude, u cilju pribavljanja za sebe protupravne imovinske koristi, postao član grupe za organizovani kriminal kojom grupom je rukovodio V.B. kao direktor firme "Serbaz", te na način opisan u izreci presude, ***nakon što su radnici iste firme, obmanjeni u vezi uslova rada, smještaja i boravka u R.Azerbejdžan, te naknada koje će primati,*** *bili upućivani u R.Azerbejdžan, gdje su je dočekivali L. S., V.B., LJ.R., K.S., D.Z., T.R. i druge njima poznate osobe,..... te T.S. zv. „S.", T. N., D.Z. zv. „V.", T.R. i Ć.N., kao „kontrolori", odnosno osobe koje su vršile neposredni nadzor rada na gradilištima u Bakuu i Mingečauru,* ***uskraćivali radnicima zarađene plate neosnovanim i neobrazloženim umanjenjenjima, uskraćivali obećane naknade troškova fabrikovanjem disciplinskih prekršaja i novčanim kažnjavanjem zbog istih, ili novčanim kažnjavanjem za najmanje sitnice koje su predstavljali kao kršenja radne discipline****, pa su radnici zbog svega navedenog u potpunosti egzistencijalno zavisili od osumnjičenih-uposlenika firme „Serbaz" , dok je pod krinkom uspostavljanja radne discipline vršena represija prema radnicima i stvaranje atmosfere straha,..."*

Ova presuda je donesena na osnovu sporazuma o priznanju krivice (kao i u odnosu na još dvojicu optuženih) te je Sud BiH u odnosu na druge optužene iz ovog slučaja donio oslobađajuću presudu postupajući u skladu sa principom *in dubio pro reo*, jer prema shvatanju suda Tužilaštvo nije dokazalo postojanje krivičnog djela Međunarodna trgovina ljudima.

S tim u vezi, a povodom žalbe Tužilaštva na takvu presudu, Apelaciono vijeće Suda BiH je potvrdilo prvostepenu presudu i u vezi sa postojanjem obmane kao načina izvršenja krivičnog djela, **Apelaciono vijeće (Presuda broj: S1 2 K 008235 20 Kž 3 od 29. 01. 2021**. godine), primjećuje „*da iz iskaza svjedoka, kao i navoda prvostepenog suda, proizilaze izvjesni problemi u isplatama radnika,* ***ali ne nalazi da su isti dosegnuli nivo obmane radnika sa aspekta plaćanja.*** *Naime, izvjesno je da su u konkretnom slučaju radnicima predočavane okvirne satnice u određenim rasponima, međutim, činjenica da su očigledno očekivanja radnika bila u rasponu bližem maksimumu, ne čini opravdanom tvrdnju o obmani istih. Prvostepeni sud je na stranama 79-84., detaljno iznio navode pojedinih svjedoka, iz čega je neosporno da su isti bili upoznati kako sa mogućnošću manjeg, tako i višeg plaćanja, pri čemu ovo Vijeće ne nalazi da bilo ko od radnika nije nikako plaćen, ili je plaćen u odre-*

đenom iznosu ispod minimalno postavljenog, što bi činilo osnovu za sumnju o izvjesnoj obmani……..Pored toga, vijeće ističe :" Kada se plaćanje radnika procjenjuje i u okviru navoda koje tužilac ističe ukazujući na novčane kazne, prvostepeni sud pravilno zaključuje da niti po tom osnovu ne može utvrditi obmanu radnika. Naime, Apelaciono vijeće, prihvatajući ovakav stav prvostepenog suda, ***posebno cijeni da su radnici bili unaprijed obaviješteni o uslovima rada i povredama radne discipline, a što crpi iz navoda prvostepenog suda da iz iskaza svjedoka O. C., Z. V. i N. S., proizilazi da su popunjavali upitnik koji je očigledno sadržavao pitanja koja ukazuju na buduću radnu disciplinu radnika*** *(kao što je konzumacija alkohola i sl.). Pri tome, ovo Vijeće dijeli stav prvostepenog suda da pitanje radne discipline, naročito izraženo na ovakav način, pa čak i novčanog kažnjavanja, ne predstavlja dokaz za umišljaj optuženih da izrabljuju radnike, ali da može predstavljati pitanje u nekoj drugoj vrsti postupka radnopravne prirode."*

Prevara kao sredstvo izvršenja krivičnog djela trgovine ljudima često se pojavljuje i u praksi drugih država. Tako, na primjer, u Mongoliji, **Okružni prvostepeni sud** u krivičnom predmetu **broj 441 od 15. 04. 2015**. utvrđuje da je optuženi D.Kh. prevario žrtvu T. u vezi sa zaposlenjem u salonu za masažu pod nazivom "Langfan" i posredovao u njenoj seksualnoj zloupotrebi od strane N.A. Takođe, iskoristio je ranjivost žrtve B, koja je bila u sukobu sa roditeljima, naveo je da može prodavati robu 2-3 godine i upisati školu o sopstvenom trošku, a zatim je prodao N.A. za seksualnu eksploataciju u masažnom salonu "Langfan".[26]

4. Zloupotreba ovlaštenja ili uticaja ili položaja bespomoćnosti

Zloupotreba ovlaštenja ili uticaja ili položaja bespomoćnosti, kao način izvršenja ovog krivičnog djela, može se vršiti na različite načine, kao što je npr. korištenje položaja podređenosti žrtve, njene teške materijalne, porodične, zdravstvene situacije itd. U pitanju su postupci kojima se koristi „ranjivost" žrtve, njen osjećaj bespomoćnosti prouzrokovan nekom objektivnom okolnošću, odnosno postupci kojima se zloupotrebljava bilo koja situacija u kojoj konkretna osoba nema nikakvu drugu stvarnu ili prihvatljivu mogućnost nego da se prepusti iskorištavanju. Pri tome je za postojanje ovog načina izvršenja djela irelevantno na koji način je žrtva došla u takvu situaciju, odnosno da li je izvršilac krivičnog djela trgovine ljudima prouzrokovao takvo stanje ili ne. Dovoljno je da je učiniocu djela poznato da se žrtva nalazi u takvom stanju i da iskorištava takvo stanje.[27]

[26] Navedeno prema informacijama dostupnim na UNODC bazi podataka sudske prakse o predmetima trgovine ljudima; Case Law Database, (https://sherloc.unodc.org/cld/case-law-doc/traffickingpersonscrimetype/mng/2015/court_decision_no_441.html?lng=en&tmpl=sherloc, pristupljeno 24. septembra 2025.).

[27] Sažet prikaz sudske prakse, s.30.

Položaj bespomoćnosti znači stanje u kojem dotična osoba nema drugu stvarnu ili prihvatljivu mogućnost, osim da se podvrgne zloupotrebi kojoj je izložena.[28]

U sudskoj praksi se nailazi na različite životne situacije i činjenične okolnosti koje se mogu podvesti pod ovaj način izvršenja djela. Tako npr. **Apelacioni sud u Beogradu** u presudi **Kž1 830/24 od 15. 10. 2024. godine ističe da** „*su oštećene vrbovane zloupotrebom njihovih teških prilika, s obzirom na to da obe* oštećene pripadaju društvenoj grupi čije su karakteristike minimalno obrazovanje, bez stalnog zaposlenja i stalnih izvora prihoda, kojom bi *obezbedile egzistenciju sebi ili licima o kojima se staraju, tako da sve okolnosti u vezi ličnih, porodičnih i socijalnih prilika oštećenih imaju značaj teških prilika kojima je lako manipulisati, usmeravati i iskorišćavati, a sve u cilju vršenja prostitucije.*“

Iskorištavanje teških prilika žrtava postoji i u slučaju kada učinilac djela iskorištava ovisnost o upotrebi narkotika te na taj način vrbuje žrtvu. **Apelacioni sud u Novom Sadu u presudi broj Кж-1-868/16 od 18. 10. 2016. godine utvrđuje:“** *Pravilno su utvrđene i odlučne* činjenice *u pogledu okolnosti da je okrivljeni AA tokom perioda iz optužbe dovođenjem u zabludu, pretnjom i zloupotrebom teških prilika vrbovao i držao oštećenu BB da se za njegov račun bavi prostitucijom, i u istom cilju zloupotrebom teških prilika vrbovao i oštećenu VV, ……Oštećene BB i VV saglasno su potvrdile i da je okrivljeni znao da su zavisne od opojne droge heroin i da je od njih uglavnom uzimao sav novac koji bi ostvarile prostitucijom s tim da im je ostavljao tek toliko novca da imaju za osnovne* životne *potrebe i opojnu drogu heroin,* što *ukazuje da je okrivljeni zloupotrebljavao teške prilike oštećenih radi njihovog iskorišćavanja u cilju sopstvene zarade…“*

Interesantan stav po ovom pitanju nalazi se i u presudi **Apelacionog suda u Beogradu u broj:Кж1 439/21 od 04. 06. 2021. u kojoj se navodi:** *“Pobijajući pravilnost prvostepene presude Višeg suda u Beogradu K.br.642/14 od 08.04.2019. godine, koja je ostavljena na snazi ožalbenom presudom, kojom je okrivljena oglašena krivom da je po prethodnom dogovoru sa saoptuženim AA1, dovođenjem u zabludu i zloupotrebom teških prilika oštećene SS prebacila oštećenu iz Republike Srbije na teritoriju Republike Italije, gde su zadržavanjem ličnih isprava oštećene uz pretnju i upotrebom sile primorali oštećenu na vršenje prostitucije, poznavajući teške materijalne prilike oštećene koja je bila nezaposlena, branilac ukazuje na bitnu povredu odredaba krivičnog postupka, a kojim žalbenim navodima se suštinski osporava pravilnost utvrđenog činjeničnog stanja.*

[28] Član 2 stav 2 Direktive 2011/36/EU Evropskog parlamenta i vijeća od 5.4.2011. o sprečavanju i suzbijanju trgovanja ljudima i zaštiti njegovih žrtava te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2002/629/PUP dostupne na https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=celex:32011L0036.

Tako po stavu odbrane nije dokazana teška materijalna situacija oštećene, jer je po iskazu svedoka SS1-majke oštećene, okrivljena je iznajmljivala stan u ..., zbog čega se po stavu odbrane ne može govoriti o teškoj materijalnoj situaciji.

Iznete žalbene navode, Apelacioni sud u Beogradu ocenio je kao neosnovane, jer upravo iz iskaza svedoka SS1 majke oštećene SS nesumnjivo proizlazi da je oštećena bila prinuđena da iznajmi stan i ne živi sa majkom, zbog problema koje je njena majka imala sa suprugom-SS ocem, da je oštećena SS svedoku često govorila da želi da ide u Italiju da radi, te se u tom smislu ne može govoriti o dobroj materijalnoj situaciji oštećene, tako da je pravilan zaključak prvostepenog suda o postojanju teških životnih prilika i teške materijalne situacije oštećene, zbog čega ne stoje navodi odbrane da je potreban jedan viši stepen teških životnih i materijalnih okolnosti koje okrivljena svesno iskorišćava."

U predmetu ***Blanco, José Constantino y otros s/ infracción art. 145 bis*** (2018) (Argentina)[29] sud je kao indikacije za "iskorišćavanje ranjivosti" smatrao to što su "žrtve imale ekonomske potrebe koje su ih naterale da se bave prostitucijom kako bi izdržavale svoju decu i porodice, teškoće u pristupu obrazovanju (većina žena je imala nekompletne osnovne ili srednje škole) i udaljenost od svojih neposrednih porodica...".

5. Davanje ili primanje isplata ili drugih koristi kako bi se privolilo lice koje ima kontrolu nad drugim licem

Jedan od načina izvršenja krivičnog djela trgovine ljudima jeste i davanje ili primanje isplata ili drugih koristi kako bi se privolilo lice koje ima kontrolu nad drugim licem. Ovaj način izvršenja se najčešće primjenjuje u odnosu na maloljetne žrtve tako što se davanje ili primanje isplata ili drugih koristi čini prema njihovim roditeljima ili starateljima.[30]

Sud BiH u presudi broj: S1 2 K 028556 18 K od 26. 12. 2022. godine objašnjava da se kod ovog načina izvšrenja radnje krivičnog djela radi o „*privoli na prenošenje kontrole nad tom drugom osobom. Kontrola koju neka osoba ima nad drugom osobom može se zasnivati na nekom pravnom osnovu (naprimjer, kontrola roditelja ili staratelja nad maloljetnim djetetom, kontrola zatvorskog osoblja nad osobama koje se nalaze na izdržavanju kazne zatvora) ali i na nekom protivpravnom osnovu (naprimjer, u slučaju dužničkog ropstva).*"

U presudi **Suda BiH broj : S1 3 K 013872 15 K od 07. 04. 2016.**, kojom je optuženi osuđen za krivično djelo Zasnivanje ropskog odnosa i prevoz osoba u

[29] Presuda dostupna na UNODC bazi podataka Case Law Database, (https://sherloc.unodc.org/cld/case-law-doc/traffickingpersonscrimetype/arg/2018/blanco_jose_constantino_y_otros_s_infraccion_art._145_bis.html?lng=en&tmpl=sherloc, pristupljeno 24. septembra 2025.).

[30] Sažet prikaz sudske prakse, s. 32.

ropskom odnosu iz čl. 185. stav KZBiH u izreci iste se navodi da je optuženi: "*za neutvrđeni iznos novca, preuzeo od svog brata O. S., koji mu je prilikom predaje za nju rekao: „Uzmi je, ona dobro prosi" pa kada ju je podčinio nad njom uspostavio potpunu kontrolu…".* Ovdje se radi o alterantivno predviđenom načinu izvršenja krivičnog djela trgovina ljudima koje se sastoji u ***davanju ili primanju isplata ili drugih koristi kako bi se privolilo lice koje ima kontrolu nad drugim licem,*** **što je još jedan argument** koji potvrđuje da se u ovom slučaju radi o krivičnom djelu trgovina ljudima, a ne o krivičnom djelu iz čl. 185**.** KZ BiH.

C) OBLICI ISKORIŠTAVANJA ŽRTVE

Zakonska definicija krivičnog djela Međunarodna trgovina ljudima čl. 186. stav 1. glasi: Ko upotrebom sile ili prijetnjom upotrebe sile ili drugim oblicima prinude, otmicom, prevarom ili obmanom, zloupotrebom ovlaštenja ili uticaja ili položaja bespomoćnosti ili davanjem ili primanjem isplata ili drugih koristi kako bi privolio lice koje ima kontrolu nad drugim licem, vrbuje, preveze, preda, sakrije ili primi lice *u svrhu iskorišćavanja tog lica u državi u kojoj to lice nema prebivalište ili čiji nije državljanin,* kazniće se kaznom zatvora od najmanje pet godina.

Odredbom stava 7. člana 186. je precizirano da se „*iskorišćavanje u smislu stava (1) ovog člana podrazumijeva: prostituciju drugog lica ili druge oblike seksualnog iskorišćavanja, prisilni rad ili usluge, ropstvo ili njemu sličan odnos, služenje, odstranjivanje dijelova ljudskog tijela ili kakvo drugo iskorišćavanje."* Dakle, zakonodavac je taksativno nabrojao samo neke oblike iskorištavanja, dajući mogućnost primjene ove inkriminacije i na one situacije koje nisu obuhvaćene definicijom iz stava 7. člana 186. a koje po svojim efektima predstavljaju eksploataciju, odnosno iskorištavanje drugog lica. Prilikom tumačenja sintagme „kakvo drugo iskorištavanje" treba imati u vidu i odredbe **Direktive EU broj 2011/36** iz 2011. godine**,** kao i **Direktive EU broj 2024/1712** iz 2024. godine o izmjeni navedene Direktive 2011/36/EU o sprečavanju i suzbijanju trgovine ljudima i zaštiti njenih **žrtava** kojima uspostavlja nešto šire tumačenje eksploatacije kao svrhe trgovine ljudima, tako da se eksploatacijom smatra i eksploatacija (tuđe) kriminalne aktivnosti, koja se najčešće manifestuje kao prisiljavanje žrtava na vršenje krivičnih djela krađe, džeparenja, krađe u prodavnicama, neovlaštene proizvodnje i prodaje droge i sl, odnosno vršenje krivičnih djela u korist učinioca krivičnog djela trgovine ljudima. Direktiva EU broj 2024/1712 iz 2024. godine eksplicitno kao oblike iskorištavanje navodi i prosjačenje, iskorištavanje zamjenskog majčinstva, prisilnog braka ili nezakonitog usvajanja.[31]

[31] Direktiva je dostupna na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=OJ:L_202401712.

1. Prostitucija drugog lica i drugi oblici seksualnog iskorištavanja

Prostitucija, kao oblik iskorištavanja žrtve trgovine ljudima, može biti dobrovoljna i prisilna. Dobrovoljna prostitucija postoji u slučaju kada je žrtva pristala da se bavi prostitucijom u korist učinioca krivičnog djela, ali nije pristala na oduzimanje slobode kretanja, odlučivanja itd, a prisilna prostitucija se vrši bez pristanka žrtve, kada je žrtva prinuđena da se bavi prostitucijom u korist učinioca djela. Drugi oblici seksualnog iskorištavanja mogu se manifestovati kao učešće u pornografskim predstavama, u proizvodnji pornografskog materijala ili u korištenju seksualnih usluga žrtve od strane učinioca djela, ili sklapanjem prinudnih brakova, što se češćće dešava u situacijama kada je žrtva dijete. U kontekstu ovog oblika iskorištavanja kod krivičnog djela trgovine ljudima može se govoriti i o komercijalnoj seksualnoj eksploataciji i nekomercijalnoj seksualnoj eksploatacija. Prva bi se odnosila na slučajeve u kojima se žrtva iskorištava kroz prostituciju, a drugi, kada se žrtva iskorištava za zadovoljavanje seksualnih potreba učinioca djela.

Nakon uvođenja ove inkriminacije u pravni sistem Bosne i Hercegovine, prvi slučajevi u sudskoj praksi odnosili su se uglavnom na seksualnu eksploataciju žrtava. Međutim, u posljednje vrijeme broj osuda za krivično djelo Međunarodna trgovina ljudima u svrhu seksualne eksploatacije se smanjuje, a povećava se broj osuda za krivično djelo Međunarodno navođenje na prostituciju. U praksi se dešava da se prvobitna optužnica za navedeno krivično djelo mijenja tako što se okrivljenom umjesto krivičnog djela Međunarodna trgovina ljudima na teret stavlja krivično djelo Međunarodno navođenje na prostituciju iz člana 187. stav 1. KZ BiH. Takav slučaj nalazimo u presudi Suda BiH broj: **S1 2 K 041256 22 K od 14. 10. 2022. godine kojom je N.N. oglašena krivom što je zajedno sa A.Z.** „*Od početka 2019. godine, pa sve do 26.01.2021. godine, u M. i B. L., A. Z. i N. N. u međusobnom dogovoru zajedno sa drugim osobama iz inozemstva, a sve u cilju sticanja protupravne imovinske koristi, na način da će iskoristiti svoj boravak u Bosni i Hercegovini na području M. gdje je boravila A. Z. i B. L.gdje je boravila N. N., gdje su na prethodno dogovoreni način obezbjeđivale boravak većeg broja djevojaka porijeklom iz njihove matične države Ukrajine, te Rusije tako što su prethodno sa djevojkama dogovarale njihov dolazak u Bosnu i Hercegovinu, obezbjeđivale im smještaj u stanovima, hotelskim apartmanima i pansionima na području M. i B. L. a radi pružanja seksualnih usluga njih kao strankinja na području druge države u kojoj nemaju prebivalište, niti su njeni državljani i kojim državljankama Ukrajine i Rusije su uz pomoć svojih srodnika i prijatelja na području Turske i Ukrajine, među kojima su Y. Z., sin A. Z., te A. O. S. državljanin R Turske koji živi u Ukrajini, te druge osobe koje su vrbovanim djevojkama po zahtjevu N. N. i A. Z. kupovali avionske karte sa kojim bi djevojke doputovale na područje Bosne i Hercegovine, gdje su boravile određeno vrijeme radi pružanja seksualnih usluga i **pri tome su karte***

***zadržavale u svom posjedu**, **preuzimale cjelokupnu zaradu**, koju su prostituisanjem i seksualnom masažom djevojke ostvarivale u M. i B. L. a potom dobit sa djevojkama i drugim osobama u Ukrajini dijelili na način da su ga žiralno putem poslovnih banaka u BiH slali na račune navedenih djevojaka i J. Z. i A. O. S., **te su na posljetku nakon što je jedna djevojka A. H. odbila pružati seksualne usluge, silom, prijetnjom i ucjenom prema A. H., nakon čega je A. uspjela napustiti B. L. i došla u M. kod A. Z.,** A. Z. nastavila vršiti seksualnu eksploataciju A. H.,....“*

Iz obrazloženja presude proizilazi da su “*Optužnicom Tužilaštva Bosne i Hercegovine broj: T20 0 KTO 0019584 21 od 03.08.2021. godine, A. Z. i N. N. optužene za krivična djela Međunarodna trgovina ljudima iz člana 186. stav 1. KZ BiH i Međunarodno navođenje na prostituciju iz člana 187. stav 1. KZ BiH, sve u vezi sa članom 53. KZ BiH. Sudija za prethodno saslušanje potvrdio je navedenu optužnicu dana 09.08.2021. godine. Budući da je optužena N. N. nakon potvrđivanja optužnice bila nedostupna Sudu, predmet u odnosu na nju je razdvojen pod novi broj: S1 2 K 041256 22 Ko, dok se postupak u odnosu na optuženu A. Z. nastavio voditi pod brojem: S1 2 K 038927 21 Ko. Nakon što je optužena N. N. po međunarodnoj potjernici lišena slobode u Mađarskoj i ekstradirana u BiH, optužena se na ročištu za izjašnjenje o krivnji održanom dana 19.07.2022. godine izjasnila da nije kriva za navedena krivična djela, nakon čega je predmet dostavljen sudećem vijeću radi zakazivanja glavnog pretresa.*

Glavni pretres u ovom predmetu počeo je dana 06.09.2022. godine čitanjem optužnice i iznošenjem uvodnih riječi. U toku glavnog pretresa, dana 13.10.2022. godine, Sudu je dostavljen sporazum o priznanju krivnje koji je istog dana zaključen između tužioca Tužilaštva BiH O. Č. i optužene N. N. i njenog branioca, advokata V. P.. Navedenim sporazumom, optužena u cjelosti priznaje krivnju za krivično djelo Međunarodno navođenje na prostituciju iz člana 187. stav 1. KZ BiH u vezi sa članom 29. KZ BiH počinjeno na način opisan u optužnici i sporazumu **.**

Tužilac je na ročištu precizirao činjenični opis djela iz optužnice i sporazuma, na način da se iza riječi silom, prijetnjom i ucjenom prema A. H. izbacuju riječi „N. N. je A. H., pa kada je“ a dodaju riječi „nakon čega je“.

Nakon što je tužilac uložio dokaze, Sud je donio rješenje kojim se prihvata sporazum o priznanju krivnje zaključen između tužioca Tužilaštva BiH O. Č. i optužene N. N. i njenog branioca, advokata V. P..

***Tužilac** je u završnoj riječi istakao da je prilikom zaključivanja sporazuma o priznanju krivnje sa optuženom imao u vidu činjenicu **da je optuženoj potvrđenom optužnicom stavljena na teret manja kriminalna količina u odnosu na optuženu A. Z. te** da smatra da je predložena kazna srazmjerna težini počinjenog krivičnog djela i stepenu krivnje optužene.“*

Krivično djelo Međunarodno navođenje na prostituciju iz člana 187. stav 1. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine glasi: „ *Ko radi zarade ili druge koristi navodi, podstiče ili namamljuje drugog na pružanje seksualnih usluga ili na drugi način omogući njegovu predaju drugome radi pružanja seksualnih usluga ili na bilo koji način učestvuje u organizovanju ili vođenju pružanja seksualnih usluga u državi u kojoj to lice nema prebivalište ili čiji nije državljani, kazniće se kaznom zatvora u trajanju od šest mjeseci do pet godina.“*

Dakle, suštinu ovog djela čini navođenje, podsticanje, mamljenje drugog na pružanje seksualnih usluga. Za razliku od ovog djela, suština krivičnog djela Međunarodna trgovina ljudima jeste uspostavljanje kontrole nad žrtvom, odnosno uspostavljanje takvog odnosa nad žrtvom koji bi se po svojim kvalitetima i sadržaju mogao usporediti sa vlasništvom nad predmetom (odlučuje o svim aspektima života žrtve). **U presudi Suda BiH broj: S12 K 028556 18 K od 26. 12. 2022. se ističe:** „*Vrbovanje, prijevoz, predaja, sakrivanje ili prijem osoba vrše se u svrhu njihovog iskorištavanja. Međutim,* ***posljedica*** *krivičnog djela trgovine ljudima nije iskorištavanje osobe. Iskorištavanje osoba je krajnji cilj radi kojeg se vrše pojedine radnje trgovine ljudima,* ***a posljedica tih radnji*** *je uspostava kontrole nad određenom osobom bilo da se radi o početnom uspostavljanju kontrole nad njom (kao, naprimjer, kod vrbovanja) ili o prenosu već ranije uspostavljene kontrole nad njom od strane jedne osobe drugoj osobi.* ***Stoga se može reći da je posljedica trgovine ljudima povreda slobode neke osobe i to ili njene fizičke slobode ili njene slobode odlučivanja i djelovanja ili oboje****.“*

S tim u vezi treba pomenuti presudu Suda BiH broj: S1 2 K 028556 18 K od 26. 12. 2022. godine, u čijem obrazloženju se navodi svjedočenje žrtve „*koja je u svom iskazu navela da je u porodici H..... (S.....) normalno da muškarci imaju više žena „što više to bolje“, te je na poseban upit zašto žene u tim situacijama ne odu od muškaraca navela „Pa zato što,* ***postaneš kao jedna osoba, koja ništa ne vrijediš ni sebi ni drugima, nemaš nikakvo pravo. Istuče te, budeš bijena i nemoćna i uvijek ima neko od te familije, da uvijek neko te prati i gleda gdje god si****. Telefon koji imaš, uvijek se gleda. Dokumente ne možeš imati“. „Žena nema ni svoje ime, ni svoju ličnost, ni ništa u životu.* ***Znači, ona postoje tu kao jedan rob, kao ništa i ona se uopšte ne pita ništa.*** *Znači, žene nemaju nikakvo pravo“. Na poseban upit zašto žene ne mogu imati svoje dokumente, odgovorila je „da ne bih pobjegla, da ne bih gdje otišla. Ne mogu nigdje preko granice, ako imam... ako nemam dokumenata, kako ću?“.*

Za razgraničenje krivičnog djela Međunarodna trgovina ljudima i Međunarodno navođenje na prostituciju, ključan je upravo ovaj momenat, tj. da li je postojala kontrola nad životom i radom osobe koja se bavi prostitucijom? Ovdje treba naglasiti da se ostvarivanje kontrole nad žrtvom

postiže često dugotrajnim i prikrivenim sredstvima povezanim sa cjelokupnom situacijom i karakteristikama žrtve. Zbog tih suptilnih i često nevidljivih aspekata kontrole, države su dužne da istraže i obezbijede da nijedna žrtva ne bude ignorisana, čak i kada ne postoje očigledni znakovi fizičkog nasilja ili krajnje manifestacije eksploatacije.[32]

U jednom predmetu **Apelaciono vijeće Suda BiH u presudi broj: S1 3 K 022096 19 Kž 2 od 10. 05. 2019. potvrđuje prvostepenu presudu kojom su optuženi oglašeni krivim za krivično djelo Međunarodno navođenje na prostituciju iz člana 187. stav 1. Krivičnog zakona BiH i u obrazloženju presude navodi:** „*U pogledu tvrdnje da u radnjama optuženog E. T. nema navođenja, Apelaciono vijeće nalazi da je radnja navođenja kao posebni element bića ovog krivičnog djela ostvarena na način da je korišten težak položaj oštećenih I. O. i O. H., te da su se radnje navođenja u konkretnom slučaju ostvarile na način podsticanja i namamljivanja oštećenih,* ***te u predočavanju istima pogodnosti i koristi koje bi one imale od prostitucije.*** *Apelaciono vijeće je stava da kao radnja izvršenja navođenje, podsticanje ili namamljivanje imaju za cilj da osobu prema kojoj su upravljene privole na pružanje seksualnih usluga. Da bi se taj cilj i ostvario, djelovanje počinitelja ne mora se ograničiti isključivo na aktivno djelovanje prema oštećenim, jer se ratio ove inkriminacije dotiče bilo kojeg akta kojim bi se na odlučujući način djelovalo na drugu osobu da pruža seksualne usluge u državi u kojoj nema prebivalište ili čiji nije državljanin. Upravo iz iskaza oštećene I. O. jasno je da se ista nije bavila prostitucijom prije upoznavanja odnosno braka sa E. T., već je prodavala lizala, a u vezi sa oštećenom O. H. sam optuženi E. T. je u svom iskazu izjavio* ***da joj je posudio novac u iznosu od 1.000 eura uz finansiranje njenog dolaska u BiH, a potom odlaska u Njemačku, što očigledno predstavlja prikazivanje moguće koristi od bavljenja*** *prostitucijom čime su se iste privoljele na odlazak u Njemačku, kojim radnjama je dakle, optuženi E. T. navodio oštećene da se bave prostitucijom u državi u kojoj oštećene nemaju prebivalište, odnosno u državi čije nisu državljanke. „*

„Braniteljica optuženog A. H. dalje tvrdi da je oštećena I. O. sama organizovala svoj posao, te da tokom postupka nije proveden niti jedan dokaz koji potvrđuje da je optuženi plaćao svjedoka A. H. za vođenje profila djevojaka

[32] Uporediti *S.M. protiv Hrvatske*, . 60561/14, presuda Evropskog suda za ljudska prava od 25. 06. 2020, dostupna na: https://uredzastupnika.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Presude%20i%20odluke/S.M.%20protiv%20RH,presuda%20velikog%20Vije%C4%87a.pdf , posjećeno 24. septembra 2025. U ovom predmetu Evropski sud naglašava da pitanje uključuje li određena situacija sve sastavne elemente „trgovine ljudima“ i/ili otvara li zasebno pitanje prisilne prostitucije činjenično je pitanje koje se mora ispitati u svjetlu svih relevantnih okolnosti nekog predmeta (paragraf 302). Iz presude, prizilazi da je optuženi, bivši policajajc, bio u mogućnosti zauzeti dominantan položaj u odnosu na aplikanticu, koja se bavila prostitucijom, i zloupotrijebiti njezin položaj bespomoćnosti, a propust vlasti da prate **očite smjerove istrage** i pretjerano oslanjanje na iskaz žrtve ne uzimajući u obzir mogući uticaj psihološke trauma je navelo Evropski sud da utvrdi kršenje procesne obaveze po članu 4. Evropske konvencije,

koje su pružale seksualne usluge, na njemačkim web stranicama. Da je organizaciju vodio upravo optuženi A. H., ***prvostepeni sud je nesporno utvrdio na osnovu iskaza svjedoka A. H. i M.K. iz čijih iskaza proizilazi da je, između ostalog, optuženi A. H. angažovao svjedoka A. H. za vođenje profila oštećene I. O., zatim da je bio u konstantnoj komunikaciji sa djevojkama i svjedokom A. H. tako što je bio član grupe na Viberu, u kojoj su osim optuženog A. H. bili i svjedok A. H. i oštećena I. O., da je upravo optuženi A. H. odlučivao o gašenju profila djevojaka, kao i da je svjedok A. H. primao naknadu od optuženog A.*** *H.,* ***da je upravo optuženi A. H. organizovao prevoz i smještaj oštećene O. H. kod svjedokinje M. K., te da su po njegovim uputama djevojke mijenjale hotele i gradove i da su obje slale novac na račun optuženog A. H. ili na račun njegove supruge*** *putem Western Uniona. Prvostepeni sud imajući u vidu sve izvedene dokaze, nije prihvatio odbranu optuženog H. da je zapravo I. O. osoba koja je vodila posao i organizovala rad vezano za oglašavanje i izradu profila, sa kojom ocjenom se u cjelosti slaže i ovo vijeće, zbog čega se identični žalbeni prigovori odbrane optuženog odbijaju kao neosnovani.“*

U navedenom slučaju sud nije u dovoljnoj mjeri ispitao značaj činjenice da je optuženi pozajmio novac jednoj od djevojaka koja je nakon toga došla u BiH da bi se bavila prostitucijom, kao ni činjenicu da je o gašenju profila djevojaka, a time i o prestanku bavljenja prostitucijom, odlučivao jedan od optuženih, što ukazuje na postojanje određenog nivoa kontrole nad žrtvama. Kontrola nad žrtvama se ogleda i u činjenici da su žrtve po uputama optuženog mijenjale hotele i gradove, a ne svojom voljom te da su novac slale optuženom, što sve zajedno predstavlja obilježja krivičnog djela trgovine ljudima.

Pitanje međusobnog odnosa između krivičnog djela trgovine ljudima i navođenja na prostituciju javlja se i u drugim jurisdikcijama. Tako se npr. u presudi **Apelcionog suda u Beogradu, broj Кж1 748/24 od 02. 10. 2024. godine, navodi:“** *Prema navodima žalbe javnog tužioca, nejasno je zbog čega je sud poklonio veru samo delu iskaza oštećenih, ne obazirući se celokupne njihove iskaze i ne upuštajući se u “dublju” analizu. U žalbi se posebno ukazuje da kada se radi o korišćenju situacije stvorene da bi se drugo lice navelo ili podstaklo na prostituciju, da ta preduzeta radnja predstavlja radnju izvršenja krivičnog dela trgovina ljudima, s obzirom da je izvršena na jedan od načina predviđenih u članu 388 Krivičnog zakonika, tj. dovođenjem u zabludu, zloupotrebom poverenja i korišćenjem teških prilika oštećenih, a sa konkretnim ciljem odnosa radi vršenja prostitucije, iskorišćavanjem žrtve. Kod krivičnog dela posredovanje u vršenju prostitucije radnja izvršenja se ne preduzima u cilju eksploatacije žrtve, već su radnje izvršenja, predaja nekog lica drugome radi vršenja prostitucije, kao i propagiranje i reklamiranje prostitucije istovremeno i ciljevi ovog krivičnog dela, te da treba imati u vidu i da se sam*

termin, navodi ili podstiče, koji se upotrebljava kod krivičnog dela posredovanje u vršenju prostitucije podudara sa terminom vrbuje, koji je upotrebljen kod krivičnog dela trgovina ljudima. Da je okrivljeni AA, radnju izvršenja tj. vrbovanje preduzeo u cilju vršenja prostitucije od strane oštećenih, prema stavu optužbe, zaključuje se na osnovu toga što je ista preduzeta uz primenu zloupotrebe poverenja, teških prilika oštećenih, dovođenjem u zabludu, kao sredstava izvršenja i upravo njihovo prisustvo ukazuje na zaključak da se u konkretnom slučaju radi o krivičnom delu trgovine ljudima. U konkretnom slučaju je utvrđeno da su se i oštećena VV i oštećena GG, bavile prostitucijom, ***ali da nisu imale kontrolu i pravo izbora nad prethodno navedenim. Gubitkom ličnog dostojanstva, usled navedenih okolnosti, njihov pristanak nije od značaja za postojanje krivičnog dela trgovine ljudima, s obzirom da žrtve trgovine ljudima nisu uvek svesne da su žrtve****.*

Međusobni odnos pomenutih djela je predmet rasprave i u nekim drugim slučajevima. Tako npr. **u slučaju N° de pourvoi: 19-80372 [2020] – France** [33] u kojem je MA optužen i proglašen krivim za učešće u mreži koja je trgovala i seksualno eksploatisala najmanje 17 mladih žena iz Istočne Europe u Parizu, Francuska, između juna 2014. i 30. novembra 2015. godine, sud razmatra preklapanje između posredovanja u prostituciji i trgovine ljudima. Sud je utvrdio da su činjenice u vezi sa posredovanjem u prostituciji, otežane višestruko pogođenim žrtvama, bile dokazane protiv MA. Sud je utvrdio da je MA imao koristi od prostitucije nekoliko žrtava i od trgovine njima. ***MA je regrutovao, primio i smjestio nekoliko mladih*** žena ***kako bi ih stavio na raspolaganje trećim stranama u svrhu njihove komercijalne seksualne eksploatacije,*** čime ***je počinjeno krivično djelo trgovine ljudima prema*** žrtvama. Sud je tako utvrdio da posredovanje u prostituciji s otežavajućim okolnostima i trgovina ljudima u svrhu komercijalne seksualne eksploatacije potiču od dvije odvojene kriminalne motivacije, i uprkos preklapanju u samom činu (*actus reus*) ovih dvaju delikata, neophodan *mens rea* za svako od tih krivičnih djela je nezavisan jedno od drugog. Kao takav, osuđujuća presuda za posredovanje u prostituciji s otežavajućim okolnostima i trgovinu ljudima ne predstavlja kršenje principa ne bis in idem u ovom slučaju.

Dakle, u navedenom slučaju je primijenjen sticaj ovih djela.

U sudskoj praksi Republike Srbije nailazimo i na slučajeve u kojima su optuženi oglašeni krivim za sticaj krivičnog djela trgovina ljudima i posredovanje u vršenju prostitucije.[34] Tako npr. presudom **Apelacionog suda u Beogradu**

[33] Presuda dostupna na UNODC bazi podataka Case Law Database,(https://sherloc.unodc.org/cld/case-law-doc/traffickingpersonscrimetype/fra/2020/n_de_pourvoi_19-80372_.html?lng=en&tmpl=sherloc, pristupljeno 24.septembra 2025.).

[34] KZ Srbije, član 184. Posredovanje u vršenju prostitucije (1) Ko navodi ili podstiče drugog na prostituciju ili učestvuje u predaji nekog lica drugome radi vršenja prostitucije ili ko putem sredstava javnog informisanja i drugih sličnih sredstava propagira ili reklamira prostituciju,kazniće se zatvorom od šest

broj: **Кж1 830/24 od 15. 10. 2024. su odbijene kao neosnovane žalbe branilaca okrivljenih i potvrđena presuda** Višeg suda u Beogradu K.br. 240/22 od 09.04.2024. godine kojom su okrivljeni AA i BB **oglašeni krivim** da su izvršili po dva **krivična dela trgovina ljudima** iz člana 388. stav 1. u vezi člana 33. Krivičnog zakonika i po **jedno krivično delo posredovanje u vršenju prostitucije** iz člana 184. stav 1. u vezi člana 33. Krivičnog zakonika. U obrazloženju presude se navodi: „*U izjavljenim žalbama branioci okrivljenih AA i BB nadalje navode da se u konkretnom slučaju ne može raditi o krivičnom delu trgovine ljudima, kao ni o vrbovanju i držanju u cilju vršenja prostitucije zloupotrebom teških prilika i upotrebom pretnje, s obzirom da su oštećene odmah obaveštene o vrsti i prirodi posla, kao i mogućoj zaradi, te su oštećene po stavu branilaca dobrovoljno i bez bilo kakvog pritiska prihvatile ponuđeni posao i uslove rada, a pre svega činjenicu da će zaradu deliti po pola, a što proizlazi iz iskaza oštećene VV i DD. ..... Po stavu branilaca, tokom prvostepenog postupka je nesumnjivo utvrđeno da oštećene nisu bile pod nadzorom okrivljenih, da nisu bile zatvorene ili držane protiv svoje volje i da je celokupan proces bio na dobrovoljnoj osnovi i obostranoj koristi, a* što *dokazuje i zarada oštećenih. Istovremeno branioci u žalbi navode da je nejasan zaključak prvostepenog suda da je oštećena VV bila nezaposlena samohrana majka bez izvora prihoda za život i plaćanje zakupa iznajmljenog stana, a da je oštećena GG bila u teškoj materijalnoj situaciji duži vremenski period, nezaposlena i bez izvora prihoda za život, s obzirom na to da je svedok GG navela u svom iskazu da je u vreme kada je upoznala okrivljene radila dva posla istovremeno i to u kladionici "..." i kao konobarica u restoranu "...", dok je VV navela da je pre ovog kritičnog događaja radila kao konobarica. Istovremeno, po stavu branilaca niko oštećene silom ili pretnjom nije naterao da prihvate da se bave prostitucijom niti ih je doveo ili održavao u bilo kakvoj zabludi već su oštećene imale potpunu slobodu kretanja, imale su ključeve od iznajmljenih stanova u koje su dolazile da "rade", koristile su i godišnje odmore...."*

S tim u vezi Apelacioni sud u obrazloženju presude ističe: „*Po pravilnom nalaženju prvostepenog suda odbrane okrivljenih u ovom delu su u suprotnosti sa iskazima oštećenih GG i VV, koje su detaljno u svojim izkazima objasnile na koji način su stupile u kontakt sa okrivljenima, pri čemu je oštećena GG objasnila da se javila na oglas za hostese. Oštećene su u svojim iskazima objasnile i zašto su smatrale da nemaju mogućnost dobrovoljno da napuste prostituciju, oštećena GG je navodila i da je u više navrata videla momke koji su je pratili, da je ukupno kod okrivljenih radila 11 i po meseci da je dobijala pretnje, kao i da su joj pokazivane slike devojaka koje su bile prebijene (izbijeni zubi, skroz polomljene) zbog* čega *je sve vreme bila u strahu , objasnivši i*

meseci do pet godina i novčanom kaznom. (2) Ako je delo iz stava 1. ovog člana izvršeno prema maloletnom licu, učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do deset godina i novčanom kaznom.

da je morala da ima odnose i sa nasilnim klijentima iako je skretala pažnju na to okrivljenima, da je primala pretnje na različite načine, kao i da su okrivljeni znali gde živi *njena porodica. Oštećena VV je u svom iskazu navela da je od početka znala da je u pitanju prostitucija, da nikad nije dobijala direkte pretnje, ali da je kao pretnju shvatila priče o drugim agencijama koje se bave istim poslom i u kojima su navodili drastične primere fizičkog kažnjavanja, pretnje, kao i otmicu deteta iz vrtića, da je bilo verbalnih maltretiranja, ukoliko bi devojke bile neposlušne, da je morala da radi i kada se osećala loše ili imala ciklus, kao i da je morala da se bavi prostitucijom jer joj je bio neophodan novac. Obe oštećene su u svojim iskazima objasnile i kada i zbog* čega *su bile novčano kažnjavane. Nadalje iz mišljenja Centra za zaštitu žrtava trgovine ljudima, prozilazi da su oštećene GG i VV žrtve trgovine ljudima, odnosno da su od strane okrivljenih zloupotrebom poverenja njihovih teških životnih i materijalnih prilika vrbovane u cilju vršenja prostitucije. Pravilno je prvostepeni sud imao u vidu i mišljenje Centra za zaštitu žrtava trgovine ljudima, kojima su ove oštećene identifikovane kao žrtve trgovine ljudima u svrhu eksploatacije prostitucije, te držane u zavisnom položaju, kao i druge devojke koje su radile za okrivljene AA i BB, putem kontrole ponašanja i zastrašivanjem, pretnjama i respresijama, kroz definisana pravila kažnjavanja održavane u zavisnom položaju, te regrutovane kroz zadovoljavanje osnovne potrebe, a oštećena VV kroz zadovoljavanje osnovne potrebe da obezbedi neophodnu egzistenciju maloletnom sinu imajući u vidu da je samohrana majka, a oštećena GG kroz zadovoljavanje njene osnovne potrebe da obezbedi neophodnu egzistenciju porodici, majci i bratu, čime su okrivljeni obezbeđivali sebi prihode i materijalnu dobit, kom nalazu je prvostepeni sud poklonio veru u potpunosti, nalazeći da je isti u saglasnosti sa ostalim izvedenim dokazima, prvenstveno u saglasnosti sa iskazima oštećenih.*

Pravilno je prvostepeni sud imao u vidu da je do bavljenja oštećenih prostitucijom došlo tako što su prethodno za obavljanje ove delatnosti vrbovane ostvarivanjem za njihove prilike znatne zarade, a od strane okrivljene BB. U pogledu navedenog vrbovanja oštećenih za vršenje prostitucije, prvostepeni sud je pravilno utvrdio da su oštećene vrbovane zloupotrebom njihovih teških prilika, s obzirom na to da obe oštećene pripadaju društvenoj grupi čije su karakteristike minimalno obrazovanje, bez stalnog zaposlenja i stalnih izvora prihoda, kojom bi *obezbedile egzistenciju sebi ili licima o kojima se staraju, tako da sve okolnosti u vezi ličnih, porodičnih i socijalnih prilika oštećenih imaju značaj teških prilika kojima je lako manipulisati, usmeravati i iskorišćavati, a sve u cilju vršenja prostitucije.“*

2. Prisilni rad ili usluge

Odredbom stava 7. člana 186. KZ BIHje precizirano da „*iskorišćavanje u smislu stava (1) ovog člana podrazumijeva između ostalog i prisilni rad ili usluge.* Prisilni ili obavezni rad ili usluge, u smislu člana 2. Konvencije broj 29 o prisilnom ili obaveznom radu, je svaki rad ili usluga koji se zahtijeva od neke osobe pod prijetnjom ma koje kazne i za koje se ta osoba nije ponudila dobrovoljno. Prema Direktivi EU 2011/36, od 5. aprila 2011. godine, koja je izmjenjena Direktivom EU broj 2024/1712 iz 2024. godine, prisilno prosjačenje treba se smatrati oblikom prisilnog rada ili služenja kako je definirano u Konvenciji ILO br. 29 iz 1930. godine o prisilnom ili obveznom radu. Stoga, iskorištavanje prosjačenja, uključujući korištenje ovisne osobe koja je žrtva trgovine u svrhu prosjačenje spada u opseg definicije trgovine ljudima samo kada se pojavljuju svi elementi prisilnog rada ili služenja. U svjetlu odgovarajuće sudske prakse, valjanost svakog mogućeg pristanka na obavljanje takvog rada ili služenja treba se ocjenjivati u svakom pojedinačnom slučaju. Međutim, kada je u pitanju dijete, nikakav mogući pristanak ne bi se trebao smatrati valjanim.[35]

U vezi sa **pristankom** na rad, **sud je u slučaju *(Case of Zoletic and Others v. Azerbaijan, 2021)*** ispitao pojam „saglasnosti/pristanka“ u kontekstu trgovine ljudima i smatrao da, kada poslodavci zlostavljaju svoju moć ili iskorištavaju ranjivost radnika kako bi ih iskoristili, radnici nisu u mogućnosti slobodno pristati na takav rad. Shodno tome, prethodni pristanak žrtve nije dovoljan da isključi karakterizaciju rada kao prisilnog rada.[36]

U praksi Suda BiH postoji veoma interesantan slučaj međunarodne trgovine ljudima u cilju radne eksploatacije u kojem je bilo više učesnika. Naime, **jedan dio učesnika je**, na osnovu sporazuma o priznanju krivice, **osuđen** za Međunarodnu trgovinu ljudima u svrhu iskorištavanja prisilnog rada ili usluga, a **drugi dio učesnika je oslobođen** od optužbe za ovo djelo jer po mišljenju Suda BiH, Tužilaštvo nije uspjelo van razumne sumnje dokazati postojanje ovog djela (presuda potvrđena od strane Apelacionog vijeća Suda BiH).

Prisilni rad, prema izreci presude **Suda BiH, broj: S1 2 K 024459 17 K od 28. 02. 2017. godine**, kojom je prihvaćen sporazum o priznanju krivnje i utvrđeno postojanje ovog krivičnog djela, postoji u slučaju u kojem su „*.....LJ.R., u svojstvu finansijskog direktora, K.S., u svojstvu glavnog kontrolora i rukovodioca, K.Z., u svojstvu šefa gradilišta „Expo“ u Bakuu, V.N. zv. „B.“, u svojstvu računovođe u firmi, L.S., u svojstvu osobe zadužene za kontrolu discipline radnika, te T.S. zv. „S.“, T.N., D.Z. zv. „V.“, T.R. i Ć.N.*

[35] Tekst Direktive dostupan na https://eur-lex.europa.eu/legal-content/hr/TXT/?uri=CELEX:32011L0036

[36] Presuda dostupna na UNODC bazi podataka Case Law Database. https://www.unodc.org/cld//case-law--doc/traffickingpersonscrimetype/aze/2021/case_of_zoletic_and_others_v._azerbaijan.html?lng=en&tmpl=sherloc.

kao „kontrolori“, odnosno osobe koje su vršile neposredni nadzor rada na gradilištima u Bakuu i Mingečauru, ***uskraćivali radnicima zarađene plate neosnovanim i neobrazloženim umanjenjenjima, uskraćivali obećane naknade troškova fabrikovanjem disciplinskih prekršaja i novčanim kažnjavanjem zbog istih, ili novčanim kažnjavanjem za najmanje sitnice koje su predstavljali kao kršenja radne discipline, kao što je zaticanje radnika na gradilištu da veže pertlu, da je zapalio cigaretu, zatim, zbog nenamještenog kreveta, zbog ostavljenih stvari u spavaoni, zbog svakog konzumiranja alkohola i van radnog vremena, zbog izlazaka iz kolektivnog smještaja, zatim, smještali radnike u neuslovne prostorije u kolektivnim smještajima u kojima je broj radnika uveliko prevazilazio kapacitete istih, uskraćivali slobodu kretanja radnika zabranjujući im izlazak iz kolektivnog smještaja u slobodno vrijeme, uskraćivali im ishranu koja je bila potrebna i adekvatna teškim fizičkim poslovima koje su obavljali, dajući radnicima niskokaloričnе obroke u malim količinama, zbog čega su mnogi radnici znatno izgubili na tjelesnoj težini, zahtijevali da radnici rade u kontinuitetu najmanje 12 do 13 sati, pa do 24 ili 36 sati, i to šest do sedam dana sedmično, uz samo jednu pauzu za ručak od pola sata, pri čemu je slobodna volja radnika da odbiju prekovremeni rad zbog iscrpljenosti bila ograničena zbog stavljene im do znanja mogućnosti novčanog kažnjavanja i prebacivanja na manje plaćeno radno mjesto, dok prekovremeni rad nije bio plaćen uvećano u odnosu na redovni, upadali u kolektivne smještaje po noći, budili, alkotestirali i novčano kažnjavali radnike kojima je pronađena i najmanja količina alkohola u krvi, uskraćivali radnicima pružanje adekvatne zdravstvene zaštite tako što je za sve radnike bio angažovan do aprila 2009. godine samo jedan azerbejdžanski doktor****, a nakon toga samo medicinska sestra L. D.....“*

Suprotno mišljenje u konkretnom slučaju dolazi do izražaja u presudi **Suda BiH broj: S1 2 K 008235 14 K od 04. 12. 2019., koji je, postupajući po optužnici protiv drugih lica koja se pominju kao članovi grupe** „*zaključio da se teza optužbe prikazana kroz činjenični opis optužnice ne temelji na čvrstim i pouzdanim dokazima, pa je Sud, cijeneći sve dokaze provedene na glavnom pretresu, kako pojedinačno, tako i u njihovoj međusobnoj vezi, te rukovodeći se načelom „in dubio pro reo“ izveo zaključak da Tužilaštvo nije uspjelo dokazati van svake razumne sumnje da su optuženi B. V., M. V., R.Lj., S. T., R.T., Z. D., Z. K., N. V. i M. V. krivi za počinjenje predmetnih krivičnih djela, na način i vrijeme opisano u činjeničnom dijelu optužnice (tačka 1. i 2.).“* Apelacioni sud, potvrđujući ovu presudu ističe da „***ovo Vijeće dijeli stav prvostepenog suda da pitanje radne discipline, naročito izraženo na ovakav način, pa čak i novčanog kažnjavanja, ne predstavlja dokaz za umišljaj optuženih da izrabljuju radnike, ali da može predstavljati pitanje u nekoj drugoj vrsti postupka radnopravne prirode.”***

I u sudskoj praksi drugih država se postavljao pitanje postojanja ovog oblika iskroištavanje, Tako npr. **Vrhovni sud Srbije u presudi** *Kzz* **915/2023 od 05. 10. 2023.**, u obrazloženju presude navodi da *„eksploatacija rada oštećenih postoji u slučaju okrivljenih N. M. i S.K. koji su .....* zloupotrebom *teških materijalnih prilika sedamnaestorice oštećenih radnika iz Republike Srbije koji su poimenično nabrojani u izreci, lažnim obećavanjem povoljnih uslova rada i zarade u firmi „SERBIBEL-STROJ" sa sedištem u Minsku, Republika Belorusija, doveli i održavali u zabludi oštećene i zavrbovali za rad u toj firmi, na taj način što im je u Republici Srbiji lažno obećano da će za rad biti plaćeni šest dolara po satu, da će odmah po dolasku potpisati ugovore o radu, dobiti akontaciju u iznosu od 250 do 300 dolara i refundaciju putnih troškova do Minska u iznosu od 120 evra, da će imati povoljan smeštaj i tri obroka dnevno, u šta su oštećeni radnici poverovali te su organizovanim autobuskim prevozom doputovali na gradilište navedene firme u Minsku, gde su ih dočekali okrivljeni N.M., suvlasnik te firme, i okrivljeni S.K., koji je faktički sprovodio plan u vezi radne eksploatacije oštećenih, kada je oštećenima rečeno da će za svoj rad biti plaćeni pet dolara po satu, da će im radno vreme biti od 07.00 do 19.00 časova, da nema refundacije putnih troškova, da će imati dva obroka dnevno i da će vrlo brzo dobiti akontaciju, u šta su oštećeni poverovali pa su okrivljenima predali svoje pasoše radi navodnog pribavljanja radnih dozvola, nakon čega su smešteni* u dečija odmarališta *„Raduga" i „Ptič", nedaleko od Minska, u kojima nisu bili obezbeđeni ni osnovni higijenski uslovi jer nisu imali ni kupatila ni WC kabine niti druge uslove potrebne za boravak i odmor, a odakle su na posao prevoženi motornim vozilom firme, pri čemu su često, bez svoje krivice, izostajali sa posla kada uopšte ne bi imali obrok, dok su tokom rada na gradilištu imali samo dva obroka dnevno koja su bila oskudna i po kvalitetu i količini, bili bez dovoljno vode za piće, radili bez potrebnog alata, bez zaštitne opreme i bez zaključenih ugovora o radu, pa su pošto nisu dobili ni obećane akontacije shvatili da su prevareni nakon čega su se obratili našem diplomatskom predstavništvu u Minsku po čijoj intervenciji je okrivljeni N. M.* oštećenima obećao isplatu zarade, koju im je isplatio posle izvesnog *vremena ali pojedinima od njih u znatno manjem iznosu od otvarene zarade i sve to uz uslov da će isplatu izvršiti i vratiti im pasoše tek kada potpišu da su u celosti isplaćeni za svoj rad i da prema predmetnoj firmi nemaju potraživanja, što su oštećeni morali da učine, nakon čega su po grupama, u dva meseca napustili Belorusiju*".

3. Ropstvo ili njemu sličan odnos

Trgovina ljudima u kojoj se čovjek javlja kao roba koja se prodaje i kupuje, odnosno kao predmet različitih oblika eksploatacije, često se označava i kao savremeni oblik ropstva. Takav stav proizilazi i iz relevantnih dokumenta u kojima se kao oblik eksploatacije navodi ropstvo ili njemu sličan odnos. Konvencija Savjeta Evrope iz 2005. godine ne definiše ropstvo, ali definiciju

ropstva nalazimo u drugim međunarodnim dokumentima kao što je to npr. Ženevska konvencija o ropstvu iz 1926. godine ili Dodatna konvencija o ukidanju ropstva, trgovine robljem, institucijama i praksama nalik na ropstvo iz 1956. godine. Prema članu 1. Konvencije o ropstvu, ropstvo je stanje ili položaj nekog pojedinca nad kojim se vrše atributi prava svojine, a Dodatna konvencija ističe da je rob pojedinac koji ima taj status ili položaj. Ustanove ili prakse slične ropstvu definisane su članom 1 Dodatne konvencije. U skladu sa tom odredbom, **odnos sličan ropstvu postoji u sljedećim slučajevima:**

a) Potčinjenost zbog duga, tj. stanje ili položaj koji proizilazi iz činjenice da se dužnik obavezao da za garanciju duga da svoje lične usluge ili usluge nekog lica koje je pod njegovim autoritetom, ako pravična vrijednost njegovih usluga nije namijenjena likvidaciji duga ili ako trajanje tih usluga nije ograničeno niti njihova priroda određena;

b) Robovanje, tj. položaj onoga koji je obavezan prema zakonu, običaju i nekom sporazumu da živi i radi na zemlji koja pripada drugom licu i da tom drugom licu vrši, uz nagradu ili besplatno, izvjesne određene usluge, a da ne može promijeniti svoj položaj;

c) Svaka ustanova ili praksa na osnovu koje:

i) je neka žena obećana ili udata za naknadu u novcu ili natura koja se daje njenom roditelju ili njenom tutoru, njenoj porodici, ili kom drugom licu ili grupi lica, a da pri tome ona nema pravo da odbije;

ii) muž neke žene, njegova porodica ili njegov član imaju pravo da je ustupe nekom trećem licu, uz naplatu ili bez;

iii) žena, po smrti svoga muža može, biti predata u nasljeđe drugom licu;

d) Svaka ustanova ili praksa prema kojoj roditelji, ili jedan od njih, ili tutor predaje dijete ili odraslu djecu mlađu od osamnaest godina nekom trećem licu uz naplatu ili bez, radi korištenja ličnosti ili rada pomenutog djeteta ili odrasle djece.[37]

Dakle, može se reći da odnos sličan ropstvu podrazumijeva situaciju u kojoj jedno lice živi u uslovima koji su suštinski jednaki ropstvu, jer je u stanju potpune potčinjenosti drugoj osobi zbog postojanja apsolutne kontrole od strane druge osobe, lišena slobode odlučivanja i kretanja, primorana da služi uz minimalnu ili nikakvu naknadu (za hranu i stanovanje) često izložena prijetnjama, nasilju i stalnoj kontroli.

Odnos sličan ropstvu, kao element bića krivičnog djela Međunarodne trgovine ljudima, postoji i u slučaju koji je presudom Suda BiH **broj: S1 3 K**

[37] Sažet prikaz sudske prakse, s. 38,39.

013872 15 K od 27. 04. 2016. pravno kvalifikovan kao krivično djelo zasnivanje ropskog odnosa i prevoz osoba u ropskom odnosu iz čl. 185. stav 1. KZ BiH.

Evropski sud za ljudska prava u slučaju ***Chowdury and Others v. Greece (2017)***[38] ističe da je osnovna razlika između ropstva i prisilnog rada u tome što se kod ropstva žrtva osjeća da je njeno stanje trajno i da se neće promijeniti, a kod prisilnog rada nema tog osjećaja. Naime u konkretnom slučaju podnosioci tužbe su 42 državljana Bangladeša koji žive u Grčkoj. Nisu imali radne dozvole kada su između oktobra 2012. i februara 2013. godine angažovani da beru jagode na farmi u Manoladi. Bilo im je obećano 22 EUR za sedam sati rada i tri EURa za svaki sat prekovremenog rada. Radili su svaki dan od 7 ujutro do 7 uveče pod nadzorom naoružanih čuvara. Poslodavci su im zaprijetili da će im isplatiti platu samo ako nastave da rade. Podnosioci tužbe su živjeli u improvizovanim kolibama bez WC-a i vode.

U februaru 2013, martu 2013. i aprilu 2013. godine radnici su stupili u štrajk zahtijevajući isplatu svojih neplaćenih plata, ali bez uspjeha. Dana 17. aprila 2013. godine poslodavci su angažovali druge migrante iz Bangladeša. Bojeći se da neće biti plaćeni, 100 do 150 radnika iz sezone 2012-2013 krenulo je prema dvojici poslodavaca da bi zahtjevali svoja dugovanja. Tada je jedan od naoružanih čuvara otvorio vatru, ozbiljno povrijedivši 30 radnika, uključujući 21 podnosioca tužbe. Povrijeđeni su prevezeni u bolnicu i kasnije su ih ispitivali policajci.

Dvojica poslodavaca, zajedno sa čuvarom koji je otvorio vatru i naoružanim nadzornikom, uhapšeni su i optuženi za pokušaj ubistva – kasnije revidiran u teške tjelesne povrede – i trgovinu ljudima. Presudom od 30. jula 2014. godine, krivični sud ih je oslobodio optužbi za trgovinu ljudima. Osudili su naoružanog čuvara i jednog od poslodavaca za teške tjelesne povrede i nezakonito korištenje vatrenog oružja; njihove zatvorske kazne su smanjene na novčane kazne. Takođe, bili su naloženi da plate 1.500 EUR za 35 radnika koji su priznati kao žrtve, što znači po 43 EUR za svakog. Dvojica osuđenih su podnijeli žalbu na ovu odluku. Žalba je trenutno u toku i ima suspensivni efekat.

Dana 21. oktobra 2014. godine radnici su zatražili od javnog tužioca pri Kasacionom sudu da uloži žalbu na presudu krivičnog suda, tvrdeći da optužba za trgovinu ljudima nije pravilno razmatrana. Taj zahtjev je odbijen, a dio presude krivičnog suda koji se odnosi na trgovinu ljudima postao je "nepovratan".

Sud je ponovio da trgovina ljudima spada u okvir člana 4. Konvencije, i da, prema članu 4 (a) Konvencije Savjeta Evrope o akciji protiv trgovine ljudima, eksploatacija kroz rad predstavlja jedan aspekt trgovine ljudima.

[38] Presuda dostupna na UNODC bazi podataka Case Law Database. Takođe je dostupna u prevodu na srpski jezik: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-187483%22]}.

Sud je napomenuo da su domaći sudovi tumačili i primjenili pojam trgovine ljudima na vrlo restriktivan način, identifikujući ga gotovo isključivo sa ropstvom. Međutim, situacija podnosilaca tužbe nije predstavljala ropstvo.

Temeljna razlika između ropstva i prisilnog rada leži u osjećanju žrtava da je njihovo stanje trajno i da se situacija neće promijeniti. U ovom slučaju, podnosioci tužbe nisu mogli imati to osjećanje, jer su svi bili sezonski radnici. Činjenice koje se razmatraju, a posebno uslovi rada podnosilaca tužbe, jasno su pokazale da je reč o trgovini ljudima i prisilnom radu, što odgovara definiciji trgovine ljudima prema članu 3a. „Palermskog protokola" i članu 4. Konvencije Savjeta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima. Shodno tome, Sud je zaključio da situacija podnosilaca tužbe spada u okvir člana 4. § 2 Konvencije, u vezi sa trgovinom ljudima i prisilnim radom.

Ropstvo kao poseban oblik eksploatacije ponovo se pojavljuje u savremenoj sudskoj praksi, što potvrđuje i presuda **Višeg suda u Frankfurtu od 30. novembra 2021. godine (OLG Frankfurt am Main, Urteil vom 30. 11. 2021, 5-3 StE 1/20 [2021] – Germany)**, kojom je irački državljanin Taha A.-J. osuđen za genocid, zločine protiv čovječnosti, ratne zločine te posebno za ropstvo i trgovinu ljudima prema relevantnim odredbama njemačkog krivičnog zakonodavstva, sve u okviru univerzalne nadležnosti. Optuženi, pripadnik takozvane Islamske države, kupio je u Siriji ženu A. i njenu petogodišnju kćerku B., pripadnice jezidske zajednice te ih odveo u Irak gdje su bile potpuno lišene slobode, izložene svakodnevnim kaznama i zlostavljanju, čime je uspostavljena potpuna kontrola nad njihovim životima, što je osnovna karakteristika ropstva. Sud je detaljno opisao način na koji je optuženi disciplinovao žrtve, uključujući i situaciju u kojoj je petogodišnje dijete, kao vid kazne, vezano za metalne rešetke prozora na direktnom suncu, što je dovelo do njegove smrti usljed toplotnog udara. Ova presuda ima poseban značaj jer prepoznaje ropstvo ne samo kao istorijski fenomen već i kao savremeni oblik eksploatacije povezan sa trgovinom ljudima i ukazuje na važnost prepoznavanja prikrivenih oblika kontrole.[39]

4. Služenje

Pored prisilnog rada i usluga, ropstva ili njemu sličnog odnosa, zakonodavac navodi i *služenje* kao oblik iskorištavanja, iz čega proizilazi zaključak da se pod *služenjem* treba podrazmijevati takva pozicija ili stanje žrtve koje se razlikuje od prethodno navedenih. Prema nekim autorima, služenje obuhvata ustanove i prakse slične ropstvu, ali se ne ograničava na njih, a, u odnosu na ropstvo, služenje se tumači tako da se odnosi "na mnogo manje

[39] Prema UNODC bazi podataka, Case Law Database, (https://sherloc.unodc.org/cld/case-law-doc/traffickingpersonscrimetype/deu/2021/olg_frankfurt_am_main_urteil_vom_30.11.2021_5-3_ste_120.html?lng=en&tmpl=sherloc, pristupljeno 25.septembra 2025.).

dalekosežne oblike prisile i tiče se ukupnosti radnih odnosa i/ili obaveza na rad ili usluge, koje osoba ne može izbjeći i koje ne može promijeniti."[40] Moglo bi se reći da se pod služenjem, kao oblikom iskorištavanja, podrazumijeva prisilno obavljanje poslova za drugoga, bez adekvatne naknade i bez mogućnosti da slobodnom voljom odluči da prestane s tim aktivnostima. S obzirom na to da se radi o obliku iskorištavanja u kontekstu trgovine ljudima, služenje je obično praćeno gubitkom slobode izbora, izolacijom ili kontrolom kretanja, odnosno deprivacijom ličnosti i stanjem trajne potčinjenosti i zavisnosti.

Za razliku od prisilnog rada koji se najčešće realizuje na način da je žrtva zbog teške materijalne situacije prinuđena da radi pod nehumanim uslovima u nekoj fabrici ili farmi, u poljoprivredi i slično, služenje se najčešće manifestuje kroz obavljanje određenih usluga učiniocu krivičnog djela, kao što je to npr. održavanje kućne higijene, kuhanje, pranje i slično.

U kontekstu krivičnog djela trgovine ljudima, u nekim zakonodavstvima se umjesto pojma „služenje" koristi riječ „servitud" što znači „prisilno služenje" koje predstavlja eksploataciju osobe u stanju podređenosti, uz istovremeno ograničenje slobode, često uz upotrebu sile ili prijetnje upotrebe sile.

Sud BiH u obrazloženju presude broj: S1 3 K 013872 15 K od 27. 04. 2016. godine navodi: „*Odredbe postojećih međunarodnih instrumenata kao oblik iskorištavanja uvrštavaju i sluganstvo (potčinjenost), koje obuhvata ustanove i prakse sli*čne *ropstvu, ali se ne ograničavaju samo na njih, a u odnosu na ropstvo služenje se tumači na način da se odnosi na mnogo manje dalekosežne oblike prisile i tiče se ukupnosti obaveza na rad ili usluge, koje osoba ne moze izbjeći i koje ne može promjeniti."*

Služenje ili servitud, kao oblik iskorištavanja žrtve, nalazimo u **slučaju John Miller Vs. Her Majesty's Advocate (2019) - UK**[41] u kojem je podnosilac žalbe (oštećeni), KDW, bio mladi, dvadesetogodišnji i ranjivi muškarac. Nedavno je bio pušten iz pritvora i bio je na uslovnoj slobodi. U početnom unakrsnom ispitivanju o svom kriminalnom dosijeu, tužilac je izjavio da pati od mentalne nestabilnosti i da je prethodno bio obavezno zadržan zbog ove nestabilnosti. Rekao je da ima poremećaj ličnosti, depresiju, anksioznost, posttraumatski stresni poremećaj (PTSP), ADHD i psihozu izazvanu drogom.

Optuženi je loše postupao sa oštećenim, čak ga je ponekad i udario. Oštećeni je izjavio da je želio da pobjegne, ali nije mogao. Optuženi ga je prijetnjama natjerao da se ne povuče, govoreći da će ga „odrati živog" ako pokuša da ode. KDW je smatrao optuženog osobom koja kontroliše gdje živi, gde radi i šta mu se plaća. KDW je izjavio da je bio plaćen neredovno; 20 funti dnevno za

[40] P. van Diijk, G.J.H. van Hoof i dr., Teorija i praksa Evropske konvencije o ljudskim pravima, Muller, Sarajevo, 2001, str. 312-313.

[41] Presuda dostupna na UNODC bazi podataka CASE Law Database.

četiri dana, iako je radio svaki dan. Ponekad nije bio plaćen uopšte. Smještaj mu je obezbjeđen u karavanu koji je bio u vlasništvu optuženog.

KDW je pobjegao iz karavana u York, kroz prozor. Međutim, optuženi ga je prijeteći nasiljem naterao da se vrati u Škotsku. Optuženi je potom locirao oštećenog, prisilio ga da uđe u automobil i vratio ga u Škotsku. Postoje snimci telefonskih poziva na kojima optuženi kaže: „Bolje da izađeš... Odraću te živog“ i „Dolazim da te pokupim, samo mi reci gde si...“.Na kraju, KDW je kontaktirao policiju koristeći mobilni telefon.

Sud je pojasnio definiciju servituda. Sudija je posebno napomenuo da nije bilo u pitanju to što oštećeni nije mogao da ode, već to što je bio prisiljen da se vrati, živi na tom mjestu i obavlja potrebne poslove.

Sud je utvrdio da definicija servituda podrazumijeva obavezu pružanja usluga koja je nametnuta upotrebom prinude, uključujući obavezu da osoba živi na imanju druge osobe i nemogućnost promjene tog stanja. Zakon kaže da ova definicija uključuje ideju da osoba koja je u servitudu ... osjeća da je njena situacija trajna i da ne može da je promijeni. Dovoljno je da osećanja tog stanja budu izazvana i održavana od strane osobe koja je odgovorna za situaciju.”[42]

5. Odstranjivanje dijelova ljudskog tijela

Kao oblik iskorištavanja u svrhu kojeg mogu biti preduzete radnje izvršenja krivičnog djela Međunarodna trgovine ljudima izričito se navodi *i odstranjivanje dijelova ljudskog tijela*, bez konkretizacije razloga zbog kojeg se to vrši, tj. da li radi transplantacije učiniocu djela ili radi prodaje organa drugom licu.

U sudskoj praksi u Bosni i Hercegovini nismo naišli na takav primjer trgovine ljudima, ali u praksi drugih država se često nailazi na ovaj oblik eksploatacije ljudi. Tako npr. u slučaju **13-000227-1219-PE [2018] – Costa Rica** u kojem su donori bubrega regrutovani od strane lanca doktora, uključujući ime Š072Ć, koji je bio šef nefrologije u bolnici Calderón Guardia. Ove žrtve su bile regrutovane da doniraju svoje bubrege, koji su potom prodati osobama koje su imale sredstva da plate organ i operaciju. Pristanak je dobijen kroz finansijsku nadoknadu žrtvama. Žrtve su imale ograničena finansijska sredstva, često su bile rođaci, a obećani novac od nefrektomije bio je jedini motivišući faktor. Jedan od učinilaca, u svojstvu nefrologa, bio je vođa ove ilegalne operacije i jedini koji je mogao da koordinira vađenje bubrega. On je koristio svoju poziciju i znanje protiv žrtava (koje nisu bile medicinski profesionalci i imale su niži nivo obrazovanja) kako bi ih naveo na nefrektomiju. D. K. K. je promovisao i olakšavao prevoz ljudi iz njihovih domova u

[42] Prema UNODC bazi podataka (https://sherloc.unodc.org/cld/case-law-doc/traffickingpersonscrimetype/gbr/2019/john_miller_vs.her_majeśtys_advocate.html?lng=en&tmpl=sherloc, pristupljeno 25. septembra 2025.).

različite medicinske centre i laboratorije, prvo kako bi izvršili predoperativne pretrage, a potom da bi ih podvrgli ilegalnom vađenju bubrega.

Dana 16. marta 2013. godine, prema uputstvima jednog od mnogobrojnih učesnika u izvršenju ovog krivičnog djela, dvije žrtve su napustile Kostariku i otišle u Španiju, a potom u Izrael, kako bi jedan od bubrega jedne žrtve bio odstranjen, ali su uhapšeni na aerodromu od strane imigracionih vlasti. Istragom su priznali da su namjeravali da izvrše trgovinu organima. Mnoge žrtve trgovine ljudima u ovom slučaju su postale regruteri, čak su nasilno vršili regrutaciju drugih žrtava i za to dobijali 2000 USD po žrtvi te su kontaktirali doktore u Sjedinjenim Američkim Državama, koji su služili kao kontakt između primalaca i donora.

U ovom slučaju se pokazalo da u trgovini ljudima u cilju eksploatacije ljudi vađenjem ljudskih organa uvijek postoji dobro organizovana grupa učinilaca jer se radi o specifičnom načinu iskorištavanja koji zahtijeva određena znanja i medicinsku opremu. Interesantno je da sud nije prihvatio argumentaciju odbrane koja se bavila korištenjem Palermskog protokola u pokušaju da ograniči definiciju prinude jer je sud istakao da je ovaj standard minimalan, a ne gornja granica, i da zakon Kostarike može tumačiti prinudu (uključujući velike isplate siromašnim ljudima) šire od same sile, pored toga što izričito zabranjuje prodaju organa. Optuženi su pokušali da tvrde da je pristanak žrtava isključivao bilo kakvu eksploataciju, međutim, sud je odbacio ovaj argument usvajanjem šire definicije prinude. Interesantno je da je jedan od optuženih, doktor, tvrdio je da je neophodnost transplantacije organa kako bi se spasio život pacijenta opravdavala vađenje organa (dakle, pozivao se na krajnju nuždu). Međutim, sud je to odbacio, obrazloživši to primjenom testa "ako" – ako bi samo bubrezi žrtve mogli spasiti život pacijenta u cijelom svijetu, tada bi argument neophodnosti bio primenljiv, ali za optuženog su bubrezi žrtava bili samo prikladni, ali ne neophodni.[43]

U drugom slučaju **Case 20493/86**, optuženi je, iskorištavajući ranjivost i potrebu žrtava, ponudio da kupi njihove bubrege u zamjenu za novčanu naknadu. Optuženi se suočavao s velikim finansijskim problemima i dugovima. Odlučio je da pronađe novac trgovinom ljudskim organima, ne mareći za legalnost takvih aktivnosti. Počeo je da traži ranjive žrtve koje bi bile spremne da prodaju dijelove svojih tijela za novac. U septembru 2013. godine, upoznao je dvije žrtve, ženu i muškarca, za koje je znao da hitno trebaju novac. Ponudio im je 25 hiljada egipatskih funti za prodaju njihovih bubrega. Također je od svakog tražio 5 hiljada funti kao proviziju. Obje žrtve odlučile su da

[43] Sažetak presude dostupan na UNODC bazi podataka Case Law Database, (https://sherloc.unodc.org/cld/case-law-doc/traffickingpersonscrimetype/cri/2018/13-000227-1219-pe.html?lng=en&tmpl=sherloc, pristupljeno 25. septembra 2025.).

obavijeste vlasti o ovom planu. Policija je uhapsila optuženog dok je pokušavao da prikupi novac i preda dva pisma za obavljanje medicinskih operacija. Prva žrtva je izjavila tokom istrage tužioca da je razvedena i ima dvoje djece, a nema nikakav prihod. Slučajno je srela optuženog, koji joj je ponudio 25 hiljada funti za prodaju njenog bubrega. Tada joj je optuženi predstavio drugu žrtvu i rekao joj da je on takođe pristao da proda svoj bubreg za 25 hiljada funti. Optuženi je od svake žrtve tražio 5 hiljada funti kao proviziju. Obje žrtve su odlučile da pozovu policiju.[44]

6. Drugi oblici iskorištavanja

Imajući u vidu činjenicu da je veoma teško taksativno nabrojati sve oblike iskorištavanja koji se mogu javiti kao svrha trgovine ljudima, zakonodavac je u stavu 7. čl. 186. KZ BiH, pored nabrojanih oblika eksploatacije dodao i generalnu klauzulu „ili kakvo drugo iskorištavanje“ čime je omogućio primjenu krivičnog djela trgovine ljudima i na neke druge, nespecifične slučajeve eksploatacije ljudi. S tim u vezi treba pomenuti Direktivu EU 2011/36 iz 2011. godine koja je izmjenjena Direktivom EU broj 2024/1712 iz 2024.godine, koja se navodi nešto šira lista minimalnih oblika eksploatacije kao svrhe trgovine ljudima, tako da se eksploatacijom u smislu čl. 2. stava 3. navodi i eksploatacija tuđe kriminalne aktivnosti. Ovaj vid eksploatacije se najčešće manifestuje kao vršenje krivičnih djela krađe, džeparenja, krađe u prodavnicama, neovlaštena proizvodnja i prodaja droge itd, odnosno vršenje krivičnih djela kojima se stiče određena imovinska korist za učinioca krivičnog djela trgovine ljudima.[45]

Takav slučaj imamo npr. u presudi **Suda BiH**, **broj: S1 2 K 028556 18 K od 26. 12. 2022. , u kojoj je utvrđeno postojanje krivičnog djela Međunarodna trgovina ljudima** u sluačaju optuženih koji su..... *tukli svoje nevjenčane supruge, nazivajući ih pogrdnim imenima, vrijeđajući ih, time ih prisiljavajući na aktivnosti koje se* ***ogledaju u vršenju krađa,*** *na način da im saopštavaju instrukcije da vrše krivična djela u glavnom gradu Francuske, u Parizu u metroima, muzejima i na drugim javnim mjestima, kada, gdje, na koji način i koliko novca treba da pošalju, pa su tako njihove nevjenčane supruge redovno pozivale osumnjičene na mobilne telefone i obavještavale ih koliko novca su ukrale i u kojoj valuti, a optuženi su njih pozivali tražeći određene novčane svote kako bi platili dugove, kupili automobil, novi mobilni telefon i druge skupocjene stvari, vršeći pritisak na svoje supruge, žrtve trgovine ljudima upućujući im ozbiljne prijetnje,.....“*

[44] Sažetak presude dostupan na UNODC bazi podataka Case Law Database, (https://sherloc.unodc.org/cld/case-law-doc/traffickingpersonscrimetype/egy/2017/case_2049386.html?lng=en&tmpl=sherloc, pristupljeno 25. septembra 2025.).

[45] Sažet prikaz sudske prakse, s. 42.

1.1. Pristanak žrtve trgovine ljudima na planiranu eksploataciju

Pristanak žrtve **trgovine ljudima na planiranu eksploataciju** je bez uticaja na postojanje krivičnog djela. To je izričito naglašeno, ne samo u stavu 9. člana 186. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, već i u svim relevantnim međunarodnim aktima. S tim u vezi u sudskoj praksi nema dilema, što **Sud BiH** detaljno obrazlaže u presudi broj: **S1 2 K 028556 18 K od 26. 12. 2022. godine:** „Članom 186. stav 9. KZ BiH određeno je da za postojanje krivičnog djela Međunarodna trgovina ljudima *bez uticaja okolnosti da li je osoba koja je žrtva međunarodne trgovine ljudima pristala na iskorištavanja. Odredba je šira od odredbe člana 3.(b) Protokola UN-a prema kojoj je pristanak žrtve trgovine ljudima na namjeravanu eksploataciju nevažan kada je upotrijebljeno bilo koje sredstvo izloženo u tački (a). Prema Protokolu UN-a, relevantan je pristanak žrtve na namjeravanu eksploataciju koji nije rezultat upotrebe prijetnje silom, sile ili drugog oblika prinude, otmice, prevare, obmane, zloupotrebe vlasti nad žrtvom ili stanja njene ranjivosti.“*

Pristanak žrtava često predstavlja prvi argument odbrane koji optuženi koriste u slučajevima trgovine ljudima, bilo direktno ili indirektno, a ovo pitanje se posebno pojavljuje u slučajevima trgovine ljudima u svrhu seksualne ili radne eksploatacije. Pitanje pristanka postaje naročito problematično u situacijama kada element „sredstava ili načina“ krivičnog djela trgovine ljudima nije očigledan, kao što je to slučaj u onim situacijama gdje se koriste suptilni oblici prisile, poput psihološke prinude, djelomičnih obmana ili zloupotrebe položaja ranjivosti. Filipinski sud je pojasnio da čak i ako su žrtve formalno pristale da se bave prostitutcijom, taj pristanak ne može biti smatran slobodnim i dobrovoljnim jer su optuženi iskoristili **ekonomsku i finansijsku ranjivost žrtava**.[46]

1.2. Oblik djela iz stava 4. člana 186. KZ BiH

Odredbom člana 186. stav 4. je predviđeno: „*Ko krivotvori, pribavi ili izda putnu ili ličnu ispravu ili koristi, zadržava, oduzima, mijenja, oštećuje, uništava putnu ili ličnu ispravu drugog lica u svrhu omogućavanja međunarodne trgovine ljudimakaznit će se kaznom zatvora u trajanju od jedne do pet godina*“. U nekoliko slučajeva je vidljivo da je zajedno sa drugim radnjama preduzeta i radnja iz stava 4. člana 186. koja nije obuhvaćena pravnom kvalifikacijom djela za koju je optuženi osuđen.

Tako npr. **Sud BiH** u presudi broj: **S1 2 K 028556 18 K od 26. 12. 2022. godine, kao radnje izvršenja** osnovnog oblika krivičnog djela iz člana 186. KZ BiH, navodi da su: „*E. S., T. H., D.H., V.S. da bi prikrili svoje aktivnosti sa H.*

[46] Sažetak presude dostupan na UNODC bazi podataka Case Law Database, (https://sherloc.unodc.org/cld/case-law-doc/traffickingpersonscrimetype/phl/2015/criminal_case_no._cbu-81592.html?lng=en&tmpl=sherloc, pristupljeno 25. septembra 2025.).

L., F. K.i T. B. stvorili su uporišta u lokalnim admistrativnim službama i na taj način sebi i vanbračnim suprugama koje su eksploatisali pribavljali originalne bosanskohercegovačke dokumete sa lažnim identitetima, tako da su za pojedine žene koje su eksploatisali pribavljali lažne identitete maloljetnih osoba, a ponekad i djece, te su K. F. i L.H. vadili vozačke dozvole, uvjerenja o državljanstvu, izvode iz matične knjige rođenih na osnovu putnih listova za S. E., H.D., S.V. i H. T. i njihove bračne i vanbračne supruge, te mnogobrojne članove porodice S. i H., kojima su na taj način nabavljali putne isprave i prevozili u R. Francusku, a B. T. koji je zaposlen u opštini V. kao samostalni stručni saradnik, koji je kao službeno lice u službenu ili poslovnu ispravu, knjigu ili spis unosio neistinite podatke te svojim potpisom, odnosno službenim pečatom ovjeravao službenu ili poslovnu ispravu, knjigu ili spis sa neistinitom sadržinom i koji je svojim potpisom, odnosno službenim pečatom omogućio pravljenje takve isprave i spisa sa neistinitom sadržinom, te su tako pribavljali rodne listove i uvjerenja o državljanstvu od lica koja su porjeklom iz BiH, a nisu prije toga vadili identifikacione dokumente, pa je L.H. te isprave uručivao optuženima i njihovim bračnim i vanbračnim suprugama i djeci koju su eksploatisali, i nakon toga B. T. im je davao instrukcije i upućivao ih na koji način da pribave originalnu ličnu kartu sa tuđim imenom, u tu svrhu pribavljao je i krivotvorene isprave kojim se potvrđivao identitet lica koja su predavala za identifikacione dokumente, te je K. F. posredstvom T. B. „završavao papire“, odnosno uvjerenja o državljanstvu, izvode iz matične knjige rođenih, putne isprave na osnovu putnih listova za S. E., H. T., H.D., S.V. i njihove bračne i vanbračne supruge te članove porodice....., za koje usluge je B. T. dobijao iznos od 50,00 do 200,00 Eura, a K. F. za usluge posredovanja i završavanja kompletne birokratske procedure dobijao iznos od 100,00 do 200,00 Eura.“

S tim u vezi, **Apelaciono vijeće Suda BiH, postupajući po žalbi na prvostepenu odluku, u presudi S1 2 K 028556 23 Kž 13 od 05. 09. 2023. ističe: „***analizirajući radnju izvršenja iz tačke 2. prvostepene presude kojom je utvrđena krivnja optuženih S., H. i F. zbog krivičnog djela Međunarodne trgovine ljudima iz člana 186, stav 1. i 2. KZ BiH, Vijeće primjećuje da su ova trojica optuženih **oglašeni krivim zbog preduzimanja radnji koje se sastoje u pribavljanju putnih ili ličnih isprava žrtvama međunarodne trgovine ljudima u svrhu njihove eksploatacije, te da ove radnje zapravo predstavljaju krivično djelo Međunarodne trgovine ljudima, ali inkriminaciju iz stava 4. člana 186. KZ BiH, a ne inkriminaciju koja je navedena tački 2. prvostepene presude**.[47] Na uočenu pogrešnu primjenu krivičnog zakona niko od podnijetih žalbi nije ukazao, pa Vijeće nije moglo otklonuti ovu povredu po službenoj dužnosti imajući u vidu član 306. ZKP BiH i granice ispitivanja presude,*

[47] Stav 4 člana 186. KZ BiH, glasi: *„ Ko krivotvori, pribavi ili izda putnu ili ličnu ispravu ili koristi, zadržava, oduzima, mijenja, oštećuje, uništava putnu ili ličnu ispravu drugog lica u svrhu omogućavanja međunarodne trgovine ljudima, kazniće se kaznom zatvora u trajanju od jedne do pet godina.*

ali Vijeće nalazi za shodno da ukaže na ovu povredu, smatrajući značajnim razvoj pravilne sudske prakse u procesuiranju ovog krivičnog djela, koje u ovakvom obliku u pravnom sistemu BiH egzistira od 2015.godine".

1.3. Djeca kao žrtve krivičnog djela Međunarodna trgovina ljudima

U članu 186. stav 2. KZ BiH propisano je **krivično djelo - Međunarodna trgovina ljudima učinjeno prema osobi koja nije navršila 18 godina života koje glasi:** *(2) Ko vrbuje, navodi, preveze, preda, sakrije ili primi lice koje nije navršilo 18 godina života u svrhu iskorištavanja prostitucijom ili drugim oblikom seksualnog iskorištavanja, prisilnim radom ili uslugama, ropstvom ili njemu sličnim odnosom, služenjem, odstranjivanjem dijelova ljudskog tijela ili u svrhu kakvog drugog iskorištavanja* u državi u kojoj to lice nema *prebivalište ili čiji nije državljanin kaznit će se kaznom zatvora od najmanje deset godina.*

Dakle, za njegovo postojanje dovoljno je samo dokazati da je preduzeta jedna od alternativno predviđenih radnji izvršenja u svrhu iskorištavanja prostitucijom ili drugim oblikom seksualnog iskorištavanja, prisilnim radom ili uslugama, ropstvom ili njemu sličnim odnosom, služenjem, odstranjivanjem dijelova ljudskog tijela ili u svrhu kakvog drugog iskorištavanja, dok nije potrebno dokazivati sam način ili sredstvo izvršenja. Međutim, ako su radnje izvršenja krivičnog djela preduzete upotrebom sile, prijetnjom upotrebe sile ili drugim oblicima prinude, otmicom, prevarom ili obmanom, zloupotrebom ovlasti, ili uticaja, ili položaja bespomoćnosti, ili davanjem ili primanjem isplata, ili drugih koristi kako bi se privolilo lice koje ima kontrolu nad drugim licem, u tom slučaju bi se te okolnosti morale smatrati otežavajućim okolnostima prilikom odmjeravanja kazne. Ako sama upotreba nekog od tih sredstava ima obilježja određenog krivičnog djela, potrebno je primijeniti odredbe o sticaju krivičnih djela.

U presudi Suda BiH b**roj: S1 2 K 028556 18 K od 26. 12. 2022. godine,** E.S.i T.H. oglašeni su krivima, pored ostalog i za krivično djelo iz člana 186. stav 2. KZ BiH, odnosno za međunarodnu trgovinu djecom. U obrazloženju presude se konstatuje da je „*u* članu 186. stav 2. KZ BiH propisano je ***krivično djelo - Međunarodna trgovina ljudima učinjeno prema osobi koja nije navršila 18 godina života****. Za njegovo postojanje, za razliku od krivičnog djela iz stava 1. istog člana, nije potrebno da su radnje učinjenja krivičnog djela preduzete upotrebom sile, prijetnjom upotrebe sile ili drugim oblicima prinude, otmicom, prevarom ili obmanom, zloupotrebom ovlasti, ili uticaja, ili položaja bespomoćnosti, ili davanjem ili primanjem isplata, ili drugih koristi kako bi se privolilo lice koje ima kontrolu nad drugim licem. Ukoliko je, međutim, prilikom preduzimanja radnje učinjenja trgovine maloljetnom osobom primijenjeno neko od navedenih sredstava ili načina učinjenja, to*

predstavlja dodatnu kriminalnu količinu, koja se mora cijeniti kao otežavajuća okolnost prilikom odmjeravanja kazne, a, ako sama upotreba nekog od tih sredstava ima obilježja određenog krivičnog djela, potrebno je primijeniti odredbe o sticaju krivičnih djela.

Vršenje trgovine ljudima prema maloljetnim licima, odnosno licima do navršene 18. godine života, smatra se težim oblikom djela, a za njegovo postojanje dovoljno je samo dokazati da je preduzeta jedna od alternativno predviđenih radnji izvršenja u svrhu iskorištavanja prostitucijom ili drugim oblikom seksualnog iskorištavanja, prisilnim radom ili uslugama, ropstvom ili njemu sličnim odnosom, služenjem, odstranjivanjem dijelova ljudskog tijela ili u svrhu kakvog drugog iskorištavanja, dok nije potrebno dokazivati sam način/ sredstvo učinjenja. „

Pored toga u obrazloženu presude se navodi: „*Iako je svjedokinja S. S. u inkriminirano vrijeme bila punoljetna, ista se izjašnjavala i na okolnost krađa od strane maloljetnih članova porodice S.....-H....., a o čemu su govorila i ovlaštena službena lica, a na koju okolnost su i prikupljeni dokazi putem „JIT“-a. Saznanja i dokazi koja je tim u BiH u tom pravcu skupio poklapao se sa saznanjima tima u Republici Francuskoj o istovjetnom obrascu krađa maloljetnih žena. Primjena sile ili drugih oblika prinude i nije nužni elemenat izvršenja ovog krivičnog djela prema maloljetnicima, obzirom da je odsustvo ovog elementa konzumirano njihovim samim starosnim cenzusom, zbog čega se sud u tom pravcu neće posebno ni očitovati. „*

2. PRINCIP NEKAŽNJAVANJA ŽRTVE TRGOVINE LJUDIMA

Odredbom stava 10. člana 186. KZ BiH propisano je da se „*protiv žrtve međunarodne trgovine ljudima koju je počinilac krivičnog djela prisilio da učestvuje u izvršenju drugog krivičnog djela neće se voditi krivični postupak ako je takvo njeno postupanje bilo neposredna posljedica njenog statusa žrtve međunarodne trgovine ljudima.“*

Navedenom odredbom se realizuje Direktiva 2011/36/EU Evropskog parlamenta i vijeća od 5. aprila 2011. godine o sprečavanju i suzbijanju trgovine ljudima i zaštiti njegovih žrtava te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2002/629/PUP.[48] kojom se ističe: „Žrtve trgovine ljudima trebaju se, u skladu sa osnovnim načelima pravnog sistema odgovarajućih država članica, zaštititi od kaznenog progona ili kažnjavanja za krivična djela kao što su korištenje falsifikovanih isprava, ili krivična djela na osnovu zakonodavstva na području prostitucije ili imigracije, koja su bile prisiljene izvršiti kao direktnu posljedicu što su bile žrtve trgovine ljudima. Cilj takve zaštite je zaštita ljudskih prava žrtava, izbjegavanje daljnje viktimizacije i podsticanje žrtava da svje-

[48] Ova Direktiva je je izmjenjena Direktivom EU broj 2024/1712 od 13. juna 2024. godine.

doče u krivičnim postupcima protiv učinioca. Ta zaštita ne treba isključivati krivični progon ili kažnjavanje za krivična djela koja je osoba svojevoljno učinila ili u njima učestvovala.“ Dakle, uvodi se princip nekažnjavanja žrtve krivičnog djela trgovine ljudima pod uslovom da je krivično djelo izvršila upravo zbog statusa žrtve. Izmjenama direktive princip nekažnjavanja je proširen i na druge protivpravne aktivnosti pored krivičnih djela. U skladu sa članom 8. Direktive EU broj 2024/1712 iz 2024. godine o izmjeni Direktive 2011/36/EU, države članice EU, u skladu s osnovnim načelima svojih pravnih sistema, dužne su da preduzimu potrebne mjere kako bi osigurale da su nadležna nacionalna tijela ovlaštena ne provoditi kazneni progon ili ne primjenjivati sankcije u odnosu na žrtve trgovine ljudima zbog njihove uključenosti u krivična djela ili **druge nezakonite aktivnosti** koje su bile prisiljene počiniti kao neposrednu posljedicu njihova podvrgavanja. Da bi se ovaj princip mogao primijeniti neophodno je dokazati da je lice žrtva trgovine ljudima te da je krivično djelo učinila pod dominantnim uticajem tog statusa. S tim u vezi interesantna je presuda u slučaju iz holandske sudske prakse (17/03852 Š2018Ć - The Netherlands) *u kojem su dva lica optužena da su trgovali sa tri mađarske žrtve, prebacujući ih u Amsterdam. Drugo optužena je i sama bila žrtva trgovine ljudima i bila u vezi sa glavnim trgovcem od svoje mladosti. I sama je učestvovala u eksploataciji žrtava, prisiljavajući ih na prostituciju i izdvajanjem finansijske koristi za sebe i svog partnera (suoptuženog). Kao i optuženi, žrtve su došle iz Mađarske u Holandiju kako bi pobjegle od izuzetno loših uslova. Morale su da se odreknu značajnog dijela svojih prihoda. Ovaj dogovor su žrtve smatrale nužnim zlom: nije postojao konkretan uzvrat, ali su drugi makroi tražili još više, a raditi nezavisno nije bilo opcija zbog problema sa jezikom i nepoznavanja holandske situacije (par. 3.1). Kada nije bilo dovoljno zarađeno, nastajao je dug koji je morao biti otplaćen. Bilo je vikanja i ponekad pretnji kako bi žrtve bile prisiljene da nastave da rade za dvojicu optuženih.*

Optužena je, zajedno sa svojim bivšim partnerom, osuđena za trgovinu ljudima. U tom periodu, ona je takođe bila uključena u pranje novca stečenog trgovinom ljudima. Apelacioni sud u Amsterdamu je osudio optuženu, dok je odbrana tvrdila "psihološku vanrednu okolnost" kako bi se izuzela od krivične odgovornosti. Postupajući po žalbi, Vrhovnom sud je optuženu osudio kao saučesnika i nije primijenio princip nekažnjavanja. S tim u vezio, ***sud je smatrao da odluka o tome da li su djela direktna posljedica trgovine ljudima u kojoj se žrtva našla zavisi od „konkretnih okolnosti slučaja“, uključujući mjere prinude trgovca ljudima, trajanje situacije trgovine ljudima, stepen zavisnosti od trgovca ljudima, prirodu počinjenih dela od strane žrtve, kao i ulogu i interese žrtve i stepen voljnosti u izvršenju tih dela. Sud je zaključio da se djela mogu smatrati direktnim posledicama primjene sile samo ako su mjere prinude, kojima je optužena sama bila eksploatisana, kao i uslovi***

u kojima je bila držana, dovele žrtvu do izvršenja djela koja su joj stavljena na teret. Prema sudu, primjena sile koja vodi u eksploatativnu situaciju ne vodi direktno do toga da žrtva (barem u ovom slučaju) eksploatiše nekog drugog. Drugim riječima, „mora se pretpostaviti da je žrtva trgovine ljudima prisiljena ili podstaknuta da počini djela koja nisu direktno povezana sa tom eksploatacijom u kojoj se našla".[49]

Nekažnjavanje žrtve krivičnog djela trgovine ljudima za krivično djelo izvršeno usljed takvog statusa nalazimo **u presudi Suda BiH broj: S1 2 K 028556 18 K od 26. 12. 2022. u kojoj se navodi:"** *Na osnovu navedenih dokaza, a posebno pri tome cijeneći iskaz svjedokinje S. S., sud nalazi utvrđenim da su optuženi E. S. i T. H. svojim radnjama sadržanim u činjeničnom dijelu presude ostvarili sva bitna obilježja krivičnog djela međunarodne trgovine ljudima (upotreba sile, vrbovanje u cilju iskorištavanja, te da je djelo izvršeno prema ženama koje nisu imale prebivalište niti su državljani Republike Francuske u kojoj su krale) te da su svjesni takvog stanja stvari istrajali u dovršenju djela do kraja. Da su optuženi upotrebom sile fizički kažnjavali žrtve, odnosno prijetili im redovno ukazujući na moguće posljedice ukoliko ne ukradu dovoljno i ne pošalju im novac, nesumnjivo je utvrđeno kako iz iskaza S. S., tako i iz presretnutih razgovora, te iskaza ovlaštenih službenih lica koja su se o tome očitovala. Kako je ovaj elemenat upotrebe sile nesumnjivo dokazan, takođe je dokazano i vrbovanje u svrhu iskorištavanja žrtava koje je vršeno krađama jer su ih tjerali da to rade za njih i njihove potrebe (kupovinu auta, vraćanje dugova i sl.), redovno insistirajući da moraju da rade još više, redovno kontaktirajući ih i ispitujući koliko novca su ukrali i tjerajući da ukradu još beskrupulozno ne obraćajući pažnju na njihove želje, zdravstveno ili psihičko stanje, uz naređenje da novac ne smiju zadržati za sebe i da im redovno tako ukradeni nova dostavljaju u čemu je posebno bila naglašena uloga optuženog K. F. koji je novčane pošiljke primao putem WU na svoje ime, ime najužih članova porodice ili poznanika za simboličnu novčanu naknadu."*

U obrazloženju presude se navode i određene činjenice kojima se sud rukovodio prilikom utvrđivanja uticaja statusa žrtve trgovine ljudima na vršenje krivičnih djela:" *Takođe, na osnovu iskaza svjedoka E. M. i S. S., a što se zaključuje i iz analize rezultata posebnih istražnih radnji, vijeće je zaključilo da osobe ženskog pola koje su krale za optužene, nisu imale slobodu kretanja, konstantno su držane pod kontrolom i naređeno im je da se drže skupa, kako bi kontrolisale jedna drugu, uz zabranu da novac zadrže za sebe kako se ne bi mogle osamostaliti, te su dobijale jasne instrukcije šta da kažu ako budu uhapšene. Tako je svjedokinja S. S. na predmetne okolnosti izjavila da je nju uvijek nadgledala E. sestra B. koja je u toj ulozi bila glavna. Pojasnivši B. ulogu, navela je da je i ona krala ali i da je pratila svjedokinju kako ne bi*

[49] Presuda dostupna na UNODC bazi podataka Case Law Database (https://sherloc.unodc.org/cld/case-law-doc/moneylaunderingcrimetype/nld/2018/1703852.html?lng=en&tmpl=sherloc, pristupljeno. 25.09.2025).

neko s njom pričao, odnosno kako žene ne bi nekom dale pare, dodavši da je B. „uvijek bila tu“. .....Da su postupci radne ekspolatacije osoba ženskog pola praćeni i fizičkim nasiljem, dovodeći ih tako u odnos podređenosti ili zavisnoti, te ograničenjem slobode njihovog kretanja, odlučivanja i djelovanja, odnosno da su žene koje su krale bile žrtve trgovine ljudima najbolje govori u prilog iskaz oštećene S. S. koja je i sama krala, koja je u svom iskazu navela da je u porodici H..... (S.....) normalno da muškarci imaju više žena „što više to bolje“, te je na poseban upit zašto žene u tim istuacijama ne odu od muškaraca navela „Pa zato što, postaneš kao jedna osoba, koja ništa ne vrijediš ni sebi ni drugima, nemaš nikakvo pravo. Istuče te, budeš bijena i nemoćna i uvijek ima neko od te familije, da uvijek neko te prati i gleda gdje god si. Telefon koji imaš, uvijek se gleda. Dokumente ne možeš imati“. „Žena nema ni svoje ime, ni svoju ličnost, ni ništa u životu. Znači, ona postoje tu kao jedan rob, kao ništa i ona se uopšte ne pita ništa. Znači, žene nemaju nikakvo pravo“. Na poseban upit zašto žene ne mogu imati svoje dokumente, odgovorila je „da ne bih pobjegla, da ne bih gdje otišla. Ne mogu nigdje preko granice, ako imam... ako nemam dokumenata, kako ću?“.

Apelaciono vijeće Suda BiH u presudi **S1 2 K 028556 23 Kž 13 od 05. 09. 2023. ,** postupajući po žalbama odbrane osuđenih u ovom slučaju, a u vezi prigovora u vezi svjedočenja svjedokinje S. S. **navodi:“** *Dalje se ističe prigovor da je došlo i do manipulacije procesnim ulogama osumnjičeni-svjedoci, prije svega, jer je promjena procesnog položaja S. S.* učinjena suprotno odredbi člana 224. stav 2. ZKP BiH. Odbrana navodi i da Sud BiH nema nijedan dokaz na osnovu kojeg bi lica nabrojana u presudi mogao proglasiti žrtvama trgovine ljudima, te da je zaključak Suda BiH da se radi o žrtvama trgovine suprotan materijalnim dokazima optužbe.

Vijeće primjećuje da je prvostepeni sud također analizirao isti prigovor odbrane optuženog S. istican u toku provostepenog postupka, kada je utvrđeno da su zapravo ovi prigovori usmjereni na osporavanje kredibiliteta svjedokinje S. S.. Pitanje statusa svjedokinje S. S. je međutim, irelevantno. Prvostepeni sud je pravilno imao u vidu sve okolnosti koje se tiču svjedočenja ove svjedokinje, pa je svjedokinja bila predmet i timskog vještačenja u smislu njene traumatizovanosti, a također bio joj je postavljen i pravni savjetnik – advokat tokom svjedočenja. Evidentno je da je sve što je ova svjedokinja svjedočila, već bilo poznato sudu kroz druge dokaze, tako da se presuda, prema ocjeni ovog Vijeća, na njeno svjedočenje oslanjala samo u mjeri u kojoj su saznanja i činjenice o kojima je ona svjedočila predstavljale potkrepljujuće dokaze.

Također, činjenica da je S. S. u početku istražnog postupka imala status osumnjičene osobe i da Tužilaštvo BiH u odnosu na nju nije donijelu naredbu o obustavi istrage, nema značaj za njen status žrtve u ovom postupku i

posljedice koje prosti̇ču iz tog statusa i koje se odnose na nekažnjavanje žrtve trgovine ljudima za počinjena krivična djela, koja su neposredna posljedica njenog statusa."

O pitanju principa nekažnjavanja žrtava trgovine ljudima raspravljao je i **Evropski sud za ljudska prava** u predmetu ***V.C.L. and A.N. v. the United Kingdom*** **(77587/12 i 74603/12),** presuđenom 16. februara 2021. godine. Ovaj slučaj se odnosio na dvojicu vijetnamskih državljana koji su, dok su još bili maloljetni, optuženi za i priznali krivicu za krivična djela povezana s proizvodnjom droge nakon što su otkriveni dok su radili kao vrtlari u farmama kanabisa u Ujedinjenom Kraljevstvu. Ovo je bio prvi put da je Evropski sud morao razmotriti odnos između člana 4. Evropske konvencije (zabrana prisilnog rada) i **procesuiranja žrtava trgovine ljudima**. Sud je utvrdio da je došlo do **kršenja člana 4. Evropske konvencije** (zabrana ropstva i prisilnog rada) jer domaće vlasti nisu poduzele adekvatne mjere zaštite aplikanata, koji su bili potencijalne žrtve trgovine ljudima. Sud je posebno naglasio da, iako su aplikanti otkriveni u okolnostima koje su ukazivale na to da su žrtve trgovine ljudima, optuženi su za krivična djela, bez prethodnog razmatranja njihovog statusa kao potencijalnih žrtava trgovine ljudima. Iako su kasnije prepoznati kao žrtve trgovine ljudima, od strane nadležnog organa, tužilaštvo nije prihvatilo ovu ocjenu, a domaći sud je, oslanjajući se na iste neadekvatne razloge, smatrao da je njihovo krivično gonjenje bilo opravdano. Evropski sud je smatrao da je ovo u suprotnosti sa državnim obavezama prema **član**u 4. Evropske konvencije, koje nalažu preduzimanje mjera za zaštitu potencijalnih žrtava trgovine ljudima. Takođe, Evropski sud je smatrao da cijeli postupak nije bio pravičan, čime je **prekršen član 6.** paragraf 1. (pravo na pošteno suđenje) Evropske konvencije.

3. ODUZIMANJE IMOVINSKE KORISTI PRIBAVLJENE KRIVIČNIM DJELOM

Iako element bića krivičnog djela Međunarodna trgovina ljudima nije sticanje protivpravne imovinske koristi, iz suštine ovog krivičnog djela proizilazi da se ono vrši upravo radi sticanja imovinske koristi. Stoga je najefikasnija mjera za sprečavanje i suzbijanje ovog oblika kriminaliteta oduzimanje imovine pribavljene krivičnim djelom.

Odredbe o oduzimanju imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom su imperativnog kraraktera što znači da je sud obavezan oduzeti imovinsku korist, ukoliko u toku postupka utvrdi da je učinilac krivičnim djelom pribavio imovinsku korist. Od učinioca će se oduzeti novac, predmeti od vrijednosti i svaka druga imovinska korist koja je pribavljena krivičnim djelom, a ako oduzimanje nije moguće, učinilac će se obavezati na isplatu novčanog iznosa srazmjernog pribavljenoj imovinskoj koristi. Imovinska korist pribavljena krivičnim djelom

oduzeće se od lica na koju je prenesena bez naknade ili uz naknadu koja ne odgovara stvarnoj vrijednosti, ako je ona znala ili mogla znati da je imovinska korist pribavljena krivičnim djelom. Kada je imovinska korist pribavljena krivičnim djelom sjedinjena s imovinom stečenom na zakoniti način, takva imovina će biti predmet oduzimanja ali u mjeri koja ne premašuje procijenjenu vrijednost imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom. Prihod ili druge koristi iz imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom, ili iz imovine u koju je imovinska korist pribavljena krivičnim djelom pretvorena ili iz imovine s kojom je imovinska korist pribavljena krivičnim djelom sjedinjena, su predmet mjera navedenih u ovom članu na isti način i u istoj mjeri kao i imovinska korist pribavljena krivičnim djelom (član 111. KZ BiH).

Sud BiH u izreci presude broj: S1 2 K 028556 18 K od 26. 12. 2022. navodi: „*E. S. D.H., T. H. i V.S. su na način opisan u tačkama 1-4 Optužnice ostvarili imovinsku korist u materijalnim dobrima i u novcu, i to iznosu od 1.559.552,37 Eura što prema srednjem kursu CB BiH odgovara iznosu od 3.050.219,31 KM, za koji novac su kupovali razne skupocjene automobile kao što su BMW X5, Mercedes CL, Mercedes E klasa, Audi, Hummer, na način da je K. F. navedena vozila registrovao na svoje ime ili ime drugih osoba koje je on pronalazio, a najčešće članova njegove porodice oca F. A. i supruge F. Dž. ili prijatelja, a nekoliko vozila je registrovano na imena njihovih bračnih ili vanbračnih supruga, a zasigurno V. M., H. S., koje nemaju položen vozački ispit, zatim su kupovali nekretnine, i to zemljišnu parcelu i stambeni objekat u naselju Crkvice ukupne površine 552m^2, zemljišnu parcelu i stambeni objekat – Crvena kuća u naselju Lukovo polje ukupne površine 188m^2, te stan u ulici Kočeva 83,78 m^2, ...“*

Imajući u vidu odredbe Krivičnog zakona prema kojima se od učinioca oduzima novac, predmeti od vrijednosti i svaka druga korist koja je ostvarena krivičnim djelom, sud je u konkretnom slučaju izrekao mjeru oduzimanja imovinske koristi i mjeru bezbjednosti oduzimanje predmeta. U izreci presude se navodi**:** „*Na osnovu člana 110. i 111. KZ BiH, od optuženih E. S. i T. H. se oduzima imovinska korist pribavljena izvršenjem krivičnog djela - novac u iznosu od po 389.888,092 Eura (tristosamdesetdevethiljadaosamstotinaosamdesetosam Eura i devedesetdvacenta) koji iznos su optuženi dužni uplatiti u korist budžeta Bosne i Hercegovine u roku od 30 (trideset) dana od dana pravosnažnosti presude, po srednjem kursu CB BiH važećem na dan uplate*.“ U obrazloženju presude sud objašanjava da je *„oduzeo imovinsku korist od optuženih E. S. i T. H., rukovodeći se, prije svega, zakonskom imperativnom odredbom da niko ne može zadržati imovinsku korist, prihod, profit ili drugu korist iz imovinske koristi pribavljenu krivičnim djelom.*

Imajući u vidu da je na osnovu svih provedenih dokaza, posmatranih pojedinačno i u njihovoj međusobnoj povezanosti, utvrđeno počinjenje krivičnih

djela kojima je ostvarena imovinska korist, vijeće je našlo da su u konkretnom slučaju ispunjeni uslovi za njeno oduzimanje.

Iz činjeničnog opisa djela je vidljivo da je iskorištavanje žrtava putem vršenja krivičnih djela trajalo duži vremenski peirod te da su transakcije novca vršene tako što su pojedinci prenosili određene količine novca preko granice, bilo je veoma teško utvrditi apsolutno tačan iznos imovinske koristi pribavljenje ovim krivičnim djelom. S tim u vezi, sud u obrazloženju ističe: „*iskoristivši zakonsku mogućnost predviđenu odredbom člana 394. ZKP BiH, vijeće je imovinsku korist* ***utvrdilo po slobodnoj ocjeni****, jer je zaključilo da bi njeno utvrđivanje na bilo koji drugi način bilo povezano sa nesrazmjernim teškoćama, kada se ima u vidu broj optuženih lica, njihove uloge u okviru grupe koje imaju nesumnjiv uticaj na visinu pribavljene koristi, kao i brojnost radnji za koje je utvrđeno da je preduzeo svaki od optuženih posebno.*

Kod odabira ovakvog načina utvrđivanja imovinske koristi, vijeće je imalo u vidu činjenicu da je vještak ekonomske struke R. B., prilikom izrade nalaza i mišljenja, nije decidno razgraničio prijem novca po osnovu Wester Union-a u odnosu na optužene pojedinačno.

S tim u vezi, vijeće je uvažavajući istaknute okolnosti konkretnog slučaja, kod utvrđivanja visine pribavljene koristi, kao relevantne i određujući kriterije, prihvatilo iskaz svjedoka E. S., analitičara iz SIPA-e, koji je obrađivao podatke Western Union-a za ovaj predmet, precizno se izjašnjavajući da iznos novca primljen od strane optuženih zasigurno iznosi 1.559.552,37 Eura. Cijeneći pojedinačne doprinose, sud je na osnovu člana 110. i 111. KZ BiH, od optuženih E. S. i T. H. oduzeo imovinsku korist pribavljenu izvršenjem krivičnog djela - novac u iznosu od po 389.888,092 Eura koji iznos su optuženi dužni uplatiti u korist budžeta BiH u roku od 30 (trideset) dana od dana pravosnažnosti presude, po srednjem kursu CB BiH važećem na dan uplate.“

Mjerom bezbjednosti Oduzimanje predmeta (čl. 74)[50] sud je od optuženih oduzeo nekoliko mobilnih telefona, automobila, nekretnina i ostale predmete koji su vezani za izvršenje ovog krivičnog djela.

[50] Član 74. KZ BiH: (1) Predmeti koji su na bilo koji način, u cjelini ili djelimično, upotrijebljeni ili su bili namijenjeni da budu upotrijebljeni za počinjenje krivičnog djela ili koji su nastali počinjenjem krivičnog djela oduzeće se ako su svojina počinioca. (2) Predmeti iz stava (1) ovog člana oduzeće se i kad nisu svojina počinioca, ali se time ne dira u prava trećih lica na naknadu štete od počinilaca.

DIO DRUGI

A.KRIVIČNO DJELO TRGOVINA LJUDIMA

Ovaj dio publikacije se bavi presudama za krivično djelo Trgovina ljudima i Trgovina djecom koje su donesene pred entitetskim sudovima i sudovima Brčko distrikta BiH.

U uvodnom dijelu je već rečeno da postoje manje razlike između definisanja ovih djela, koje ne utiču na suštinu samog djela, tako da se osnovne karakteristike elemenata krivičnog djela iz prethodnog teksta mogu primijeniti i u ovom dijelu publikacije koji se bavi sudskom praksom entitetskih sudova i sudova u Brčko distriktu BiH, ukazujući na one slučajeve koji zaslužuju posebnu pažnju stručne javnosti.

Posebno su interesantni oni predmeti u kojima su donesene različite odluke od strane prvostepenog i drugostepenog suda, kao i predmeti koji nisu pravno kvalifikovani kao trgovina ljudima ili trgovina djecom, a u kojima postoje svi elementi ovih djela.

1.Trgovina ljudima radi iskorištavanja putem prisilnog rada i prosjačenja

U sudskoj praksi Brčko distrikta BiH (BDBiH) postoji veoma interesantan predmet.

Osnovni sud Brčko distrikta BiH, presudom broj: 96 0 K 0726867 14 K od 15. 07. 2016. u krivičnom predmetu protiv optuženog H.M zbog krivičnog djela Trgovina ljudima iz člana 207a. stav 1. u vezi sa stavom 31. KZ BDBiH, donio presudu kojom je optuženog H.M oglasio krivim što je „*Od neutvrđenog datuma do 07.11.2013. godine u naselju P....., BDBiH, a nakon što je T.A. prodao staro putničko motorno vozilo marke Mercedes za cijenu od 3.000,00 KM, kojeg je kao neispravno nakon dan-dva vratio, te od M. Uzeo drugo vozilo, a vraćanje vozila se ponovilo sedam puta, za šta je M. Svaki put povećavao A. Dug za cijenu vozila, te je na taj način dug dostigao iznos od 29.000,00 KM, pa su dana 05.04. 2012. godine sačinili ugovor kojim se T.A. obavezao isplatiti M. Navedeni iznos na način da mu svakog mjeseca od plate daje 500 KM, te svakodnevno, osim nedjelje, dnevnicu u iznosu od 35 KM, a kako A. Nije ispoštovao ugovorene obaveze M. Je prijetnjama upotrebe sile prema T.A. da će ga napraviti invalidom i odvesti u šumu i svezati lancima, prisiljavao A. Da mu donosi cijelu platu koju je zarađaivao u pekari, a kada je ostao bez posla. Da mu dosnosi dnevnice od svoje zarade, kao i novac koji je njegova supruga R.A. zarađivala prosjačenjem, dakle, s ciljem da sebi pribavi protivpravnu imovinsku korist ozbiljnom prijetnjom prisilio drugog da*

šta učini na štetu svoje imovine, čime je počinio krivično djelo –Iznuda- iz člana 289. stav 1. KZ ***BDBiH.“***

U obrazloženju presude se navodi: *„Tužilaštvo Brčko distrikta BiH podglo je Optužnicu br. TA8 0 KT 0005846 13 od 17.12.2013.godine protiv optuženih H. M. i H O. zbog krivičnog djela — Trgovina ljudima - iz člana 207a. slav 1. u vezi sa članom 31. Krivičnog zakona Brčko distrikta BiH.*

Osnovni sud je dana 31.12.2013.godine potvrdio navedenu Optužnicu. Na osnovu člana 26. stav 1. Zakona o krivičnom postupku Brčko distrikta BiH sud je razdvojio postupak u odnosu na drugooptuženog H. O.. Pri podnijetoj Optužnici ostala je tužilac F. S., te dana 06.05.2016.godine precizirala činjenični opis Optužnice, tako da je glasio:

„*Od neutvrđenog datuma, pa do 07.11.2013 godine, na području Brčko distrikta BiH, u humanitarnom naselju Prutače, gdje je H. M. prijetnjama, galamom i psovkama doveo u stanje sraha stanovnike tog naselja, a nakon* što *je, u cilju iskorištavnaja T. A., riječima, kad god mu plati, istog privolio da od njega kupi staro putničko motorno vozilo marke „Mercedes“, za oko 3.000,00 KM pa kada je T. A., preuzevši to vozilo, u roku od jedan do dva dana, utvrdio da vozİlo nije ispravno i vratio mu ga, dao je T. A. drugo vozilo i istovremeno mu povečao dug, za cijenu dva vozila, i kako se to vraćanje vozila ponavljalo sedam puta i kako je M. svaki put A. povećavao dug za cijenu vraćenog vozila kao da je isto prodao A., koji dug je tako i dostigao visinu od 29.000,00 KM, natjeravši ga, da o tome dana 27.01. i 05.04.2012. godine, pod njegovim uslovima i njegovom diktatu, sastavi i potpiše ugovore, pa iako je T. A. realno dugovao samo oko 7.000,00 KM i iako je isplatio M. iznos od oko 18.000,00 KM, a da nije isplatio iznos od 29.000,00 KM koji mu je M. nametnuo, prijetnjama upotrebe sile prema T. A. i to da* će *ga napraviti invalidom i odvesti u* šumu *i svezati lancima, i njegovoj supruzi A. R. da* če *je silovatï i odvesti u svoju kuću, te prijetnjama da* će *sïlovati njíhovu sedmogodišnju kćerku, i da* će *inn „osakatiti“ maloljetnu djecu* ïodvesti *u ltalíju da prose, prisiljavao jeA. da radećí u pekari u G..... ....., cijelu platu donosio njemu, a po potrebi i pozivu da mu uz to donosi bureke i peciva iz pekare, sve na račun A., pa kada je A. ostao bez posla u pekari, prisiljavao ga je da za njega prosi i da mu donosi sav novac kojİ bï prošnjom zaradio, te ga je prisiljavao da mu donosí cijelu dnevnícu koju bí zaradivao sakupljanjem starog* željeza *í drugih povremenih poslova, ostavljajućí A. samo 3,00 KM za hljeb i mlijeko, pa kada mu ne bí donio dovoljno novaca prisiljavao ga je da ga služi, da ga zabavalja igranjem dok on píje alkohol, da mu* čistï *kuću, da mu cijepa drva, pravi drvenu* šupu*, kao i da radi sve druge poslove koje mu naredi,* ïzrabljujući *ga tako bez ikakve naknade ili smanjenja duga koji mu je nametnuo, a A. suprugu A. je prisiljavao da prosi sa svojom maloljetnom djecom, koje je on sa svojim sinom O., svojim vozilom, odvozio na razne lokacije da prose, i*

da mu tako isprošeni novac donose, navodno kao otplatu duga, te je A. bila prisiljena da tako zaradeni novac predaje M.i i to u íznosu *od po 50,00-60,00 KM dnevno, a kada je otišao na* ízdržavanje *zatvorske kazne 19.09.2013.godine zadužio je sina O. da na isti način prisiljava A. i A. da mu predaju tako zarađeni novac,*

dakle, prevarom i prijetnjom upotrebe sile, vrbovao i prevozio osobe radi ískoríštavanja *tih lica u vidu prisilnog rada, služenja i kakvog drugog iskorištavanja,*

čime *je počínio krivično djelo — Trgovina Ijudima — iz* člana *207a stav 1, Krivičnog zakona Brčko distrikta BiH, ".*

U vezi sa tim u obrazloženju presude se navodi: „*Kako iz svih provedenih dokaza na glavnom pretresu nije bilo moguće utvrditi van razumne sumnje da je optuženi H. M. vrbovao T. A. da od njega kupuje automobile, nego je naprotiv pred sudom utvrđeno da je T. A. tražio od H. M. da mu ih proda, i to po svom izboru, a pri svemu tome ponašao se neracionalno, pa je tako od Mustafe kupio automobil„ Golf" kojeg je prodao R. a potom ga ponovo otkupio od M.. Pored navedenog, pred sudom je utvrdeno da je T. A. i od D. R. nekoliko puta tražio da mu proda vozilo na veresiju, što je . i učinio, odnosno prodao mu je vozilo marke „Jetta". lsto tako, supruga T. A. izjavila je da je molila M. da im proda vozilo marke „Passat".*

Sve navedeno očigledno ukazuje da optuženi H. M. nije na opisani način vrbovao T. A. da mu proda automobile.

lsto tako, niti jednim dokazom nije utvrdeno da je optuženi prevozio T. radi iskorištavanja u vidu prisilnog rada, služenja i kakvog drugog iskorištavanja, niti je utvrdeno da je uspostavio kontrolu nad T. prisiljavajući ih da prose.

Prijetnja koju je H. M. uputio T. A., i to da će ga napraviti invalidom, odvesti u šumu i svezati lancima očigledno je bila usmjerena na pribavljanje protivpravne imovinske koristi, tako što je H. M. T. A. obračunavao znatno veće zaduženje, nego što je bilo realno za prodate automobile i pozajmice, čime je sebi pribavljao protivpravnu imovinsku korist, a A. prisilio da mu vrši isplate na štetu svoje imovine.

Zbog svih navedenih okolnosti, sud je izvršio prekvalifikaciju krivičnog djela, odnosno umjesto za krivično djelo — Trgovina ljudima — iz člana 207a. stav 1. KZ Brčko distrikta BiH, optuženog H.M je oglasio krivim za krivično djelo — Iznuda — iz člana 287. stav 1. Krivičnog zakona Brčko distrikta BiH.

Navedenu presudu je **Apelacioni sud BDBiH Rješenjem od 12. 01. 2017. godine ukinuo** i predmet vratio prvostepenom sudu na ponovno suđenje. **Osnovni sud BDBiH** je u ponovljenom postupku (koji je vođen pred istim sastavom suda kao i u prethodnom postupku) donio **presudu broj: 96 0 K**

072686 17 K2 od 22. 06. 2017. kojom je utvrdio da je optuženi H.M. kriv ŠTO JE:

"*Od neutvrđenog datuma, pa do 07.11.2013.godine, na području Brčko distrikta BiH, u humanitarnom naselju P....., gdje je H. M. prijetnjama, galamom i psovkama doveo u stanje straha stanovnike tog naselja, a nakon što je, u cilju iskorištavnaja T. A., riječima, kad god mu plati, istog privolio da od njega kupi staro putničko motorno vozilo marke „Mercedes", za oko 3.000,00 KM pa kada je T. A. preuzevši to vozilo, u roku od jedan do dva dana, utvrdio da vozilo nije ispravno i vratio mu ga, dao je T.A. drugo vozilo i istovremeno mu povećao dug, za cijenu dva vozila, i kako se to vraćanje vozila ponavljalo sedam puta i kako je M. svaki put A. povećavao dug za cijenu vraćenog vozila kao da je isto prodao A., koji dug je tako i dostigao visinu ode 29.000,00 KM, natjeravši ga , da o tome dana 27.01.i 05. 04.2012. godine, pod njegovim uslovima i diktatu, sastavi i potpiše ugovore, pa iako je T. A. realno dugovao samo oko 7.000,00 KM i iako je isplatio M. iznos od oko 18.000,00 KM, a da nije isplatio iznos od 29.000,00 KM koji mu je M. nametnuo, prijetnjama upotrebe sile prema T. A. i to da će ga napraviti invalidom i odvesti u šumu i svezati lancima, i njegovoj supruzi A. R. da će je silovati i odvesti u svoju kuću, te prijetnjama da će silovati njihovu sedmogodišnju kćerku, i da će im „osakatiti" maloljetnu djecu i odvesti u ltaliju da prose, prisiljavao je, A. da radeći u pekari u Gornjem Rahiću, cijelu plalu donosio njemu, a po potrebi i pozivu da mu tuz to donosi bureke i peciva iz pekare, sve na račun A., pa kada je A. ostao bez posla u pekari, prisiljavao ga je da za njega prosi i da mu donosi sav novac koji bi prošenjem zaradio, te ga je prisiljavao da mu donosi cijelu dnevnicu koju bi zaradivao sakupljanjem starog željeza i drugih povremenih poslo a, ostavljajući A. samo 3,00 KM za hljeb i mlijeko, pa kada mu ne bi donio dovoljno novaca prisiljavao ga je da ga služi, da ga zabavalja igranjem dok on pije alkohol, da mu čisti kuću, da mu cijepa drva, pravi drvenu "supu, kao i da radi sve druge poslove koje mu naredi, izrabljujući ga tako bez ikakve naknade iii smanjenja duga koji mu je nametnuo, a A. suprugu A. je prisiljavao da prosi sa svojom maloljetnom djecom, koje je on sa svojim sínom O., svojim vozilom, odvozio na razne lokacije da prose, i da mu tako isprošeni novac donose, navodno kao otplatu duga, te je A. bila prisiljena da tako zarađeni novac predaje M. i to u iznosu od po 50,00-60.00 KM dnevno, a kada je otšao na izdržavanje zatvorske kazne 19.09.2013.godine zadužio je sina O. da na isti način prisiljava Å. i A. da mu predaju tako zarađeni novac,*

čime je počinio ***krivično djelo - Trgovina ljudima - iz člana 207a. stav 1. Krivičnog zakona Brčko distrikta BiH.****"*

U obrazloženju presude se navodi da je u ponovljenom postupku tužilac F. S. u cijelosti ostala pri izmijenjenoj Optužnici, a u završnoj riječi izjavila je da je dokazano da je optuženi H. M. počinio krivično djelo koje mu je Optužni-

com slavljeno na teret i predložila da sud optuženog oglasi krivim i kazni po Zakonu. U obrazloženju ove presude sud navodi da:

„Iskaze svjedoka T. A. i R. A. sud je u većem dijelu prihvatio.

Naime, navedeni iskazi u većem dijelu nalaze potvrdu u ostalim izvedenim i od suda prihvačenim dokazima.

lako su navodi T. A. I R. A. u pojedinim dijelovima nesaglasni, očigledno je da su kao žrtve izvršenja trgovine ljudima imali vlastite percepcije i viđenja odnosa sa optuženim H. M..

Navod T. A. da mu je M. uputio prijetnju daćce mu polomiti koljena u šumi i ostaviti ga sud je u cjelosti prihvatio, jer je potvrđen ostalim izvedenim dokazima.

Isto tako, sud je prihvatio tvrdnju T. A. da se, obavljajući poslove kod optuženog H.M., osjećao kao rob, cijeneći očiglednim da je u vrijeme obavljanja poslova, a opterećen dugom koji je imao prema M. protivno svojoj volji vrijeme provodio radeći u M. kući. „.....

„Isto tako, iskaze zajedničke mldb.djece svjedoka T. A. i T. A. sud je djelimično prihvatio, posebno cijeneči okolnost da je T. A. u vrijeme saslušanja na glavnom pretresu bila stara osam, a T. A. deset godina, odnosno njihovu mogućnost da shvate značaj svjedočenja u krivičnom postupku, kao i nesumnjivo utvrđenu činjenicu da je kod maloljetnih svjedoka postojao strah od Husejnović M..

Pored navedenog, maloljetni svjedoci su gotovo svakodnevno u vrijeme izvršenja krivičnog djela išli kući H. M., nosili mu novac koji je njihova majka zaradila prosjačenjem, a što je očigledno izazvalo veliki strah od optuženog H. M..“

U obrazloženju presude se dalje ističe:“ *Navode iz materijalne dokumentacije sud je u cjelosti prihvatio. Bitna obilježja bića krivičnog djela — Trgovina Ijudima — iz člana 207a. stav 1. Krivičnog zakona Brčko distrikta BiH sastoje se u tome da se upotrebom sile ili prijetnjom upotrebe sile ili drugim oblicima prinude, otmicom, prevarom iìi obmanom, zloupotrebom vlasti iIi uticaja ili položaja bespomoćnosti ili davanjem ili primanjem isplate ili drugih koristî, kako bi privolio lice koje ima kontrolu nad drugim licem vrbuje, preveze, preda, sakrije ili primi lice u svrhu iskorištavanja tog lica, a iskorištavanje podrazumjeva prostituciju drugog lica ili druge oblike seksualnog iskorištavanja, prisilni rad ili usluge, ropstvo ili njemu sličan odnos, služenje, odstranjivanje dijelova ljudskog tijela iłi kakvo drugo iskorištavanje, te kako je optuženi H. M. na način opisan u dispozitîvu Presude prevarom i prijetnjom upotrebe sile*

vrbovao i prevozio oštećene radi iskorišlavanja u vidu prisilnog rada, služenja i drugog iskorištavanja, to su u potpunosti ostvarena bitna obilježja bića krivičnog djela — Trgovina ljudima — iz člana 207a. stav 1. Krivičnog zakona Brčko distrikta BiH."

Apelacioni sud Brčko distrikta BiH u presudi broj: 96 0 K 072686 17 Kž 5 od 16. 01. 2018. potvrđuje presuda Osnovnog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine broj 96 0 K 072686 17 K 2 od 22. 06. 2017. godine. Odgovarajući na navode iz žalbe odbrane optuženog, sud ističe: *Nadalje se neosnovano prigovara da sud u činjeničnom opisu nije naveo vrijeme izvršenja krivičnog djela, tako da se tačno ne zna vremenski period izvršenja istog, pa se uslijed toga ne zna ni da li je eventualno djelo obuhvaćeno zastarjelošću, jer je možda od početka izvršenja krivičnog djela proteklo više od 20 godina. Kada se pogleda činjenični opis izreke vrijeme izvršenja navedenog krivičnog djela je određeno tako da su radnje izvršenja krivičnog djela započete tačno neutvrđenog datuma, ali da je protivpravno stanje, odnosno radnje izvršenja trajale do 07.11.2013. godine. S tim u vezi ne stoji prigovor da nije navedeno vrijeme izvršenja krivičnog djela, niti se može prihvatiti prigovor u pogledu zastarjelosti, jer zastarjelost izvršenja krivičnog djela u konkretnom slučaju bi tekla od dana kada je izvršena zadnja radnja koja u sebi sadrži elemente krivičnog djela, odnosno 07.11.2013. godine do kada su trajale radnje izvršenja, kako je i navedeno u činjeničnom opisu izreke pobijane odluke."* Na ovaj način sud ponovo potvrđuje da krivično djelo trgovine ljudima spada **u trajna krivična djela, što je izuzetno značajno za primjenu određenih instituta krivičnog prava.**

Apelacioni sud u obrazloženju presude navodi: „*Tokom dokaznog postupka na pouzdan način utvrđena je i činjenica da je optuženi nekoliko puta prevozio A. R. i njenu djecu svojim vozilom, kako bi ovi prosili, koja činjenica se takođe žalbom od strane branioca osporava i želi dovesti u pitanje. Svjedok A. R. je potvrdila da je nju optuženi M. dva-tri puta vozilom odvozio da prosi, o čemu prvostepeni sud govori na strani petoj prvi pasus, gdje je podsjetio na iskaze navedenog svjedoka. Tu činjenicu su potvrdili i A.T., A. i A. T., M. K., kao i F. O., tako da je navedena činjenica, koju branilac negira utvrđena na pouzdan način kroz iskaze više svjedoka. Što se tiče kontrole koju je optuženi imao nad A. proizlazi kako iz iskaza A., tako i iz iskaza A. R.da mu je M. prijetio upućivao ozbiljne i razne prijetnje govoreći mu da mora krade, otima, prosi i da mu donosi novac ili će njega obogaljiti, da će silovati njega i njegovu kćerku i druge prijetnje usled kojih su A. i njegova porodica živjeli u strahu. Takođe, navedenu činjenicu je potvrdila i A. T. i istakla da su se bojali M. i da ga se i danas boje, jer im je stalno prijetio i galamio što je takođe potvrdio i A.T., kao i M.K., O. K., F. O., kao i I.P., te A. D.. Nadalje, što se tiče kontrole u pogledu zarade koju je optuženi vršio nad A.T. ogleda se u tome što je takođe utvrđeno da je A. dolazio na posao u pekaru, gdje mu je A.*

morao davati novac, kifle, hljeb, te da je morao da dolazi kod optuženog da ga služi i da mu obavlja razne poslove i da se tada, kako to A. ističe, radeći kod M. osjećao kao rob.“

Za pravilnu primjenu ove inkriminacije bitno je naglasiti da je drugostepeni sud u obrazloženju presude naveo*: „bez obzira na činjenicu da li su A. i njegova porodica, odnosno njegova supruga povremeno prosila prije događaja sa M. H., bitna je činjenica da su sav novac koji su zarađivali morali da predaju M. H., jer su bili u velikom strahu od njega, kako za svoju sudbinu, tako i za sudbinu svoje djece, jer su svaki dan morali da M. donose novac i da su od tog dana svaki dan morali da prose da bi mogli optuženom da donose novac. I optuženi je, što su potvrdili saslušani svjedoci, A. R. i njenu djecu vozio nekoliko puta da prose..... A.T. je na uvjerljiv način pojasnio kako se optuženi ponašao prema njemu i njegovoj porodici, a što je potvrdila i A. supruga A., iz čega proizilazi da su bili prinuđeni da sve rade da bi došli do novca u strahu da optuženi ne naudi njima i njihovoj djeci, pa je morala da ide da prosi, a A. pored rada u pekari, kada izađe iz noćnog rada odlazio je da radi vrlo često i kod optuženog, koji ga je takođe obavezivao i prisiljavao da radi razne poslove kod njega, pa je optuženi u svojim zahtjevima prema A.* išao tako daleko da je od istog zahtijevao da ga A. *zabavlja na način da igra igru „*šotu*“ dok M.* uživa u konzumiranju alkohola“.

U vezi sa navedenim slučajem, treba pomenuti i presudu **Osnovnog suda Brčko distrikta BiH br: 96 0 K 078903 14 K od 22. 05. 2015. kojom je** sud optuženog H. O. **oslobodio od optužbe.** U konkretnom slučaju optuženom je stavljeno na teret da je: „*u dužem vremenskom periodu do dana 07.11.2013. godine, na području Brčko distrikta BiH, u humanitarnom naselju Prutače, nakon* što *je njegov otac H. M. sa kojim* živi *u zajedničkom domaćinstvu, navodno da pomogne T. A. i njegovoj porodici, istog nagovorio da od njega kupi staro putničko motorno vozilo marke „Mercedes“ za oko 3.000 KM, pa kada mu je T.A. utvrdivši da je to vozilo neispravno, nakon jedan do dva dana, isto vozilo vratio, dao je A. drugo vozilo povećavši mu dug za cijenu dva bozila, pa kako se to uzimanje i vraćanje vozila ponavljalo sedam puta i kako je M. oštećenom - A. povećavao dug za cijenu vraćenog vozila kao da je isto vozilo prodao A., koji dug je tako dostigao visinu od 29.000 KM, pa iako je A. realno dugovoao samo oko 7.000 KM i iako je A. – oštećeni isplatio M. iznos od oko 18.000 KM, a da nije isplatio iznos od 29.000 KM koji mu je M. nametnuo, pa kada je M. prijetnjama upotrebe sile prema T.A. i njegovoj porodici prisilio T. A. da za njega radi i da mu obavlja kućanske poslove i kada je prijetnjom upotrebe sile prema R.A. istu prisilio da prosi i da mu donosi sav tako zarađeni novac, O. je zajedno sa svojim ocem M. svakodnevno odvozio R. A. sa njenom maloljetnom djecom i to kćerkom A. T. starosti sedam godina, sinom A. T. starosti devet godina i sinom S. T. starosti pet godina, na razne lokacije na području Brčko distrikta,* Čelića*, Gradačca, Orašja i dr., da prose i da im*

donose sav tako zarađeni novac, navodno kao otplatu duga, iako se taj dug tim isplatama nije smanjivao, te je A. bila prinuđena da im donosi tako zarađeni novac u iznosu od oko 50 KM dnevno, a kada je M. otišao na izdržavanje zatvorske kazne, O. je nastavio na isti način, prijetnjama upotrebe sile T.A. i njegovoj porodici, i to da će ih sve pobiti, da će silovati A. i njihovu maloljetnu kćerku, kako bi prisilio T. A. i A. da mu donose i predaju sav tako zarađeni novac, na ime duga koji je M. nametnuo"

čime *bi kao saizvršilac počinio krivično djelo – trgovina ljudima- iz* članа *207a stav 1. a sve u vezi sa* članom *31 KZ Brčko distrikta BiH.*

U vezi sa ovim slučajem treba napomenuti da se radi o optuženom koji je sin H.M. i u vezi kojeg se u izreci presude kojom se njegov otac osuđuje navodi da je njegov otac, tj. H. M, žrtve trgovine ljudima zajedno sa svojim sinom O, svojim vozilom odvozio na razne lokacije da prose i da mu tako isprošen novac donose…..(izreka presude Osnovnog suda BDBiH, broj: 96 0 K 072686 17 K2 od 22. 06. 2017. .

U obrazloženju presude kojom je H.O. oslobođen se navodi da je tokom dokaznog postupka nekoliko svjedoka izjavilo da im je poznata činjenica da je H. M. prodao neko auto A.T. te da mu je ovaj zbog toga morao svaki dan davati 25-30 KM te da su H. M. i njegov sin H. O. prisiljavali oštećenu R. A. (suprugu od A. T.) i njenu maloljetnu djecu da prose kao i da su vidjeli nekoliko puta H. O. da je zajedno sa ocem H. M. ili sam, vozio oštećenu i njenu djecu na destinacije prosjačenja. Pare od oštećenih, po izjavama nekih svjedoka, uzimali su H. M. i njegov sin H. O., ponekada njegova supruga, a nakon što je H. M. otišao u zatvor, pare su predavane H. O. Nekoliko svjedoka je izjavilo da su bili očevici događaja kada je H. O. došao u pijanom stanju i počeo da baca flaše na zgradu, tražeći od R.A, koja je bila u stanu, pare jer je tako njegov otac poručio. Prema izjavama svjedoka, nakon tog događaja, A. T, njegova supruga i djeca su, iz straha od H. M. i njegovog povratka iz zatvora, otišli u Njemačku.

Svjedok odbrane (otac optuženog) je negirao sve navode optužbe, ističući da je novac na ime duga, nakon njegovog odlaska u zatvor, uzimala njegova supruga. Nije negirao događaj koji se desio pred kućom oštećene, a i sam optuženi H. O. je rekao da se incident desio nakon što je A. R. izvrijeđala njegovu majku kada je ova došla po novac koji su dužni H. M. te je on pijan otišao pred njenu kuću i međusobno su se vrijeđali.

U vezi iznesenih izjava, sud zaključuje „*da nije mogao utvrditi da je optuženi izvršio bilo koju od radnji koje su propisane* članom *207a. stav 1. KZ BD BiH, odnosno da je postupao kao saizvršilac tako* što *je neposredno izvršavao krivično djelo ili preduzimao* šta *drugo* čime *se na odlučujući način dopirnosi izvršenju krivičnog djela. Prvenstveno odnos koji je uspostavljen*

prema oštećenim a koji se manifestuje kroz dokaze izvedene u toku krivičnog postupka, je rezultat postupanja M.H., jer kroz iskaz svih svjedoka proizilazi da je upravo on taj prema kojem su oštećeni imali dug i na čiji *su zahtjev predavali novac odnosno kao rezultat njegove prinude i prijetnji.* Čak *se iz iskaza saslušanih svjedoka može utvrditi da se i sam optuženi bojao svog oca te da je u pojedinim situacijama morao postupiti kako mu se kaže.*

Takođe, što *se tiče radnji izvršenja prevoza oštećenih lica na destinacije prosijačenja neophodno je da je ono lice koje vrši taj prevoz vršilo pod prinudom ili prijetnjom. Sud nije mogao zaključiti da je optuženi ukoliko je eventualno i vršio prevoz to* činio *uz istovremenu upotrebu prijetnje ili prinude. Iz gore navedenih iskaza proizilazi* čak *da su optuženi i njegova majka išli da prose te da su sav novac (zajedno sa oštećenim) predavali H .M.“*

Navedeno stanovište suda **nije prihvatljivo**, prvenstveno zbog toga što se ovo krivično djelo može izvršiti sa nekoliko alternativno propisanih radnji izvršenja, tj. vrbovanjem, prevoženjem, predajom, sakrivanjem ili primanjem lica, a u konkretnom slučaju radnja izvršenja **se ogleda u prevoženju** (koje i sam sud spominje, a što potvrđuje nekoliko svjedoka). Nadalje, sud ističe da je „*neophodno da je ono lice koje vrši taj prevoz vršilo pod prinudom ili prijetnjom. Sud nije mogao zaključiti da je optuženi ukoliko je eventualno i vršio prevoz to* činio *uz istovremenu upotrebu prijetnje ili prinude“.* Ni ovaj stav suda **nije tačan**, jer se u kontekstu ovog krivičnog djela, prevoz, kao radnja izvršenja, može vršiti upotrebom sile ili prijetnjom upotrebe sile ili drugim oblicima prinude, otmicom, prevarom ili obmanom, zloupotrebom ovlaštenja ili uticaja ili položaja bespomoćnosti ili davanjem ili primanjem isplata ili drugih koristi kako bi privolio lice koje ima kontrolu nad drugim licem. U konkretnom slučaju, **prevoz je vršen zloupotrebom položaja bespomoćnosti**, **jer se u sudskoj praksi teška materijalna situacija u koju su oštećeni dovedeni i stanje straha, a koji su optuženom H. O. bili poznati, podvodi pod ovaj način izvršenja djela. Kada se radnja izvršenja vrši na ovaj način, nije neophodno da je stanje bespomoćnosti prouzrokovao izvršilac djela[51] (o tome svjedoče brojne sudske odluke), već da je izvršiocu djela to stanje bilo poznato i da ga je zloupotrijebio.** A da postoji takvo stanje navodi i sam sud riječima „*odnos koji je uspostavljen prema oštećenim a koji se manifestuje kroz dokaze izvedene u toku krivičnog postupka, je re-*

[51] Ovaj stav potvrđen je i u presudi Suda BiH, broj: S1 2 K 028556 18 K od 26. 12. 2022. ., koja je citirana u publikaciji. Tako npr. u obrazloženju navedene presude se navodi da je optuženi K. F. „ *potvrdio da je u više navrata, po naredbi optuženih, iznajmljivao vozila kako bi optužene E. S., T. H., D.H. i V.S. i članove njihovih porodica, te žrtve trgovine ljudima* ***prevozio*** *na relaciji BiH – Francuska, ... Žene sam vozio gore zato što su ostajale da kradu za njih. .. Ja bih nakon što bi bio zamoljen išao raznim kolima, nekada svojim, nekada smo iznajmljivali kola u rent-a-car-u...Kada bi im se žurilo, znali su mu reći da iznajmim rent-a-car. Iznajmljivali smo auta uglavnom na moje ime u rent-a-car kući čije ime ne znam, ...Troškove iznajmljivanja vozila kada se ide na put ili kada se voza po gradu snosili su oni. .. Kada bi išao na put troškove benzina i putarine, hrane i smještaja bi također snosili oni*.“

zultat postupanja M.H., jer kroz iskaz svih svjedoka proizilazi da je upravo on taj prema kojem su oštećeni imali dug i na čiji *su zahtjev predavali novac odnosno kao rezultat njegove prinude i prijetnji"*. Nadalje, zaključak suda *„da se i sam optuženi bojao svog oca te da je u pojedinim situacijama morao postupiti kako mu se kaže"* nije relevantan za utvrđivanje činjenice da li je optuženi H.O. izvršio ovo krivično djelo, već se jedino može uzeti u obzir prilikom odmjeravanja kazne.

Pored toga, prema izjavama svjedoka, optuženi je u svrhu prosjačenja prevozio tri maloljetna djeteta, zajedno sa oštećenom R.A, a kako je to zakonom i svim relevatnim međunarodnim aktima propisano, u takvom slučaju krivično djelo trgovine ljudima postoji iako prilikom preduzimanja neke od alterantivno propisanih radnji izvršenja **nije korišten niti jedan od načina izvršenja – dakle, ako je prevoz vršen bez istovremene upotrebe prijetnje ili prinude, kako to ističe sud.**

U obrazloženju presude sud dalje navodi: *„ ...uvažavajući sve provedene dokaze a prvenstveno iskaze svjedoka saslušanih na glavnom pretresu sud nije mogao utvrditi da je optuženom od strane oštećenih predat bilo kakav novac u cilju otplate duga ..."*

Iznesena **tvrdnja je potpuno irelevantna** za ocjenu postojanja ovog krivičnog djela, jer je potpuno jasno da je za postojanje krivično djelo trgovina ljudima dovoljno da je preduzeta neka od alternativno predviđenih radnji izvršenja, na jedan od alternativno predviđenih načina izvršenja, u svrhu iskorištavanja pasivnog subjekta te da nije potrebno da je namjeravana eksploatacija i izvršena.

Povodom žalbe tužioca BDBiH na navedenu presudu, **Apelacioni sud Brčko distrikta BiH je donio presudu broj: 96 0 K 078903 15 Kž 2 od 17. 03. 2016.** kojom je žalbu odbio kao neosnovanu i **potvrdio presudu Osnovnog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine broj 96 0 K 078903 14 K od 22. 05. 2015. godine.** U obrazloženju presude se između ostalog ističe:

Kada je u pitanju činjenična osnova na kojoj se temelji prvostupanjska presuda, neosnovano se žalbom tužitelja prigovara da se ona temelji na proizvoljnim i pogrešnim zaključcima prvostupanjskog suda u pogledu sudjelovanja optuženog počinjenju kaznenog djela, te da iz dokaza provedenih tijekom prvostupanjskog postupka proizilazi sasvim drugačije činjenično stanje iz kojeg bi pravilnom ocjenom tih dokaza prvostupanjski sud izveo suprotan zaključak od onog na kome se temelji pobijana presuda. S tim u svezi nije u pravu tužitelj kada se, obrazlažući ovaj žalbeni osnov, stalno poziva na iskaze oštećenih date u istrazi, izvodeći iz tih iskaza svoje stajalište u pogledu postojanja radnji optuženog koje ulaze u sferu obilježja kaznenog djela Trgovine ljudima, u prvom redu radnje vrbovanja, uspostavljanja kontrole

nad oštećenim, uporabe sile ili prijetnje radi prisiljavanja oštećenih da prose kako bi vratili dug njegovom ocu M. H., te odvoženja oštećenja na razne lokacije radi „prošenja". Naime, ***nije upitno da je optuženi O. H. na neizravan način bio umiješan u kaznenopravne radnje koje je gotovo u cijelosti poduzimao njegov otac M. H., kojim je doista oštećene A. T., A. R. i njihovu maloljetnu djecu A.T., A.T. i S.T. doveo u položaj takve podčinjenosti da su oni bili prisiljeni prošenjem i besplatnim radom svakodnevno vraćati dug, čime su se u njegovim radnjama nesumnjivo ostvarila obilježja kaznenog djela Trgovine ljudima iz članka 207a. stavak 1. Kaznenog zakona Brčko distrikta Bosne i Hercegovine,*** *zbog čega je i protiv njega potvrđena optužnica od 31.12.2013. godine. Međutim, imajući u vidu da je u odnosu na M. H. rješenjem prvostupanjskog suda od 30.05.2014. godine razdvojen kazneni postupak za isto kazneno djelo, time je u bitnome reducirana relevantnost dokaza koji su korišteni u postupku protiv optuženog O. H.. Ovo zbog toga što su svjedoci na koje se u žalbi poziva tužitelj, u dijelu koji se odnosi na pravilnost činjeničnog stanja na kojem se temelji prvostupanjska odluka, uglavnom svjedočili o svojim iskustvima sa optuženim M. H., navodeći da su se zbog raznoraznih razloga kod njega zaduživali, te da je on bio ta osoba koja ih je kasnije teretila za mnogo veći dug od onog koji je bio stvaran (kamatarenje), a kada su u pitanju oštećeni A. R. i njena maloljetna djeca A.T., A.T. i S.T., zbog nemogućnosti blagovremenog vraćanja duga prisiljavao i odvozio na razne lokacije gdje su prošenjem zarađivali od 30,00 do 60,00 KM, koji iznos su u cijelosti morali davati M. H. dok je oštećeni A. T., zbog duga za prodate automobile, optuženom M. H., dok je radio u lokalnoj pekari, skoro svakodnevno morao davati zarađenu dnevnicu od 25,00 KM.*

Dakle, niti jedan saslušani svjedok, uključujući i naprijed navedene oštećene, nije posvjedočio da je optuženi O. H. na bilo koji način sudjelovao u pozajmljivanju novca oštećenim, određivanju iznosa koji oštećeni imaju vratiti optuženom M. H., kao niti u prisiljavanju oštećenih da dolaze obavljati razne poslove besplatno u kući njegovog oca ili ih prisiljavao da na raznim lokacijama prose da bi vratili dug koji navodno imaju prema njegovom ocu M. H.. Činjenica da ih je u nekoliko navrata, a ne svakodnevno kako se to navodi u činjeničnom supstratu izreke prvostupanjske presude, odvezao na mjesto gdje će prositi, kao i da je u pijanom stanju došao u blizinu kuće oštećenog A. T. tražeći da vrati dug njegovom ocu, koji se u to vrijeme nalazio na izdržavanju kazne, ne predstavlja dovoljan činjenični ***osnov iz kojeg bi se moglo zaključiti da je optuženi, kao supočinitelj, u smislu članka 31. Kaznenog zakona Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, sudjelovao u počinjenju kaznenog djela Trgovina ljudima iz članka 207a. stavak 1. Kaznenog zakona Brčko distrikta Bosne i Hercegovine. Ovo zbog toga što samo odvoženje oštećenih radi prošenja u kojem je i sam sa svojom majkom sudjelovao, ne upućuje na njegov odlučni doprinos počinjenju kaznenopravnih radnji za***

***koje se osnovano sumnjiči njegov otac M. H**.. Kada su u pitanju prijetnje u pijanom stanju od 08.10.2013. godine, valja naglasiti da one nisu bile izravno usmjerene na utjerivanje duga koji je navodno oštećeni A. T. imao prema njegovom ocu M. H., nego su te prijetnje bile rezultat njegovog revolta prema oštećenim koji su nešto ranije istjerali njegovu majku M. H., koja je nakon što ju je muž M. H. pozvao telefonom sa izdržavanja kazne otišla do kuće oštećenih tražeći da dug koji imaju prema M. predaju njoj. Indikativno je da je tom prilikom optuženi O. H. „sam sebe prijavio policiji", odnosno da je tom prilikom Policija Brčko distrikta Bosne i Hercegovine intervenirala na njegov zahtjev, s tim što ga je zbog pijanstva uputila da ide svojoj kući, a da neraščišćene odnose sa A. T. riješi nakon što se otrijezni.*

..... Međutim, s tim u svezi indikativno je da se tijekom cijelog prvostupanjskog postupka, kao i u žalbi tužitelja, zanemaruje činjenica da nakon odlaska optuženog M. H. na izdržavanje kazne zatvora, oštećeni A. T. i A. R. nisu nastavili vraćati navodni dug, što nesumnjivo ukazuje da optuženi O. H. nije imao kontrolu nad oštećenim, jer su i sami oštećeni potvrdili da optuženom O. H. nisu davali nikakav novac.

„Suprotno stajalištu tužitelja da prednja činjenica nije relevantna za postojanje kaznenog djela koje se optuženom stavlja na teret, ovaj sud smatra da je ona značajna u tolikoj mjeri da samo potvrđuje da je oštećena A. R. zajedno sa svojom maloljetnom djecom prosila i prije no što se njen muž A. T. navodno zadužio kod optuženog M. H., a sve u cilju osiguranja materijalnih sredstava za život svoje obitelji. Na ovakav zaključak upućuje i akt Policijske uprave Orašje broj 02-2/4-3-6-04-172/13 od 26.11.2013. godine, u kome se navodi da je oštećena A. R. u 2009. godini kažnjavana ukupno deset puta zbog prosjačenja, iz čega se može zaključiti da se ona time bavila i prije nego što se njen muž zadužio kod optuženog M. H., koje se prema kazivanju samog oštećenog A. T. može datirati u vrijeme 11. mjeseca 2011. godine. Stoga je upitan motiv zbog kojeg se oštećena sa maloljetnom djecom bavila prošenjem, kao i da je to činila zbog prijetnji optuženih, bar kada je u pitanju optuženi O. H.".(Ovaj sud je u obrazloženju presude **broj: 96 0 K 072686 17 Kž 5 od 16. 01. 2018.** iznio stav da je činjenica da li su oštećeni prosili prije događaja sa M.H. irelevantna). *U takvim okolnostima, ovaj sud smatra da se zaključak prvostupanjskog suda da nije dokazano da je optuženi Osman Husejnović počinio kazneno djelo Trgovina ljudima iz članka 207a. stavak 1., u svezi s člankom 31. Kaznenog zakona Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, temelji na pravilno utvrđenom činjeničnom stanju, tako da je žalbu tužitelja i u tom dijelu valjalo odbiti kao neosnovanu."*

U odnosu na stav iznesen u presudi Apelacionog suda, postoji još presuda koje su donesene u vezi sa krivičnim djelom Trgovina ljudima, a ovo su samo neke, kao što je to npr. presuda Suda BiH, broj: Kž: 45/06

od 25. 10. 2006. godine, u kojima se ističe da krivično djelo trgovina ljudima po svojoj prirodi spada u tzv. trajna krivična djela koja nisu dovršena u materijalnom smislu sve dok traje protivpravno stanje nastalo preduzetom radnjom izvršenja, a to u predmetnom slučaju znači da je bilo moguće učestvovanje u ovom djelu u svojstvu saizvršioca ili pomagača sve do prestanka protivpravnog stanja, tj. do momenta kada je djelo otkriveno. Radnja prevoza navedenih lica, koja su već bila dovedena u stanje podređenosti i teške materijalne situacije od strane oca optuženog, je izvršena od strane optuženog H.O. zloupotrebom stanja bespomoćnosti, jer mu je takva situacija lica koje je prevozio bila poznata, predstavlja radnju izvršenja ovog krivičnog djela, a pogotovo zbog činjenice da je prevozio i djecu. Ovo tim prije što i gramatičkim tumačenjem elemenata bića krivičnog djela[52] proizilazi da je za postojanje djela dovoljno da je bilo koja od alternativno predviđenih radnji izvršenja ostvarena, a kako je utvrđeno da je optuženi prevozio oštećene da prosjače, time je realizovao radnju izvršenja koja je određena svršenim glagolom –preveze-. Dakle, nije neophodno da je to činio u kontinuitetu ili više puta, dovoljno je da je samo jednom prevezao žrtve trgovine ljudima, pod uslovom da je znao da su žrtve trgovine ljudima, tj. da su u položaju zavisnosti ili podređenosti zbog teške materijalne situacije prema nekom licu, a što je optuženom u ovom slučaju bilo poznato jer su žrtve bile u takvom odnosu prema njegovom ocu. Pored toga, postoji i presuda Suda BiH, broj: S1 2 K 028556 18 K od 26. 12. 2022. godine, kojom je K.F. osuđen za krivično djelo Međunarodna trgovina ljudima, u kojoj se u obrazloženju navodi da je optuženi K. F. *„ potvrdio da je u više navrata, po naredbi optuženih, iznajmljivao vozila kako bi optužene E. S., T. H., D.H. i V.S. i članove njihovih porodica, te žrtve trgovine ljudima prevozio na relaciji BiH – Francuska, ... Žene sam vozio gore zato što su ostajale da kradu za njih. .. Ja bih nakon što bi bio zamoljen išao raznim kolima, nekada svojim, nekada smo iznajmljivali kola u rent-a-car-u...Kada bi im se žurilo, znali su mu reći da iznajmim rent-a-car. Iznajmljivali smo auta uglavnom na moje ime u rent-a-car kući čije ime ne znam, ...Troškove iznajmljivanja vozila kada se ide na*

[52] Član 207a. (1) Ko upotrebom sile ili prijetnjom upotrebe sile ili drugim oblicima prinude, otmicom, prevarom ili obmanom, zloupotrebom vlasti ili uticaja ili položaja bespomoćnosti ili davanjem ili primanjem isplata ili drugih koristi kako bi privolio lice koje ima kontrolu nad drugim licem vrbuje, preveze, preda, sakrije ili primi lice u svrhu iskorištavanja tog lica kaznit će se kaznom zatvora najmanje pet godina. Iskorištavanje u smislu ovog člana podrazumijeva: prostituciju drugog lica ili druge oblike seksualnog iskorištavanja, prisilni rad ili usluge, ropstvo ili njemu sličan odnos, služenje, odstranjivanje dijelova ljudskog tijela ili kakvo drugo iskorištavanje. (2) Ko vrbuje, navodi, preveze, preda, sakrije ili primi lice koje nije navršilo 18 godina života u svrhu iskorištavanja prostitucijom ili drugim oblikom seksualnog iskorištavanja, prisilnim radom ili uslugama, ropstvom ili njemu sličnim odnosom, služenjem, odstranjivanjem dijelova ljudskog tijela ili kakvim drugim iskorištavanjem, kaznit će se kaznom zatvora najmanje deset godina.

***put ili kada se voza po gradu snosili su oni. .. Kada bi išao na put troškove benzina i putarine, hrane i smještaja bi također snosili oni.*“**

2. Upotreba sile, prijetnje i drugih oblika prinude u cilju seksualne eksploatacije

Upotreba sile, prijetenje i drugih oblika prinude u cilju seksualne eksploatacije utvrđeno je kao način izvršenja krivičnog djela Trgovine ljudima iz člana člana **198.a stav 1.** KZ RS u presudi **Okružnog suda u Doboju broj: 13 0 K 003360 15 K od 18. 06. 2015. godine. U obrazloženju presude se navodi:“**

„U konkretnom slučaju, sredstva prinude su, svakako bila u domenu kako apsolutne, tako i kompulzivne sile. Naime, prema iskazu oštećene optuženi su joj stavljali u izgled šta bi moglo da se dogodi ukoliko se ne bude povinovala njihovim zahtjevima da za novac pruža seksualne usluge licima koje bi joj oni pronalazili, pa tako i da će mučiti nju lično (da će biti izložena mučenju i zlostavljanju – fizičkom nasilju, zatvaranju u kokošinjac sa zmijama i pčelama, da će joj odsijeći prst, da će je pržiti električnom strujom i sl.), kao i stavljajući joj u izgled da će je prijaviti Centru za socijalni rad da joj oduzmu maloljetno dijete starosti od 1,5 godine i isto daju u dom. Ovo posljednje, zato što je kćerka oštećene već povjerena majci oštećene na staranje, nakon što je u prethodnom periodu oštećena bila pritvorena i protiv nje se vodi krivični postupak. Također, prilikom bilo kakvog neposluha ili kad bi optuženi posumnjali da je oštećena nekom ispričala šta joj se događa, primjenjivali su direktno i fizičku silu, tukli su oštećenu, o čemu pored oštećene svjedoči i njen maloljetni brat, majka, koja je vidjela modrice, a vještak sudske medicine je, na osnovu pomenute medicinske dokumentacije, dozvolio mogućnost da su evidentirane povrede mogle nastati na način i u vrijeme kako je to oštećena opisala. Sve su ovo radnje koje su očigledno psihički i fizički slomile otpor oštećene i ona se povinovala svakom pozivu optuženih da se nađe sa ‘’klijentima”, kako se ona izražava, što je u konačnici kod optužene počelo stvarati i psihičke probleme i suicidalne ideje (o čemu svjedoče ne samo oštećena i njena majka, nego i majka optužene).“

B. DJECA KAO ŽRTVE TRGOVINE LJUDIMA

Posebno krivično djelo Trgovina djecom uvedeno je u krivično zakonodavstvo Republike Srpske reformom iz 2017. godine[53], a u krivično zakonodavstvo Brčko distrikta BiH, reformom iz 2024. godine[54]. Između ovih zakonskih formulacija postoje manje razlike koje ne utiču na suštinu krivičnog djela koje se od trgovine ljudima razlikuje po tome što je za ovo djelo dovoljno da učinilac preduzme jednju od alternativno određenih radnji izvršenja u svrhu iskorištavanja. Ukoliko je pri tome primijenjen jedan od alternativno navedenih načina izvršenja djela koji predstavlja konstitutivno obilježje krivičnog djela trgovine ljudima, u tom slučaju postoji teži oblik krivičnog djela trgovina djecom. KZ FBiH ne predviđa trgovinu djecom kao samostalno krivično djelo, već kao poseban oblik krivičnog djela Trgovina ljudima[55] koji se od krivičnog djela trgovina djecom razlikuje po broju alternativno predviđenih radnji izvršenja i oblika iskorištavanja.[56]

Iako je u prethodnom dijelu publikacije prikazana relevantna sudska praska za pojedine oblike radnje izvršenja krivičnog djela trgovine ljudima, u nastavku je prikazano nekoliko slučajeva koji predstavljaju tumačenje i primjenu tih oblika radnje izvršenja kod krivičnog djela trgovina djecom.

---

[53] Član 146. (1) Ko vrbuje, preveze, prebaci, preda, proda, kupi, posreduje u prodaji, sakriva, drži ili prihvati dijete radi iskorištavanja ili eksploatacije njegovog rada, vršenja krivičnog djela, prostitucije ili drugih oblika seksualnog iskorištavanja, pornografije, prisiljavanje na prosjačenje, služenje, uspostavljanja ropskog ili nekog sličnog odnosa, prisilnog braka, prisilne sterilizacije, nezakonitog usvojenja ili njemu sličnog odnosa, radi oduzimanja organa ili dijelova tijela, radi korištenja u oružanim snagama ili drugih oblika iskorištavanja, kazniće se kaznom zatvora od pet do dvadeset godina. (2) Ko djelo iz stava 1. ovog člana izvrši primjenom sile, ozbiljne prijetnje ili drugim oblicima prinude, dovođenjem u zabludu, otmicom, ucjenom, zloupotrebom svog položaja, ovlašćenja ili uticaja, odnosa povjerenja, zavisnosti ili bespomoćnosti, teških prilika drugog, davanjem novca ili druge koristi kako bi se dobio pristanak lica koje ima kontrolu nad drugim licem, kazniće se kaznom zatvora najmanje osam godina.

[54] Član 207b. (1) Ko vrbuje, preveze, prebaci, preda, proda, kupi, posreduje u prodaji, sakriva, drži ili prihvati dijete radi iskorištavanja ili eksploatacije njegovog rada, vršenja krivičnog djela, prostitucije ili drugih oblika seksualnog iskorištavanja, pornografije, prisiljavanje na prosjačenje, služenje, uspostavljanja ropskog ili nekog sličnog odnosa, prisilnog ili ugovorenog braka, prisilne sterilizacije, prisilne trudnoće, nezakonitog usvojenja ili njemu sličnog odnosa, radi oduzimanja organa ili dijelova tijela, radi korištenja u oružanim snagama ili drugih oblika iskorištavanja, kaznit će se kaznom zatvora od najmanje deset godina. (2) Ko djelo iz stava 1. ovog člana učini primjenom sile, ozbiljne prijetnje ili drugim oblicima prinude, dovođenjem u zabludu, otmicom, ucjenom, zloupotrebom svog položaja, ovlaštenja ili uticaja, odnosa povjerenja, zavisnosti ili bespomoćnosti, teških prilika drugog, davanjem novca ili druge koristi kako bi se dobio pristanak lica koje ima kontrolu nad drugim licem, kaznit će se kaznom zatvora najmanje 12 godina.

[55] član 210a. 2) Ko vrbuje, navodi, preveze, preda, sakrije ili primi osobu koja nije navršila 18 godina života u svrhu iskorištavanja prostitucijom ili drugim oblikom seksualnog iskorištavanja, prisilnim radom ili uslugama, prisilnim prosjačenjem, ropstvom ili njemu sličnim odnosom, služenjem, odstranjivanjem dijelova ljudskog tijela ili kakvim drugim iskorištavanjem, bit će kažnjen kaznom zatvora najmanje 10 godina.

[56] Ovakav način propisivanja ovog djela postojao je i u Krivičnom zakonu Brčko distrikta BiH do izmjena koje su izvršene 2024. godine.

1. RADNJA IZVRŠENJA

1.1. Vrbovanje

Okružni sud u Banjaluci u presudi broj: 11 0 K 020196 18 K od 20. 02. 2019. godine zaključuje da je O.M. **vrbovao** lice mlađe od 18 godina, radi prostitucije ili drugih oblika seksualnog iskorištavanja čime je počinio krivično djelo trgovina maloljetnim licima **iz člana 198 b. stav 1.**[57] Krivičnog zakonika Republike Srpske, tako „što je *doveo u svoju ugostiteljsku radnju „Ograde" u ulici M….. T….. broj 18 u P……., pod izgovorom da će raditi kao konobarica za dnevnicu u iznosu od 20 KM, gdje je ista radila samo jedan dan,* ***nakon čega je koristeći njeno psihičko stanje i postojanje traumatskog stresa u kom se oštećena nalazila,*** *nagovorio je da se bavi prostitucijom, govoreći joj da ima više ljudi, koje je nazivao bibcima, koji bi seksualne odnose sa njom plaćali od 100 do 200 KM, što je oštećena iz straha za sebe prihvatila,.."*

U izreci presude se dalje navodi da je optuženi 1. „*neutvrđenog dana u junu ili julu mjesecu 2016. godine, u ugostiteljskoj radnji "Ograde" maloljetnoj* oštećenoj I. *Š., kako bi mu vratila dug u iznosu od 50 KM, tražio da za novac pruži seksualne usluge S. V. zvanom "K…." što je iz straha za sebe maloljetna I. Š. prihvatila,* ***nakon čega je optuženi svojim vozilom marke*** *„Mercedes", tip 200 E, bijele boje,* ***odvezao oštećenu I.Š. do kuće S.V. zvanog "K.", koja***

[57] Izmjenama KZ RS 2013. godiine uvedeno je krivično djelo Trgovina maloljetnim licima, član.

(1) Ko vrbuje, preveze, prebaci, preda, proda, kupi, posreduje u prodaji, sakriva, drži ili prihvati lice mlađe od 18 godina radi iskorišćavanja ili eksploatacije njegovog rada, vršenja krivičnog djela, prostitucije ili drugih oblika seksualnog iskorišćavanja, pornografije, uspostavljanja ropskog ili nekog sličnog odnosa, prisilnog braka, prisilne sterilizacije, nezakonitog usvojenja ili njemu sličnog odnosa, radi oduzimanja organa ili dijelova tijela, radi korišćenja u oružanim snagama ili drugih oblika iskorišćavanja, kazniće se zatvorom najmanje pet godina.

(2) Ko djelo iz stava 1. ovog člana izvrši primjenom sile, ozbiljne prijetnje ili drugim oblicima prinude, dovođenjem u zabludu, otmicom, ucjenom, zloupotrebom svog položaja, odnosa povjerenja, zavisnosti ili bespomoćnosti, teških prilika drugog, davanjem novca ili druge koristi, kazniće se zatvorom najmanje osam godina.

(3) Ko koristi ili omogući drugom korišćenje seksualnih usluga ili drugih vidova eksploatacije maloljetnog lica, a bio je svjestan da je riječ o žrtvi trgovine ljudima, kazniće se zatvorom najmanje pet godina.

(4) Ko oduzme, zadržava, falsifikuje ili uništi lične identifikacione isprave radi vršenja djela iz st. 1. i 2. ovog člana, kazniće se zatvorom od tri do petnaest godina.

(5) Ako je djelo iz st. 1, 2, 3. i 4. ovog člana izvršeno u sastavu organizovane kriminalne grupe, učinilac će se kazniti zatvorom najmanje deset godina.

(6) Ako djelo iz st. 1, 2, 3. i 4. ovog člana izvrši službeno lice u vršenju službe, kazniće se zatvorom najmanje osam godina.

(7) Ako je usljed djela iz st. 1. i 3. ovog člana nastupila teška tjelesna povreda, teško narušavanje zdravlja ili smrt jednog ili više lica, učinilac će se kazniti zatvorom najmanje deset godina.

(8) Pristanak maloljetnog lica na bilo koji oblik iskorišćavanja iz stava 1. ovog člana ne utiče na postojanje ovog krivičnog djela.

(9) Predmeti, prevozna sredstva i objekti korišćeni za izvršenje djela iz ovog člana oduzeće se.

***se nalazi u ulici ……., gdje je oštećena navedenom licu pružala seksualne usluge**, za koje joj je isti platio novčani iznos od 100 eura, od kog iznosa je oštećena, nakon što je eure razmjenila u marke, iznos od 100 KM dala optuženom;*

> *2.neutvrđenog dana, sredinom novembra mjeseca 2016. godine, kontaktirao maloljetnu, oštećenu I. Š. na njen mobilni telefonski broj …… putem "Viber-a" i tražio da odmah dođe u njegov ugostiteljski objekat "O……", te nakon što je oštećena došla upoznao je sa licem M. H. zvani "M……i" i bez pristanka oštećene rekao joj da tu veče mora otići kod kuće navedenog lica radi pružanja seksualnih usluga, što je iz straha za sebe maloljetna* oštećena I. *Š. prihvatila, nakon čega je **optuženi svojim vozilom marke „Mercedes" tip 200 E bijele boje, odvezao oštećenu i M. H. u mjesto K……..., opština P……... gdje je u kući M.H., oštećena imala seksualni odnos sa istim, koji joj je poslije seksualnog odnosa dao iznos** od 100 KM, koji novac je oštećena dala optuženom nakon što je isti došao po nju svojim automobilom i odvezao je kući."*

Pored radnje vrbovanja koja je navedena u izreci presude, iz činjeničnog opisa djela navedenog u izreci presude, može zaključiti da je optuženi izvršio i radnje **prevoza i predaje** maloljetnog lica drugoj osobi radi seksualnog iskorištavanja. Pored toga, interesantno je napomenuti da se u obrazloženju presude navodi: *„**Republički javni tužilac** je u završnoj riječi istakla da je optužba dokazala da je optuženi počinio krivično djelo trgovina maloljetnim licima **iz člana 198 b.) stav 1.** KZ RS-e, na osnovu izvedenih brojnih dokaza izvedenih na glavnom pretresu, kako subjekivne tako i objektivne prirode. …… Ističe da je optuženi, u periodu od juna mjeseca 2016. godine pa do kraja 2016. godine na području opštine P., preduzimao radnje kojima je vrbovao, odnosno povezivao mldb.oštećenu I.Š. sa drugim muškarcima, ugovarajući joj seksualne usluge sa svojim prijateljima i gostima ugostiteljske radnje "O….." i na taj način maloljetnu oštećenu dovodio u situaciju i uslove da bude predmet izrabljivanja, odnosno seksualnog eksploatisanja, **iskorišćavajući njenu nedovoljnu emocionalnu zrelost, psihičke smetnje, ovisnost o opojnim drogama, lakomislenost i potrebu za novcem, čime je ostvario sva bitna obilježja predmetnog krivičnog djela trgovina maloljetnim licima iz člana 198. b) stav 1. KZRS-e**……..*

U obrazloženju presude se navodi sljedeće: *„**Vrbovanje** neke osobe podrazumijeva radnje kojima se ta osoba privoljava na postupak koji bi trebalo rezultirati njenim dovođenjem u situaciju ili uslove u kojima će biti predmet iskorištavanja ili kojima se ta osoba privoljava na namjeravano iskorištavanje kao i vrbovanje zloupotrebom teškog položaja što je nesumnjivo tokom postupka utvrđeno da je takav položaj postojao kod oštećene Š. I. čemu su*

se izjasnili kako svjedoci tako i vještaci. Radnju izvršenja krivičnog djela trgovine maloljetnim licima ne podrazumijeva samo pridobivanje žrtve trgovine ljudima na namjeravano iskorištavanje, takva radnja može da bude i pribavljanje osobe koja će biti predmet trgovine pri čijem izvršenju volja te osobe nije uključena ili se radnje preduzimaju potpuno protiv njene volje. Lični pristanak žrtve je irelevantan ukoliko je upotrijebljeno bilo koje sredstvo radi ostvarivanja kontrole nad žrtvom što ***je u konkretnom zloupotreba od strane optuženog teškog položaja oštećene, njene emocinalne nezrelosti, nepostojanje brige roditelja prilikom odrastanja, sopstvena nesigurnost i dr. Takođe jedna od alternativnih određenih radnji je i prevoz nekim prevoznim sredstvom sa jednog mjesta na drugo, predaja kontrolisane osobe drugom licu u namjeri da se ta osoba podvrgne iskorištavanju što je u konkretnom slučaju postojala takva radnja.“***

Sud dalje obrazlaže:“*Cijeneći da se radi o maloljetnoj osobi koja je rođena 09.10.1999. godine, što je vidljivo iz brojne dokumentacije, kao i to da je oštećena dijete razvedenih roditelja koji roditelji nisu vodili brigu o istoj te na osnovu izvršenog vještačenja neuropsihijatra dr G. L. i kliničkog psihologa dr M. K.,* ***sud je utvrdio da je upravo takvo njeno stanje optuženi iskoristio, a to je da je ugovarao seksualne usluge sa starijim muškim licima iako je bio svjestan da je oštećena maloljetno lice i da zbog nedovoljne duševne razvijenosti i nije bila u stanju da shvati značaj i posljedice takvog izrabljivanja,*** *pa čak i kad je pristanak postojao bez sile prijetnje i drugih oblika prinude ispunjen je objektivni uslov postojanja navedenog djela.* ***Optuženi je*** *i pored znanja da je maloljetna u razgovorima sa drugim osobama oštećenu nazivao „curicom“* ***iskoristio teško stanje, ostvario kontrolu i tako ostvarenom kontrolom, istu iskorištavao na način da je oštećena pružala seksualne usluge, stupajući u seksualne odnose sa znatno starijim muškim osobama a za uzvrat je dobijala određene novčane naknade, koju naknadu je morala poloviti upravo sa optuženim, obzirom da je optuženi prethodno dogovarao sastanke, vršio prevoz do odredišta gdje su vršene seksualne usluge, preuzimao novac od oštećene na način što je vršio podjelu novca na jednake dijelove i na taj način je vršio trgovinu maloljetnim licem, iskorišćavajući njeno duševno stanje, nezrelost i nebrigu nad istom njenih roditelja koji su razvedeni.“***

Iz obrazloženja presude, a i iz izlaganja Republičkog javnog tužioca, proizilazi da se u konkretnom slučaju radi o težem obliku krivičnog djela iz stava 2. člana 198b. KZ RS, a ne o osnovnom obliku djela, **jer je vrbovanje, prevoz i predaja maloljetnog lica drugom licu radi seksualnog iskorištavanaja izvršena zloupotrebom zavisnosti ili bespomoćnosti, teških prilika drugog te se postavlja pitanje zašto u konkretnom slučaju nije izvršena pravilna pravna kvalifikacija djela, odnosno krivično djelo Trgovina maloljetnim licem iz člana 198b. stav 2, za koji je predviđena veća mjera kazne, tj. kazna zatvora u minimalnom trajanju od 8 godina.**

1.2. Navođenje i prevoz

Navođenje i prevoz kao radnje izvršenja krivičnog djela Trgovine maloljetnim licima utvrđuje **Kantonalni sud u Tuzli u presudi broj : 03 0 K 016017 17 K od 16. 11. 2017.** godine, u kojoj se u izreci navodi da je optuženi M. E. u periodu od jula 2016. do sredine marta 2018. godne,……. *svjestan da navodi i prevozi osobe koje nisu navršile 18 godina života u svrhu iskorištavanja prisilnim prosjačenjem i prisilnim radom,* što *je i htio, koristeći njihovu nedovoljnu duševnu razvijenost s obzírom da se radilo o djeci, u gore navedenom periodu, svu imenovanu djecu prisiljavao na prosjačenje na način da ih je svako jutro, bez obzira na vremenske prilike, čak i po iznimno hladnom vremenu* i *niskim temperaturama, u situaciji kada su djeca bila i bez odgovarajuće odjeće i obuće, svojim putničkim ili kombi vozilom razvozio na više lokacija u gradu…..*"

Isti sud u presudi broj: 03 0 K 017273 18 K od 17. 07. 2020. godine, u obrazloženju presude ističe*:" U prilog navedenoj pravnoj kvalifikaciji, sud kao radnju izvršenja cijeni* ***navođenje i prijevoz*** oštećenih od strane optuženog A.A.*, te radnju* ***navođenja sud nalazi u njegovim radnjama bu đenja djece da idu prositi, fizičkog kažnjavanja i psihičkog uticaja putem telefonskih razgovora,*** *gdje je* često *upotrebljavao i psovke i prijetnje, ukoliko djeca odbijaju da prosjače, pa je tako u razgovoru od 17.01.2018. godine optuženi oštećenom naredio da prosi i da zaradi za gorivo, a ako oštećeni ne zaradi, optuženi je rekao: „Eto razbit ću te ako nestane goriva, teško tebi, sve nožem* ću *te u srce udarati", **dok prijevoz sam po sebi podrazumijeva faktičko premještanje*** oštećenih ***sa jednog mjesta na drugo mjesto, odnosno prijevoz iz jednog grada u drugi grad,*** što je optuženi A.*A. i radio, a što proizilazi iz izvještaja o provodenju posebnih istražnih radnji „tajno praćenje i tehničko snimanje osoba, transportnih sredstava i predmeta koji stoje u vezi s njima", zatim iz dnevnika fotografija i fotodokumentacije kojima je utvrdeno da je dana 14.02., 16.02., 19.02., 21.02., 22.02., 27.02., 04.03., 05.03., 07.03. i 08.03. sve 2018. godine, optuženi Ahmetović Almir, vozilom marke „Gold' dovozio oštećene, nakon čega su oni prosili, a nakon toga Ahmetović Almir sa isim vozilom je dolazio po djecu i odlazio s njima u pravcu naselja Mihatovići, kao i brojni razgovori u kojima oštećeni zovu optuženog da dode po njih, kao i razgovor pod rednim brojem 1373., u kojem optuženi A. oštećenom S.A. govori da ode odvući oštećenog V.I. u Srebrenik, sve u cilju da bi isti prosio."*

1.3. Predaja

Kantonalni sud u Tuzli, u presudi broj: 03 0 K 017273 18 K od 17. 07. 2020. godine, u obrazloženju presude navodi: "*U odnosu na optuženu A.* Š.*,* ***pored radnje navo đenja****, koja egzistira kao i u odnosu na optuženog A. A.,* što se *vidi i u ostvarenim telefonskim komunikacijama broj 101., 126., 251.,*

254., 255., 269., 371., 1660., 2011. i 2577., iz kojih proizilazi da je optužena znala da oštećeni prose, ispitivala ih je koliko su zaradili, govorila im da rade i kada će optuženi A. A. doći po njih, a što *je potvrdeno i iskazima svjedoka iz istrage, kao i službenom zabilješkom Policijske stanice Centar od 14.11.2017. godine,* ***sud nalazi da je optužena predavala oštećene, što podrazumijeva radnju kojom se žrtva trgovine ljudima čini dostupnom drugom licu ili licu koje je tako6e izvršilac krivičnog djela trgovine ljudima, a što je optužena A. Š. radila, jer je znala da optuženi A. A. automobilom odvozi djecu da prose,*** što *su u konačnici i optuženi potvrdili, navodeći da su oštećeni prosili, a sve naprijed navedeno je objektivizirano ostvarenim telefonskim komunikacijama."*

Isti sud u drugoj presudi (**broj: 03 0 K 020984 23 K 2 od 11. 12. 2023. godine) navodi da: „***Radnja predaje kao jedan od alternativnih radnji krivičnog djela postoji kada izvršioci krivičnog djela predaju djecu drugom izvršiocu radi eksploatacije prosjačenjem, a postoji u slučaju kada H. predaje djecu Š. radi dalje ekploatacije, koristeći situaciju zavisnosti djece od roditelja, predajući ih Š. i A. faktički prenio kontrolu nad djecom za eksploataciju."***

1.4. Primanje (prihvat) i skrivanje

Kantonalni sud u Tuzli, u presudi broj: 03 0 K 020984 23 K 2 od 11. 12. 2023. u obrzloženju presude ističe: „*Radnju primanja ili skrivanja kao radnje izvršenja krivičnog djela koja podrazumijeva preuzimanje i držanje djece radi eksploatacije, čime izvršilac preuzima kontrolu nad oštećenima, odnosno djecom, ovaj sud nalazi da iste proizlaze iz činjenica kada Š. preuzima djecu od H., naredivši im da se dovezu njegovoj kući, čime ona postaju u svakom momentu dostupna Šabanu za eksploataciju, a djecu je prijavio u PU Lukavac boravak djece i H. sa A., te ih prevozio na lokacije prosjačenja. Držanjem roditelja djece u svojoj kući uspostavlja punu kontrolu nad njima, ograničava njihovo kretanje, jer se ne mogu udaljiti iz kuće prema svojoj volji, osim kada idu u prosjačenje, a sve to poduzima radi naplate izmišljenog duga koga djeca moraju da vraćaju kroz prosjačenje."*

U predmetu S v Koch iz 2018. godine koji se vodio pred sudom u Namibiji sud je raspravljao o značenju riječi „utočište" (*harbour*) u kontekstu trgovine ljudima:

Sud je utvrdio da bi čin skrivanja ili primanja djeteta *bio potpun ako postoje dokazi koji pokazuju da je optuženi dozvolio ili tolerisao prisustvo maloljetnika u svom domu kako bi olakšao ostvarivanje svoje nezakonite namjere s njima, ili u okolnostima u kojima bi se – da su njihovi roditelji znali za njihovo prisustvo – roditelji tome protivili da su bili potpuno svjesni rizika (kao što je izloženost pornografiji).*

Sud je utvrdio da dokazi pokazuju da se optuženi u nekoliko navrata našao u svojoj sobi s maloljetnim djevojčicama s kojima nije u krvnom srodstvu, izložen pornografskim fotografijama i bez nadzora njihovih roditelja. Ovo je uvjerilo Sud da je optuženi skrivao ili primao žrtve u smislu Zakona o zaštiti djece od kriminala i Protokola.[58]

2. NAČIN IZVRŠENJA

Prethodno je već rečeno da kod trgovine djecom postojanje elementa „načina izvršenja" formalno gledano nije neophodno, međutim, u praksi se on najčešće pojavljuje. U nastavku su izdvojeni neki od njegovih najčešćih oblika.

2.1. Zloupotreba ovlašćenja ili uticaja ili položaja bespomoćnosti

Zloupotreba ovlaštenja ili uticaja ili položaja bespomoćnosti, kao način izvršenja ovog krivičnog djela, može se vršiti na različite načine, kao što je npr. korištenje položaja podređenosti žrtve, njene teške materijalne, porodične, zdravstvene situacije itd. U pitanju su postupci kojima se koristi „ranjivost" žrtve, njen osjećaj bespomoćnosti prouzrokovan nekom objektivnom okolnošću, odnosno postupci kojima se zloupotrebljava bilo koja situacija u kojoj konkretna osoba nema nikakvu drugu stvarnu ili prihvatljivu mogućnost nego da se prepusti iskorištavanju. Pri tome je za postojanje ovog načina izvršenja djela irelevantno na koji način je žrtva došla u takvu situaciju, odnosno da li je izvršilac krivičnog djela trgovine ljudima prouzrokovao takvo stanje ili ne. Dovoljno je da je učiniocu djela poznato da se žrtva nalazi u takvom stanju i da iskorištava takvo stanje. U sudskoj praksi se često nailazi na ovaj način izvršenja krivičnog djela.[59]

Takav način izvršenja krivičnog djela Trgovine maloljetnim licima (tj. trgovine djecom) postoji u slučaju koji je pravno kvalifikovan kao *krivično djelo trgovina maloljetnim licima iz člana 198 b.) stav 1.* u presudi **Okružnog suda u Banjaluci, broj: 11 0 K 020196 18 K od 20. 02. 2019. godine, iako se u izreci presude navodi da je** optuženi *seksualno iskorišćavao maloljetnu* oštećenu I. Š. staru 17 (sedamnaest) godina, na način što je doveo u svoju ugostiteljsku radnju „O*….." u ulici M….. T…….. u P……, pod izgovorom da će raditi kao konobarica za dnevnicu u iznosu od 20 KM, gdje je ista radila samo jedan dan,* ***nakon čega je koristeći njeno psihičko stanje i postojanje traumatskog stresa u kom se oštećena nalazila, nagovorio je da se bavi prostitucijom…." U obrazloženju iste se navodi:*** *„Cijeneći da se radi o maloljetnoj osobi koja je rođena 09.10.1999. godine, što je vidljivo iz brojne dokumentacije, kao i to da*

[58] Presuda dostupna na UNODC bazi podataka Case Law Database, (https://sherloc.unodc.org/cld/case-law-doc/traffickingpersonscrimetype/nam/2018/s_v_koch_.html?lng=en&tmpl=sherlocm, pristupljeno 23. septembra 2025).

[59] Sažet prikaz sudske prakse, s.29.

je oštećena dijete razvedenih roditelja koji roditelji nisu vodili brigu o istoj te na osnovu izvršenog vještačenja neuropsihijatra dr G. L. i kliničkog psihologa dr M. K., ***sud je utvrdio da je upravo takvo njeno stanje optuženi iskoristio, a to je da je ugovarao seksualne usluge sa starijim muškim licima iako je bio svjestan da je oštećena maloljetno lice i da zbog nedovoljne duševne razvijenosti i nije bila u stanju da shvati značaj i posljedice takvog izrabljivanja, pa čak i kad je pristanak postojao bez sile prijetnje i drugih oblika prinude ispunjen je objektivni uslov postojanja navedenog djela****. Optuženi je i pored znanja da je maloljetna u razgovorima sa drugim osobama oštećenu nazivao „curicom" iskoristio teško stanje, ostvario kontrolu i tako ostvarenom kontrolom, istu iskorištavao na način da je oštećena pružala seksualne usluge, stupajući u seksualne odnose sa znatno starijim muškim osobama a za uzvrat je dobijala određene novčane naknade, koju naknadu je morala poloviti upravo sa optuženim, obzirom da je optuženi prethodno dogovarao sastanke,* ***vršio prevoz do odredišta gdje su vršene seksualne usluge, preuzimao novac od oštećene na način što je vršio podjelu novca na jednake dijelove i na taj način je vršio trgovinu maloljetnim licem, iskorišćavajući njeno duševno stanje, nezrelost i nebrigu nad istom njenih roditelja koji su razvedeni."***

Postojanje ovog načina izvršenja djela koji zasniva težu kvalifikaciju sud potvrđuje i prilikom obrazlaganja visine kazne izrečene učiniocu tako što ističe: „*Prilikom odlučivanja o vrsti i visini krivične sankcije sud je imao u vidu sve okolnosti djela, pa je na strani optuženog sud je cijenio otežavajuće okolnosti, da je ranije osuđivan, težinu ugrožavanja zaštićenog dobra, težinu krivičnog djela (maloljetno lice kome su povrijeđena prava na slobodu, čas i ugled),* ***iskorištavanje teškog položaja maloljetnog djeteta o kome nije vođena briga, njeni roditelji su razvedeni, ostala bez bilo kakve podrške, odrastala kod babe i djeda kao maloljetnica sama tražila zaposlenje****, pa je cijeneći navedene okolnosti optuženog osudio na kaznu zatvora u granicama propisane kazne. Sud na strani optuženog nije utvrdio olakašavajuće okolnosti."*

Imajući u vidu da je odredbom člana 198b. stav 2. predviđen teži oblik djela koji postoji u slučaju kada je djelo iz stava 1. izvršeno između ostalog i zloupotrebom zavisnosti ili pespomoćnosti, teških prilika drugog, tj. maloljetnog lica, u navedenom slučaju je trebala biti primijenjena upravo ova teža pravna kvalifikacija djela.

2.2. Davanje isplata osobi koja ima kontrolu nad žrtvom

U predmetu The State of Israel v. Teddy Ness (2015) – Israel[60] radi se o okrivljenom koji je izraelski državljanin koji je upoznao majku i njenu de-

[60] Dostupno na UNODC bazi podataka (https://sherloc.unodc.org/cld/case-law-doc/traffickingpersonscrimetype/isr/2015/the_state_of_israel_v._teddy_ness.html?lng=en&tmpl=sherloc, pristupljeno 25. 09. 2025.).

setogodišnju kćerku koje su živjele u Gruziji, putem interneta. Okrivljeni je nastavio u online odnosima s majkom, kao i kasnije po dolasku u Gruziju, gdje ju je upoznao i kćerku, kupovao djetetu poklone, izlazio s njima i slao im novac iz Izraela. Kasnije, prema optužnici, optuženi je stigao u hotel u Tbilisiju i pozvao majku i kćerku da mu se pridruže. **Okrivljeni i majka su postigli dogovor prema kojem** će **joj on plaćati mjesečnu ratu od 100 dolara, a zauzvrat** će **mu ona dozvoliti da koristi tijelo njene kćerke za proizvodnju pornografskog materijala i vršenje seksualnih radnji**."

Sud je presudio da je, prema jakim dokazima u ovom slučaju, *dokazano da je maloljetnica* ***prenošena*** *iz ruke u ruku: od majke optuženom kao da je predmet, te je stoga ispunjen element „transakcije u osobi", kako to zahtijeva krivično djelo trgovine ljudima prema izraelskom zakonu. Kćerka je bila objektivizirana. Prema Sudu, objektivizacija i korištenje osobe ne moraju biti trajni i ne zahtijevaju* čak *ni dug vremenski period, već se mogu dogoditi u kratkom vremenskom periodu.*

Sud je prihvatio argument Državnog tužilaštva, prema kojem krivično djelo trgovine ljudima uključuje širok raspon situacija koje nisu nužno uvjetovane mjestom, pristankom ili naknadom te da okolnosti slučaja jasno pokazuju da je između majke žrtve i optuženog izvršena transakcija, transakcija čija je svrha bila korištenje tijela maloljetnika kao objekta, kako za seksualne želje optuženog, tako i za trgovinu fotografijama maloljetnika.

3. OBLICI ISKORIŠTAVANJA DJECE

Djeca, kao i odrasle žrtve trgovine ljudima, mogu biti podvrgnuta različitim oblicima iskorištavanja, uključujući seksualnu eksploataciju, prisilni rad, prosjačenje, prinudne brakove, iskorištavanje u svrhu izvršavanja krivičnih djela, ili bilo koji drugi oblik iskorištavanja. U nastavku se navode oblici koji su najčešće procesuirani pred sudovima u entitetima i BDBiH.

3.1. Prisilni rad i prosjačenje

Prilikom analiziranja presuda u kojima se kao žrtve trgovine ljudima javljaju djeca, uočeno je da se često kao oblik iskorištavanja javlja prosjačenje. S tim u vezi postoje različite sudske odluke, a u nastavku je prikazano nekoliko sudskih odluka iz nadležnosti entiteta i Brčko distrikta BiH, koje mogu poslužiti kao putokaz u rješavanju spornih pitanja. Prilikom izbora odluka nastojalo se da se stručnoj javnosti učine dostupnim presude iz različitog vremenskog perioda, sa različitim stavovima, kako u okviru istog suda, tako i između različith jurisdikcija.

Prilikom analiziranja presuda u kojima se javlja prosjačenje kao oblik iskorištavanja djece, uočen je značajan broj slučajeva u kojima se kao izvršioci

javljaju roditelji djece, odnosno očuh ili maćeha, djeda ili neko drugi kome je dijete predano na čuvanje te da u ovakvim slučajevima sudska praksa nema jedinstven stav po pitanju da li u takvom slučaju treba primijeniti krivično djelo Trgovina djecom ili krivično djelo Zapuštanje i zlostavljanje maloljetnog lica. Pojedini sudovi su u nekim slučajevima primjenjivali inkriminaciju Zapuštanje i zlostavljanje maloljetnog lica (teži oblik djela koji obuhvata i prinuđavanje na prosjačenje), da bi kasnije, nakon proteka određenog vremena, na takve slučajeve primjenjivali pravnu kvalifikaciju Trgovine ljudima.

Tako npr. **Osnovni sud Brčko distrikta BiH u presudi broj: 96 0 K 104826 18 K od 17. 10. 2018. godine** zaključuje da su optuženi Š. F. i N.L. krivi što su F. Š.: „*1. Od neutvrdenog dana, a najmanje tri godine, do aprila mjeseca 2017. godine, u Brčkom, živeći u vanbračnoj zajednici sa N. L., i njenom kćerkom, iz ranijeg braka, djetetom S.A., rodenoj 11.08.2005.godine, svjestan da je S. A. dijete od devet godina, odnosno od nepunih dvanaest godina života i svjestan da nije navršila osamnaest godina života i da je kao takva, psihofizički nezrela, pa koristeći tu njenu psihofizičku nezrelost, S. A. prisilio da radi i prosjači, da mu predaje sav tako zaradeni novac, kojeg je on sam trošio na alkoholna pića i druge svoje potrebe i to tako što je A. i njenu majku L., vozilom odvozio u Banja Luku, Prijedor, Sanski Most i druge lokacije, ostavljajući je samu ispred tržnih centara, „Tempo“, „Bingo“, „Fis“ i drugih, gdje je A. bila prisiljena da boravi cijeli dan i da prosi, tražeći od gradana milostinju, bez obzira na vremenske prilike, kao i prisiljavajući S. A. da odlazi ispred tržnog centra „Belamionix“ u Brčkom, gdje je bila prisiljena da boraveći na parkingu, tog tržnog centra, u vremenu od 9:00 do 21:00 sat, bez obzira na vremenske prilike, pa i bolesna, da prosi, kao i da radi za novac i to da pomaže gradanima, kupcima tog tržnog centra, guranjem kolica sa kupljenom robom, istovaranjem robe i vraćanjem kolica na za to odredeno mjesto, a potom, prisiljavajući A., da mu tako sav zaradeni novac u cjelosti predaje u iznosu od po 50,00-60,00 KM dnevno, u protivnom bi je psihički i fizički zlostavljao, i to galamom, vrijedanjem, psovkama i prijetnjama, udarajući je rukama i nogama, prutem i produžnim kablom, po raznim dijelovima tijela, kao i stavljanjem u ćošak da stoji,*

L. N.: 2. U dužem vremenskom peiodu, do aprila mjeseca 2017. godine, u Brčkom, kao roditelj, majka djeteta S. A., rodene 11.08.2005.godine, grubo zanemarujući svoju dužnost zbrinjavanja i odgoja svog djeteta S. A., pa je istu navodila na prosjačenje i to tako što je zajedno sa A. odlazila na razne lokacije na području Banja Luke, Prijedora, Sanskog mosta i druge, da prosi, a zatim je ostavljala A. samu i bez nadzora, da prosi, na parking prostorima raznih tržnih centara, zbog čega je A., jednom prilikom kada se izgubila, smještena u prihvatni centra Banja Luka, kao i zanemarujući brigu o njenom obrazovanju, zbog čega A. nije pohadala školu, ne zna čitati i *pisati, kao i za-*

nemarujući brigu o njenom zdravlju i ličnoj higijeni, istovremeno, propustivši da zaštiti A., od psihičkog i fizičkog zlostavljanja od strane Š. F..

čime su učinili:

*optuženi F. Š. radnjama opisanim pod tačkom 1. krivično djelo — **Zapuštanje ili zlostavljanje djeteta ili maloljetnika** — iz člana 216. stav 2. Krivičnog zakona Brčko distrikt BiH, a optužena N. L. radnjama opisanim pod tačkom 2. krivično djelo*

*— **Zapuštanje ili zlostavljanje djeteta ili maloljetnika** — iz* člana *216. stav 1. Krivičnog zakona Brčko distrikt BiH.“*

Povodom žalbe na navedenu presudu, Apelacioni sud Brčko distrikta Bosne i Hercegovine u presudi broj: 96 O K 104826 19 Kž od 22. 08. 2019. godine, potvrđuje pravnu kvalifikaciju djela obrazlažući to na sljedeći način:

„Na drugoj strani, iz činjeničnog supstrata izmijenjene optužnice, kao i izreke prvostupanjske presude, može se nedvojbeno zaključiti da se optuženom F. Š. na teret stavlja da je u određ*enom vremenskom periodu svjestan njenih godina i iskorištavajući njenu nezrelost maloljetnu A.S. prisiljavao da prosjači i da mu predaje sav novac koji je na taj način dobila, koji je on trošio na alkoholno piće i druge svoje potrebe, kao i da ju je znao i fizički zlostavljati ako mu ona na taj način svakodnevno ne donese izmedu 5o,oo i 6o,oo KM, što je sa sigurnošću utvrđeno na temelju svih doliaza provedenih tijekom prvostupanjskog postupka. Medutim, tako utvrđene činjenice nemaju obilježja kaznenog djela Trgovina ljudima iz* članka *207a. (stavak 1 ili 2.) Kaznenog zakona Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, jer se stavkom 1. tog* članlta *inkriminiraju počinitelji koji uporabom sile ili prijetnjom uporabe sile (drugim oblicima prisile, otmicom, prijevarom ili obmanom, zlouporabom vlasti ili utjecaja ili iskorištavanjem položaja bespomoćnosti, davanjem ili primanjem isplata ili drugih koristi) kako bi privolio osobu koja ima kontrolu nad drugom osobom, vrbuju, prevezu, predaju, sakriju ili prime osobu u svrhu iskorištavanja te osobe, s tim što se pod iskorištavanjem u smislu tog članka smatra iskorištavanje u svrhu prostitucije ili drugog oblika seksualnog iskorištavanja, prisilnog rada ili usluga, ropstva ili njemu sličnih odnosa, služenja, odstranjivanja dijelova tijela ili kakvog drugog iskorištavanja. Za razliku od naprijed navedene inkriminacije u stavku 2. se inkriminiraju počinitelji koji vrbuju, navode, prevoze, predaju, sakriju ili prime osobu koja nije navršila 18 godina života u svrhu iskori*štavanja radi bavljenja prostitucijom ili *drugog oblika seksualnog iskorištavanja, prisilnog rada ili usluga, ropstva ili njemu sličnog odnosa, služenja, odstranjivanja dijelova ljudsliog tijela ili kalivog drugog iskorištavanja.*

Na temelju tako koncipirane inkriminacije stavka 1. i 2. članka 207a Kaznenog zakona Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, radnje optuženog F. S., opisane u izmijenjenoj optužnici Tužitelja Brčkio distrikta BiH od ……. godine, kao niti one koje je u izreci pobijane presude naveo prvostupanjskl sud, nije bilo moguće podvesti pod navedenu inkriminaciju, pa je po ocjeni ovog suda pravilno postupio prvostupanjski sud kada je te kaznenopravne radnje pravno kvalificirao kao kazneno djelo Zapuštanje ili zlostavljanje djeteta ili maloljetnika iz članka 216. stavak 2. Kaznenog zakona Brčko distrikta Bosne i Hercegovine. Ovo zbog toga što se upravo navedenom inkriminacijom definiraju kaznenopravne radnje roditelja ili druge osobe, u ovom slučaju očuha maloljetnice, koje se ogledaju u zlostavljanju djeteta ili maloljetnilia, prisiljavanju na rad koji ne odgovara njegovoj životnoj *dobi ili na pretjeran rad ili na prosjačenje ili ga pak iz lioristoljublja navodenju na ponašanje koje šteti njegovom razvoju. Dakle, inkriminacije propisane člankom 207a. stavak 1. i 2. Kaznenog zakona Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, osim uporabe sile, navođenja i prevoženja osobe,* ***kao oblik iskorištavanja ne tretiraju radnju „ prosjačenja “, kao obilježje tog kaznenog djela, nego iskorištavanje u svrhu bavljenja prostitucijom ili nekim drugim oblikom seksualnog iskorištavanja, prisilnog rada, ropstva ili njemu sličnog odnosa, služenja, odstranjivanja dijelova ljudskoga tijela,*** što ***jasno upućuje na daleko teže i drastičnije povrede zaštičenog dobra (spolna sloboda i moral), od onog koje je proisteklo iz kaznenopravnih radnji koje se optuženom stavljaju na teret, a ogledaju se u isltorištavanju oštećene radi prosjačenja.*** *Osim toga, ne treba zanemariti niti* činjenicu da *je optuženi očuh oštečene maloljetnice, odnosno da živi u izvanbračnoj zajednici sa majkom maloljetnice,* što *je po ocjeni ovoga suda u bitnom opredijelilo pravnu kvalifikaciju kaznenopravnih radnji za koje je optuženi oglašen krivim,* čiji *je zaštitni objekat brak, obitelj i mladež.”*

U vezi sa obrazloženjem Apelacionog suda BDBiH koje se odnosi na tvrdnju da inkriminacije propisane u članu **207a. st. 1 i 2. KZ BDBiH, „*kao oblik iskorištavanja ne tretiraju radnju„ prosjačenja“, kao obilježje tog kaznenog djela, nego iskorištavanje u svrhu bavljenja ..... prisilnog rada, ropstva ili njemu slinog odnosa.....”* Direktiva 2011/36/EU Evropskog parlamenta i vijeća, od 5. aprila 2011. godine, koja je izmjenjena Direktivom EU broj 2024/1712 iz 2024. godine članom 2, propisuje da iskorištavanje uključuje najmanje...,prisilni rad ili usluge, uključujući prošenje, ropstvo ili radnje slične ropstvu, služenje ili... iskorištavanje kriminalnih aktivnosti ili odstranjivanje organa ili iskorištavanje zamjenskog majčinstva, prisilnog braka ili nezakonitog posvajanja. U smislu ove Direktive, prisilno prosjačenje treba se smatrati oblikom prisilnog rada ili služenja kako je definisano u Konvenciji ILO br. 29 iz 1930. godine o prisilnom ili obaveznom radu. Stoga, iskorištavanje prosjačenja, uključujući korištenje ovisne osobe koja je žrtva trgovine za prosjačenje spada u opseg**

definicije trgovanja ljudima samo kada se pojavljuju svi elementi prisilnog rada ili služenja. U svjetlu odgovarajuće sudske prakse, valjanost svakog mogućeg pristanka na obavljanje takvog rada ili služenja treba se ocjenjivati u svakom pojedinačnom slučaju. Međutim, kada je u pitanju dijete, nikakav mogući pristanak ne smatra se valjanim."

Za razliku od stava zauzetog u prethodno navedenoj presudi, **Osnovni sud Brčko distrikta BiH, presudom broj: 96 0 K 143299 22 K od 24. 01. 2022.** godine utvrđuje da je optuženi M.H. kriv što *je „Od početka 2020. godine pa sve do 05. jula 2021. godine, u Brčkom, svjestan da svojim radnjama, svoju socijalno i edukativno zapuštenu djecu M.S. 2007. godište, M.M. 2009. godište, M.M. 2011. godište, O. K. 2013. godište i M.B. 2018. godište koji je dodatno kognitivno, emocionalno i biološki nezreo, prisiljava i navodi na prisilni rad, što je htio, a sve s ciljem njihovog iskorištavanja, svakodnevno, tokom zimskog i ljetnog perioda, bez obzira na vremenske prilike, za vrijeme izrazito hladnih i izrazito toplih vremenskih uvjeta, istima zabranjivao da idu u školu jer moraju ići ''raditi", te ih prisiljavao i navodio da odlaze na ulice grada i prosjačenjem pribavljaju novčana sredstva u minimalnom iznosu od 50,00 konvertibilnih maraka dnevno, pri čemu je nad malodobnim K. i M., kontinuirano primjenjivao fizičko nasilje na način da im je nanosio udarce po tijelu i glavi, a sve u prisustvu druge djece kako bi bili primjer zla koje će im se desiti ako ga ne budu slušali i donosili mu novac ili odbijali da idu u prosjačenje, dok je ukoliko ne donesu novaca koliko je tražio, iste kažnjavao udarcima kaišem, rukama i prutem po leđima, rukama i nogama, zabranjivao da idu u školu, te svakodnevnim prijetnjama da će biti izloženi fizičkom nasilju ukoliko ne donesu novac, doveo u stanje bespomoćnosti i straha, te tako uspostavio kontrolu nad njima, pa su tako S., M., M., K. i B., svakodnevno na području grada Brčko, od ranih jutarnjih sati sve do kasno u noć do 23,00 sata, a ponekad i na tržnici Arizona, mjestu Bijela, gradovima Srebrenik i Tuzla gdje ih je H. prevozio, prosili po ulicama grada i ugostiteljskim objektima Centro, Italija, Boa, Amazon, Monami, Coffee shop, Galerija i Vozić tako što su sa ispruženom rukom od gostiju lokala tražili novac, a nakon što bi prikupili određenu količinu novca, isti nosili i predavali ili majci L. ili ocu H. koji je sjedio na obližnjim klupama, te pratio njihovo kretanje, čime je u cjelosti kontrolisao njihovo ponašanje i novčanu zaradu, a koji novac je H. koristio za otplaćivanje svog dugovanja na ime kupljenog putničkog vozila, te kupovinu alkoholnog pića za sebe,*

čime je učinio krivično djelo – Trgovina ljudima – iz člana 207a. stav 2. Krivičnog zakona Brčko distrikta BiH."

Međutim, jedan dio sudske prakse u tom pogledu nije imao dileme te je primjenjivao inkriminaciju trgovine ljudima na slučajeve kad su ispunjeni elemetni bića ovog krivičnog djela neovisno od međusobnog odnosa učinioca i djela.

Tako je npr. **Kantonalni sud u Tuzli u presudi broj : 03 0 K 016017 17 K od 16. 11. 2017.** godine utvrdio da je optuženi M.E. *„u periodu od jula 2016. godine do sredine marta 2017. godine, na području grada Tuzle, živeći u vanbračnoj zajednici sa S.A. i sa* šestero *djece, i to O. S., sin O. I., otac nepoznat, rođenim 07.06.2004. godine, O. Dž., kći O. I., otac nepoznat, ro*đenom 03.12.2007. godine, te O.S., *sin O. I., otac nepoznat, rođenim 16.03.2009. godine, a za koje je tvrdio da su njegova djeca iz braka sa O.I., kao i sa djecom S. A., ro*đenom *22.06.2006. godine, O.D., rođenim 06.06.2008. godine, sin S. A. i oca O.Dž. i S. J., ro*đenim *15.07.2003. godine,* čija *je majka S. A., svjestan da navodi i prevozi osobe koje nisu navršile 18 godina života u svrhu iskorištavanja prisilnim prosjačenjem i prisilnim radom,* što *je i htio, koristeći njihovu nedovoljnu duševnu razvijenost s obzírom da se radilo o djeci, u gore navedenom periodu, svu imenovanu djecu prisiljavao na prosjačenje na način da ih je svako jutro, bez obzira na vremenske prilike, čak i po iznimno hladnom vremenu* i *niskim temperaturama, u situaciji kada su djeca bila i bez odgovarajuće odjeće i obuće, svojim putničkim ili kombi vozilom razvozio na više lokacija u gradu, izmedu ostalog ispred prodavnice „Konzum“ u naselju Irac, ispred prodavnice „Bingo“ u* Šićkom *Brodu i ispred Tržnog centra „Omega“, prísíljavajući ih i tjerajući ih, da prosjače i da od gra*đana *traže novac, te da svako dijete mora dnevno skupiti iznos od 10,00 do 20,00 KM, nakon čega bi ga pozivali na njegov mobilni broj 065……., kako bi došao po njih, a od prikupljenog novca nisu sebi smjeli kupiti ni hranu, nego su mu djeca sav novac morala predati, te je na njih galamio i vikao ukoliko bi odbijali da idu da prose, a O. S. i tukao kajšem, te je, takode u gornjem periodu, djecu O.S., S.A., S. D. i S.J. prisiljavao da skupljaju* željezo *i druge sekundarne sirovine, na način da su djeca na trokolici vukla i do 100 kg sirovine, koja je kasnije prodavana na otkupnoj stanici „Cakana“ d.o.o., za neutvrden iznos novca, kojeg je uzimao sebi, a zatim svu gore navedenu djecu prisiljavao da rade u Fabrici namještaja „Ž*era *Duo“ d.o.o. Tuzla, koja se nalazi u naselju* Šićki *Brod, vlasništvo M. R., kojom prilikom su djeca izvlačila otpad utovarala spužve u kamion, a O.S. i kovao daske te se jednom prilikom i povrijedio, nakon čega mu je M. R. po završenom poslu plaćao odre*đene *novčane iznose* ***dakle, navodio i prevozio osobu koja nije navršila 18 godina*** život*a* ***u svrhu iskorištavanja prislinim radom i prislinim prosjačenjem i time izvršio krivično djelo Trgovina ljudima iz člana 210a stav 2. KZ F BiH****.”*

Postojanje ovog oblika eksploatacije sud utvrđuje na osnovu “*izjave O.S. od 23.11.2016. godine, u kojoj je naveo da ga je optuženi M. E. svakodnevno, radi prosjačenja, zajedno sa ostalom djecom odvozio vozilom „Kombi“ ili „Mercedes“ u grad Tuzlu, na* Šićki *Brod, kod TC „Bingo“, a isprošeni novac po dolasku uvečer kući je morao predati M. E., te ukoliko bi donio manju količinu novca (5 do 10 KM) bude fizički kažnjen. Da su isprošeni novac pre-*

davala i ostala djeca koja prose po gradu Tuzli i koja su bila pod nadzorom S. A.....

Drugi svjedok navodi "*Da je prosio zajedno sa sestrom A. te Dž. i Dž., a da ih je na mjesta gdje prose odvozio njihov očuh E. svojim autom i to u zadnje vrijeme Fordom, dok ih je prije vozio „Mercedesom" i „Kombijom", da zajedno s njima ide u prošnju i njegova majka S. A.. Dalje je naveo da je prije mjesec dana krenuo u* školu*, a da već oko godinu dana prosi sa majkom i braćom i da je upravo M. E. taj koji im kaže da idu da prose. Da je njega E. odvozio da prosi kod fakulteta i kod „Konzuma" i da je dnevno zaradivao oko 15 KM, te je novac davao ili S. A. ili M. E.. Pored prosjačenja skupljao je i flaše, papir i* željezo*, te to prodavao u otpad za novac. Također je naveo da je optuženom M. E. govorio da ne* želi *da prosi, na* što *ga je ovaj nagovarao da ostane samo još jedan, pa još jedan i tako…*

Svjedok J. navodi da "*je, kao i ostala djeca, koja su* živjela *sa optuženim radio u firmi „*Žera*", a za taj rad je dobijao oko 150,00 KM, od kojih novaca je J. davao 110,00 KM M. E., da je po kontejnerima skupljao papir i flaše. Naveo je, da se prema njemu E. ponašao dobro, ali da je na ostalu djecu galamio i tukao ih, a kada djeca neće da prose, optuženi bude totalno ljut.*

*Da je po naredbama optuženog zajedno sa bratom J. zvani Kike, a prije je s njima bio i S., odlazila u fabriku „*Žera *duo" gdje skuplja spužvu, a u toj fabrici se prave kreveti, pa kada spužvu pokupi odu na smeće da tu spužvu bace, nakon* čega *im gazda te fabrike plati i to u iznosu od 20 KM koji novac su davali ili S. A. ili optuženom M. E.. Takoder su sakupljli flaše, papir,* željezo *po Tuzli na lokacijama koje su im prilično udaljene od njihove kuće koja se nalazi u Bukinju, da su sve vukli u trokolici, te nakon* što *to skupe morali su to da prodaju i tada dobiju novčane iznose izmedu 10 i 20 KM.*

*U obrazloženjuj presude se navodi da se "Na okolnosti rada djece O.S., O.D., S.J. i S. A. u firmi „*Žera *duo" doo Tuzla, koja se nalazi u naselju* Šićki *brod svjedok M. R., kao vlasnik firme je u svom iskazu izmedu ostalog naveo da se firma nalazi u* Šićkom *brodu i to u ulici V..... T.....unjića do broja ..., da se bavi proizvodnjom tapaciranog namještaja. Da obzirom da u toku proizvodnje ostane dosta otpadnog materijala kao* što *je karton, najlon, spužva, metalni dijelovi namještaja i slično on angažuje pojedina lica kako bi se to izvuklo. Da mu je poznato da lice romske nacionalnosti koje* živi *u kući pored asvalta u Bukinju dolazi kod firme sa djecom i plavim „Mercedesom" i odvlači sav navedeni otpad iz firme. To lice romske nacionalnosti sa sobom dovozi dvoje do troje djece, a nakon* što *odredene poslove odrade za njega, on plati za obavljeni rad iznos oko 100 KM tom licu romske nacionalnosti direktno na ruke i da se ta djeca i to lice druže sa radnicima iz firme i da su* često *prisutni u firmi…."*

Na isti način postupa **Kantonalni sud u Tuzli u presudi broj: 03 0 K 017273 18 K od 17. 07. 2020.** , kojom utvrđuje da su optuženi A.A. i A.Š. izvršili krivično djelo Trgovina ljudima — iz člana 210a. stav 2. u vezi sa članom 31. Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine dakle, kao saizvršioci i to tako što je A. A. navodio i prevozio osobe koje nisu navršile 18 godina života, u svrhu iskorištavanja prisilnim prosjačenjem, a A. Š. navodila i predavala osobe koje nisu navršile 18 godina života, u svrhu iskorištavanja prisilnim prosjačenjem. U konkretnom slučaju se radi o djeci među kojima su djeca kojima je A.Š. majka a A.A. očuh te djeca kojima je A.A. otac a A.Š. maćeha i koju su oni „*A.A., iako svjestan da navodi i prevozi osobe koje nisu navršile 18 godina* života, u *svrhu iskorištavanja prisilnim prosjačenjem, a A.*Š.*, iako svjesna da navodi i predaje osobe koje nisu navršile 18 godina života, u svrhu iskorištavanja prisilnim prosijačenjem, što su i htjeli, koristeći dječiju dob, njihovu fizičku ovisnost o njima i položaj bespomoćnosti i nesposobnosti za pružanje fizičkog i psihičkog otpora, pa su djecu I.S., I.K., A.S. i I.V. prisiljavali na prosijačenje, na način da su ih, pored ostalog, budili u ranim jutarnjim satima, nekada i oko 05,00 sati, kako bi ih A. prevozio na mjesta gdje bi prosili, čemu se djeca nisu smjela usprotiviti, jer je A. znao tući i galamiti na djecu koja bi odbijala da idu da prose, nakon čega ih je A. skoro svakodnevno i u svako doba dana, bez obzira na vremenske prilike, čak i po iznimno hladnom vremenu i niskim temperaturama i bez obzira što su djeca trebala da idu u ikolu prevozio svojimkombi vozilom, a kasnije i vozilom marke VW Golf registarskih oznaka K37-A-114, radi prosijačenja, po raznim lokacijama u gradovima Tuzla, Gradačac, Srebrenik i Orašje i izmedu ostalog i ispred marketa Bingo u Srebreniku, ispred hipermarketa Bingo u naselju* Šićki *Brod, Grad Tuzla i ispred prodajnog objekta TC Belamionix u Srebreniku, ispred firme Deniks u Srebreniku, ispred prodajnih objekata Bingo u Srebreniku, u ulicama TO 92. i Srebreničke brigade bb. i objekta pekare Magistrala u Srebreniku, kao i po njemu poznatim seoskim naseljima, pri čemu im je govorio gdje* će *ko od djece da prosi i gdje su djeca ostajala i cijeli dan i prosila* čak *i kada padne mrak. Djeca su u nekim slučajevima za vrijeme prosijačenja neposredno nadzirani od strane A. A. i A. Š., ali i putem telefonskih aparata sa čestim pozivanjem mldb. A.S. roden 09.03.2009. godine od strane A., a povremeno i od A.*Š.*, najčešće sa broja telefona 062....., na brojeve telefona 061..... i 060/....., koji je kod sebe imao mldb. A.S. sin A. i davanje uputa i kontroli skupljanja novca i sprečavanja trošenja novca od strane djece, pri* čemu *je A., pored ostalog, govorio putem telefona mldb. A.S. sinu A.: „teško tebi, radi S.e, ja vas vidim sve, ja* ću *vas pratiti, teško vama* šta ću *vam uraditi, zaklat* ću *vas i gladan i* žedan *imaš da hodaš", govoreći* često *koliko moraju zaraditi dok on dode i gdje* će *koji od djece da prosi, te zahtijevajući da se druga djeca jave na telefon kako bi provjeravao koliko su novca isprosili i gdje se nalaze i kada bi se druga djeca javila na telefon on je mldb. I.V. sin* Š.*, pored ostalog, govorio da ih vidi sve, da je teško njemu, da radi da ne troše novac,*

da će vidjeti šta *će od njega uraditi, mldb. I.K. kći Š., pored ostalog, govorio da radi i da se ne zajebavada ih sve vidi, a mldb. I.S. kći Š., pored ostalog, govorio: „vidi dobro A., neću ništa rijet, ne budeš radila vidjet* ćemo*", dok je A. Š., kada bi putem telefona stupila u kontakt sa mldb. A.S. sin A., pored ostalog, bi pitala koliko su skupili novca prosijačenjem, gdje se koje od djece nalazi i govoreći da prenesu mldb. I.V. sin Š. da radi i da* će *ga udarati, a kada bi se na telefon javio mldb. I.V. sin* Š.*, govorila mu je da prosi i da se ne igra, prisiljavajući ih i tjerajući ih da prosijače, te su djeca pod prijetnjom primjene fizičke sile od stane A. morala od gradana tražiti novac i nakon toga taj novac predavati njima u iznosima od 10 KM do 150 KM dnevno, a ponekad i u većim količinama, a sva djeca su se nekada znala sama vraćati autobusom iz mjesta gdje su prosijačili do kuće, a kada bi u prosijačenju skupili i predali im male iznose novca, obično 10 ili 15 KM, onda ih je A. znao tući prutom ili kad bi isti tražili da ih vrati kući zbog hladnoće, kada je u više navrata mldb. A.S., putem telefona, govorio A. da su se smrzli, A. je zahtijevao da još ostanu i prose, bez obzira na niske temperature..."*

Optuženi su osuđeni kao saizvršioci u ovom krivičnom djelu što sud obrazlaže na sljedeći način:

"*Obzirom da se u konkrenom predmetu radi o saučiniteljstvu, jer su optuženi, na bazi „podjele rada", djelovali na ostvarenju djela, kao njihovom zajedničkom cilju i imali ulogu koja je od bitnog značaja u procesu izvršenja krivičnog djela, a* što *se ogleda prije svega u njihovoj zajedničkoj odluci o djelu, koja je subjektivna komponenta, to sud nalazi da su u konkretnom predmetu optuženi A. A. i optužena A. Š. imali odluku i volju da zajedno izvrše krivično djelo, dok je u podjeli uloga uptuženi A. A. navodio i prevozio oštećene u svrhu prislinog prosjačenja, a optužena A.* Š. *je navodila i predavala oštećene u svrhu iskorištavanja prisilnim prosjačenjem."*

U obrazloženju presude se navode činjenice i okolnosti koje idu u prilog pravne kvalifikacije djela koja je primijenjena u konkretnom slučaju te sud na kraju daje svoje viđenje razlike između ovog krivičnog **djela i krivičnog djela zapuštanje i zlostavljanje maloljetnika. Smatrajući da je argumentacija suda prihvatljiva i značajna za razlikovanje ovih dijela, u narednom tekstu su prikazani oni dijelovi obrazloženja koji su relevantni za opravdanje navedene odluke suda.**

U obrazloženju presude se navodi: "*Cijeneći sve dokaze, kako pojedinačno, tako i u njihovoj medusobnoj vezi, analizirajući ostvarene komunikacije zajedno sa ostalim provedenim dokazima, sud nalazi utvrdenim* ***da su oštećeni bili primorani da se bave prosjačenjem, da su ih optuženi kontrolisali prilikom prosjačenja i navodili na to, a takode ostvarene komunikacije su u saglasnosti sa iskazima oštećenih koji su naveli da je samo oštećeni S. imao***

telefon i da je putem njega optuženi A. tjerao i ostale oštećene da prose. *Velikim brojem izvedenih dokaza (prije svega transkriptima presretnutih razgovora i iskazima oštećenih) utvrđeno je da je optuženi A.A. u podjeli uloga, u velikom broju slučajeva, imao obavezu da kontroliše visinu novca koju su oštećeni zaradili i da iste navodi da prose, jer tokom svakog razgovora isti je ispitivao oštećene gdje se nalaze i koliko su zaradili, te se većina razgovora završava tako što optuženi govori (navodi) oštećenima da rade, dok je A. Š. prilikom tih komunikacija bila prisutna, te su zabilježene i komunikacije između nje i oštećenih. U prilog navedenoj tvrdnji govore i ostvarene komunikacije pod rednim bojevima 227., 228., 229., 231., 233., 234., 235., 248., 249., 250., 252., 253. i 254., kao i ostale komunikacije ostvarene između optuženog Ahmetović Almira i oštećenih, u kojima je očigledno da je optuženi Almir naredivao* oštećenima *koliko moraju donijet novca u protivnom* će *ih istući, govoreći, naročito oštećenom S.A. „Jebeš mi O. koliko ću te tuć" i „Ej jebeš mi sve moje mrtve znaš šta ću uradit". Naročito je dokazana činjenica da je optuženi oštećene ispitivao o iznosu koji su zaradili, govoreći im da zaraduju što više, a obzirom da se radi o maloljetnim osobama koja su podložna raznim manipulacijama i koji su bili žrtve i fizičkog kažnjavanja od strane optuženog A. A., to je optuženi, da bi izdejstvovao da oštećeni isprose* što *više novca, često tokom komunikacija vršio poređenje visine zarade ostvarene prosjačenjem, pa je u razgovorima evidentno da je optuženi zahtijevao da oštećeni* što *više zarade, te je* često *oštećenom S.A. govorio koliko je zaradila oštećena K.I., kao i oštećeni V.I., utičući na njega da ne bude u nepovoljnijem položaju zato* što *je zaradio manje novca (sažeci razgovora 234. i 252.), dok je ostvarenim komunikacijama pod rednim brojevima 28., 266., 293. i 459. dokazana i uloga optužene* Šeherzade *Ahmetović koja u komunikacijama izričito navodi oštećene da prose, govoreći im na kojim lokacijama mogu zaraditi više novca, gdje trebaju otići da prose, te je takođe utvrđeno da je optuženi A. A. optuženu A. Š. obavještavao koliko su oštećeni zaradili. Takođe, u vrijeme provođenja posebnih istražnih radnji, za dva mjeseca evidentirano je da su djeca prosjačila najmanje 49 dana na lokacijama Srebrenik, Gradačac i Tuzla, u različitim vremenskim intervalima, od ujutro od 05,00 sati, kada su odvoženi na pijace, a ostajali su i do 21,00 sat uveče.*

Nadalje, pored toga što *su optuženi putem mobitela kontrolisali oštećene u toku prosjačenja, na osnovu ostvarenih komunikacija sud nalazi i da oštećeni nisu mogli prekinuti prosjačenje dok inn to nisu dozvolili optuženi, odnosno dok optuženi nisu bili zadovoljni sa visinom ostvarene zarade, a oštećeni su takode zavisili od optuženog A.A. u smislu prijevoza, jer je isti dolazi po njih, o* čemu govore ostvareni razgovori *od 13.01.2018. godine izmedu mete 1-1, sa broja 062/……. i mete koji koristi broj 061/……., u kojem razgovoru A. A. sa telefona A. Š. poziva oštećenog A.S. i ispituje ga koliko je zaradio, na* što *mu oštećeni odgovara da je „slabo" zaradio, te mu optuženi*

A. govori na to: „Ja hajde, hajde radi“, a što je potvrdeno i razgovorom koji je ostvaren između istih osoba, pod rednim brojem 10., u kojem razgovoru optuženi A. A. ispituje oštećenog gdje je i koliko je zaradio, na što *mu oštećeni odgovara da je zaradio 24 KM i da ide sad ispred pekare da prosi, te mu optuženi govori da nastavi da radi i da* će *doći on po njega.*

Optuženi su, u namjeri da ostvare za sebe što *veći novčani iznos, propustili da brinu o osnovnim* životnim *potrebama oštećenih, te tako nisu vodili brigu ni o zdravlju djece, pa su oštećeni tako veći dio zimskog perioda u toku 2017. godine i 2018. godine proveli napolju i prosili, dok im optuženi nisu dozvolili da prekinu sa prosjačenjem, iako su oštećeni putem telefona tražili da prekinu sa prosjačenjem kada im je bilo hladno, a* što *je potvrdeno ostvarenom komunikacijom od dana 16.02.2018. godine u kojoj je optuženi A.A. pozvao oštećenog A.S. i pitao ga zašto je ugasio telefon, na* što *mu je oštećeni odgovorio da mu je telefon ispao i da mu je hladno, navodeći da se „smrzao“ i da je zaradio 20 KM, te da* će *kući pješke, na* što *mu A. odgovara da je trebao uzeti jaknu, da namiri na 30 KM i da ne dolazi kući govoreći: „Jebo ja O.a vidjećeš ako budeš pješke došao“.*

Neposrednu kontrolu nad djecom optuženi su ostvarivali i tako što *su se nalazili u blizini mjesta gdje oštećeni prose i iste pratili,* što *potvrduju razgovori u kojima optuženi govori da ih vidi, naročito razgovor pod rednim brojem 91., u kojem optuženi govori „Nemoj više da bi došao na prozor ubit* ću *te!“, te „Ne gledaj, ne gledaj u mene, radi, ja te vidim odozgo sve* šta *radiš“ i razgovor pod rednim brojem 1372., u kojem optuženi A. obavještava oštećenog da zna koliko ljudi ulazi i izlazi iz Binga, gdje je oštećeni i prosio, da zna da je trenutno ispred Binga veliki bijeli kombi, te mu govori: „Kad bi izvadio samo marke iz kolica uzeo bi 100 maraka“, dok su optuženi, u cilju prikrivanja krivičnog djela, uticali na oštećene da lažu policijskim službenicima,* što *proizilazi iz transkripta razgovora broj 273., u kojem optuženi A.A. govori oštećenom S.: „A reci babo bolestan, ja sam došo sam, reci policija me tamo otjerala, reci jel mogu ja sebi radit ovdje“ i „A reci u mene otac bolestan ima* šećer*“, a takode iz razgovora broj 2515., u kojem optuženi Ahmetović Almir govori oštećenima kako* će *se ponašati ako ih budu policijski službenici ispitivali, naročito da kažu da su došli autobusom i da se sakriju iza automobila dok oni ne odu.”*

Dalje se u obrazloženju presude navodi: “*Sud ne prihvata opravdanje optuženih za njihove postupke da su bili u teškoj materijalnoj situaciji i da su zbog toga oštećeni bili prinuđeni da prose, jer je obaveza roditelja da obezbijedi sva materijalna sredstva da bi porodica* što *bolje* živjela*, dok to ni u kom slučaju ne može biti obaveza djece, kao* što *su u konkretnom slučaju opstanak porodice i ekonomska sposobnost bili prepušteni djeci na brigu. Prosjačenje djece spada u adaptivnu devijaciju, obzirom da su potrebna materijalna do-*

bra nedostupna za život*, prosjaci u prošnji traže i pronalaze druge načine obezbjedivanja tih sredstava,* što *ni u kom slučaju ne smije biti opravdano. Naročito u ovom slučaju sud nalazi da optuženi nisu uopšte niti pokušali da porodici obezbijede neophodna sredstva za* život*, prihvatili su situaciju da su primaoci socijalne pomoći i dječijeg doplatka, te su dodatni izvor prihoda našli tjerajući oštećene da prose, jer su oštećeni izjavili da je optuženi za vrijeme dok su oni prosili „pio i jeo", a isto je usaglašeno sa ostvarenim komunikacijama.*

Iako krivična djela iz član***a 210a. stav 2. KZ FBiH i*** član***a 219. stav 2. KZ FBiH imaju određena zajednička obilježja (zaštitni objekat je dijete ili maloljetnik, odnosno osoba koja nije navršila 18 godina*** život***a, a zajedničko obilježje je i prisiljavanje na prosjačenje), ipak postoje značajna obilježja po kojima se ta dva krivična djela razlikuju. Naime, kao radnja izvršenja krivičnog djela — Trgovina ljudima — iz*** član***a 210a. stav 2. KZ FBiH označeno je, izmedu ostalog, navođenje, prevoz i predaja osobe koja nije navršila 18 godina*** život***a (koje radnje se optuženima stavljaju na teret u potvrdenoj optužnici), a koje radnje izvršenja nisu predviđene u obilježjima krivičnog djela — Zapuštanje ili zlostavljanje djeteta ili maloljetnika — iz*** član***a 219. stav 2. KZ FBiH. Isto tako, u obilježjima krivičnog djela iz*** član***a 210a. stav 2. KZ FBiH predviđeno je da se, između ostalog, prisilno prosjačenje mora vršiti u svrhu iskorištavanja osobe koja nije navršila 18 godina*** život***a, dok iskorištavanje oštećenih nije predviđeno kao obilježje krivičnog djela iz*** član***a 219. stav 2. KZ FBiH, nego to djelo*** čini ***onaj koji, izmedu ostalog, samo prisili na prosjačenje dijete ili maloljetnika. Kako iz provedenih dokaza nesumnjivo proizilazi da su optuženi navodili i prevozili oštećene (optuženi A.A.), odnosno navodili i predavali oštećene (optužena A. Š.), u svrhu iskorištavanja oštećenih prisilnim prosjačenjem, sasvim je jasno da se u radnjama optuženih stiču obilježja krivičnog djela iz*** član***a 210a. stav 2. KZ FBiH iz potvrđene optužnice, a ne i obilježja krivičnog djela iz*** član***a 219. Stav 2. KZ FBiH."***

U vezi sa gore iznijetim stavom Kantonalnog suda u Tuzli, primijećeno je **da nije tačno da „*krivična djela iz*** član***a 210a. stav 2. KZ FBiH i*** član***a 219. stav 2. KZ FBiH imaju određena zajednička obilježja (zaštitni objekat je dijete ili maloljetnik, odnosno osoba koja nije navršila 18 godina*** život***a)* jer je zaštitni objekat krivičnog djela iz član***a 210a. stav 2. KZ FBiH polna sloboda i moral, a krivičnog djela iz člana 219. KZ FBiH je brak, porodica i omladina, a ne dijete ili maloljetnik. Dijete ili maloljetnik se kod ovih djela javlja kao objekat radnje.**[61]

[61] Više o objektu zaštite i objektu radnju vidite kod Miloš Babić, op. cit. s. 120,121.

Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine je presudom broj: 03 0 K 017273 20 Kž 10 od 03. 11. 2021. potvrdio navedenu presudu Kantonalnog suda u Tuzli.

Međutim, i nakon ove presude u kojoj se na argumentovan način ukazuje na razliku između krivičnog djela Trgovina ljudima iz člana 210a. stav 2. i krivičnog djela Zapuštanje ili zlostavljanje djeteta ili maloljetnika, u sudskoj praksi Federacije BiH postoji slučaj koji je od strane prvostepenog i drugostepenog suda različito pravno kvalifikovan. Naime, **Kantonalni sud u Zenici je, prvostepenom presudom broj: 04 0 K 012295 21 K od 02. 03. 2022. u** odnosu na optužene C. M. i Š. H, krivičnopravne radnje i to:

„U periodu od tačno neutvrđenog datuma do 19.05.2021.g., zajednički i dogovoreno, na području gradova Kaknja, Ilijaša, Visokog, Bihaća, Prijedora, Mostara, Busovače i Livna, živeći *u vanbračnoj zajednici C.M. i Š.H. u mjestu Sopotnica, općina Kakanj i sa njenih petoro vanbračne djece i to: kćeri Š. S., rođena 30.10.2006.g. u Zenici, otac nepoznat, sinom Š.A., rođen 01.06.2009.g. u Zenici, otac nepoznat, kćeri* Š.Dž. *rođena 02.04.2014.g. u Zenici, otac nepoznat, sinom Š.E., rođen 31.08.2015.g. u Zenici, otac nepoznat i sinom Š.D., rođen 21.12.2019.g. u Sarajevu, otac nepoznat, u namjeri stjecanja protupravne imovinske koristi, C.M. svjestan da navodi i prevozi osobe koje nisu navršile 18 godina* života *u svrhu iskorištavanja prisilnim prosjačenjem,* što *je i htio, a Š.H. svjesna da navodi i predaje C.M. svoju djecu koja nisu navršila 18 godina* života *u svrhu iskorištavanja prisilnim prosjačenjem,* što *je i htjela, na način da su, koristeći nedovoljnu duševnu razvijenost s obzirom da se radilo o djeci, prijetnjom upotrebe sile i koristeći bespomoćnost djece, te korištenjem metoda psihičkog i fizičkog zlostavljanja zbog neposluha, vršili navođenje na prosjačenje, skoro svako jutro budili rano djecu, bez obzira na vremenske prilike,* čak *i po iznimno hladnom vremenu i niskim temperaturama, u situaciji kada su djeca bila i bez odgovarajuće odjeće i obuće, pa ih je takve C. M. svojim putničkim vozilom „Golf II“ bijele boje, reg. oznaka ....., razvozio na više lokacija po naznačenim gradovima, između ostalih* šoping *centar „Suša“ Visoko,* šoping *centar „Edeka“ Ilijaš i* šoping *centar „Bingo“ Breza,”*

pravno ocijenio kao krivično djelo **Zapuštanje ili zlostavljanje djeteta ili maloljetnika iz** člana **219. st. 2. u vezi sa stavom 1. KZ FBiH, u vezi** sa članom 31. istog KZ FBiH, za koje ih sud oglašava krivim”.

Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine u Sarajevu je rješenjem broj 04 0 K 012295 22 Kž 4 od 16. 08. 2022. uvažio žalbe kantonalne tužiteljice iz Zenice i djelimičnim uvažavanjem žalbe braniteljice optužene Š.H, a povodom žalbe braniteljice optužene Š.H., po službenoj dužnosti na osnovu člana 324. ZKP-a FBiH, i u odnosu na optuženog C. M., **ukinuo presudu**

Kantonalnog suda u Zenici broj 04 0 K 012295 21 K od 02. 03. 2022. i predmet vratio prvostepenom sudu na ponovno suđenje.

Dana 23. 11. 2022. godine održan je ponovni glavni pretres odnosno suđenje i na istom glavnom pretresu pročitana je odluka Vrhovnog suda-odnosno, rješenje o ukidanju presude Kantonalnog suda u Zenici broj 04 0 K 012295 21 K od 02. 03. 2022, te je ponovni postupak glavnog pretresa vođen na osnovu odredbe člana 331.a) ZKP-a FBiH. Na ovom glavnom pretresu prihvaćeni su, uz saglasnost stranaka i branitelja optuženog, ranije izvedeni dokazi u prethodnom postupku. **Na osnovu toga Kantonalni sud u Zenici je donio presudu broj: 04 0 K 012295 22 K 2 od 09. 03. 2023.** kojom je utvrđeno da su C.M. i Š. H. i D.R. krivi „ *Što su u periodu od avgusta mjeseca 2020.g. pa do 19.05.2021.g. svjesni da djeluju kao grupa ljudi za organizirani kriminal što su i htjeli koju grupu je organizovao i njome rukovodio C.M. što je i htio, a sve s ciljem da zajedničkim djelovanjem čine krivično djelo trgovine ljudima iz člana 210. b) stav 2. u vezi sa stavom 1. KZ FBiH,* ***vrbovanjem, navođenjem, prevozom, predajom i primanjem osoba koje nisu navršile 18 godina*** *života* ***u svrhu iskorištavanja prisilnim prosjačenjem*** *za koje krivično djelo se može izreći kazna zatvora najmanje 10 godina pa su:*

U periodu od avgusta mjeseca 2020.g. do 19.05.2021.g., zajednički i dogovoreno, na području gradova Kaknja, Ilijaša, Visokog, Bihaća, Prijedora, Mostara, Busovače i Livna, živeći u vanbračnoj zajednici C.M. i Š.H. u mjestu Sopotnica, općina Kakanj i sa njenih petoro vanbračne djece i to: kćeri Š. S., rođena 30.10.2006.g. u Zenici, otac nepoznat, sinom Š.A., rođen 01.06.2009.g. u Zenici, otac nepoznat, kćeri Š.Dž. rođena 02.04.2014.g. u Zenici, otac nepoznat, sinom Š.E., rođen 31.08.2015.g. u Zenici, otac nepoznat i sinom Š.D., rođen 21.12.2019.g. u Sarajevu, otac nepoznat, u namjeri stjecanja protupravne imovinske koristi, C.M. svjestan da navodi i prevozi osobe koje nisu navršile 18 godina života u svrhu iskorištavanja prisilnim prosjačenjem, što je i htio, a Š.H. svjesna da navodi i predaje C.M. svoju djecu koja nisu navršila 18 godina života u svrhu iskorištavanja prisilnim prosjačenjem, što je i htjela, na način da su, koristeći nedovoljnu duševnu razvijenost s obzirom da se radilo o djeci, prijetnjom upotrebe sile i koristeći bespomoćnost djece, te korištenjem metoda psihičkog i fizičkog zlostavljanja zbog neposluha, vršili navođenje na prosjačenje, skoro svako jutro budili rano djecu, bez obzira na vremenske prilike, čak i po iznimno hladnom vremenu i niskim temperaturama, u situaciji kada su djeca bila i bez odgovarajuće odjeće i obuće, pa ih je takve C.M. svojim putničkim vozilom „Golf II“ bijele boje, reg. oznaka ....., razvozio na više lokacija po naznačenim gradovima, između ostalih šoping centar „Suša“ Visoko, šoping centar „Edeka“ Ilijaš i šoping centar „Bingo“ Breza, gdje su djeca za vrijeme prosjačenja neposredno nadzirana od strane M. putem telefona 062/470-516, 060/3065794, a najčešće mldb. Š.A. (rođen 2009.g.) i Š.S. (rođena 2006.g.), davanjem uputa i

kontrole skupljanja novca i hrane i sprečavanja trošenja novca od strane djece, prisiljavajući ih da prosjače i da ispruženih ruku od građana traže milostinju u novcu i hrani, ta da svako dijete mora dnevno skupiti novčani iznos u prosjeku između 30 i 80 konvertibilnih maraka, a nerijetko i više, kao i hranu, pa su u mjestu Busovača 08.02.2021.g. u prosjačenju bile zatečene mldb. Š.S. (rođena 2006.g.) i Š.Dž. (rođena 02.04.2014.g.) i smještene u JU "Dom-Porodica" Zenica sve do 05.05.2021.g. kada ih je preuzela Hasiba, nakon čega su nastavili prisiljavati i tjerati djecu na prosjačenje, tjerajući ih da rade do kasnih noćnih sati, provjeravajući koliko su zaradili na način da je M., pored ostalog, putem telefona pitao: "A koliko ste zaradili, imate li hrane", te govoreći A.: "Pa đe si ti A.?", "Evo te, jebem li ti, bolje nemoj da me čekaš kad ja dođem po nju, jesil me čuo?", "Jebo babu, znaš šta ću ti radit, sad kad dođem po tebe?", "Zapamti, ima da ti ruke lomim, jebaću ti pleme u usta ba!", "Ima da te tučem ko čojek, ko mangupa, jesi čuo?", "Jebaću ti pleme", te S. kada mu saopšti da je manje isprosila novca: "Jad, ja ću za pola sata doć po vas", "Potrudi se S., a njemu ću ruke polomit", "Pazi se policije", a i H. je nazivala putem telefona i govorila: „A. koliko si uzo", pa kad je A. obavijesti da je zaradio 30 KM, govorila: „Hej nemoj da se zajebaješ M. je sad i S. ubio, što zaradila 50 maraka moglo se radit dobro, nemoj da se zajebaješ A.", „Nemoj po gradu, nego gdje je te ostavio, znaš kako je ljut, već kad možeš radit nemoj da bez veze te udara i glami na tebe, radi", zbog čega su djeca pod prijetnjom fizičke sile morala od građana tražiti novac i nakon toga taj novac predavati M. i H., nakon čega bi djeca pozivala na M., najčešće naznačene brojeve telefona, kako bi došao po njih, a ponekad su se vraćali kući i autobusima do ugovorenih lokacija, kada je po njih dolazio M. a od prikupljenog novca nisu sebi smjeli kupiti ni hranu, već je samo po nalogu M. S. morala dopunjavati M. lično kredit na njegov broj telefona i kupovali su za kuću namirnice koje M. i H. narede, pa su zajednički, na duži vremenski period predali mldb. Š.A. (rođen 2009. g.) D. R., zv. "Edin" u Ilijašu, a radi prisilnog prosjačenja, pa je E. svjestan da prima kod sebe dijete koje nije navršio 18 godina života u svrhu iskorištavanja prisilnim prosjačenjem, znajući da je prosjačenje zakonom zabranjeno, to i htio, mldb. Š.A. (rođen 01.06.2009.g.) navodio i prevozio do mjesta prosjačenja, pa ga zajedno sa M. i H. kontrolisalo putem svog telefona, najčešće broja 061..... i tjerali su mldb. Š.A. da prosjači, pa je mldb. Š.A. dana 24.11.2020.g. u Visokom ispred Tržnog centra „Suša", prilikom prosjačenja ugrizao pas, pa su istog i sa inficiranom ranom prisiljavali da nastavi prositi pod nadzorom R. zv. "Edin", kontrolišući mldb. Š.A. na način da je M. pozivao R. zv. "Edin" na naznačeni broj telefona i provjeravao koliko je mldb. Š.A. zaradio novca riječima:"Jel Amel došo", pa kada R. zv. "Edin" obavijesti da nije ništa donio hrane, da su bili kod doktora, "vratili se gore u pola dva, sad došo dvajest tri marke donio", "Ne daju mu gore radit. Da ide kod kapije, kod kapije stoji dvajest tri marke", "hoće sutra u Brezu, "Reko da mi nazovemo M. da ne bude svaki dan, a da ti meni kontaš,

tako, a da, evo on sve čuje šta ti pričaš", "Ja ću ga sutra u Brezu", "da će se popravit, da će namirit na sto maraka da će donijet", "Nemoj da se zajebaješ molim te", "(Z)Nači, obećajem ti, oca mi mrtvog, evo mi smo u Livnu radimo, borimo se", "A (z)nači nemoj da se zajebaješ, sutra u Brezu, autobusom, znaš do gore", "I sam znaš kako se more radit gore, ekstra, nemoj da sjedneš gore ubio bi te odama, razbio bi te ko pitu, jesil me čuo", "Onaj, znači, tako da znaš, daj mi E.", "Zovem te svaku noć jebo te marka", a koji isprošeni novac je svakodnevno morao davati Refiku zv. "Edin", po koji novac je dolazio M., preuzimao isti, te i dalje ostavljao mldb. Š.A. u Ilijašu radi prosjačenja pod nadzorom Refika zv. „Edin", nakon čega se ponovno vraćao kući, gdje je sa ostalom djecom nastavljao prisilno prosjačiti, pod istim uslovima, sve do momenta lišenja slobode M. i H. i smještaja mldb. djece u Centar za socijalni rad Zenica,

dakle, C. M.d organizirao i rukovodio grupom ljudi radi činjenja krivičnog djela Trgovine ljudima, a Š. H. i D. R. činili u okviru grupe ljudi krivično djelo Trgovine ljudima, te navodili, prevozili, predali i primili osobe koja nisu navršile 18 godina života u svrhu iskorištavanja prisilnim prosjačenjem, čime su, u saizvršilaštvu, počinili:

-C. M. ***krivično djelo Organizirana trgovina ljudima iz*** *člana* ***210b. stav 1., u vezi sa krivičnim djelom Trgovina ljudima iz*** *člana* ***210a. stav 2. KZ FBiH****, u vezi sa članom 31. istog Zakona;*

-Š. H. i D. R. krivično djelo ***Organizirana trgovina ljudima iz*** *člana* ***210b. stav 2., u vezi sa krivičnim djelom Trgovina ljudima iz*** *člana* ***210a. stav 2****. KZ FBiH, u vezi sa članom 31. istog Zakona."*

U obrzaloženju presude se navodi: "*Provedenim dokazima, Tužilaštvo je dokazalo da je M. organizirao grupu ljudi zajedno sa svojom nevjenčanom suprugom H.i R. na način da je on rukovodio tom grupom ljudi, povjeravajući H. i R. malodobnu djecu i kontrolu nad istima, a u cilju stjecanja dobiti i zarađivanja novca, a nije isključio ni sebe, ni svoju ulogu u ovoj podjeli rada, pa je i on lično navodio, prevozio, organizirao prevoz malodobne djece i lično kontrolisao djecu i njihovu zaradu, na način da je mldb. djecu H. svakodnevno slao da prosjače, a u tom cilju je angažovao H., koja je također navodila, kontrolisala malodobnu djecu i prijetila im nasiljem od strane M., kao* što *je angažovao i R. kome je, zajedno sa H. povjerio mldb. sina A. kako bi A. zarađivao prosjačenjem za vrijeme dok je bio pod nadzorom R., a novac od prosjačenja A. je po nalogu M. predavao R., a ovaj njemu lično.*

Naime, M. kao očuh mldb. A. i S. i kao otac djece Dž., E. i D. imao je potpunu kontrolu nad mldb. djecom kao žrtvama *i bio je svjestan da njegova supruga H. ima dvoje djece koje može iskorištavati na način da po njegovim naredbama i uputama prosjače, da je mldb. S. ta koja može sa sobom voditi na*

prosjačenje njihovo troje manje djece i da na taj način zarađuju novac, kao i mldb. Dž., E. i D. koje je S. vodila sa sobom radi prosjačenja, pa je u tom cilju organizirao grupu koju su činili *njegova supruga H. i rođak R., putem kojih je kontrolisao mldb. djecu i njihovu zaradu.*

I H. je znala da, zajedno sa svojim suprugom M., čini *ovu grupu i ona lično je svakodnevno navodila svoju malodobnu djecu na prosjačenje, kontrolisala ih za vrijeme prosjačenja, prijetila im M. fizičkim nasiljem ukoliko ne budu dovoljno isprosili novca i ne budu poslušni kako to M. od njih traži, a zajedno sa M.je predala mldb. A. optuženom D. R. u istom cilju, na način da su istog ostavili duži vremenski period u Ilijašu kod R., a R. je mldb. A. primio u svoju kuću na duži vremenski period radi iskorištavanja prosjačenjem i po nalogu M. imao obavezu prevoziti A. do mjesta prosjačenja, kontrolisati istog telefonom i provjeravati ga gdje radi i koliko je novca i hrane prikupio, oduzimati od istog novac i hranu, o tome obavještavati M. i sve* što *mldb. A. zaradi prosjačenjem (novac i hranu) bio je dužan predavati M., iz* čega *proizilazi da je i R. znao da je dio te grupe, pa se tako i ponašao."*

Rješenjem Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj 04 0 K 012295 23 Kž 5 od 13. 09. 2023. godine, uvažavanjem žalbi **braniteljica optuženih M. C., H.** Š. i R. **D., ukinuta je presuda Kantonalnog suda u Zenici broj 04 0 K 012295 22 K 2 od 09.03.2023. godine i određeno je održavanje pretresa pred Vrhovnim sudom Federacije Bosne i Hercegovine. Vrhovni sud Federacije BiH je presudom broj: 04 0 K 012295 23 Kžk od 29. 04. 2024.** godine optuženi M.C. i H.Š. su proglašeni krivim što su *„u periodu od avgusta mjeseca 2020. godine do 08.02.2021. godine, zajednički i dogovoreno na području gradova K., V. i B.,* živeći *u vanbračnoj zajednici M. C. i H.* Š. *u mjestu S., općina K. sa njenih petoro vanbračne djece i to kćeri S.Š., rodena .... u Z., otac nepoznat, sinom A.Š., roden ... u Z., otac nepoznat, kćeri Dž.Š. rodena ... . u Z., otac nepoznat, sinom E.Š., roden ... u Z., otac nepoznat i sinom D.Š., roden ... u S., otac nepoznat, u namjeri sticanja protupravne imovinske koristi, M. C. svjestan da navodi i prevozi osobe koje nisu navršile 18 godina* života *u svrhu iskorištavanja prisilnim prosjačenjem,* što *je i htio, a H.* Š. *svjesna da navodi i predaje M. C. svoju djecu koja nisu navršila 18 godina* života *u svrhu iskorištavanja prisilnim prosjačenjem,* što *je i htjela, na način da su, koristeći nedovoljnu duševnu razvijenost s obzirom da se radi o djeci, prijetnjom upotrebe sile i koristeći bespomoćnost djece, vršili navodenje na prosjačenje i u situaciji kada su djeca bila bez odgovarajuće odjeće i obuće, pa ih je takve M. C. putničkim vozilom „Golf II" bijele boje, registarskih oznaka ..., razvozio na više lokacija po naznačenim gradovima, gdje su djeca za vrijeme prosjačenja neposredno nadzirana od strane M. putem telefona broj ..., a najčešće malodobne A.* Š. *(roden ...) i S.Š. (rodena ...), provjeravajući koliko su zaradili i tražeći od njih da tako i dalje rade kako bi dobili* što *veći iznos novca, a* što *je i H. isto tako* činila *nadzirući ih tokom prosjačenja putem telefona, provjeravajući koliko su zaradili i upozo-*

ravajući da će *ih M. tući i na njih galamiti ako ne* čine *to dobro i na mjestima gdje ih je ostavio, pa su prilikom prosjačenja malodobne S.Š. rodena .... i Dž.Š. rodena ... i zatečene od strane policije dana 08.02.2021. godine u mjestu B. i smještene u JU „Dom i Porodica" Zenica, sve do 05.05.2021. godine kada ih je H. preuzela iz ove ustanove i vratila kući u S.,*

Č*ime su počinili krivično djelo Trgovina ljudima iz* člana ***210a. stav 2., u*** *vezi sa* članom *31. Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine "*

a optuženi R.D. **se oslobađa od optužbe da je izvršio krivično djelo Trgovina ljudima iz** člana **210a.** stav 2., u vezi sa članom 33. Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine.

U obrazloženju presude se navodi: „*Da su optuženi M. C. i H.* Š., *prijetnjom upotrebe sile navodili malodobnu djecu na prosjačenje, da je djecu optuženi M. C. putničkim vozilom „Golf II" bijele boje, registarskih oznaka ...., razvozio na području gradova K., V. i B., kojom prilikom su djeca za vrijeme prosjačenja neposredno nadzirana od strane M. putem telefona broj ..., a najčešće malodobne A. Š. (roden ....) i S.Š. (rodena ...), provjeravajući koliko su zaradili i tražeći od njih da tako i dalje rade kako bi dobili* što *veći iznos novca, a da je to isto* činila *i optužena H.* Š. *i upozoravala da* će *ih M. tući i na njih galamiti ako to ne* čine *dobro i na mjestima gdje* ih *je ostavio, sud je utvrdio na osnovu sadržine presretnutih telefonskih razgovora, kako* će *to biti obrazloženo u nastavku presude, kojim dokazima sud poklanja vjeru, cijeneći ih objektivnim i tačnim."*

Sud dalje obrazlaže:

„Nadalje, kada je u pitanju krivično djelo Trgovina ljudima iz člana *210a. stav 2. KZ FBiH, pod navođenjem se podrazumijeva utjecanje na drugoga da preduzme neko* činjenje *ili nečinjenje tako da je odluka o* činjenju *ili nečinjenju kod onoga ko je predmet navodenja, stvorena ili učvršćenja upravo zbog te radnje učinitelja. Medutim, prema Direktivi 2011/36 EU Evropskog parlamenta i Vijeća o sprečavanju i suzbijanju trgovine ljudima i zaštite njenih* žrtava*, kada su u pitanju djeca, nikakav mogući pristanak ne bi se trebao smatrati valjanim.*

Prema stavu 3. člana *210a. KZ FBiH, iskorištavanje, u smislu ovog* člana *podrazumijeva: prostituciju druge osobe ili druge oblike seksualnog iskorištavanja, prisilni rad ili usluge, prisilno prosjačenje, ropstvo ili njemu sličan odnos, služenje, odstranjivanje dijelova tijela ili kakvo drugo iskorištavanje.*

"Da su optuženi M. C. i H. Š. navodili njenu malodobnu djecu u svrhu iskorištavanja prisilnim prosjačenjem, sud je utvrdio na osnovu sadržine presretnutih telefonskih razgovora. Tako iz sadržine presretnutog telefonskog razgovora broj 286, proizilazi da optužena H. Š. *pita maldobnog A.Š. koliko je zaradio, nakon njegovog odgovora ona ga kritikuje da je malo zaradio, daje optuženi M. C. ljut i da se po-*

trudi da zaradi više, kako ga ne bi tukao optuženi M. C.. Takoder, iz presretnutog telefonskog razgovora broj 508 od 28.10.2020. godine, proizilazi da optužena H. Š. govori malodobnom A.Š., kada joj je on rekao da je zaradio četrdeset *maraka, „da mu je rekao M. da se trudi", te daje iz istih razloga „ubio" malodobnu S.Š. Iz presretnutog telefonskog razgovora broj 510 od 28.10.2020. godine, proizilazi da malodobni A.Š. obavještava optuženog M. C. da je zaradio pedeset KM, na* šta mu *optuženi M. C. govori da još ostane raditi i da se potrudi da zaradi još više novca, dok iz presretnutog telefonskog razgovora broj 524 od 31.10.2020. godine, proizilazi da malodobni A.Š. govori optuženom M. C. daje zaradio trideset KM, da ga optuženi pita da li pored novca ima i hrane, na* šta *mu malodobni A.Š. odgovora da je već ruksak napunio hranom, nakon čega mu optuženi M. C. govori da ostane još raditi. Dakle, iz navedenog slijedi da su optuženi koristeći prijetnje da će ih tući ukoliko ne „zarade" dovoljno, ili govoreći im da se potrude da zarade više ukoliko nisu bili zadovoljni iznosom novca koji su djeca isprosila, navodili djecu da prosjače po gradovima BiH.*

Prema tome, kako je sud na osnovu naprijed analiziranih dokaza utvrdio da su optuženi M.C. i H. Š., navodili djecu *da prosjače po gradovima BiH, tako što je optužena H.* Š. predavala malodobnu djecu M. *C. u svrhu iskorištavanja prosjačenjem, nakon* čega ih je *optuženi M. C. prevozio u svrhu iskoriitavanja prosjačenjem, to su se u radnjama optuženih M. C. i H.* Š., *ostvarila sva bitna obilježja bića krivičnog djela Trgovina ljudima iz* člana *210a. stav 2. KZ FBiH."*

I u sudskoj praksi Republike Srpske postoje presude kojima se slučajevi u kojima roditelji koriste djecu za prosjačenje pravno kvalifikuju kao **krivično djelo zapuštanje i zlostavljanje maloljetnog lica iz člana 207. sav 2. KZ RS.** Tako npr. **Osnovni sud u Modriči u presudi broj: 86 0 K 034122 17 K od 13. 04. 2017. godine** utvrđuje da je optužena E. O. zajedno sa B.A., R.A., i S.A. *„U vremenskom periodu od početka januara mjeseca do sredine avgusta mjeseca 2012. godine u Straževcu, opština Modriča, optuženi Aljić B i Okanović E kao roditelji, zanemarili svoju dužnost vaspitanja i zbrinjavanja svoje maloljetne kćerke A Z, zvane „A", rođene 29.05.1998. godine, tako što su istu, a kako bi sebi obezbijedili novac, prinudili da prosi, tako da su maloljetnu oštećenu A. Z. ostavili kod optuženih A. R. i njenog supruga A.S., sa kojima su u rodbinskoj vezi, koji su u svojoj kući u Straževcu, prihvatili oštećenu, iako su znali da je ista dijete, slali je da prosi po gradu Modriča, što je oštećena i činila te novac koji je na taj način zarađivala predavala optuženima A.R i S. koji su po tom novac dijelili sa A.B. i O. E., roditeljima maloljetne oštećene A. Z., **dakle**, optužena E.O., kao roditelj prinuđavala maloljetno lice na prosjačenje,*

čime je, *počinila krivično djelo – "Zapuštanje i zlostavljanje maloljetnog lica" iz člana 207. stav 2. Krivičnog zakona Republike Srpske.*

U konkretnom slučaju pravna kvalifikacija djela je adekvatna jer je krivično djelo Trgovina maloljetnim licima član 198b. uvedeno u Krivični zakonik Republike Srpske 2013. godine, tako da ova inkriminacija nije mogla biti primijenjena na događaj iz 2012. godine.

Osnovni sud u Gradišci u presudi broj 72 0 K 058177 16 Kps od 25. 05. 2016. . godine kojom optuženog R.Ž. oglašava krivim što je „*U vremenskom periodu od 2014. godine do 01.10.2015. godine na području opštine Gradiška i to po selima Orahova i Dubrava te u Gradu Banja Luka zajedno sa svojom kćerkom malodobnom RA rođenom.....godine prosio na navedenom području i to tako* što je svoju kćerku *mldb. RA vodio u prošnju, a zbog čega je ista izostajala sa nastave u Osnovnoj školi „Vuk Stefanović Karadžić" u Turjaku, opština Gradiška a dana 01.10.2015. godine je od strane učiteljice G. B. zatečen u prosjačenju u Banja Luci zajedno sa malodobnom kćerkom RA*

Dakle, iz koristoljublja naveo na prosjačenje svoje maloljetno dijete.

Čime *je počinio krivično djelo Zapuštanje i zlostavljanje maloljetnog lica iz* čl. 207/2 KZ RS, u vezi člana 207/1 KZ RS."

U sudskoj praksi Republike Srpske postoji veoma interesantan slučaj u kojem prvostepeni i drugostepeni sud imaju različito shvatanje i tumačenje krivičnog djela Trgovine djecom u cilju iskorištavanja putem prosjačenja, zbog čega je
podnesen i zahtjev za zaštitu zakonitosti. Naime, **Okružni sud u Banjaluci, presudom broj 11 0 K 026565 21 K-p od 19. 07. 2021**. je donio presudu kojom je utvrdio da su optuženi J.S., Lj. S. I A.S. krivi što su:

J. S., sam

1. *Tačno neutvrđenog dana u drugoj polovini 2018. godine, putem društvene mreže „Facebook", koristeći emocionalnu i socijalnu nezrelost mllj. L.S. iz Mostara (rođene 24.07.2003. godine), svjestan činjenice da mljlj. L. nema navršenih šesnaest godina, nagovorio je da s njim zasnuje vanbračnu zajednicu, pa nakon što je mllj. L., pod njegovim uticajem, 29.11.2018. godine, bez znanja svoje majke i zakonske zastupnice, A. S., otputovala za B..... i započela da živi sa J. u iznajmljenoj kući u ul. S..... J..... ... (koju su koristili brojni članovi porodice S.), S. J. je, ubrzo,* ***primorao mllj. L. da počne da prosi i tokom cijelog trajanja ove vanbračne zajednice tako što je morala da odlazi kod tržnih centara i prosi u gradu B..... i S....., a novac koji je isprosila morala je J. davati ili mu kupovati piće za isprošeni novac, a kada ne bi uspjela***

isprositi, tukao je, od čega je imala vidne modrice po tijelu, pa je primoravao da prosi čak i kada je ostala trudna i nakon rođenja mllj. kćeri K. *(20.10.2019. godine), sve do 20. februara 2020. godine kada su oboje zatečeni u prošnji na parking prostoru u V..... ulici, u B....., od strane policijskih službenika MUP RS PS Centa B. L. nakon čega je, putem Centra za socijalni rad Banja Luka, kao maljoljetno lice, potencijalna žrtva trgovine ljudima, smještena u sigurnu kuću, zajedno sa mllj. kćeri K.,*

A. S. i Lj. S.,

2. *Nakon što je S. J. zasnovao nedozvoljenu vanbračnu zajednici sa mllj. L.S. (rođenom 24.07.2003. godine) na način opisan u tački 1, S. Lj., njegov otac, uspostavio je kontakt sa A. S., majkom i zakonskom zastupnicom mllj. L. i ponudio joj novac radi dobivanja njezinog pristanka da mllj. L. živi sa J. što je A. prihvatila, iako svjesna činjenice da njezina kći nema navršenih 16 godina i da je socijalno i emocionalno nezrela, pa joj je S. Lj., dana 03.12.2018. godine, preko TENFOR Western Uniona isplatio 1.900,00 KM i na taj način, iz koristoljublja, omogućila nedozvoljenu vanbračnu zajednicu između njezine mllj. kćeri i J..*

Dakle, pod tačkom 1. J. S. živio u vanbračnoj zajednici sa djetetom mlađim od 16. godina i primjenom sile držao dijete radi iskorištavanja njezinog rada prisilnim prosjačenjem, a pod tačkom 2. A. S., kao majka, iz koristoljublja, omogućila da njezino dijete koje nije navršilo šesnaest godina živi u vanbračnoj zajednici sa punoljetnim licem, i pod istom tačkom 2. Lj. S., s umišljajem, pomogao drugom da zasnuje vanbračnu zajednicu sa djetetom mlađim od šesnaest godina,

Čime je J. S. izvršio krivično djelo trgovina djecom iz člana 146. stav 2 u vezi stava 1. Krivičnog zakonika Republike Srpske u sticaju sa krivičnim djelom vanbračna zajednica sa djetetom iz člana 184. stav 1 Krivičnog zakonika Republike Srpske, a A. S. izvršila krivično djelo vanbračna zajednica sa djetetom iz člana 184. stav 3 u vezi stava 2 i 1 Krivičnog zakonika Republike Srpske i Lj. S., drugom umišljajno pomogao u izvršenju krivičnog djela vanbračna zajednica sa djetetom iz člana 184. stav 1 Krivičnog zakonika Republike Srpske u vezi sa članom 39. istog Zakonika, ..“

U obrazloženju presude se navodi:

„*U pogledu krivičnog djela trgovina djecom sud je na nesumnjiv način utvrdio da je optuženi tokom trajanja vanbračne zajednice u periodu od decembra 2018. godine pa do 20.02.2020. godine, primjenom sile držao dijete oštećenu L. S. radi iskorištavanja njezinog rada prisiljavanjem na prosjačenje čime su ostvarena sva obilježja kvalifikovanog oblika krivičnog djela trgovina djecom*

iz člana 146. stav 2 u vezi stava 1 KZ RS. ***Radnja izvršenja ovog krivičnog djela ogleda se u da je primjenom sile držao dijete radi iskorištavanja njezinog rada i to prisiljavanjem na prosjačenje koje se prema prihvaćenim međunarodnim standardima smatra prisilnim radom.*** *Treba naglasiti da se shodno odredbi* **člana** *123.stav)1 t.7 Krivičnog zakonika Republike Srpske djetetom kao žrtvom krivičnog djela smatra lice koje nije navršilo osamnaest godina života.* ***Na osnovu izjave oštećene utvrđeno je na nesumnjiv način da je optuženi oštećenu fizički zlostavljao kada ne bi uspjela isprositi na način da je tukao, šamarao, pesničio, koristio je policijski pendrek i udarao po nogama od čega je određeno vrijeme trpila štetne posljedice. Dakle, na opisane načine optuženi je pored ozbiljnih prijetnji primjenjivao i fizičku silu kako bi oštećenu tjerao da prosi a što predstavlja kvalifikatornu okolnost kod ovog krivičnog djela propisano članom 146. stav 2 Krivičnog zakonika Republike Srpske i predmetno krivično djelo čini težim u odnosu na njegov osnovni oblik.*** *Napomene radi radnju izvršenja krivičnog djela trgovina djecom iz člana 146. ranije važeće odredbe Krivičnog zakonika Republike Srpske kada je krivično djelo izvršeno u pogledu oblika iskorištavanja ostavljalo je otvorenu definiciju i za druge oblike iskorištavanja osim onih kako su tada propisani zakonom tako da i iskorištavanje radi prosjačenja predstavlja jedan od oblika vršenja ovog krivičnog djela iako tada ovim članom nije bilo decidno propisano.“*

U obrazloženju presude se dalje navodi da: „*optuženi J. S. je krivično djelo trgovina djecom počinio u sticaju sa krivičnim djelom vanbračna zajednica sa djetetom iz člana 184. stav 1 KZ RS jer oštećena nije imala navršenih 16 godina života u vrijeme kada je sa njom zasnovao zakonom zabranjenu vanbračnu zajednicu i to dana 29.11.2018.godine kada je evidentirana prijava njenog nestanka kada je oštećena navodno ‘‘oteta’’. Odredbama člana 36. Porodičnog zakona Republike Srpske (‘‘Službeni glasnik Republike Srpske’’ br.54/02, 41/08, 63/14) propisano je da brak ne može da zaključi lice mlađe od 18 godina, dok izuzetno, iz opravdanih razloga, sud može u vanparničnom postupku dozvoliti zaključenje braka maloljetniku starijem od 16 godina ako utvrdi da je to lice tjelesno i duševno sposobno za vršenje prava i dužnosti koje proizlaze iz braka. Prema navedenoj zakonskoj odredbi postoji apsolutna zakonska zabrana zaključenja braka maloljetniku mlađem od šesnaest godina. Na osnovu izjave oštećene optuženi je po njenom dolasku u B..... L... saznao za godine starosti oštećene i da ima 15 godina. Dakle, iz svega navedenog proizilazi da oštećena nije navršila 16 godina života koliko je potrebno uz posebne zakonske uslove za zasnivanje bračne zajednice slijedom čega proizilazi da optuženi nije smio da zasnuje ni vanbračnu zajednicu sa oštećenom.*

Na osnovu iskaza oštećene koja navodi da njenu majku već drugi dan telefonom nazvao optuženi Lj. S. da se „mire“ očigledno je da je optužena imala saznanja gdje se nalazi njeno dijete tako da je imala obavezu da o tome obavijestiti policiju kojoj je i prijavila njen nestanak. Iako je optužena

A. S. dana 30.11.2018.godine prijavila nadležnoj policijskoj stanici PU M..... da je njena kćerka oteta dana 29.11.2018.godine (dokaz br.18 iz optužnice), očigledno je da optužena nije prijavila da je saznala gdje joj se nalazi kćerka, pa ni to da je dva puta pokušavala da svoju mllj.kćerku izbavi iz kasnije već neželjene zajednice života sa prvooptuženim iako je imala saznanje da ju je optuženi prisiljavao na prošenje, fizički zlostavljao i sprečavao kontakt sa porodicom. Na osnovu materijalnih dokaza i to izvještaja o transakcijama TENFOR-Western Union za optuženog Lj. S. na dan 03.12.2018. godine utvrđeno je da je optužena A. S., kao roditelj oštećene primila novac u iznosu od 1.900,00 KM i time omogućila zasnivanje nedozvoljene vanbračne zajednice između njezine mllj.kćerke koja nije imala navršenih 16 godina sa optuženim J. S. čime su se u njezinim radnjama stekla obilježja krivičnog djela vanbračna zajednica sa djetetom iz člana 184. stav 3 u vezi stava 2 i 1 KZ RS. U pogledu optuženog Lj. S. (dokaz broj 25-izvještaj o transakcijama TENFOR-Western Union) utvrđeno je da je dana 03.12.2018.godine uplatom novca trećeoptuženoj njegovom sinu pomogao da zasnuje nedozvoljenu vanbračnu zajednicu sa djetetom mlađim od šesnaest godina pa su se u njegovim radnjama stekla sva obilježja krivičnog djela vanbračna zajednica sa djetetom iz člana 184. stava 1 KZ RS u vezi sa članom 39.KZ RS."

Dalje se ističe da je sud „*odbio prigovor odbrane optuženih o eventualnom pristanku oštećene i njenoj nekakvoj dobrovoljnosti prilikom izvršenja krivičnih djela jer prema opšteprihvaćenim standardima i stavu sudske prakse pristanak oštećene kao djeteta nije moguć niti se može smatrati valjanim jer se radi o licima koja se s obzirom na svoj uzrast imaju smatrati ranjivom kategorijom zbog njihovog nezrelog psihofizičkog razvoja".*

Rješavajući po žalbama optuženih Vrhovni sud Republike Srpske donosi presudu broj: 11 0 K 026565 22 Kž od 16. 05. 2024. kojom odbija kao neosnovane, žalbu branioca optužene A.S., a i žalbu branioca optuženog Lj.C., dok se u odnosu na optuženog J.C. *djelimično uvažava* žalba *istog branioca, tako da se presuda Okružnog suda u Banjaluci - Posebnog odjeljenja za suzbijanje korupcije, organizovanog i najtežih oblika privrednog kriminala broj 11 0 K 026565 21 K-p od 19.7.2021. godine preinačava u pravnoj ocjeni djela i odluci o kazni, na način da se radnje optuženog J.C. opisane u izreci te presude, pravno kvalifikuju kao krivično djelo – Vanbračna zajednica sa djetetom iz člana 184. stav 1. Krivičnog zakonika Republike Srpske, shodno čemu ga sud na osnovu istog člana a primjenom članova 28, 41. i 52. istog zakonika, osuđuje na kaznu zatvora u trajanju od 8 (osam) mjeseci.*

U obrazloženju presude se navodi:

„Naime, iz izreke pobijane presude a ni njenog obrazloženja, ***ne proizilazi sa kime je taj optuženi trgovao u pogledu oštećene maloljetne LS, sa kojom je zasnovao vanbračnu zajednicu, a za koje djelo je pobijanom***

presudom opravdano i oglašen krivim, a kod činjenice ***da je maloljetna oštećena dobrovoljno, sama došla iz M. u B.L. da zasnuje vanbračnu zajednicu sa tim optuženim, pa tako da se u konkretnom slučaju nesporno i ne radi o njenoj trgovini kao djeteta, radi iskorištavanja ili eksploatacije njenog rada,*** što ***bi predstavljalo obilježje krivičnog djela -Trgovina djecom iz*** člana ***146. stav 2. u vezi stava 1. KZ RS. S tim u vezi se u pomenutoj*** žalbi***, u odnosu na optuženog J.C. osnovano ističe da maloljetna oštećena, nije bila, niti je dopala u zatočeništvo, a niti je imala status iskorištavanja, već je u dogovoru sa tim optuženim dobrovoljno došla da*** živi ***zajedno sa njim u vanbračnoj zajednici, a*** što ***je telefonom potom i javila majci, optuženoj A.S.., nakon*** što ***je bez njenog znanja došla iz M. u B.L. da zasnuje vanbračnu zajednicu sa tim optuženim. Na drugačije odlučivanje, a kod nespornog postojanja te vanbračne zajednice, ne utiče ni to*** što ***je taj optuženi tokom zajedničkog*** života ***sa maloljetnom oštećenom, nju tjerao da prosi, pri*** čemu ***je i njegova majka povremeno prosila sa njom, a*** što ***svakako i nije dokaz o trgovini djecom, već je u tom trenutku predstavljao njihov način*** života***, istina koja nije društveno prihvatljiva, ali koji je kod njih kao pripadnika romske nacionalnosti i bio ustaljen kao vid finansijske pomoći u preživljavanju,*** što ***svakako i nije bio razlog zašto su taj optuženi i maloljetna oštećena stupili u vanbračnu zajednicu, kako se to opravdano i ističe u pomenutoj*** žalbi ***u odnosu na optuženog J.C..***

Stoga, kako u konkretnom slučaju ***i nije bilo „prodaje“ maloljetne oštećene, radi iskorišćavanja ili eksploatacije njenog rada, niti prisilnog braka, u radnjama optuženog J.C. se ne stiču obilježja krivičnog djela - Trgovina djecom iz*** člana ***146. stav 2. u vezi*** *stava 1. KZ RS, pa tako da je u tom dijelu pobijanu presudu, djelimičnim uvažavanjem* žalbe *branioca tog optuženog valjalo preinačiti u pravnoj ocjeni djela, budući da je u pogledu navedenog djela - Trgovina djecom iz* člana *146. stav 2. u vezi stava 1. KZ RS u odnosu na tog optuženog učinjena povreda Krivičnog zakonika iz* člana *312. tačka a) ZKP RS, jer se u radnjama tog optuženog ne stiču obilježja navedenog krivičnog djela.*

S druge strane, kako je taj optuženi kao punoljetno lice, živio *u vanbračnoj zajednici sa maloljetnom oštećenom, koja je u vrijeme zasnivanja te vanbračne zajednice, u kojoj su i stekli jedno dijete, imala manje od 16 godina, tačnije navršenih 15 godina, u radnjama tog optuženog se nesporno i stiču obilježja krivičnog djela - Vanbračna zajednica sa djetetom iz* člana *184. stav 1. KZ RS, a za koje djelo je pobijanom presudom i oglašen krivim.“*

NAPOMENA

U vezi sa prethodno navedenim obrazloženjem drugostepene presude, u kojem se ističe da *„iz izreke pobijane presude a ni njenog obrazloženja, ne proizilazi sa kime je taj optuženi trgovao u pogledu oštećene maloljetne L.S. sa kojom je zasnovao vanvračnu zajednicu“*, suština krivičnog djela trgovine djecom ili trgovine ljudima nije u bukvalnom značenju riječi – trgovina, odnosno, kupovina-prodaja, već u uspostavljanju kontrole nad drugim licem i njegovim životom, nekom radnjom koja je zakonom predviđena, sa ciljem njenog iskorištavnja, a što se može učniti bilo kojom radnjom koja je u zakonskom opisu bića krivičnog djela navedena.

Protiv navedene presude Vrhovnog suda Republike Srpske broj 11 0 K 026565 22 Kž od 16. 05. 2024. , republički javni tužilac je podnio zahtjev za zaštitu zakonitosti. Postupajući po tom zahtjevu, Vrhovni sud Republike Srpske je u vijeću sastavljenom od pet sudija donio presudu broj: 11 0 K 026565 24 Квлз od 21. 03. 2025. . kojom je UVAŽIO zahtjev za zaštitu zakonitosti republičkog javnog tužioca te UTVRDIO da je pravosnažnom presudom Vrhovnog suda Republike Srpske broj 11 0 K 026565 22 Kž od 16. 05. 2024. godine, u korist osuđenog J.C. **učinjena povreda Krivičnog zakonika iz člana 312. tačka g) Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske, u odredbama člana 146. stav 2. u vezi sa stavom 1. Krivičnog zakonika Republike Srpske.**

U obrazloženju presude se navodi:

„U konkretnom slučaju kao osnov pobijanja pravosnažne drugostepene presude Zahtjev označava povredu Krivičnog zakona učinjenu u žalbenom postupku, te obrazlaže da se ta povreda ogleda u tome što je drugostepeni sud u sjednici drugostepenog vijeća izmjenio pravnu kvalifikaciju djela dovodeći time do nesklada između te pravne kvalifikacije i činjeničnog opisa djela u izreci prvostepene presude. Naime, suprotno stavu drugostepenog suda, koji je radnje osuđenog J.C. pravno kvalifikovao kao krivično djelo vanbračne zajednice sa djetetom iz člana 184. stav 1. KZ RS, u Zahtjevu se ističe da radnje opisane u dispozitivu prvostepene presude sadrže sve elemente krivičnog djela trgovine djecom iz člana 146. stav 2. u vezi sa stavom 1. KZ RS. Prema stanovištu republičkog javnog tužioca, za postojanje krivičnog djela iz prethodno citiranog člana KZ RS, potrebno je da su ispunjena bitna obilježja djela koja se odnose na čin držanja djeteta primjenom sile radi iskorištavanja njegovog rada prisilnim prosjačenjem, za koje radnje je osuđeni optužen i oglašen krivim prvostepenom presudom, u kojoj je postojanje navedenih obilježja u izreci jasno opisano i obrazloženo. Pri tome se ističe da pristanak djeteta na bilo koji oblik iskorištavanja ne utiče na postojanje ovog krivičnog

djela, što je izričito propisano odredbom člana 146. stav 8. KZ RS. U konkretnom slučaju, prema navodima Zahtjeva, iz dokaza izvedenih tokom prvostepenog postupka, jasno proizlazi da je osuđeni nesporno maloljetnu oštećenu L. S. držao radi iskorištavanja ili eksploatacije njenog rada, odnosno radi prisiljavanja na prosjačenje, pri tom primjenjujući prema njoj fizičku silu i prinudu. Slijedom navedenog, Zahtjevom se potencira da drugostepeni sud nije, ukoliko je smatrao da činjenično stanje u prvostepenom postupku nepravilno i nepotpuno utvrđeno u pogledu obilježja krivičnog djela iz člana 146. stav 2. u vezi sa stavom 1. KZ RS, ukinuo prvostepenu presudu i predmet vratio na ponovno suđenje, već je povredom Krivičnog zakonika iz člana 312. tačka g) ZKP RS, preinačio prvostepenu presudu tako što je u pogledu djela koje je predmet optužbe primijenio zakon koji se ne može primijeniti.

Zahtjev je osnovan.

Naime, krivično djelo trgovine djecom iz člana 146. stav 1. KZ RS čini ko vrbuje, preveze, prebaci, preda, proda, kupi, posreduje u prodaji, sakriva, drži ili prihvati dijete radi iskorištavanja ili eksploatacije njegovog rada, vršenja krivičnog djela, prostitucije ili drugih oblika seksualnog iskorištavanja, pornografije, prisiljavanje na prosjačenje, služenje, uspostavljanja ropskog ili nekog sličnog odnosa, prisilnog braka, prisilne sterilizacije, nezakonitog usvojenja ili njemu sličnog odnosa, radi oduzimanja organa ili dijelova tijela, radi korišćenja u oružanim snagama ili drugih oblika iskorištavanja. Stavom 2. istog člana inkriminisan je teži oblik ovog djela koji se sastoji u izvršenju osnovnog oblika djela primjenom sile, ozbiljne prijetnje ili drugim oblicima prinude, dovođenjem u zabludu, otmicom, ucjenom, zloupotrebom svog položaja, ovlašćenja ili uticaja, odnosa povjerenja, zavisnosti ili bespomoćnosti, teških prilika drugog, davanjem novca ili druge koristi kako bi se dobio pristanak lica koje ima kontrolu nad drugim licem

Iz spisa predmeta i činjeničnog opisa djela u izreci prvostepene presude u konkretnom slučaju nesporno proizlazi da je osuđeni J.S. maloljetnu oštećenu L.S. primjenom sile, ozbiljne prijetnje te drugim oblicima prinude, držao radi iskorištavanja, odnosno prisiljavanja na prosjačenje , te su na taj način u njegovim radnjama ostvareni svi elementi bića krivičnog djela trgovine djecom iz člana 146. stav 2. u vezi sa stavom 1. KZ RS. Pristanak maloljetne oštećene, kako se u Zahtjevu opravdano ističe, na ovaj niti na bilo koji oblik eksploatacije ne utiče na postojanje krivičnog djela za koje je osuđeni prvostepenom presudom oglašen krivim.

S druge strane, ***bez osnova su argumenti iz obrazloženja presude drugostepenog suda kojima se drugačija pravna ocjena djela nastoji opravdati činjenicom da u konkretnom slučaju nije bilo „prodaje „ maloljetne***

oštećene radi eksploatacije njenog rada niti prisilnog braka, pa da se zbog toga u radnjama optuženog J.C. ne stiču obilježja krivičnog djela trgovina djecom iz člana 146. stav 2. u vezi sa stavom 1. KZ RS za koje je osuđen prvostepenom presudom. Takav oblik radnje, po ocjeni ovog suda, optužnicom nije ni stavljen na teret osuđenom, niti je za taj oblik radnje osuđeni oglašen krivim prvostepenom presudom. Naprotiv, osuđeni S. je prvostepenom presudom oglašen krivim zbog držanja maloljetne oštećene radi eksploatacije njenog rada, odnosno prisiljavanja na prosjačenje, koje djelo je izvršeno primjenom sile, ozbiljne prijetnje, te drugim oblicima prinude. Nadalje, ovaj sud je mišljenja da način života osuđenog i oštećene, kao pripadnika romske populacije, te običajne norme ove populacije, nisu i ne mogu biti osnov koji bi isključivao protivpravnost ponašanja koje se sastoji u prinudnom držanju djece radi iskorištavanja, odnosno prisiljavanja na prosjačenje. Stoga je drugostepeni sud, preinačujući prvostepenu presudu u dijelu koji se odnosi na pravnu ocjenu djela, povrijedio Krivični zakonik u korist optuženog tako što je u pogledu djela koje je predmet optužbe primijenio zakon koji se ne može primijeniti, kada je ocjenio da u radnjama optuženog činjenično opisanim u izreci prvostepene presude nema elemenata krivičnog djela trgovina djecom iz člana 146. stav 2. u vezi sa stavom 1. KZ RS.“

3.2. Prostitucija i drugi oblici seksualnog iskorištavanja

Jedan od oblika eksploatacije djece žrtava trgovine ljudima jeste i iskorištavanje prostitucijom ili drugim oblicima seksualne eksploatacije, kroz snimanje pornografskih scena, sklapanje dječijih, prisilnih, ugovorenih i privremenih brakova uz novčanu ili drugu materijalnu naknadu itd.

Takav primjer krivičnog djela nalazimo u presudi **Okružnog suda u Banjaluci, broj: 11 0 K 020196 18 K od 20. 02. 2019.** godine (potvrđena od strane Vrhovnog suda Republike Srpske broj 11 0 K 020196 19 Kž od 10. 09. 2020.) kojom je optuženi O.M. oglašen krivim za krivično djelo **trgovina maloljetnim licima iz člana 198 b.) stav 1. Krivičnog zakona Republike Srpske**, zato što je “ *U periodu od juna mjeseca 2016. godine, pa do kraja 2016. godine na području Prnjavora seksualno iskorišćavao maloljetnu* oštećenu I. Š. staru 17 (sedamnaest) godina, na način što je doveo u svoju ugostiteljsku radnju „O……e“ *u ulici …… broj … u Prnjavoru, pod izgovorom da će raditi kao konobarica za dnevnicu u iznosu od 20 KM, gdje je ista radila samo jedan dan, nakon čega je koristeći njeno psihičko stanje i postojanje traumatskog stresa u kom se oštećena nalazila, nagovorio je da se bavi prostitucijom, govoreći joj da ima više ljudi, koje je nazivao bibcima, koji bi seksualne odnose sa njom plaćali od 100 do 200 KM, što je oštećena iz straha*

za sebe prihvatila, da bi krajem 2016. godina oštećena odlučila da to više ne radi, tako što je i napustila Prnjavor i preselila se u Banja Luku pa je tako,

1. *neutvrđenog dana u junu ili julu mjesecu 2016. godine, u ugostiteljskoj radnji "Ograde" maloljetnoj* oštećenoj I. *Š., kako bi mu vratila dug u iznosu od 50 KM, tražio da za novac pruži seksualne usluge S. V. zvanom "Krepo" što je iz straha za sebe maloljetna Ivana* Šušković *prihvatila, nakon čega je optuženi svojim vozilom marke „Mercedes", tip 200 E, bijele boje, odvezao oštećenu I. Š. do kuće S. V. zvanog "K….." , koja se nalazi u ulici ……. broj 51 u Prnjavoru, gdje je oštećena navedenom licu pružala seksualne usluge, za koje joj je isti platio novčani iznos od 100 eura, od kog iznosa je oštećena, nakon što je eure razmjenila u marke, iznos od 100 KM dala optuženom;*

2. *neutvrđenog dana, sredinom novembra mjeseca 2016. godine, kontaktirao maloljetnu, oštećenu I. Š. na njen mobilni telefonski broj 066/……. putem "Viber-a" i tražio da odmah dođe u njegov ugostiteljski objekat "O……", te nakon što je oštećena došla upoznao je sa licem M. H. zvani "M." i bez pristanka oštećene rekao joj da tu veče mora otići kod kuće navedenog lica radi pružanja seksualnih usluga, što je iz straha za sebe maloljetna* oštećena I. *Š. prihvatila, nakon čega je optuženi svojim vozilom marke „Mercedes" tip 200 E bijele boje, odvezao oštećenu i M. H. u mjesto Konjuhovci, opština Prnjavor gdje je u kući M. H.* oštećena imala seksualni odnos sa istim, koji joj je poslije seksualnog odnosa dao iznos od 100 KM, koji novac je oštećena dala optuženom nakon što je isti došao po nju svojim automobilom i odvezao je kući.

3. *neutvrđenog dana u novembru mjesecu 2016. godine u svojoj ugostiteljskoj radnji "O……"u Prnjavoru, dogovorio sa licem B.S., utomehaničarom iz Prnjavora, da mu oštećena I. Š. pruža seksualne usluge za novac na ime duga koji je optuženi imao prema navedenom licu za popravku svog automobila marke "Mercedes 124", bijele boje i u toj namjeri više puta je pozivao oštećenu sa svog telefona i sa telefona B.S., što oštećena nije prihvatila, zbog čega je kasnije na traženje optuženog morala istom dati novčani iznos od 100,00 KM.*

Dakle, vrbovao lice mlađe od 18 godina, radi prostitucije ili drugih oblika seksualnog iskorišćavanja.

Čime je počinio krivično djelo trgovina maloljetnim licima iz člana 198 b.) stav 1."

Presudom Okružnog suda u Doboju, broj: 13 0 K 002934 14 K od 06. 08. 2014. , optuženi P.S. je: „*tačno neutvrđenog dana početkom februara mjeseca 2014. godine, u T....., u ugostiteljskom objektu ''E...", upoznao B.*

M., koji je zaposlen kao konobar u kafe baru ''C....''u J....., te odmah nakon upoznavanja rekao M. da on ima tri kćerke, nudeći ga da se upozna sa njima, da bi narednog dana oko 12,00 časova, došao u kafe bar ''C.....''u J....., zajedno sa suprugom G. i maloljetnom kćerkom P. A. rođenom 20.10.1996. godine, kojom prilikom ih je M. častio pićem i na traženje optuženog, istom dao 10,00 KM, da bi 06.02.2014. godine, u telefonskom razgovoru dogovorio sa B. M. da će mu dovesti maloljetnu P. A. radi seksualnog iskorišćavanja, na period od 24,00 sata, za iznos od 400,00 KM, da bi nakon toga optuženi u svojoj kući u B....., navedeno predložio svojoj kćerki A., što je oštećena odbila, rekavši mu da je neće prodavati, da bi optuženi, kako bi iznudio pristanak oštećene i istu zaplašio, oštećenoj oteo mobilni telefon iz ruku, te ga razbio, a potom joj zaprijetio da će dok živi u njegovoj kući raditi ono što joj on kaže, što je oštećena ponovo odbila i zajedno sa majkom G. zatražila pomoć od Đ. V., ne dozvolivši da je optuženi odvede kod B. M., dakle, drugim oblicima prinude ***pokušao vrbovati lice mlađe od 18 godina radi seksualnog iskorišćavanja****,*

čime je izvršio **krivično djelo trgovina maloljetnim licima, iz člana 198 b. stav 2. u vezi sa stavom 1, a u vezi sa članom 20.** Krivičnog zakonika Republike Srpske (''Službeni glasnik RS'' broj 49/03, 108/04, 37/06, 70/06, 73/10, 1/12 i 67/13).“

Navedena presuda predstavlja dobar primjer za optuživanje i suđenje za pokušaj ovog krivičnog djela.

U narednom dijelu su izložene dvije presude kojima su učinioci optuženi i osuđeni za krivično djelo Obljuba sa djetetom mlađim od petnaest godina, i to jedan optuženi kao izvršilac djela, a drugi optuženi, tj. optužena kao pomagač u izvršenju navedenog djela. Međutim, u ovom slučaju postoje svi elemetni krivičnog djela trgovina djecom radi prostitucije ili drugih oblika seksualnog iskorištavanja, o čemu će biti više riječi nakon prezentacije navedenih presuda.

Okružni sud u Banjaluci je donio presudu broj: 11 0 K 026130 20 K od 27. 02. 2020. , kojom je utvrdio da je M. S. rođena 12. 01. 1955. godine, kriva zato što je:

1. *U vremenskom periodu od sredine juna 2019. godine do dana 11.09.2019. godine, na području opštine Š...., umišljajno pomogla S. S. iz Š..... da u više navrata, izvrši obljubu sa djetetom mlađim od petnaest godina, oštećenom M.I, rođenom 07.07.2008. godine, koja je dijete granične inteligencije, koja boluje od oštećenja centralnog nervnog sistema - epilepsije i koja je 42 godine mlađa od S. S. tako što je nagovarala oštećenu da stupa u seksualne veze sa starijim muškar-*

cima, zatim oštećenu upoznala sa S. S., nakon čega je u više navrata, oštećenu dovodila u svoju kuću u mjestu G..... M……, opština Š.... i istu predavala S. S., a kako bi u toj kući S. S. vršio obljubu sa oštećenom, kojom prilikom je S. S. stavljala na raspolaganje prostoriju u toj kući kako bi S. S. u toj prostoriji vršio obljubu sa oštećenom, tako što je svojim polnim organom vršio penetraciju u polni organ oštećene, dok je M. S. bila u drugoj prostoriji, te je u jednom navratu dok je u istoj kući ležala u krevetu sa S. S., nagovorila oštećenu dijete M.I. da legne sa njima u krevet, pa kada je oštećena legla sa njima u isti krevet, M. S. je ustala iz kreveta i otišla u drugu prostoriju, a nakon toga S. S. je vršio obljubu sa oštećenom, te je u namjeri da S. S. omogući da bez znanja roditelja oštećene, ostvaruje kontakte putem telefona sa oštećenom, majci oštećene M. M. rekla da oštećenoj želi da pokloni mobilni telefon i da oštećena treba da izađe ispred zgrade u kojoj stanuje da preuzme taj mobilni telefon, nakon čega je S. S., ispred zgrade u kojoj oštećena stanuje, u Š..... u Ulici G..... P……, oštećenoj djetetu M.I. predao mobilni telefon i SIM karticu sa telefonskim brojem 065……, da bi nakon toga putem tog mobilnog telefona i telefonskog broja u više navrata ostvarivao komunikaciju sa oštećenom, bez znanja njenih roditelja;

dakle, umišljajno pomogla drugom da iskorišćavanjem duševne poremećenosti djeteta, znajući da postoji velika nesrazmjera u zrelosti i uzrastu između njega i žrtve, izvrši obljubu sa djetetom mlađim od petnaest godina;

čime je izvršila krivično djelo obljuba sa djetetom mlađim od petnaest godina u pomaganju iz člana 172 stav 3 u vezi sa stavom 1 Krivičnog zakonika Republike Srpske u vezi sa članom 39 istog zakona.

Prilikom obrazlaganja vinosti optužene, koja je sklopila sporazum o priznanju krivice, sud ističe da se „*umišljaj optužene sastoji se u svijesti da iskorišćavanjem duševne poremećenosti djeteta,* ***svoje mldb. unuke starosti 11 godina, dijete granične inteligencije, koja boluje od oštećenja centralnog nervnog sistema - epilepsije****, znajući da postoji velika nesrazmjera u zrelosti i uzrastu između S.S. /42. godine stariji od žrtve/, pomaže istom da izvrši obljubu sa djetetom mlađim od petnaest godina,* ***nagovarajuću svoju unuku- oštećenu da stupi u seksualne veze sa starijim muškarcima, upoznajući je sa S. , dovodeći je više puta u svoju kuću u Gornje Muj- džiće i predajući je S. da bi on vršio obljubu sa oštećenom“***

Radnje opisane u izreci presude predstavljaju radnje vrbovanja, predaje, držanja ili prihvatanja djeteta radi iskorištavnja putem drugih oblika seksualnog iskorištavanja. S obzirom na to da se radi o djetetu žrtvi koje

je starosti 11 godina, granične inteligencije, koja boluje od epilepsije, moglo se postaviti i pitanje, da li u takvom slučaju postoji zloupotreba stanja bespomoćnosti kao kvalifikatorne okolnosti krivičnog djela Trgovine djecom?

Presudom broj: 11 0 K 025311 19 K od 20. 02. 2020. . Okružni sud u Banjaluci je utvrdio da je S.S. rođen 1966. godine kriv „što je : *U vremenskom periodu od sredine juna 2019. godine do dana 11.09.2019. godine, u Š……, u mjestu G….. M……, u kući vlasništvo M. S., te u putničkom automobilu „Audi" registarske oznake ……., koji je koristio, kao i na drugim lokacijama na području opštine Š...., iako je znao da postoji velika očigledna nesrazmjera u zrelosti i uzrastu između njega i oštećene M.I, u namjeri zadovoljenja svog polnog nagona, u više navrata, izvršio obljubu sa djetetom mlađim od petnaest godina - oštećenom M.I, rođenom 07.07.2008. godine, koja je dijete granične inteligencije, koja boluje od oštećenja centralnog nervnog sistema - epilepsije i četrdeset dvije godine je mlađa od njega, tako što je svojim polnim organom vršio penetraciju u polni organ i u usta oštećene;*

dakle, znajući da postoji velika nesrazmjera u zrelosti i uzrastu između njega i žrtve, iskorišćavanjem duševne poremećenosti dijeteta, izvršio obljubu sa dijetetom mlađim od petnaest godina;

čime je izvršio krivično djelo obljuba sa djetetom mlađim od petnaest godina iz člana 172 stav 3 u vezi sa stavom 1 Krivičnog zakonika Republike Srpske, "

U izreci presude se ne navode činjenice vezane za okolnosti dovođenja djeteta od strane njene bake opuženom kako bi optuženi izvršio obljubu, niti se navode ostale okolnosti ovog događaja koje nesporno povezuju radnje iz prethodno navedene presude i radnje iz ove presude u jednu krivičnopravnu cjelinu, koja ima sva obilježja krivičnog djela trgovine djecom. Naime, iz prethodne presude kojom je M.Š. osuđena za pomaganje u krivičnom djelu Obljuba sa djetetom mlađim od 15 godina proizilazi da je M.Š. preduzimala radnje vrbovanja, koje su prethodile činu obljube sa djetetom, tj. činu seksualnog iskorištavanja djeteta, jer dijete uzrasta od 11 godina, granične inteligencije nema psihofizičke karakateristike potrebne za odlučivanje u sferi svoje seksualnosti i može biti samo predmet seksualnog iskorištavanja. Imajući u vidu da je baka oštećene djevojčice nagovarala djevojčicu da vrši obljubu sa osuđenim u ovoj presudi te da je ona odvodila žrtvu i predavala je osuđenom u cilju zadovoljavanja njegovog seksualnog nagona, opravdano bi bilo, a i pravno korektno, da je u ovom događaju podignuta optužnica protiv M.Š. za trgovinu djecom iz člana 146. stav 1. ili 2. a protiv S.S. optužnica za krivično djelo trgovine djecom iz člana 146. stav 3. u sticaju sa krivičnim djelom Obljuba sa djetetom mlađim od 15 godina iz člana 172. stav 3. KZ RS. Ovo zbog toga što je optuženi S.S.

znao ili mogao da zna da je oštećena žrtva, jer je znao da baka vrbuje unuku koristeći njen nedovoljan psihofizički razvoj i stanje bespomoćnosti, a možda i straha zbog fizičke prinude koju je baka prema njoj vršila u prethodnom periodu (a za koje je osuđena za krivično djelo Nasilje u porodici ili porodičnoj zajednici), da ju dovodi i predaje optuženom kako bi je on seksualno iskorištavao. Na taj način bi se obuhvatila sva kriminalna količina ovog događaja.

Postojanje sticaja između krivičnog djela trgovine ljudima, odnosno djecom i krivičnog djela obljube sa djetetom pojavilo se u sudskoj praksi Republike Srbije te je u vezi sa tim **Apelacioni sud u Beogradu u presudi broj Kž1 1080/20 od 08. 02. 2021. , postupajući po** žalbama na presudu Višeg suda u Smederevu K 33/17 od 25. 08. 2020., u obrazloženju iste naveo:" *pravilno je prvostepeni sud odlučne činjenice da su okrivljeni AA i AA4 u spornom periodu, po prethodnom zajedničkom dogovoru, zloupotrebom odnosa zavisnosti roditelja i ćerke, a na ime vraćanja novčane pozajmice prema okrivljenima AA1 i AA2 predavali svoju maloletnu ćerku oštećenu SS u cilju prostitucije, tako što su joj naredili da sa njima ima seksualne odnose, što je ona u više navrata i činila, na način bliže opisan u izreci presude, utvrdio na osnovu odbrana okrivljenih AA i AA4 datih prilikom saslušanja u predistražnom i istražnom postupku, kada su priznali izvršenje krivičnog dela koje im se stavlja na teret, detaljno opisujući na koji način su tokom 2014. godine u dogovoru predavali u cilju prostitucije svoju ćerku maloletnu* oštećenu SS okrivljenima AA1 i AA2 radi namirenja dugova koje su imali prema tim licima, kao i da je okrivljeni AA tokom 2015. i 2016. godine, za *vreme boravka u Beogradu, maloletnu* oštećenu više puta vodio na Plavi most kako bi muškarcima pružala seksualne usluge za novčanu naknadu od po 1.000,00 dinara, koju je okrivljeni uzimao oštećenoj"……

.. „*Osim toga, i po mišljenju ovog suda, priznanje okrivljenih potvrđeno je i odbranom okrivljenog AA1 datom prilikom saslušanja pred ovlašćenim radnicima policije i pred zamenikom Višeg javnog tužioca u Smederevu, kada je potvrdio da je prihvatio predlog okrivljenih AA i AA4 da radi otpisa duga ima seksualne odnose sa njihovom ćerkom SS koja je tada imala 13 godina, ističući da su seksualne odnose imali sedam – osam puta,…"*

Raspravljajući o međusobnom odnosu krivičnog djela trgovine ljudima i obljube sa djetetom u obrazloženju ove odluke, Apelacioni sud ističe: „*Kad je u pitanju oslobađajući deo presude u odnosu na okrivljene AA1 i AA2, prvostepeni sud je u obrazloženju presude naveo da se radi o* ***prividnom idealnom sticaju i da radnje koje su preduzimali okrivljeni prema oštećenoj SS mogu da se podvedu isključivo pod zakonsku inkriminaciju produženog krivičnog dela obljuba sa detetom iz člana 180 stav 1 u vezi člana 61 KZ, te da su tim radnjama konzumirane i radnje krivičnog dela trgovina ljudi-***

ma iz člana 388 stav 9 u vezi stava 8 KZ, iz razloga što je radnja krivičnog dela trgovina ljudima određena kao iskorišćavanje položaja drugog radi seksualne eksploatacije koja može da podrazumeva veoma širok krug radnji, to jest krug radnji koje ne moraju da obuhvate obljubu. Po stanovištu suda, obljuba ili sa njom izjednačen čin predstavljaju takve radnje kojima se najflagrantnije krše polne slobode nekog lica, nezavisno od toga da li se vrše sa pristankom ili bez pristanka pasivnog subjekta, zbog čega je i sam zakonodavac predvideo strožu krivičnu sankciju za krivično delo obljuba sa detetom u odnosu na krivično delo trgovine ljudima, pa da je, samim tim, kroz izvršenje krivičnog dela obljuba konzumirano krivično delo trgovina ljudima, na osnovu čega je sud zaključio da nije dokazano da u radnjama okrivljenog stoje obeležja i krivičnog dela trgovine ljudima i iz tog razloga ih je oslobodio od optužbe za navedeno krivično delo…….

Međutim, po mišljenju Apelacionog suda u Beogradu, izreka prvostepene presude je u odnosu na okrivljene AA1 i AA2 protivrečna sama sebi, s obzirom da iz činjeničnog opisa radnji produženog krivičnog dela obljuba sa detetom iz člana 180. stav 1. KZ u vezi člana 61. KZ, za koje su okrivljeni oglašeni krivim, i krivičnog dela trgovina ljudima iz člana 388. stav 9. u vezi stava 8. KZ, za koje su oslobođeni od optužbe, proizlazi da su okrivljeni za iste inkriminisane radnje koje predstavljaju obljubu, odnosno sa njom izjednačen čin, izvršene prema maloletnoj oštećenoj, i oglašeni krivim i oslobođeni od optužbe.

S tim u vezi, osnovano se žalbom tužioca ističe da su potpuno nejasni razlozi prvostepene presude kojima sud obrazlaže svoj stav da se u konkretnom slučaju radi o prividnom idealnom sticaju i da se radnje koje su preduzimali okrivljeni prema oštećenoj mogu podvesti isključivo pod zakonsku inkriminaciju produženog krivičnog dela obljuba sa detetom iz člana 180. stav 1. u vezi člana 61. KZ, a da su tim radnjama konzumirane i radnje krivičnog dela trgovina ljudima iz člana 388. stav 9. u vezi člana 8. KZ, zbog čega se zaključak prvostepenog suda da nije dokazano da u radnjama okrivljenih AA1 i AA2 stoje i obeležja krivičnog dela trgovina ljudima iz člana 388. stav 9. u vezi stava 8. KZ za sada ne može prihvatiti.

Naime, imajući na umu da u smislu člana 60. KZ idealni sticaj postoji kada jedan učinilac jednom radnjom učini više krivičnih dela za koja mu se istovremeno sudi, a da prividni idealni sticaj u slučaju konsumpcije podrazumeva da biće jednog krivičnog dela u potpunosti obuhvata biće nekog drugog krivičnog dela, kao i zakonska obeležja bića krivičnih dela obljuba sa detetom iz člana 180. stav 1. KZ i trgovina ljudima iz člana 388. stav 9. u vezi stava 8. KZ, nejasan je zaključak prvostepenog da se ne može raditi o dva odvojena krivična dela, imajući u vidu da biće predmetnog oblika krivičnog dela trgovina ljudima delom nije obuhvaćeno bićem kri-

vičnog dela obljuba sa detetom, s obzirom da kod obljube nije predviđeno da krivično delo čini lice koje zna ili je moglo znati da je reč o žrtvi trgovine ljudima, pa iskorišćava njen položaj radi seksualne eksploatacije".

I u presudi **Apelacionog suda u Beogradu broj:Kž1 671/24 od 01. 10. 2024**. godine se potvrđuje presuda Višeg suda u Smederevu K.br. 10/21 od 22. 01. 2024. kojom je, između ostalih, okrivljeni BB oglašen krivim zbog izvršenja produženog krivičnog djela obljuba sa djetetom iz člana 180. stav 1. KZ u vezi člana 61. KZ u sticaju sa krivičnim djelom trgovina ljudima iz člana 388. stav 9. u vezi sa stavom 8. KZ. **S tim u vezi , ovaj sud ističe: „***Imajući u vidu da je okrivljeni BB, dug prema ocu oštećene, namirio na taj način što je sa oštećenom imao analni odnos, pri čemu je znao da je ista maloletna, odnosno bilo mu je poznato da je oštećena žrtva trgovine ljudima i da je ostvarujući intimne odnose sa njom, ona zapravo seksualno eksploatisana."*

U predmetu The State of Israel v. Teddy Ness (2015)[62] **– Israel** radi se o drugim oblicima seksualnog iskorištavanja djeteta žrtve trgovine ljudima. Naime, okrivljeni koji je izraelski državljanin je upoznao majku i njenu desetogodišnju kćerku koje su živjele u Gruziji, putem interneta. Okrivljeni je nastavio u online odnosima s majkom, kao i kasnije po dolasku u Gruziju, gdje ju je upoznao i kćerku, kupovao djetetu poklone, izlazio s njima i slao im novac iz Izraela. Kasnije, prema optužnici, optuženi je stigao u hotel u Tbilisiju i pozvao majku i kćerku da mu se pridruže. **Okrivljeni i majka su postigli dogovor prema kojem** će **joj on plaćati mjesečnu ratu od 100 dolara, a zauzvrat će mu ona dozvoliti da koristi tijelo njene kćerke za proizvodnju pornografskog materijala i vršenje seksualnih radnji**.

Prema ovom sporazumu, u dva slučaja, optuženi je došao u hotel u Tbilisiju, a majka je tamo dovela kćerku. **U hotelskoj sobi, optuženi je fotografisao maloljetnicu opscenim fotografijama i seksualno je zlostavljao, uključujući djelomičnu penetraciju, dok je vizuelno snimao radnje nekoliko kamera koje su pripadale njemu i majci.**

Optuženi je majci dao kameru i laptop kako bi mogla praviti pedofilske fotografije maloljetnika po njegovoj volji. Majka je slala fotografije optuženom putem e-maila, a on joj je plaćao. Kasnije je optuženi objavio i prodavao fotografije i filmove. Osim toga, optuženi je posjedovao mnoge druge opscene materijale drugih maloljetnika, koje je također objavio.

Žrtva je bila djevojčica od 10 godina.

[62] Dostupno na UNODC bazi podataka (https://sherloc.unodc.org/cld/case-law-doc/traffickingpersonscrimetype/isr/2015/the_state_of_israel_v._teddy_ness.html?lng=en&tmpl=sherloc, pristupljeno 25.09. 2025.).

4. ZAKLJUČAK

Iz prethodno prikazanih slučajeva je vidljivo da nakon više od 20 godina postojanja krivičnog djela trgovine ljudima u zakonodavstvu Bosne i Hercegovine, još uvijek postoje značajne nedoumice i nesnalaženja u primjeni ove inkriminacije. Takva situacija je posljedica nerazumijevanja suštine i prirode ove problematike, ali i nedovoljno razvijene i neujednačene sudske prakse. Navedena konstatacija posebno dolazi do izražaja u slučajevima u kojima su pojedini učesnici u istom događaju, pred istim sudom, na osnovu sporazuma o priznanju krivice, osuđeni za krivično djelo Međunarodna trgovina ljudima, dok su ostali učesnici oslobođeni optužbe za ovo djelo jer je sud, nakon provedenog krivičnog postupka, smatrao da tužilaštvo nije, van razumne sumnje dokazalo da su izvršili krivično djelo te je u skladu sa principom *in dubio pro reo* optužene oslobodio od kazne. Isto tako, treba reći da je u sudskoj praksi Republike Srpske, zbog pogrešnog tumačenja krivičnog djela Trgovine djecom, Vrhovni sud Republike Srpske uvažio zahtjev za zaštitu zakonitosti koji je uložio Republički javni tužilac zbog povrede Krivičnog zakonika koja se u suštini svodi na pogrešno tumačenje krivičnog djela Trgovine djecom od strane vijeća Vrhovnog suda koje je postupalo kao drugostepeni sud. Navedeno potvrđuje tezu iznesenu na početku, tj. da još uvijek postoje značajne nedoumice i nasnalaženja u primjeni ove inkriminacije i to ne samo od strane prvostepenih sudova, već, kako smo naveli, i od strane sudija sudova najviše instance.

Za razliku od sudske prakse koja je postojala do 2015. godine, a koja je bila predmet razmatranja u publikaciji objavljenoj 2015. godine, u periodu nakon tog nema mnogo presuda kojima se optuženi kažnjavaju za Međunarodnu trgovinu ljudima u cilju seksualne eksploatacije žrtve. U slučajevima u kojima se radi o navođenju ili vrbovanju na prostituciju se uglavnom primjenjuje inkriminacija Međunarodno navođenje na prostituciju, iako u nekim slučajevima postoje elementi trgovine ljudima, a koje tužilaštvo nije u dovoljnoj mjeri ispitalo. Tako npr. ostaje nepoznata činjenica zašto neka žrtva dolazi u BiH da se bavi prostitucijom, da li se zbog tih razloga može smatrati da se nalazi u teškom stanju ili stanju bespomoćnosti koje je iskorišteno za navođenje na prostituciju i slično.

U sudskoj praksi entitetskih sudova primijećeno je postojanje različitog postupanja u slučajevima u kojima se kao učinioci djela javljaju roditelji ili očuh, odnosno maćeha djeteta žrtve trgovine ljudima. Jedan dio sudske prakse, prilikom pravne kvalifikacije takvih situacija, primjenjuje krivično djelo Zapuštanje i zlostavljanje maloljetnika, dajući pri tome primat međusobnom odnosu učinioca i žrtve, dok drugi primjenjuju krivično djelo Trgo-

vine maloljetnim licem, odnosno djecom. U takvim slučajevima međusobni odnos između učinioca i žrtve nema značaja za pravnu kvalifikaciju djela, jer krivično djelo trgovine djecom može izvršiti bilo ko (zakonodavac nije isključito primjenu ove inkriminacije u odnosu na roditelje). U tekstu ove publikacije navedena je presuda u kojoj se navode kriterijumi za razlikovanje ovih djela smatrajući da je dobar primjer za pravilnu pravnu kvalifikaciju djela.

Međutim, kao i u ranijoj sudskoj praksi, i ova analiza sudske prakse je pokazala da nema slučajeva kažnjavanja korisnika usluga žrtava trgovine ljudima, iako se u činjeničnom opisu djela navode kao korisnici usluga žrtve. Neformalno, obrazloženje takve situacije jeste da se oni ne procesuiraju kako bi svjedočili u korist optužbe. Ponekad je teško, gotovo nemoguće dokazati ovo krivično djelo bez njihovog svjedočenja, ali isto tako je, bar u onim slučajevima u kojima se pojavljuje više korisnika usluga žrtava trgovine ljudima, moguće procesuirati neke od njih. Kažnjavanjem korisnika usluga žrtava trgovine ljudima, postigao bi se veći učinak na polju generalne prevencije, jer bi time svim budućim korisnicima usluga žrtava trgovine ljudima stavili do znanja da vrše krivično djelo za koje će biti adekvatno kažnjeni. U publikaciji je naveden primjer u kojem se radi o klasičnom primjeru trgovine djecom radi seksualnog iskorištavanja koje je pravno kvalifikovano kao Obljuba sa djetetom mlađim od 15 godina, a konkretno se radi o korisniku seksualnih usluga djeteta žrtve trgovine djecom.

Pored navođenja primjera dobre i loše sudske prakse u publikaciji su otvorena i pitanja primjene instituta sticaja ovog i nekih drugih krivičnih djela te su navedene sudske presude u kojima je ovaj institut primijenjen. Navedena sudska praksa bi mogla biti polazna osnova za pravilnije tumačenje i primjenu krivičnih djela Trgovine ljudima i Trgovine djecom.

DODATAK I:

TRGOVINA LJUDIMA U KRIVIČNIM ZAKONIMA U BIH

Krivični zakon BiH	Krivični zakon FBiH
Međunarodna trgovina ljudima **Član 186.** (1) Ko upotrebom sile ili prijetnjom upotrebe sile ili drugim oblicima prinude, otmicom, prevarom ili obmanom, zloupotrebom ovlašćenja ili uticaja ili položaja bespomoćnosti ili davanjem ili primanjem isplata ili drugih koristi kako bi privolio lice koje ima kontrolu nad drugim licem, vrbuje, preveze, preda, sakrije ili primi lice u svrhu iskorišćavanja tog lica u državi u kojoj to lice nema prebivalište ili čiji nije državljanin, kazniće se kaznom zatvora od najmanje pet godina. (2) Ko vrbuje, navodi, preveze, preda, sakrije ili primi lice koje nije navršilo 18 godina života u svrhu iskorišćavanja prostitucijom ili drugim oblikom seksualnog iskorišćavanja, prisilnim radom ili uslugama, ropstvom ili njemu sličnim odnosom, služenjem, odstranjivanjem dijelova ljudskog tijela ili u svrhu kakvog drugog iskorišćavanja, u državi u kojoj to lice nema prebivalište ili čiji nije državljanin, kazniće se kaznom zatvora od najmanje deset godina. (3) Ako je krivično djelo iz st. (1) i (2) ovog člana izvršilo službeno lice prilikom vršenja službene dužnosti, počinilac će se kazniti kaznom zatvora od najmanje deset godina. (4) Ko krivotvori, pribavi ili izda putnu ili ličnu ispravu ili koristi, zadržava, oduzima, mijenja, oštećuje, uništava putnu ili ličnu ispravu drugog lica u svrhu omogućavanja međunarodne trgovine ljudima, kazniće se kaznom zatvora u trajanju od jedne do pet godina. (5) Ko koristi usluge žrtve međunarodne trgovine ljudima, kazniće se kaznom zatvora u trajanju od šest mjeseci do pet godina. (6) Ako su izvršenjem krivičnog djela iz st. (1) i (2) ovog člana prouzrokovani teže narušavanje zdravlja, teška tjelesna povreda ili smrt lica iz st. (1) i (2) ovog člana, počinilac će se kazniti kaznom zatvora od najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora. (7) Iskorišćavanje u smislu stava (1) ovog člana podrazumijeva: prostituciju drugog lica ili druge oblike seksualnog iskorišćavanja, prisilni rad ili usluge, ropstvo ili njemu sličan odnos, služenje, odstranjivanje dijelova ljudskog tijela ili kakvo drugo iskorišćavanje. (8) Predmeti, prevozna sredstva i objekti upotrijebljeni za izvršenje djela biće oduzeti. (9) Na postojanje krivičnog djela međunarodne trgovine ljudima bez uticaja je okolnost da li je lice koje je žrtva međunarodne trgovine ljudima pristalo na iskorišćavanje. (10) Protiv žrtve međunarodne trgovine ljudima koju je počinilac krivičnog djela prisilio da učestvuje u izvršenju drugog krivičnog djela neće se voditi krivični postupak, ako je takvo njeno postupanje bilo neposredna posljedica njenog statusa žrtve međunarodne trgovine ljudima.	**Trgovina ljudima** **Član 210a** (1) Ko upotrebom sile ili prijetnjom upotrebe sile ili drugim oblicima prinude, otmicom, prevarom ili obmanom, zloupotrebom vlasti ili uticaja ili položaja bespomoćnosti ili davanjem ili primanjem isplata ili drugih koristi kako bi privolio osobu koja ima kontrolu nad drugom osobom vrbuje, preveze, preda, sakrije ili primi osobu u svrhu iskorištavanja te osobe, bit će kažnjen kaznom zatvora najmanje pet godina. (2) Ko vrbuje, navodi, preveze, preda, sakrije ili primi osobu koja nije navršila 18 godina života u svrhu iskorištavanja prostitucijom ili drugim oblikom seksualnog iskorištavanja, prisilnim radom ili uslugama, prisilnim prosjačenjem, ropstvom ili njemu sličnim odnosom, služenjem, odstranjivanjem dijelova ljudskog tijela ili kakvim drugim iskorištavanjem, bit će kažnjen kaznom zatvora najmanje 10 godina. (3) Iskorištavanje, u smislu ovog člana, podrazumijeva: prostituciju druge osobe ili druge oblike seksualnog iskorištavanja, prisilni rad ili usluge, prisilno prosjačenje, ropstvo ili njemu sličan odnos, služenje, odstranjivanje dijelova ljudskog tijela ili kakvo drugo iskorištavanje. (4) Ako je krivično djelo iz st. (1) i (2) ovog člana učinila službena osoba prilikom obavljanja službene dužnosti, učinitelj će biti kažnjen kaznom zatvora od najmanje 10 godina. (5) Ko krivotvori, pribavi ili izda putnu ili ličnu ispravu ili koristi, zadržava, oduzima, mijenja, oštećuje, uništava putnu ili ličnu ispravu druge osobe u svrhu omogućavanja trgovine ljudima, bit će kažnjen kaznom zatvora od jedne do pet godina. (6) Ko koristi usluge žrtve trgovine ljudima bit će kažnjen kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina. (7) Ako je učinjenjem krivičnog djela iz st. (1) i (2) ovog člana prouzrokovano teže narušenje zdravlja, teška tjelesna povreda ili smrt osoba iz st. (1) i (2) ovog člana, učinitelj će biti kažnjen kaznom zatvora najmanje 10 godina ili kaznom dugotrajnog zatvora. (8) Predmeti, prijevozna sredstva i objekti upotrijebljeni za učinjenje djela će se oduzeti. (9) Na postojanje krivičnog djela trgovine ljudima bez uticaja je okolnost da li je osoba koja je žrtva trgovine ljudima pristala na iskorištavanje. (10) Protiv žrtve trgovine ljudima koja je bila prisiljena od strane učinitelja krivičnog djela učestvovati u izvršenju drugog krivičnog djela, neće se voditi krivični postupak ako je takvo njeno postupanje bilo neposredna posljedica njenog statusa žrtve trgovine ljudima.

Krivični zakonik RS	Krivični zakon BDBiH
Trgovina ljudima **Član 145** (1) Ko silom, prijetnjom ili drugim oblicima prinude, otmicom, prevarom ili obmanom, zloupotrebom ovlaštenja ili uticaja, odnosa povjerenja, zavisnosti ili bespomoćnosti, teških prilika drugog lica, davanjem ili primanjem novca ili druge koristi kako bi se dobio pristanak lica koje ima kontrolu nad drugim licem, vrbuje, preveze, prebaci, preda, proda, kupi, posreduje u prodaji, sakrije, primi ili drži drugo lice, a u cilju iskorištavanja ili eksploatacije njegovog rada, vršenja krivičnog djela, prostitucije, korištenja u pornografske svrhe, ili drugog oblika seksualnog iskorišćavanja, prisiljavanja na prosjačenje, služenje, uspostavljanja ropskog ili nekog sličnog odnosa, prisilnog braka, prisilne sterilizacije, radi oduzimanja organa ili dijelova tijela, radi korištenja u oružanim snagama ili drugih oblika iskorištavanja, kazniće se kaznom zatvora od tri do dvadeset godina. (2) Ko oduzme, zadržava, falsifikuje ili uništi lične identifikacione isprave radi vršenja djela iz stava 1. ovog člana, kazniće se kaznom zatvora od dvije do dvanaest godina. (3) Ako je djelo iz st. 1. i 2. ovog člana izvršeno u sastavu organizovane kriminalne grupe, učinilac će se kazniti kaznom zatvora od pet do dvadeset godina. (4) Ko koristi ili omogući drugom korištenje seksualnih usluga ili drugih vidova eksploatacije, a bio je svjestan da je riječ o žrtvi trgovine ljudima, kazniće se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina. (5) Ako djelo iz st. 1, 2, 3. i 4. ovog člana izvrši službeno lice u vršenju službe, kazniće se kaznom zatvora najmanje osam godina. (6) Ako je usljed djela iz st. 1. i 3. ovog člana nastupila teška tjelesna povreda, teško narušavanje zdravlja ili smrt jednog ili više lica, učinilac će se kazniti kaznom zatvora najmanje deset godina. (7) Pristanak žrtve na bilo koji oblik iskorištavanja iz stava 1. ovog člana ne utiče na postojanje krivičnog djela trgovine ljudima. (8) Predmeti, prevozna sredstva i objekti korišteni za izvršenje djela iz ovog člana oduzeće se. (9) Protiv žrtve trgovine ljudima koju je učinilac krivičnog djela prinudio da učestvuje u izvršenju drugog krivičnog djela, neće se voditi krivični postupak ako je takvo postupanje bilo neposredna posljedica njenog statusa žrtve trgovine ljudima.	**Trgovina ljudima** **Član 207a** 1) Ko silom ili prijetnjom upotrebe sile ili drugim oblicima prinude, otmicom, prevarom ili obmanom, zloupotrebom ovlaštenja ili uticaja ili položaja bespomoćnosti ili davanjem ili primanjem isplata ili drugih koristi kako bi privolio lice koje ima kontrolu nad drugim licem, vrbuje, preveze, prebaci, preda, proda, kupi, posreduje u prodaji, sakrije, primi ili drži drugo lice ili razmjenjuje ili prenosi nadzor nad licem u svrhu iskorištavanja ili eksploatacije njegovog rada i usluga putem prisilnog rada, vršenja krivičnog djela, prostitucije, korištenja u pornografske svrhe, ili drugog oblika seksualnog iskorištavanja, prisiljavanja na prosjačenje, služenje, uspostavljanja ropskog ili nekog sličnog odnosa, sklapanja prisilnog ili ugovorenog braka, prisilne sterilizacije, prisilne trudnoće ili vještačke oplodnje, radi oduzimanja organa ili dijelova tijela, radi korištenja u oružanim sukobima ili drugih oblika iskorištavanja, kaznit će se kaznom zatvora od najmanje pet godina. (2) Ako je krivično djelo iz stavova 1 ovog člana izvršilo službeno lice prilikom obavljanja službene dužnosti, počinilac će se kazniti kaznom zatvora od najmanje deset godina. (3) Ko krivotvori, pribavi ili izda putnu ili ličnu ispravu ili koristi, zadržava, oduzima, mijenja, oštećuje, uništava putnu ili ličnu ispravu drugog lica u svrhu omogućavanja trgovine ljudima kaznit će se kaznom zatvora od jedne do pet godina. (4) Ko koristi usluge žrtve trgovine ljudima kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina. (5) Ako je izvršenjem krivičnog djela iz stavova 1 ovog člana prouzrokovano teže narušenje zdravlja, teška tjelesna povreda ili smrt lica iz stavova 1 i 2 ovog člana, počinilac će se kazniti kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora. (6) Predmeti, prijevozna sredstva i objekti upotrijebljeni za izvršenje djela će se oduzeti. (7) Na postojanje krivičnog djela trgovine ljudima bez uticaja je okolnost da li je lice koje je žrtva trgovine ljudima pristalo na iskorištavanje. (8) Protiv žrtve trgovine ljudima koja je bila prisiljena, od strane izvršioca krivičnog djela, učestvovati u izvršenju drugog krivičnog djela neće se voditi krivični postupak ako je takvo njeno postupanje bilo neposredna posljedica njenog statusa žrtve trgovine ljudima.

Trgovina djecom Član 146	Trgovina djecom Član 207b
(1) Ko vrbuje, preveze, prebaci, preda, proda, kupi, posreduje u prodaji, sakriva, drži ili prihvati dijete radi iskorištavanja ili eksploatacije njegovog rada, vršenja krivičnog djela, prostitucije ili drugih oblika seksualnog iskorištavanja, pornografije, prisiljavanje na prosjačenje, služenje, uspostavljanja ropskog ili nekog sličnog odnosa, prisilnog braka, prisilne sterilizacije, nezakonitog usvojenja ili njemu sličnog odnosa, radi oduzimanja organa ili dijelova tijela, radi korištenja u oružanim snagama ili drugih oblika iskorištavanja, kazniće se kaznom zatvora od pet do dvadeset godina.	(1) Ko vrbuje, preveze, prebaci, preda, proda, kupi, posreduje u prodaji, sakriva, drži ili prihvati dijete radi iskorištavanja ili eksploatacije njegovog rada, vršenja krivičnog djela, prostitucije ili drugih oblika seksualnog iskorištavanja, pornografije, prisiljavanje na prosjačenje, služenje, uspostavljanja ropskog ili nekog sličnog odnosa, prisilnog ili ugovorenog braka, prisilne sterilizacije, prisilne trudnoće, nezakonitog usvojenja ili njemu sličnog odnosa, radi oduzimanja organa ili dijelova tijela, radi korištenja u oružanim snagama ili drugih oblika iskorištavanja, kaznit će se kaznom zatvora od najmanje deset godina.
(2) Ko djelo iz stava 1. ovog člana izvrši primjenom sile, ozbiljne prijetnje ili drugim oblicima prinude, dovođenjem u zabludu, otmicom, ucjenom, zloupotrebom svog položaja, ovlašćenja ili uticaja, odnosa povjerenja, zavisnosti ili bespomoćnosti, teških prilika drugog, davanjem novca ili druge koristi kako bi se dobio pristanak lica koje ima kontrolu nad drugim licem, kazniće se kaznom zatvora najmanje osam godina.	(2) Ko djelo iz stava 1 ovog člana učini primjenom sile, ozbiljne prijetnje ili drugim oblicima prinude, dovođenjem u zabludu, otmicom, ucjenom, zloupotrebom svog položaja, ovlaštenja ili uticaja, odnosa povjerenja, zavisnosti ili bespomoćnosti, teških prilika drugog, davanjem novca ili druge koristi kako bi se dobio pristanak lica koje ima kontrolu nad drugim licem, kaznit će se kaznom zatvora najmanje 12 godina.
(3) Ko koristi ili omogući drugom korištenje seksualnih usluga ili drugih vidova eksploatacije djeteta, a bio je svjestan da je riječ o žrtvi trgovine ljudima, kazniće se kaznom zatvora od pet do dvadeset godina.	(3) Ko koristi ili omogući drugom korištenje seksualnih usluga ili drugih vidova eksploatacije djeteta, a bio je svjestan da je riječ o žrtvi trgovine ljudima, kaznit će se kaznom zatvora od deset do 20 godina.
(4) Ko oduzme, zadržava, falsifikuje ili uništi lične identifikacione isprave radi vršenja djela iz st. 1. i 2. ovog člana, kazniće se kaznom zatvora od tri do petnaest godina.	(4) Ko oduzme, zadržava, falsifikuje ili uništi lične identifikacione isprave radi učinjenja djela iz stavova 1 i 2 ovog člana, kaznit će se kaznom zatvora od sedam do 15 godina.
(5) Ako je djelo iz st. 1, 2, 3. i 4. ovog člana izvršeno u sastavu organizovane kriminalne grupe, učinilac će se kazniti kaznom zatvora najmanje deset godina.	(5) Ako je djelo iz stavova 1, 2, 3 i 4 ovog člana učinjeno u sastavu organizovane kriminalne grupe, učinilac će se kazniti kaznom zatvora najmanje 12 godina.
(6) Ako djelo iz st. 1, 2, 3. i 4. ovog člana izvrši službeno lice u vršenju službe, kazniće se kaznom zatvora najmanje deset godina.	(6) Ako djelo iz stavova 1, 2, 3 i 4 ovog člana učini službeno lice u vršenju službe, kaznit će se kaznom zatvora najmanje 12 godina.
(7) Ako je usljed djela iz st. 1, 2. i 3. ovog člana nastupila teška tjelesna povreda, teško narušavanje zdravlja ili smrt jednog ili više lica, učinilac će se kazniti kaznom zatvora najmanje dvanaest godina.	(7) Ako je usljed djela iz stavova 1, 2 i 3 ovog člana nastupila teška tjelesna povreda, teško narušavanje zdravlja ili smrt jednog ili više lica, učinilac će se kazniti kaznom zatvora najmanje 15 godina.
(8) Pristanak djeteta na bilo koji oblik iskorištavanja iz stava 1. ovog člana ne utiče na postojanje ovog krivičnog djela.	(8) Pristanak djeteta na bilo koji oblik iskorištavanja iz stava 1 ovog člana ne utiče na postojanje ovog krivičnog djela.
(9) Predmeti, prevozna sredstva i objekti korišteni za izvršenje djela iz ovog člana oduzeće se.	(9) Predmeti, prevozna sredstva i objekti korišteni za učinjenje djela iz ovog člana će se oduzeti.
(10) Protiv žrtve trgovine djecom koju je učinilac krivičnog djela prinudio da učestvuje u izvršenju drugog krivičnog djela, neće se voditi krivični postupak ako je takvo postupanje bilo neposredna posljedica njenog statusa žrtve trgovine ljudima.	(10) Protiv žrtve trgovine djecom koju je učinilac krivičnog djela prinudio da učestvuje u učinjenju drugog krivičnog djela, neće se voditi krivični postupak ako je takvo postupanje bilo neposredna posljedica njenog statusa žrtve trgovine ljudima.

DODATAK II:

Ključne publikacije Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini i prevodi publikacija u oblasti borbe protiv trgovine ljudima

Borba protiv trgovine ljudima

Postizanje pravde za žrtve trgovine ljudima: Odgovor krivičnopravnog sistema Bosne i Hercegovine, sa preporukama

Izlazak iz sjenke: Razmatranje procesa trgovine ljudima čije su žrtve pripadnici manjina, uključujući nacionalne manjine.

Nevidljive žrtve: Poveznica između invaliditeta i trgovine ljudima.

Smanjenje potražnje koja potiče trgovinu ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja

Primjena rodno osjetljivih pristupa u borbi protiv trgovine ljudima

Uspostava Nacionalnih kontakt tačaka za zaštitu djece žrtava trgovine ljudima

Korištenje prednosti inovacija u borbi protiv trgovine ljudima: Sveobuhvatna analiza tehnoloških alata

Priručnik za provođenje istraga u predmetima trgovine ljudima

Praćenje tokova novca: Sažeti prikaz publikacija i detaljni vodič za finansijske istrage u vezi sa trgovinom ljudima

Jedinstvene smjernice za identifikaciju i upućivanje žrtava trgovine ljudima unutar okvira za prihvat migranata i izbjeglica u državama članicama OSCE-a

Trgovina ljudima, priručnik za obuku sudija i tužitelja, Drugo izmijenjeno i dopunjeno izdanje

Od prihvata do priznavanja: identifikovanje i zaštita žrtava trgovine ljudima u mješovitim migracionim tokovima

Sažet prikaz sudske prakse u slučajevima trgovine ljudima

Politika i zakonodavne preporuke za djelotvornu primjenu odredbe o nekažnjavanju žrtava trgovinom ljudima

Trgovina ljudima u svrhu radne eksploatacije - Referentni materijal s osvrtom na Bosnu i Hercegovinu

Trgovina ljudima i odgovor domaćeg krivičnog sistema